

L'Institut d'Estudis Catalans. Una síntesi històrica

ALBERT BALCELLS

Institut
d'Estudis
Catalans

PUBLICACIONS DE LA PRESIDÈNCIA 36 / 2012

Institut
d'Estudis
Catalans

L'Institut d'Estudis Catalans.
Una síntesi històrica

Albert Balcells

L'Institut d'Estudis Catalans. Una síntesi històrica

Albert Balcells

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Balcells, Albert

L'Institut d'Estudis Catalans : síntesi històrica. — (Publicacions de la Presidència ; 36)

Text en català, anglès i castellà

ISBN 9788499651071

I. Institut d'Estudis Catalans II. Títol III. Col·lecció: Publicacions de la Presidència ; 36

1. Institut d'Estudis Catalans — Història

061.22(467.1)(091)

© Albert Balcells i González

© 2012, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: maig de 2012

Primera reimpressió: desembre de 2023

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Anglofort, SA

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-107-1

Dipòsit Legal: B 12997 2012

DOI: 10.2436/10.0100.01.11

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

ÍNDEX

Pòrtic

7

1. L'etapa fundacional: 1907-1911

9

2. L'ampliació i les grans realitzacions fins al 1923

25

3. Dictadura, República i Guerra Civil

53

4. Eclipsi, reconstrucció i supervivència sota la dictadura franquista:
1939-1975

83

5. Redreçament i expansió: 1978-2008

115

Annex 1. Presidents de les seccions i de tot l'Institut amb els secretaris generals

149

Annex 2. Membres numeraris i emèrits per ordre d'antiguitat

153

Annex 3. Membres corresponents per ordre d'antiguitat

161

Annex 4. Presidents de les societats filials

167

A summary in English

173

Resumen en castellano

195

PÒRTIC

Aquest llibre és un resum de les vuit-centes noranta planes que sumen els dos volums de la *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Van ser publicats el 2002 i el 2007 per la Secció Històrico-Arqueològica del mateix Institut i redactats per Albert Balcells amb la col·laboració d'Enric Pujol i Santiago Izquierdo de coautors. Alguns aspectes han rebut aquí un xic més d'atenció, com el patrimoni artístic de la seu de l'Institut (la Casa de Convalescència de l'antic Hospital de la Santa Creu), els llegats rebuts als temps recents i les activitats dels darrers anys. Però en conjunt, es tracta d'una síntesi de l'obra esmentada, que va ser un estudi pensat com una contribució a la història de les institucions culturals de la Catalunya dels darrers cent anys. En aquells dos volums podrà trobar el lector ampliacions dels aspectes que més l'interessin, així com l'esment de les fonts i la bibliografia. Les dimensions i característiques del present llibre no han permès incloure-les. L'Institut d'Estudis Catalans és l'acadèmia nacional catalana de les humanitats i les ciències. Per a més informació, consulteu *www.iec.cat*.

Un resum d'aquest llibre en anglès i un altre en castellà s'han afegit al final per tal de facilitar-ne la difusió més enllà de l'àmbit lingüístic català.

Agraeixo a l'Equip de Govern de l'Institut d'Estudis Catalans la confiança d'encarregar-me aquest llibre. També dono les gràcies al doctor Josep Massot i Muntaner, que va acceptar revisar el text amb suggeriments que han estat molt útils. El personal de l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans ha col·laborat eficientment en la recollida de les il·lustracions i faig constar aquí el meu reconeixement. Aquest llibre, acabat a mitjan 2010, recull com a darreres dades les del curs 2009-2010.

1. LETAPA FUNDACIONAL: 1907-1911

Al llarg del darrer terç del segle XIX el catalanisme cultural va anar guanyant-se l'opinió pública i aconseguí audiència dins de sectors socials fins aleshores refractaris, preparant l'eclosió del catalanisme polític, que ja començà a definir Catalunya com a nació i no sols com a regió d'un Estat espanyol que havia imposat com a identitat única la castellana. Des de 1859 els Jocs Florals de Barcelona, amb el seu certamen literari anual, donaren projecció social a les creacions d'uns autors que anaven convertint la llengua popular tradicional en un idioma literari modern. A final del segle XIX ja, figures com les del poeta Jacint Verdaguer o del dramaturg Àngel Guimerà veien obres seves traduïdes a les principals llengües europees. Al mateix temps els orfeons i el cant coral alimentaven l'esperit patriòtic català i els centres excursionistes contribuïen al coneixement i valoració dels monuments, el folklore, la geografia i el patrimoni natural de Catalunya, a la vegada que els ateneus s'anaven sumant a la reivindicació de l'oficialitat de la llengua catalana, que es trobava bandejada de l'ensenyament públic, des de l'escola primària fins a la universitat.

Futurs membres de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) formaven part del Centre Excursionista de Catalunya, constituït el 1890 per la unió de dues associacions anteriors dels anys setanta, o eren socis actius i eminents de l'Ateneu Barcelonès, conquerit pels catalanistes a partir de 1895 i dotat de la millor biblioteca de Catalunya al costat de la del Centre de Lectura de Reus. Els focus culturals catalanistes es multiplicaven abans de 1900.

Amb el canvi de segle el catalanisme passà de la fase de conscienciació social practicada per aquella confederació de clubs patriòtics que fou la Unió Catalanista, fundada el 1891, a la creació d'una organització política capaç d'incidir en les institucions polítiques locals i provincials de l'Estat i de conquerir escons parlamentaris. Aquest primer partit catalanista fou la Lliga Regionalista de Catalunya, que guanyà les eleccions generals a Barcelona el 1901. Els partits espanyols del règim, el Conservador i el Liberal, mai més no tornaren a obtenir la representació parlamentària de la ciutat.

La pèrdua, el 1898, de les darreres possessions espanyoles d'ultramar (Cuba, Puerto Rico i les Filipines) havia accentuat la consciència de l'endarreriment peninsular en un context europeu d'imperis colonials que no sols no eren qüestionats, sinó que fins i tot es trobaven encara en expansió. A Catalunya la industrialització promovia una concentració urbana i un grau de desenvolupament superiors als de la major part del Regne d'Espanya, però també una conflictivitat social més alta, amb episodis de violència com les bombes anarquistes dels anys noranta del segle XIX i la dura repressió de la vaga general de Barcelona de 1902, que causà dotze morts.

En aquest context resultava ineludible el pas d'una política de notables a una de masses. La competició electoral efectiva havia de substituir la intervenció del Govern als comicis amb candidats ministerials. A les zones agràries i subdes-

envolupades de la monarquia espanyola, aquests canvis trigarien a produir-se, malgrat la concessió del sufragi universal masculí el 1890, però a la Catalunya urbana la transformació del comportament polític començà a l'inici del segle XX. Arreu d'Europa la política de masses anava aparellada amb la nacionalització d'aquestes masses. A Catalunya la identitat espanyola topava amb la catalana.

Una nova mena d'intel·lectual amb voluntat d'intervenir en la vida pública apareixia lligada al catalanisme, que coincidia amb el programa del regeneracionisme, que volia dir modernització i reformes sense fer-les dependre de la disjuntiva entre monarquia i república, o entre confessionalisme catòlic i laïcisme anticlerical. Figura representativa d'aquest tipus d'escriptor compromès i alhora independent dels partits fou el poeta i comentarista de premsa Joan Maragall, representant conscient de la modernitat. Justament el nou moviment artístic, literari i intel·lectual de final del segle XIX i començament del segle XX a Catalunya prengué la denominació de *Modernisme*. Alguns modernistes, a la revista *L'Avenç*, havien formulat als primers anys noranta del segle XIX un programa d'unificació ortogràfica i depuració lèxica, que eren indispensables per a assegurar el futur d'una llengua que no comptava amb estat propi, com la catalana, enfront de les que feia temps que les havien assolides perquè eren llengües d'estat, com el castellà i el francès. Alguns d'aquests intel·lectuals, a més de Maragall, serien més tard membres de l'IEC, com l'editor, erudit i bibliògraf Jaume Massó i Torrents, antic editor de *L'Avenç*, i l'enginyer i gramàtic Pompeu Fabra, que ja plantejà algunes bases de la reforma ortogràfica a la mateixa revista. Aspiraven a què l'escola, l'Administració pública i la premsa diària fossin catalanes per l'idioma, les referències i el desacomplexament, superant la dependència mental provinciana.

Alguns intel·lectuals modernistes entraren en contacte amb l'obrerisme, i dins d'aquest, amb alguns anarquistes. Fou el cas d'un altre futur membre de l'IEC: el republicà catalanista Pere Coromines, que va veure perillar la seva vida en el consell de guerra de Montjuïc de 1896 amb el qual es volgué esclafar amb una repressió indiscriminada tota relació, ni que fos aparent i molt llunyana, amb el terrorisme àcrata de les bombes del Liceu i del carrer de Canvis Nous. Coromines es va salvar pels pèls.

Al món dels professionals liberals titulats, dues associacions sense *numerus clausus* mostraven gran vitalitat a final del segle XIX a Barcelona: l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya i l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya. La primera es reorganitzà i revitalitzà el 1893 però procedia de 1840. La segona havia nascut el 1878. La primera, oberta als corrents europeus, defensava alhora el dret civil consuetudinari català, que estava en perill de ser eliminat pel Codi civil espanyol sota patró castellà. La segona defensava l'experimentació i les novetats de la medicina occidental enfront de l'ensenyament retòric oficial. Alguns dels professionals implicats en aquestes dues societats serien després nomenats membres de l'IEC.

Dos esdeveniments civoculturals precediren la fundació de l'IEC: el Primer Congrés Universitari Català, de 1903, que donà lloc als Estudis Universitaris

Catalans (EUC) el 1904, i el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, de 1906. En el primer cas es tractava de reformar la Universitat de Barcelona, acusada de viure divorciada de la cultura catalana i de ser una institució rutinària al servei de l'Estat centralista. Es volia catalanitzar-la i que fos autònoma. La negativa de l'Estat espanyol a dotar càtedres de dret català, d'història i literatura catalanes i d'altres disciplines conduí a la seva creació per iniciativa privada. Foren els EUC, acollits inicialment per l'Ateneu Barcelonès, el Centre Excursionista de Catalunya i altres entitats. En fou professor de literatura catalana el catedràtic de la Universitat de Barcelona Antoni Rubió i Lluch, que seria el primer president de l'IEC. Els EUC foren un nucli de formació d'investigadors. Alguns dels deixebles dels EUC serien més endavant membres de l'IEC; eren els de la generació del Noucentisme, els qui anaren omplint els buits deixats pels fundadors. Alguns anys després de la seva fundació, els EUC foren subvencionats per les corporacions públiques catalanes.

El Congrés Internacional de la Llengua Catalana va ser promogut per Antoni M. Alcover, canonge de Mallorca i vicari general de la diòcesi, promotor activíssim de l'obra del *Diccionari de la llengua catalana*. La ponència ortogràfica de Pompeu Fabra hi tingué especial rellevància. El congrés tingué un ressò extraordinari, amb seixanta-una comunicacions i tres mil congressistes. Entre els seus capdavanters, hi eren Antoni Rubió, Jaume Massó i Torrents i el jove arquitecte i historiador de l'art Josep Pijoan, un activista cultural que donà a conèixer bona part de la pintura mural romànica catalana i contribuí al seu salvament. Pijoan era també present a la Junta de Museus de Barcelona, presidida per Josep Puig i Cadafalch, i seria el futur secretari fundador de l'IEC.

Encara que la premsa diària en llengua catalana només representava el 5 % del tiratge total de la premsa barcelonina, ja comptava amb dues capçaleres: *La Veu de Catalunya*, dirigida per Enric Prat de la Riba des de 1899 i portaveu de la Lliga Regionalista, i *El Poble Català*, que aparegué el 1906, representava el sector republicà i esquerrà del catalanisme i volia ser una alternativa a la premsa republicana indiferent o contrària al catalanisme. Els dos diaris van promoure col·leccions de llibres en català, com ho havia fet un diari que venia dels anys vuitanta del segle XIX i que va desaparèixer el 1905: *La Renaixensa*. El nom de la capçalera d'aquest periòdic havia servit per a denominar *a posteriori* el moviment de redreçament patriòtic iniciat al camp literari a la centúria anterior.

Amb el triomf electoral de la gran coalició de la Solidaritat Catalana en els comicis provincials i generals de 1907, el catalanisme esdevingué un moviment de masses, capaç de derrotar el republicanisme espanyol de Lerroux a Barcelona i desbancar els candidats dels partits espanyols dinàstics (Conservador i Liberal) a la gran majoria dels districtes catalans. El breviari preelectoral de la Solidaritat Catalana va ser *La nacionalitat catalana*, d'Enric Prat de la Riba. Lluís Nicolau d'Olwer, aleshores un jove estudiant i més tard membre de l'IEC, recordava així aquell moment: «Per als més vells que nosaltres, la Solidaritat Catalana va ser una foguerada patriòtica, un incident, potser una maniobra; per als qui la

rebérem com el bateig de la nostra vida pública va “imprimir-nos caràcter”. El catalanisme no ens ha semblat mai un partit polític, sinó un recobriment general».

El 24 d'abril de 1907 la coalició de la Solidaritat Catalana va elegir president de la Diputació Provincial de Barcelona Enric Prat de la Riba, el primer president catalanista d'aquesta corporació. Una de les primeres disposicions preses d'acord amb la corporació va ser la creació de l'IEC, el 18 de juny del mateix any. El decret deia que la nova institució «tindrà per objecte la superior investigació de tots els elements de la cultura catalana». Es pot considerar l'Institut d'Estudis Catalans fill directe de la Solidaritat Catalana, un moviment autonomista transversal, pluripartidista, cívic i patriòtic. En el futur la història de l'IEC aniria lligada a les vicissituds de l'afirmació nacional i de l'autogovern de Catalunya, però conservant sempre la seva independència com a entitat científica, al marge dels partits polítics.

CARACTERÍSTIQUES I COMPOSICIÓ DE LA NOVA INSTITUCIÓ

L'IEC va ser concebut per anar més lluny en tots els ordres que les acadèmies barcelonines provincials que provenien dels segles XVIII i XIX, com ara la de Bones Lletres i la de Ciències i Arts, que tendien a esdevenir entitats primordialment

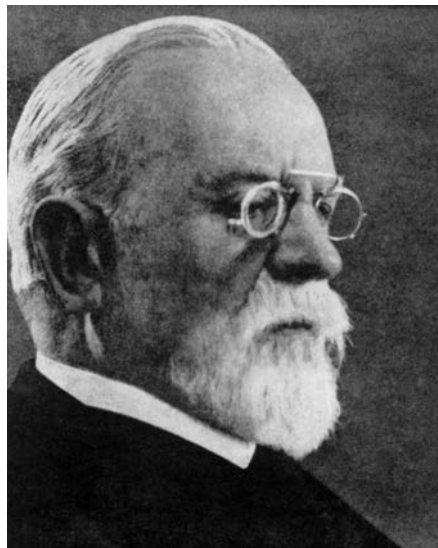
FOTOGRAFIA 1. *Jaume Massó i Torrents, Antoni Rubió i Lluch i Josep Pijoan (1906), les tres personalitats que projectaren i posaren en marxa l'IEC el 1907. (Institut Amatller d'Art Hispànic.)*

honorífiques. L'IEC havia de ser un nucli actiu, organitzador de la recerca i editor dels seus resultats, una entitat que havia de transformar la tasca individual en una empresa col·lectiva. Com les acadèmies tradicionals, estava format per membres perpetus i no assalariats, però havien de constituir una comissió activa i promotora. Per primera vegada se sufragava una tasca d'alta cultura amb diners públics, fet que en un primer moment provocà agudes crítiques. Es tractava d'assolir un primer grau de professionalització amb els col·laboradors de l'IEC i, alhora, de projectar internacionalment la comunitat científica catalana com a tal i d'equiparar la cultura catalana a les altres europees. Tot i la modèstia de les dietes que cobraven aleshores els membres de l'IEC i els seus col·laboradors pels seus treballs, l'activitat intel·lectual al voltant de la cultura catalana començava a superar el caràcter voluntarista que havia tingut fins aleshores, un caràcter entre moralment filantròpic i espiritualment aristocràtic.

Els dissenyadors del projecte foren Josep Pijoan i Antoni Rubió i Lluch. S'inspiraren en les societats d'història pàtria existents a diverses ciutats italianes. Prat de la Riba, en el decret de fundació de l'IEC, també esmentava com a exemple l'École Pratique des Hautes Études de París, creada el 1868. Pijoan estava en contacte amb la Institución Libre de Enseñanza i el seu nucli madrileny, especialment amb Francisco Giner de los Ríos, personatge al qual dedicaria una biografia molt personal. Cal tenir present que, encara que l'IEC era una entitat autònoma i original, el Govern espanyol havia creat a Madrid, el gener de 1907, la Junta de Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas (JAE), presidida per Santiago Ramón y Cajal i composta de vint-i-un membres. Inspirada per la Institución Libre de Enseñanza, la JAE concedia beques per a estudiar a universitats i centres de

FOTOGRAFIA 2. *Enric Prat de la Riba, fundador de l'IEC. (Arxiu IEC.)*

FOTOGRAFIA 3. *Antoni Rubió i Lluch, president. (Institut Amatller d'Art Hispànic.)*

recerca estrangers, amb voluntat d'obrir-se a la ciència europea. Pocs anys després la JAE creà i coordinà una xarxa de laboratoris, centres de recerca i museus. Simil·lar al primer Institut d'Estudis Catalans fou a Madrid el Centro de Estudios Históricos, fundat el 1910, dirigit per Ramón Menéndez Pidal i dependent de la JAE. Segons declarà Prat de la Riba, aquest centre seguia l'exemple de l'IEC, creat tres anys abans. El 1939, després de la Guerra Civil espanyola, la JAE fou dissolta i, depurada a fons, fou substituïda pel Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

L'any 1907 el nucli inicial de l'IEC fou, de fet, un centre d'estudis històrics i comprenia especialistes en arqueologia, història política, artística, literària i jurídica. Fins i tot es parlava de seccions amb aquestes denominacions, compostes per dos membres cada una. No en va l'argumentació històrica havia estat i continuava essent un dels principals legitimadors del moviment de recuperació nacional catalana i els estudis històrics eren els més desenvolupats pel que feia a l'àmbit cultural català. El tema de la normativització de la llengua catalana va ser ajornat per Prat de la Riba esperant que l'IEC guanyés crèdit i es consolidés. Era massa viu el record de les polèmiques enceses a què havien donat lloc anteriors propostes d'unificació ortogràfica i era previsible que tornessin a desencadenar-se tan bon punt es replantegés la qüestió.

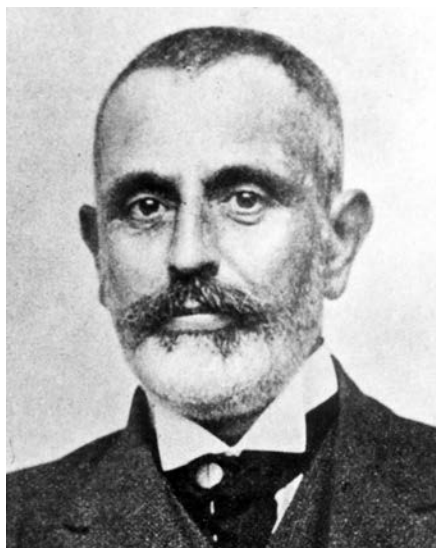
Els membres fundadors de l'IEC, nomenats per Prat de la Riba, foren vuit. El president fou Antoni Rubió i Lluch (1856-1937), historiador de la literatura catalana. Era fill d'un dels poetes promotors de la restauració dels Jocs Florals de Barcelona, Joaquim Rubió i Ors, el poeta renaixentista *Lo Gaiter del Llobregat*, que arribà a rector de la Universitat de Barcelona, on el seu fill era catedràtic de literatura i successor i deixeble principal de Manuel Milà i Fontanals. El primer vicepresident fou Josep Puig i Cadafalch (1867-1956), arquitecte de fama, exregidor municipal, diputat a Corts i mà dreta de Prat de la Riba en política cultural. El primer bibliotecari fou Jaume Massó i Torrents (1863-1943), a qui correspon el primer pla de la futura Biblioteca de Catalunya, la realització més transcendental de l'IEC a la seva primera època. El primer secretari fou Josep Pijoan (1881-1963), que es dedicà de ple a les obres de reforma i habilitació del primer estatge de la corporació, que fou dissenyat per Puig i Cadafalch. El tresorer fou Pere Coromines (1870-1939), aleshores cap del Negociat de Finances de l'Ajuntament de Barcelona, polític republicà catalanista i futur director d'*El Poble Català*. Els altres membres eren Joaquim Miret i Sans (1858-1919), erudit medievalista i membre de l'Acadèmia de Bones Lletres, de la qual era secretari; Guillem M. de Brocà (1850-1918), jurista estudiós del dret civil català i membre també de l'Acadèmia de Bones Lletres, a més d'antic president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, i, finalment, Miquel dels Sants Oliver (1864-1920), mallorquí estudiós de la literatura del segle XIX a l'illa, director primerament del *Diario de Barcelona* i redactor i futur director de *La Vanguardia*, a més de ser també cap de la Secretaria de l'Ateneu Barcelonès i futur president de l'entitat. El membre fundador de més edat era Brocà, amb cinquanta-set anys, i el més jove, Pijoan, amb vint-i-vuit. L'edat mitjana dels vuit membres fundadors era de 43,8 anys.

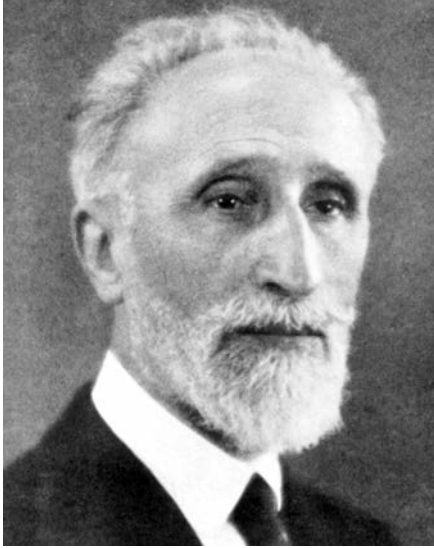
FOTOGRAFIA 4. *Josep Puig i Cadafalch, vicepresident. (Foto: Pere Català i Pic, <http://www.rafaeldalmaueditor.cat>.)*

FOTOGRAFIA 5. *Guillem M. de Brocà. (Arxiu IEC.)*

FOTOGRAFIA 6. *Joaquim Miret i Sans. (Arxiu IEC.)*

FOTOGRAFIA 7. *Jaume Massó i Torrens, bibliotecari. (Arxiu IEC.)*

FOTOGRAFIA 8. *Miquel dels Sants Oliver. (Arxiu IEC.)*

Com es pot veure, malgrat la crítica implícita que comportava la creació de l'IEC pel que feia a la Universitat i a les acadèmies, i encara que la nova entitat no tenia res d'ateneu, Prat de la Riba cercà entre els membres d'aquestes institucions una part dels fundadors de la nova entitat, com no podia ser d'altra manera, si bé n'escollia aquells que compartien l'esperit del projecte, tot evitant que la composició fos ideològicament monocolor. Entre el membre més dretà, Oliver, partidari d'Antoni Maura, i el més esquerrà, Coromines, n'hi havia una majoria ideològicament centrista, i tots s'identificaven amb el catalanisme.

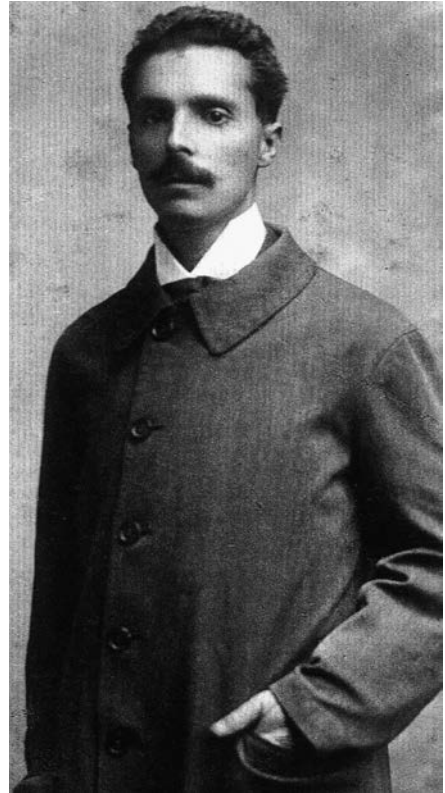
Els nombrosos projectes i informes elaborats els primers anys i els contactes establerts amb acadèmies estrangeres indiquen que tots els membres fundadors foren molt actius, però, així i tot, no haurien pogut realitzar tanta feina sense uns col·laboradors temporals joves i en període de formació, que foren els secretaris redactors: inicialment, Jordi Rubió i Balaguer (1887-1982), fill del president, Antoni Rubió i Lluch, i Ramon d'Alòs-Moner (1885-1939). Tots dos treballaren com a ajudants del secretari de l'IEC, Josep Pijoan. Quan aquells sortiren com a pensionats a l'estranger, els substituïren successivament Agustí Calvet (*Gaziel* com a periodista i futur director de *La Vanguardia* als anys trenta), Joaquim Balcells i Pintó (futur catedràtic de llatí de la Universitat de Barcelona i futur secretari del seu Patronat el 1933), Lluís Nicolau d'Olwer (1888-1961), Francesc Martorell i Trabal (1887-1935, futur secretari titular de la Secció Històrico-Arqueològica), Ferran Valls i Taberner, Ferran Soldevila i Agustí Duran i Sanpere. Tots, llevat d'Agustí Calvet i de Joaquim Balcells, acabarien essent membres de l'IEC.

Molt aviat, el 1908, l'IEC començà a publicar un conjunt d'obres que encara avui conserven bona part de la seva validesa d'aleshores i que demostren que la nova institució no era una improvisació, sinó que es partia d'una important feina prèvia. Així, entre el 1908 i el 1909 aparegueren el primer fascicle de *Les pintures murals catalanes*, a cura de Pijoan; el primer dels dos volums de *Documents per l'història de la cultura catalana mig-eva*, d'Antoni Rubió i Lluch amb la col·laboració dels seus deixebles Jordi Rubió, Ramon d'Alòs-Moner i Francesc Martorell; *Les monedes catalanes*, de Joaquim Botet i Sisó; el primer dels tres volums de *L'arquitectura romànica a Catalunya*, de Josep Puig i Cadafalch, Antoni de Falguera i Josep Goday, i el primer volum de *l'Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, en gran format i molt ben il·lustrat, amb més de cinc-cents planes. En aquesta publicació anual es difongueren les novetats que s'anaven produint en els coneixements històrics a les terres catalanes, des de l'estàtua grega de l'Esculapi a Empúries fins a les pintures rupestres prehistòriques del poble del Cogul, a la comarca de les Garrigues. Se n'arribarien a publicar vuit volums fins al 1936, tots consagrats als temes històrics i arqueològics.

18

FOTOGRAFIA 9. *Pere Coromines i Montanya, tresorer.* (© Fundació Pere Coromines.)

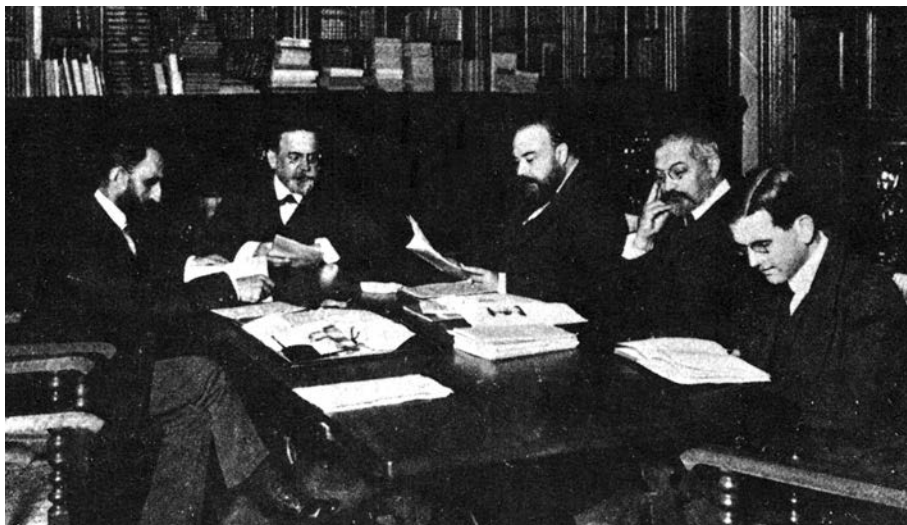
FOTOGRAFIA 10. *Josep Pijoan, secretari.*
(Arxiu Xavier Cateura i Valls.)

De seguida es van donar proves de la voluntat d'establir relacions amb la totalitat de l'àmbit lingüístic català, amb València, les Illes Balears (excavacions, col·laboració en l'edició de les obres de Ramon Llull) i la Catalunya del Nord, i d'integrar en el camp d'estudi de l'Institut les comarques aleshores pitjor comunicades i menys conegudes, com es veié amb la missió d'exploració arqueològica i jurídica, el mateix 1907. Entrant per Occitània, Puig i Cadafalch, Brocà i Josep Gudiol van recórrer la Vall d'Aran, el Pallars, la Ribagorça, la Noguera i la Franja de Ponent (les terres de parla catalana pertanyents a l'Aragó). A aquesta expedició la seguiria el viatge al Rosselló de 1908.

Els contactes personals establerts pels membres i la tramesa de les publicacions permeteren establir relació d'intercanvi, ja des de 1910, amb cent quinze entitats acadèmiques exteriors, de les quals dotze eren dels Països Catalans i set de la resta de l'Estat espanyol. No sols Europa, sinó també Amèrica i el proper Orient entraren dins aquest radi de relacions. La projecció internacional de la cultura catalana com a tal començava a ser una realitat.

La primera gran aparició a l'estranger fou la presentació d'un conjunt nombrós de fotos de monuments, escultures i mosaics romans de l'antic *Conventus Tarraconensis* a l'Exposició Arqueològica Internacional de Roma de 1911, una mostra que constituí per a molts estrangers una revelació. Fou aleshores també que es produí una col·laboració de l'IEC amb la JAE per a fundar l'Escola Espanyola d'Història i Arqueologia de Roma, aprofitant l'edifici, en gran part en desús, de la col·legiata de Montserrat en aquella ciutat. La proposta partí de l'IEC. Josep Pijoan marxà a Roma per constituir el centre, acompanyat de Ramon d'Alòs-Moner i de Francesc Martorell com a pensionats. Aquesta iniciativa no prosperaria per la insuficiència del pressupost rebut del Govern espanyol.

19

FOTOGRAFIA 11. Sessió de la Secció Històrico-Arqueològica (1912). D'esquerra a dreta: Jaume Massó i Torrents, Antoni Rubió i Lluch, Miquel dels Sants Oliver, Josep Puig i Cadafalch i Jordi Rubió.

Menéndez Pidal pretenia ser-ne el director des de Madrid i Pijoan n'era el secretari a Roma, però exercia com a director efectiu. El 1913 Pijoan abandonà Roma desesperançat i marxà a l'Amèrica del Nord. No tornaria a Barcelona més que esporàdicament i en curtes estades. L'Escola Espanyola de Roma es tanca el 1915.

L'altra iniciativa relacionada amb l'estranger va ser enviar, el 1908, tres becaris a Alemanya per aprendre filologia romànica. La Diputació de Barcelona féu possible que Manuel de Montoliu, Antoni Griera i Pere Barnils anessin com a pensionats a la Universitat de Halle, on era professor el romanista Bernhard Schädel. Griera pogué presentar la seva tesi doctoral en català a la Universitat de Zuric el 1911. També el 1908, va ser enviat per la Diputació a París un altre pensionat: Eugeni d'Ors. De l'etapa fundacional de l'IEC és l'edició de l'obra poètica d'Ausiàs March, encarregada al rossellonès Amadeu Pagès, edició que li serví de base per a la seva tesi doctoral, presentada el 1912 a la Sorbona de París, escrita en part en llengua catalana.

Però l'obra més transcendental per a la societat catalana en aquest període inicial va ser la formació de la biblioteca de l'IEC, que havia de convertir-se en la Biblioteca de Catalunya, la biblioteca nacional catalana, oberta a tots els estudiosos. Amb un pressupost inicial extraordinari es pogué adquirir la biblioteca de Marià Aguiló, les de Jacint Verdaguer i Elias de Molins, l'arxiu Solterra i el *Cançoner Gil*, i aviat arribaren les donacions, com les de Raimon Casellas, Ernest Brasés, Miret i Sans, Massó i Torrents i les colleccions Bonsoms.

LA PRIMERA SEU

Els membres de l'IEC es reuniren inicialment a l'Ateneu Barcelonès i a continuació al despatx del president de la Diputació, al palau de l'antiga Generalitat de Catalunya, un edifici en plena restauració per obra de Puig i Cadafalch. El president de la Diputació tenia dret a presidir amb veu i vot decisiu les sessions en què es prenguessin acords de despeses i també d'elecció de nous membres. Aviat l'IEC comptà amb l'espai de les antigues dependències del fiscal de l'Audiència de Barcelona, en traslladar-se aquesta al nou Palau de Justícia, al costat de l'Arc de Triomf i del parc de la Ciutadella, i deixar lliure el lloc que ocupava al Palau de la Generalitat.

Pijoan va dedicar-se en cos i ànima a activar les obres programades per Puig i Cadafalch. L'IEC comptava amb entrada pròpia al seu estatge al Palau de la Generalitat pel carrer del Bisbe i tenia el seu nom a la porta en lletres de bronze. El vestíbul va ser ornat amb una còpia de l'estàtua del déu Esculapi, acabada de descobrir a Empúries, i amb tres bustos damunt columnes que representaven Francesc Eiximenis, Ramon Llull i Lluís Vives, obres de Josep Clarà executades el 1913. El 1908 estava llesta al pis de dalt la Sala Daurada o de Manuel Milà i Fontanals, amb un bust del personatge regalat per Ismael Smith, amb unes grans

FOTOGRAFIA 12. Porta de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Biblioteca de Catalunya al Palau de la Generalitat pel carrer del Bisbe.

llibreries que contenien els fons de Marià Aguiló i Jacint Verdaguer, als quals s'afegiren molt aviat les donacions dels personatges ja esmentats, les de l'historiador Antoni Aulèstia i Pijoan, els llibres de Felip Pedrell, Ferran de Sagarra i Eduard Toda, amb altres donacions i adquisicions que forniren la base de la futura Biblioteca de Catalunya, que, de moment, era la de l'IEC.

Gairebé al mateix temps que la Sala Daurada, espai de la Secció Històrico-Arqueològica, s'arranjà i moblà la sala del secretari general, en el futur denominada Sala Prat de la Riba, on hi havia les publicacions periòdiques rebudes. Després s'arranjà la Sala Blava o Bonsoms, amb el seu llegat, i aquest seria l'espai de la futura Secció Filològica. La seguia la sala de la Secció de Ciències, presidida per una gran pintura encarregada a Torres Garcia, que representava Minerva presentant la filosofia a les muses.

No era acabat l'arranjament de la tercera sala el 1911 quan començaren les obres de la biblioteca, amb capacitat per a uns seixanta lectors. A la seva testera, damunt dues columnes, es posà un frontó amb els noms de les obres considerades cabdals de la literatura catalana (*Blanquerna*, *El Crestià*, *Feyts del Rei Jacme*, *Tirant lo Blanc* i *Atlàntida*) i, damunt el frontó, un grup de cinc estàtues de Josep Llimona que representaven Catalunya rodejada de les ciències, les

FOTOGRAFIA 13. *Vestíbul d'accés a l'IEC i a la Biblioteca de Catalunya (1914).*
(Biblioteca de Catalunya. Barcelona.)

22

lletres i les arts. Aquest grup, acabat el 1913, restaria, a partir del trasllat de l'IEC el 1936, embalat i invisible durant molts anys, i no seria fins al 2009 que recuperaria una posició comparable a l'originària, ara situat a la planta baixa de la seu actual de l'IEC, a la Casa de Convalescència del carrer del Carme de Barcelona.

A les antigues golfes se situarien les Oficines Lexicogràfiques, el Servei d'Excavacions, el de Catalogació de Monuments, el d'Arxius i tot el seguit de serveis l'endegament dels quals la Diputació de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya anaren confiant a l'IEC. Sense luxes innecessaris, la primera seu de l'IEC comptà amb la sumptuositat i la decoració allusiva que ressaltaven la dignitat de la seva missió.

EL NOUCENTISME I EL CONTEXT DE LA PRIMERA AMPLIACIÓ

La revolta de la Setmana Tràgica del juliol de 1909 i la seva repressió no sols donaren el cop de gràcia a la Solidaritat Catalana, que ja estava en fase de descomposició, sinó que obriren un període de depressió i desconcert polítics, fent trontollar la fe en la viabilitat del projecte de convivència cívica i participativa que significava el catalanisme. Però l'activitat de l'IEC no s'interrompé. Políticament la campanya pro Mancomunitat de Catalunya representà la superació de la crisi

oberta per la Setmana Tràgica amb un nou front proautonomista, que va ser més ampli que el de 1906, atès que inclogué els polítics dinàstics catalans, però ara sense les complicacions d'aliances electorals com la de la Solidaritat Catalana. Només en restarien fora els republicans radicals de Lerroux, encara forts a Barcelona però aviat en retrocés. Al final, fins i tot els republicans radicals respectaren i reconegueren no solament la importància del que significava la Mancomunitat de Catalunya, sinó també l'obra de l'IEC, inseparable d'aquesta.

Si una de les conseqüències de l'èxit de la Solidaritat Catalana havia estat la fundació de l'IEC, l'ampliació d'aquest, el 1911, amb dues noves seccions, la de Ciències i la Filològica, al costat del nucli primer convertit en Secció Històrico-Arqueològica, va estar relacionada amb l'inici de la campanya per aconseguir un organisme regional, la Mancomunitat de Catalunya, per mitjà de la federació voluntària de les quatre diputacions provincials catalanes, sota la presidència de Prat de la Riba. Aquesta campanya coincidí amb l'assoliment del predomini cultural pel Noucentisme.

El 1911 no és solament l'any de la publicació de l'*Almanac dels noucentistes* per Eugeni d'Ors, sinó que ell mateix, el definidor del moviment, esdevingué aleshores secretari general de l'IEC. La campanya per aconseguir la Mancomunitat fou llarga, malgrat que no comportava l'autonomia política, ni tan sols la descentralització administrativa, i calgué esperar el decret del Govern de desembre de 1913. La constitució efectiva tingué lloc l'abril de 1914 i el mes següent s'obria al públic la Biblioteca de Catalunya, creada per l'IEC i dirigida per Jordi Rubió i Balaguer, amb Massó i Torrents d'inspector i Alòs-Moner de director adjunt. Totes les regions espanyoles podien constituir la seva mancomunitat, però només ho féu Catalunya, donant a la corporació regional un caire preautonòmic, malgrat que no aconseguí l'autonomia política, reivindicada sense èxit amb la presentació d'un projecte d'estatut el gener de 1919. Aquest va ser el marc polític de l'època de les màximes creacions de l'IEC.

Cal relacionar l'ampliació de l'IEC amb el predomini del Noucentisme, que havia començat el 1906 amb el «Glosari» d'Eugeni d'Ors al diari *La Veu de Catalunya* i amb la publicació del llibre de poesies de Josep Carner *Els fruits saborosos*. Però no fou fins al 1911 que el Noucentisme arribà a l'hegemonia enfront del Modernisme. El Noucentisme exaltava la norma, la institucionalització i la racionalització en tots els ordres i s'inspirava en el classicisme mediterrani, enfront del vitalisme del Modernisme i la seva fe en la intuïció, l'instint i el geni individual, amb una sensibilitat més aviat romàntica, que mirava sobretot al nord. Però els creadors modernistes (per exemple, Santiago Rusiñol i Apel·les Mestres) estaven en plena activitat i popularitat, de manera que el conflicte generacional resultà inevitable. La mort prematura de Joan Maragall, l'any 1911, pocs mesos després d'haver estat nomenat membre numerari de la nova Secció Filològica, contribuï a marcar un cert canvi d'època. Els noucentistes continuaven el projecte de la Renaixença vuitcentista però renovada, amb més ambició i amb horitzons més europeistes. Tractaren de reformar els Jocs Florals de Barcelona, que ja

resultaven encarcerats, i en fracassar l'intent, els sotmeteren a dura crítica. La cultura del segle XIX, sense excloure'n el Modernisme, fou criticada pel Noucentisme. L'obra patriòtica que els romàntics de la Renaixença literària havien anunciat no havia arribat encara a la culminació quan ja era criticada des de dins pels modernistes futuristes com Gabriel Alomar i poc després pels noucentistes classicistes. Els noucentistes aspiraven a la normalització lingüística (la fi de la diglòssia i l'ús del català a tots els registres socials) i a l'autogovern de Catalunya per una via política possibilista i gradualista, sense ruptura revolucionària. Alguns d'ells començarien a desenganyar-se vers 1922 d'aquesta via i el resultat va ser la ruptura amb la Lliga Regionalista de Cambó i la formació d'una nova organització política: Acció Catalana, ja de fet republicana.

El 1911, no sols Eugeni d'Ors en l'àmbit del pensament, sinó també els poetes com Josep Carner i Jaume Bofill i Mates (*Guerau de Liost*) arribaven a la plenitud. A una generació anterior pertanyien els poetes mallorquins Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera, però la seva estètica s'adeia més amb el classicisme, i per això van ser elogiats i assumits per Josep Carner i els noucentistes catalans, alhora que d'aquesta manera es refermaven els vincles culturals amb les Balears. Com era d'esperar, Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera serien elegits membres corresponents de l'IEC el 1916, un honor que també rebria, el 1918, un altre mallorquí, Gabriel Alomar, un escriptor polític ben allunyat ideològicament dels anteriors i fins i tot adversari del partit que manava a la Mancomunitat de Catalunya: la Lliga Regionalista de Catalunya de Cambó i de Puig i Cadafalch.

2. L'AMPLIACIÓ I LES GRANS REALITZACIONS FINS AL 1923

Democratització i nacionalització són inseparables i necessàries per a la cohesió social. Comporten alhora la intervenció del poder polític en tots els aspectes de la vida social. Precisament, la distància que existeixi per a assolir un Estat del benestar, del qual s'estava aleshores molt lluny, incrementa la conflictivitat més enllà de la pròpia en les relacions de producció en una societat de classes. Els serveis estatals resultaven insuficients i deficients per a la Catalunya urbana i industrial i, per a suplir-los, es configurà un organisme supraprovincial que era un projecte en marxa d'Estat regional amb una voluntat nacionalitzadora catalana, i dins d'aquest projecte, la cultura, i, per tant, l'IEC, hi exercia un paper cabdal, tot i que la Mancomunitat de Catalunya només pogués dedicar a cultura i educació un 7,2 % del seu pressupost entre 1920 i 1923.

L'IEC forma històricament part de l'estructura institucional d'un projecte nacional sense que aquest hagi obtingut el grau de reconeixement polític sobirà que li hagi permès superar l'estadi de resistència i assolir el d'integració de tota la població, sense trobar la competència del projecte nacional espanyol, que compta amb el poder de l'Estat. La modernitat ha comportat la normalització cultural dels ciutadans en funció d'un projecte vinculat al poder polític. La Mancomunitat no comptava ni amb l'escola ni amb la Universitat. Únicament tenia el suport actiu d'una minoria en ascens de mestres, presents a les escoles d'estiu des de 1914 i als Estudis Normals, que la mateixa Mancomunitat organitzà a partir de 1920, i alhora també d'una minoria de catedràtics de la Universitat de Barcelona, presents al Segon Congrés Universitari Català, de 1918. L'IEC tenia un paper de primer ordre en el projecte d'institucionalització cultural de la nació catalana, igual que el Consell de Pedagogia (embrió d'un departament d'educació del govern català) i la Universitat Industrial, amb el seu conjunt d'escoles tècniques i professionals.

Encara que el camp de l'IEC era la cultura acadèmica, elaborada en un àmbit reduït, era una referència necessària per a una majoria ciutadana. La llengua catalana, com a signe d'identitat de la comunitat nacional, no tenia aleshores l'estatut de cooficialitat desigual que té ara, però esdevingué la llengua de la Mancomunitat i de les escoles i centres que en depenien, contribuint a la seva legitimitació. Un avantatge d'aquella època era que, el 1920, la proporció de la població que a Catalunya no tenia com a llengua materna el català només era del 13 % —si bé ja era de gairebé la tercera part a la ciutat de Barcelona—, una proporció molt menor que l'actual. Un desavantatge, en canvi, era la taxa d'analfabetisme, que encara afectava el 40 % dels adults. Per a sortir de la diglòssia i convertir la llengua literària en llengua de l'ensenyament i de l'Administració pública, calia una estandardització juntament amb una depuració i l'adopció reglada de termes de procedència estrangera, de manera que es donés així testimoni que era apta per a l'expressió de les ciències biològiques, tecnològiques i exactes. La normativització era la condició indispensable per a la normalització lingüís-

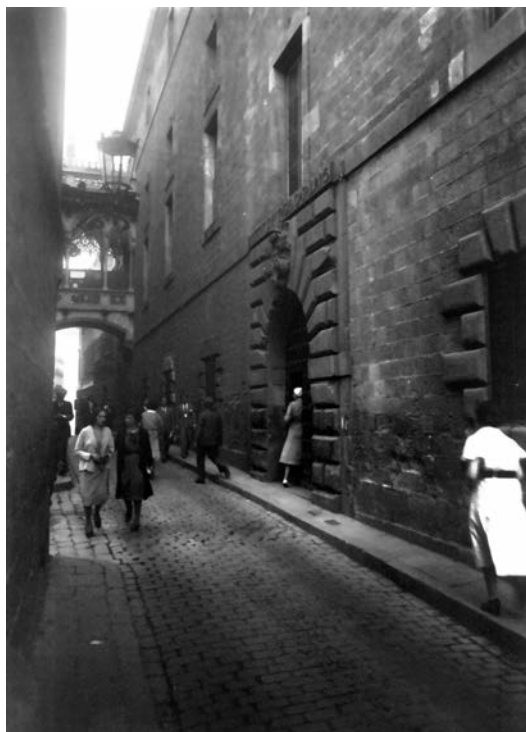

FOTOGRAFIA 14. *Vestíbul de l'IEC al Palau de la Generalitat (1914), amb la reproducció de l'Esculapi trobat a Empúries. (Fons Gabriel Casas i Galobardes. Arxíu Nacional de Catalunya [ANC].)*

tica, i la llengua catalana ha tingut i té, com en altres casos similars, un paper crucial en la moderna política identitària.

Al costat del primer nucli, convertit en Secció Històrico-Arqueològica, es crearen la Secció de Ciències i la Secció Filològica, amb set membres cada una, de manera que l'IEC passà a tenir vint-i-un membres numeraris. L'edat mitjana dels membres l'any 1911 era de quaranta-cinc anys. El de més edat era Àngel Guimerà, amb seixanta-sis, i el més jove era Josep Carner, amb vint-i-set. Seguint l'exemple de l'Institut de França, constituït el 1795 i compost de cinc acadèmies, que era presidit per rotació per cada un dels seus presidents, Prat de la Riba establí que la presidència de l'IEC fos ocupada cada quadrimestre de l'any per un dels presidents de les seccions seguint l'ordre de la Històrica, la de Ciències i la Filològica. Fins al 1920 les seccions també es deien instituts. Calia un secretari general permanent, que podia ser el secretari d'una de les seccions, i el primer fou Eugeni d'Ors, que tenia aleshores trenta anys i era secretari alhora de la Secció de Ciències. Cada secció tingué el seu pressupost; la seva autonomia científica; les seves publicacions; els serveis que li foren encomanats amb els respectius seminaris, laboratoris i oficines i els corresponents col·laboradors remunerats; els seus premis anuals a partir de 1916, i les seves societats filials, una novetat iniciada per la Secció de Ciències el 1912 amb la Societat de Biologia. Els nous membres per a cobrir les baixes eren proposats per cada secció al plenari, que els havia de votar, igual que ara.

FOTOGRAFIA 15. *Portal de l'IEC i de la Biblioteca de Catalunya al Palau de la Generalitat. Carrer del Bisbe, a la primèria dels anys trenta del segle XX.*
(Fons Gabriel Casas i Galobardes. ANC.)

A partir de 1916, començaren a ser nomenats els primers membres corresponents, no residents a Barcelona, dels quals set havien de viure a les terres de parla catalana i catorze a l'exterior. Tenien veu però no vot quan assistien a una reunió formal i reglamentària. Una innovació, a partir de 1916, va ser nomenar membres adjunts, amb veu i vot, per a suplir els membres numeraris absents de manera indefinida. D'aquesta manera no es reduïa el nombre dels actius, i a la primera vacant per defunció dins la mateixa secció, l'adjunt passava a numerari vitalici.

A partir de 1914 l'IEC celebrà la seva Festa Anual, pels volts de Sant Jordi, patró de Catalunya, de l'antiga Generalitat i de la Diputació de Barcelona. A partir de 1918 aquesta festa prengué la forma que tindria en endavant. En presència de les autoritats, el secretari general llegia la memòria de les activitats de l'any que acabava. Es repartien els premis i es convocaven els de l'any següent. El darrer membre ingressat pronunciava un discurs sobre un tema de la seva especialitat, triat per ell. La Festa Anual era un acte social obert, al Palau de la Generalitat.

Les empreses de més transcendència social que l'IEC realitzà entre 1911 i 1923 van ser l'obertura de la Biblioteca de Catalunya, el 1914, i l'increment dels seus fons per iniciativa de les tres seccions; les *Normes ortogràfiques* aprovades per una ponència conjunta de les tres seccions el 1912, seguides pel *Diccionari*

FOTOGRAFIA 16. *La Biblioteca de Catalunya (IEC) al Palau de la Generalitat de Catalunya. A la testera, el grup de Josep Llimona, Catalunya i les Ciències. (Fons Brangulí. ANC.)*

ortogràfic publicat el 1917 i la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra, editada el 1918, i el Servei Meteorològic de Catalunya.

La comunicació de l'IEC amb l'estranger es va concretar en la participació en congressos internacionals i en els Cursos Monogràfics d'Alts Estudis i Intercanvi, en què es convidava un científic europeu a donar un cicle per a un públic professional. La culminació de la projecció i el reconeixement exterior de l'IEC va ser l'ingrés, l'any 1923, a la Unió Acadèmica Internacional (UAI), creada a Brussel·les després de la Primera Guerra Mundial, que havia dificultat durant anys la normal comunicació en un món dividit per una conflagració de dimensions sense precedents. Va ser durant aquest període que es començaren alguns dels corpus que donarien prestigi internacional a l'IEC i que s'acabarien d'editar i completar anys més tard, com la *Flora de Catalunya* o la *Catalunya Carolíngia*, recull dels documents catalans anteriors a l'any 1000.

L'ampliació de l'IEC no alterà sinó que confirmà els criteris que havien presidit els seus inicis: havia de continuar essent una comissió de treball —ara, tres comissions—, un equip de promoció de la recerca, un centre d'investigació i de publicació, un «negociat de cultura», com deia Rubió i Lluch, no pas un simple cos honorífic d'individualitats preclares ni una simple dependència burocràtica del govern regional català. El concepte que de la institució universitària tenia Prat de la Riba, com la intel·lectualitat catalanista en general, l'explicità clarament

FOTOGRAFIA 17. *Discurs d'Eugeni d'Ors en la inauguració de la Biblioteca, publicat el 1914 amb il·lustracions d'Esteve Monegal. (Biblioteca de Catalunya. Barcelona.)*

30

davant la Diputació de Barcelona abans de l'ampliació de l'IEC: «Res podem fer directament per la universitat. La legislació ha fet de la universitat espanyola un conglomerat d'oficines administratives expendidores de patents de monopoli per a l'exercici de determinades professions, amb un caràcter uniforme en tot el país, sense vida pròpia, sense individualitat ni caràcter». Cal no oblidar que fins als anys trenta del segle XX el grau de doctor i els estudis preparatoris relacionats amb la introducció a la investigació només es concedien a la universitat denominada Central, a Madrid. La recerca no formava part de les obligacions del professorat. I l'IEC, juntament amb els EUC, es proposava formar investigadors per a les seves tasques.

Pel que feia a les acadèmies tradicionals, Prat compartia la visió de Rubió i Lluch, que, tot i ser ell mateix acadèmic, deia el maig de 1914, en el discurs d'inauguració de la Biblioteca de Catalunya com a biblioteca nacional catalana: «Les acadèmies oficials són relativament estèrils, perquè sols per excepció s'obren a la joventut. Són moltes voltes uns asils de gloriosos invàlids de la ciència i de les lletres». Així i tot, dels vint-i-un primers membres de l'IEC, cinc eren catedràtics de la Universitat de Barcelona, sis pertanyien a les acadèmies barcelonines (la de Bones Lletres, la de Ciències o la de Medicina) i quatre tenien la condició, a la vegada, de catedràtics i acadèmics.

Des del punt de vista del marc polític i del pes intern dels seus càrrecs, cal

distingir dos períodes: un abans de 1920 i un altre fins al 1923. El 1920 es produïren dos canvis. Amb el traspàs de tots els serveis i recursos de les quatre diputacions catalanes a la Mancomunitat de Catalunya, l'IEC passà a dependre de l'ens regional en lloc de la Diputació de Barcelona. Amb la destitució d'Eugeni d'Ors com a secretari general, derivada de la crisi que per al personatge generà, com veurem, la remodelació mancomunada, el càrrec tingué un altre to. El Ple de l'IEC va elegir com a secretari general l'historiador Ramon d'Alòs-Moner, que ocupà el càrrec fins a la seva mort, l'any 1939. El càrrec, sense perdre importància, tingué un aire diferent de quan l'exercia Ors, que, a sobre de la seva notorietat mediàtica, era des de 1917 director general d'Instrucció Pública de la Mancomunitat. Alòs-Moner era un erudit de prestigi i vicedirector de la Biblioteca de Catalunya, però s'ajustava millor al perfil de funcionari discret de la nova etapa que la personalitat exuberant del *Pentarca*, nom que li havien donat a Ors, el definidor del Noucentisme.

Prat de la Riba presidí gairebé tots els plens abans de la malaltia que el portà a la tomba l'agost de 1917. El nou president electe de la Mancomunitat fou Josep Puig i Cadafalch, que des de 1915 era president també de la Secció Històrico-Arqueològica per la dimissió de Rubió i Lluch, cansat que Puig, per la seva posició política, portés efectivament la direcció de la Secció, si bé Rubió continuà present a la Secció Històrico-Arqueològica i lleial a l'IEC. Després de la mort de Prat, la presidència de la Diputació, exercida per Joan Vallès i Pujals, també de la Lliga Regionalista, i la de la Mancomunitat estigueren en mans de dues persones diferents, en contrast amb els temps de Prat de la Riba, que les havia acumulat totes dues. Però, amb el pas de l'IEC a la Mancomunitat, Vallès no podia presidir els plens de l'IEC, i encara que Puig no hi tenia cap preeminència oficial i només n'era el president rotatiu cada primer quadrimestre, la seva autoritat real esdevingué més gran que abans, malgrat l'aparença d'una autonomia més gran del poder polític, que la defenestració de *Xènius* (nom periodístic que emprava Ors) contradigué.

Pel fet que eren membres de la Secció Històrico-Arqueològica tant el president que tenia més poder real, Puig i Cadafalch, com el secretari general, Ramon d'Alòs-Moner, aquesta secció adquirí probablement una certa preeminència després de 1920, sobretot pel fet que les altres dues seccions hagueren de superar els conflictes interns que afectaren el 1918 la Secció Filològica, amb el *cas Alcover*, i el 1920, la de Ciències, amb l'*afer Ors*. Si el període de 1911 a 1923 fou el de més gran compenetració entre l'IEC i el poder polític regional, també fou el de més dependència i no sols econòmica.

Malgrat l'autonomia de les tres seccions, tingueren una comptadoria única. Tot i la importància de les subvencions —el pressupost global fluctuava al voltant de les 300.000 pessetes de l'època entre 1920 i 1923—, mancaren recursos i calgué renunciar a algunes publicacions i oficines. La gran varietat de programes, serveis i línies d'actuació, tots justificats, féu que alguns no arribessin a port. Una concentració més elevada de recursos humans i econòmics en menys objectius

hauria estat menys atractiva però més efectiva. Cal no oblidar que la Mancomunitat patí estreïtors econòmics resultants de la manca de traspassos fiscals per part de l'Estat, i el resultat fou un endeutament de la corporació regional, endeutament que no hauria pogut créixer indefinidament abans de la seva liquidació, el 1925.

L'IEC no pogué restar al marge del debat polític quan es tractava de qüestions bàsiques. El 1916 va adreçar un document a les autoritats catalanes en defensa de l'ús oficial del català, com a resposta a la protesta cursada al Govern espanyol per la Real Academia de la Lengua, presidida per Antoni Maura, contra el fet que a Catalunya no fos el castellà l'única llengua emprada als centres públics, un atac evident a la Mancomunitat. També donà suport l'IEC, amb moltes altres entitats, a la demanda d'un Estatut d'autonomia elaborat per la Mancomunitat i pels parlamentaris catalans el novembre de 1918, immediatament després de l'armistici que posà fi a la Primera Guerra Mundial.

LA SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

La Secció Històrico-Arqueològica (SHA) va ser la que, tant abans com després de 1914, més dedicació posà a la Biblioteca de Catalunya. No en va dos antics secretaris redactors d'aquesta secció, Jordi Rubió i Ramon d'Alòs-Moner, n'eren respectivament director i vicedirector, i Massó i Torrents, membre de la SHA, n'era inspector. Tot i això, eren les tres seccions les que estaven representades al Patronat que regia la Biblioteca i totes tres havien de proposar els llibres a adquirir. El *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* fou, a partir de 1914, una revista erudita, que es repartí la feina amb l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, que era la publicació a la qual dedicaven conjuntament més esforços els membres de la SHA.

La Secció participava en la Junta de Museus de Barcelona, que el 1915 inaugurà el Museu d'Art i Arqueologia a l'edifici ampliat de l'antic arsenal de la Ciutadella de Barcelona. El 1934 es desglossaria en dos: el Museu d'Art de Catalunya, al Palau Nacional de l'Exposició Internacional de 1929, l'actual MNAC, dirigit per Joaquim Folch i Torres, i el Museu Arqueològic de Catalunya, dirigit per Pere Bosch Gimpera i emplaçat a partir de 1935 a un altre palau de l'exposició de 1929 a Montjuïc.

El primer membre que dimití a l'IEC fou Miquel dels Sants Oliver, el 1914, per causa de discrepàncies polítiques, davant la ruptura de la Lliga Regionalista amb Antoni Maura, dissident del seu mateix Partit Conservador i tancat en una conflictiva negativa a alternar-se en el Govern amb el Partit Liberal. Oliver se n'anà discretament i sense fer campanya en contra de l'IEC. Per ocupar el buit que deixà fins a la seva mort, el 1920, va ser nomenat, l'any 1916, membre adjunt el secretari redactor de la Secció, Francesc Martorell i Trabal (1887-1935), a proposta de Prat de la Riba. També s'aplicà la mateixa mesura a la plaça de Josep

FOTOGRAFIA 18. *Saleta del Palau de la Generalitat on tingué lloc la primera reunió de l'Institut, que després fou el despatx de Pompeu Fabra. Les calaixeres es conserven a la seu actual de l'IEC. (Biblioteca de Catalunya. Barcelona.)*

33

Pijoan. La mort de Brocà, el 1918, i la de Miret i Sans, el 1919, van generar altres vacants, cobertes amb l'elecció, el 1918, de Ramon d'Alòs-Moner (1885-1939), i el 1920, de Ferran de Sagarra i de Siscar (1853-1939), pare del dramaturg Josep M. de Sagarra. El 1918 va ser elegit adjunt Ferran Valls i Taberner (1888-1942). No hi va haver cap nova incorporació més fins a la mort de Francesc Martorell i l'elecció com a adjunt de Pere Bosch Gimpera, el 1935. Si es té en compte que Alòs-Moner, Martorell, Rubió i Valls i Taberner formaven un mateix cercle generacional i amical amb Josep Carner, Nicolau d'Olwer i Bofill i Mates, membres de la Secció Filològica, es localitza un grup de pressió molt influent a l'IEC, que seria determinant en la caiguda d'Eugeni d'Ors, encara que Nicolau d'Olwer seria un dels dos únics vots, amb Pere Coromines, en contra de la destitució de Xènius com a secretari general.

Un seguit de serveis van ser encomanats a la SHA. En primer lloc, el Servei d'Excavacions, amb personal fix a partir de 1915, sota la direcció de Bosch Gimpera (1891-1974), a partir de 1916 catedràtic de la Universitat de Barcelona, un home cent per cent de l'IEC, encara que no arribà a ser-ne membre fins al 1935. Amb Josep Colomines de col·laborador a sou, Bosch Gimpera creà la moderna arqueologia catalana i donà inici a la prehistòria. Comptà amb la cooperació d'Agustí Duran i Sanpere, Maties Pallarès, Llorenç Pérez, Joan Serra Vilaró, Lluís Pericot, Josep de Calassanç Serra i Ràfols i Albert del Castillo, els tres

darrers, deixebles seus de la Universitat i portats per ell al Servei d'Excavacions de l'IEC. Bosch va haver de neutralitzar amb paciència les gelosies del secretari de la SHA, Francesc Martorell i Trabal. Dels seminaris de l'IEC, el d'Excavacions va ser el més integrat a la Universitat de Barcelona, igual que l'Institut de Fisiologia d'August Pi i Sunyer.

Els altres serveis dels quals fou responsable la SHA van ser el de Conservació i Catalogació de Monuments, dirigit a partir de 1915 per l'arquitecte Jeroni Martorell i Terrats; el de Conservació i Catalogació d'Arxius i Biblioteques d'Interès Històric, iniciat amb un premi, que es concedí el 1914 per primer cop a Agustí Duran i Sanpere per la catalogació de l'Arxiu Municipal de Cervera, i, finalment, el Servei de Catalogació i Foment dels Museus Locals, amb els premis-subvencions a museus a partir de 1917 i a catàlegs de col·leccions des de 1922.

L'IEC, per mitjà de la SHA, va rebre l'any 1917 la donació de Puig Castellar, propietat de Ferran de Sagarra, per a excavar-ne el poblat ibèric. També va adquirir el terreny de la villa romana de Tossa de Mar.

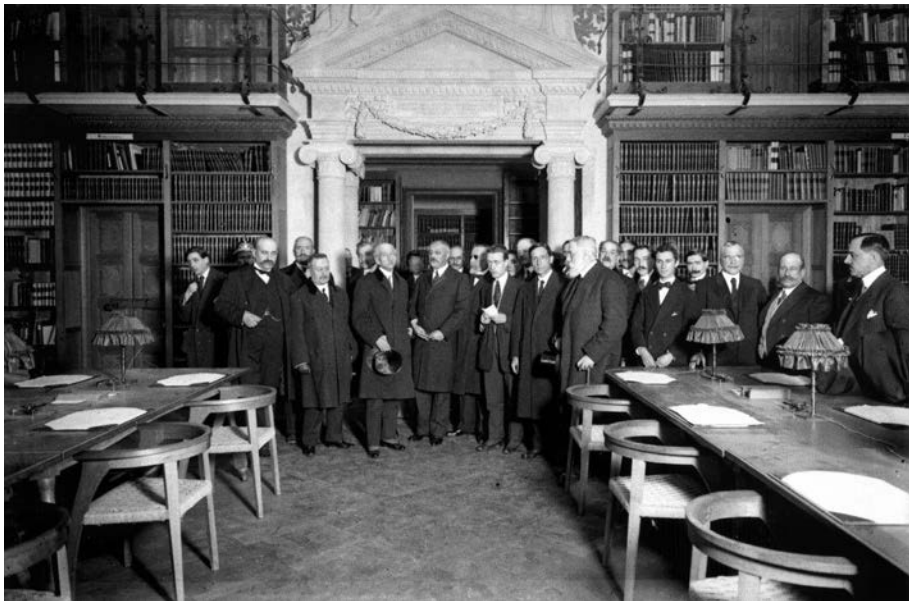
Es treballà en l'ambiciós programa de l'edició crítica de les cròniques catalanes, però només se n'arribà a publicar la primera el 1925: *Gesta comitum barcinonensium*, a cura de Massó i Torrents i Louis Barrau Dihigo. A partir de 1920 la Fundació Concepció Rabell, l'executor testamentari de la qual era el mecenes Rafael Patxot, va subvencionar aquesta línia de treball. Pel que fa als estudis de bibliografia lulliana programats el 1914, n'aparegueren dos volums el 1915 i el 1927, a la vegada que Alòs-Moner i Jordi Rubió publicaven nombrosos articles sobre les obres de Ramon Llull. El 1920 Ramon d'Abadal i de Vinyals va començar, amb l'ajut de Francesc Martorell, l'edició dels documents anteriors a l'any 1000, però les diverses interrupcions feren que no aparegués publicat un primer volum de la *Catalunya carolíngia* fins al 1950.

Va ser cabdal el paper de la SHA en l'organització del primer Congrés d'Art Cristià a Barcelona, l'octubre de 1913. Conflictives van ser les relacions amb els congressos de la Corona d'Aragó, en decidir la seva organització excloure el català com a llengua de ponències. La participació en congressos internacionals va ser activa tan bon punt la fi de la Primera Guerra Mundial permeté restablir els contactes; per exemple, la participació en el congrés del sisè centenari de la mort del Dant i en el Congrés Internacional d'Història de l'Art a París, tots dos el 1921, així com en el Congrés Internacional d'Història celebrat a Brussel·les el 1923.

Durant aquest període la SHA va elegir el 1916 com a membres corresponents el medievalista francès Jean-Auguste Brutails, estudiós del Rosselló, i l'erudit i canonge valencià Josep Sanchis i Sivera, oncle i mestre de Manuel Sanchis i Guarner; el principal artífex del Museu Episcopal de Vic, Josep Gudiol i Cunill, fou nomenat el 1922 però ja havia col·laborat molt amb la SHA des de la seva participació en l'expedició de 1907 a la ratlla d'Aragó. El 1924 fou elegit corresponent l'alemany Heinrich Finke, gran especialista en la història de la Corona catalanoaragonesa a la baixa edat mitjana, i quatre anys més tard, la SHA elegí corresponent l'historiador de l'art de la Sorbona Émile Mâle.

FOTOGRAFIA 19. Catalunya i les Ciències (1913), de Josep Llimona. Des de 2009 es troba restablert com a grup a la planta baixa de la Casa de Convalescència. (Arxiu IEC. Foto: Christian Ribas.)

FOTOGRAFIA 20. Visita del president del Govern espanyol, Eduardo Dato, el 1915 a la Biblioteca de Catalunya i a l'IEC. D'esquerra a dreta: Pere Coromines, Enric Prat de la Riba, Eduardo Dato, Josep Puig i Cadafalch, Antoni Rubió i Lluch, Barangó (periodista), Pompeu Fabra, Miquel A. Fargas i Ferran Soldevila. (Fons Brangulí. ANC.)

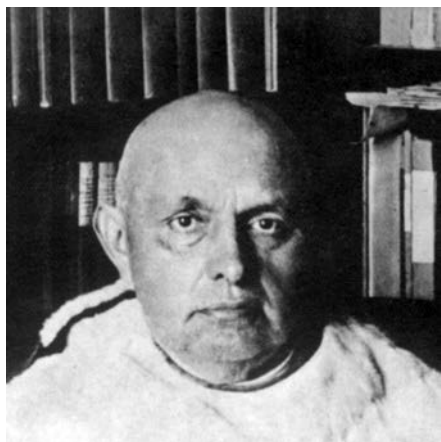

FOTOGRAFIA 21. *Jordi Rubió i Jaume Massó, director i inspector de la Biblioteca de Catalunya, asseguts a la sala de lectura de la Biblioteca, vora Ramon Miquel i Planas. (Biblioteca de Catalunya. Barcelona.)*

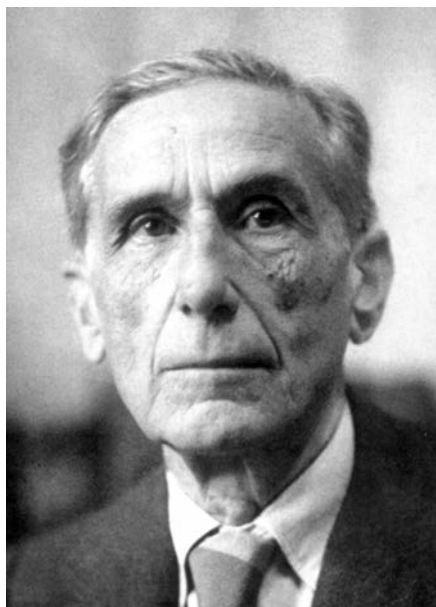
Però, al costat d'aquesta manera d'establir relacions internacionals i d'incorporar investigadors de tota l'àrea lingüística catalana, la SHA s'ocupà d'una empresa cabdal per a la projecció exterior de l'IEC: la formalització, el 1923, de l'admissió de la corporació a la UAI, amb seu a Brusselles. Les gestions les començà el 1921 Alòs-Moner. Francesc Martorell negocià el 1922 amb l'ambaixador espanyol a Bèlgica que un dels dos representants d'Espanya a la UAI fos el delegat de l'IEC, i l'altre, el de la Real Academia de la Historia. El Ple de l'IEC va celebrar el fet com «un reconeixement de la presència de Catalunya en el terreny científic». A partir d'aleshores el secretari general (Alòs-Moner) assistí a les reunions anuals i la pertinença a la UAI fou un escut de l'IEC durant les dues dictadures espanyoles que hauria de suportar.

LA SECCIÓ FILOLÒGICA I LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA

La Secció Filològica (SF), per voluntat de Prat de la Riba, es compongué des del principi de lingüistes i de creadors literaris, com era usual a les acadèmies de les

FOTOGRAFIA 22. *Antoni M. Alcover, president.*
(Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 23. *Pompeu Fabra.* (Arxiu IEC.)

llengües nacionals. A més, calia el suport dels literats, que podien ser els més reticents a la normativització. Els primers filòlegs eren quatre: Antoni M. Alcover (1862-1932), que era ineludible per la seva magna obra del *Diccionari de la llengua catalana*, nomenat president de la Secció, tot i residir a Palma de Mallorca; Pompeu Fabra (1868-1948), que pogué deixar la càtedra de química de l'Escola d'Enginyers de Bilbao gràcies a la creació a Barcelona per la Diputació d'una càtedra de llengua catalana; Frederic Clascar (1873-1919), clergue i hebraïsta, i

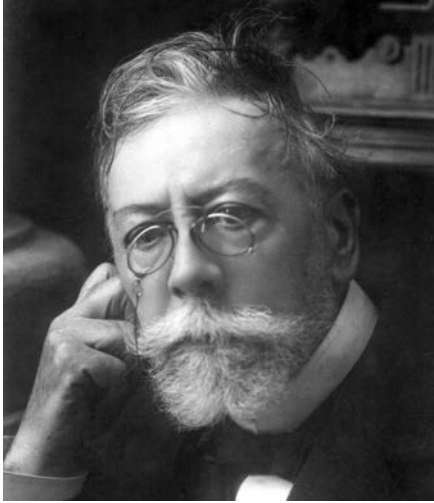
37

FOTOGRAFIA 24. *Lluís Segalà.* (Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 25. *Frederic Clascar.* (Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 26. *Àngel Guimerà. (Arxiu IEC.)*

FOTOGRAFIA 27. *Joan Maragall. (Arxiu IEC.)*

38

Lluís Segalà (1873-1938), catedràtic de grec de la Universitat de Barcelona. Com que Clascar s'havia d'encarregar de la traducció al català dels textos bíblics, i Segalà, de la dels textos de l'antiguitat clàssica, els dos pesos pesants en el terreny gramatical i lèxic eren Alcover i Fabra, i els seus criteris diferien, però Prat de la Riba veia clarament que la conciliació entre tots dos era la condició indispensable d'èxit de les grans empreses confiades a la SF: la unificació ortogràfica i el diccionari.

FOTOGRAFIA 28. *Josep Carner. (Biblioteca de Catalunya. Barcelona.)*

Els primers literats de la SF foren tres: Àngel Guimerà (1845-1924), el prestigi del qual com a dramaturg era indiscutible; Joan Maragall (1860-1911), un altre prestigi indispensable, i el poeta postsimbolista Josep Carner (1884-1970), que fou el primer secretari de la SF i era, juntament amb Eugeni d'Ors i Bofill i Mates, un dels principals promotors del Noucentisme.

La inassistència i abandó de Guimerà i la mort prematura de Maragall deixaren reduïda la SF a cinc membres, però això no fou un obstacle per a la proposta per Pompeu Fabra de les *Normes ortogràfiques*, que, amb esmenes, foren aprovades per una ponència conjunta de les tres seccions, malgrat les restriccions mentals i les reticències d'alguns membres. Carner i Clascar, en qui Prat de la Riba confiava per a moderar la reforma de Fabra, esdevingueren els partidaris i els aliats més decidits d'aquest i donaren suport al veto de Fabra a facilitar la promoció demanada per Alcover dels pensionats «alemanys» (Griera, Montoliu i Barnils), que treballaven a les Oficines Lexicogràfiques, que dirigia Fabra, el qual hauria volgut el nomenament de Joaquim Casas-Carbó, un altre de l'antiga colla de *L'Avens*. No fou fins al 1917 que ingressà a la SF Lluís Nicolau d'Olwer (1888-1961), que seria regidor de Barcelona per la Lliga Regionalista i tinent d'alcalde. I tot seguit, el 1918, entrà a la SF Jaume Bofill i Mates (1878-1933). De manera que la posició d'Alcover fou cada vegada més minoritària. Fora de la SF comptava Fabra amb dos amics a la SHA: Massó i Torrents i Puig i Cadafalch.

39

FOTOGRAFIA 29. Sala Daurada o de Milà i Fontanals de l'IEC al Palau de la Generalitat. Sala de la Secció Històrico-Arqueològica. Actualment el mobiliari es conserva a la Sala Massó i Torrents de la seu de l'IEC. (Biblioteca de Catalunya, Barcelona.)

Ideològicament, Fabra estava vinculat al republicanisme esquerrà i Alcover procedia de l'integrisme catòlic, passat al regionalisme de Prat de la Riba. El primer era un gramàtic preceptista, i el segon, un amant de la pluralitat dialectal i un recollector de rondalles populars. Alcover no compartia la urgència de Fabra per a establir unes normes, urgència que Prat de la Riba veia ineludible, encara que les volia consensuades perquè fossin d'acceptació indiscutida.

La ponència conjunta de l'IEC per a discutir les propostes de Fabra el 1912 estigué formada per Rubió i Lluch, Ors, Alcover, Carner, Segalà, Clascar, Massó i Torrents i Pere Coromines. Ors assenyalà que l'IEC necessitava posar fi immediatament a l'anarquia ortogràfica a les seves publicacions, per la mala impressió d'informalitat literària que produïa. Malgrat les reticències de diversos membres, entre ells del mateix Rubió i Lluch, s'aprovaren les *Normes* i es publicaren el gener de 1913. Fabra no estava gens satisfet amb el resultat. De seguida, Prat de la Riba incità els literats a adoptar-les per patriotisme.

La darrera reunió de la SF a la qual assistí Alcover fou la de principi d'octubre de 1914. Després Fabra presentà una proposta de revisió de les *Normes* amb el suport de Carner, Clascar i Segalà. Es produí aleshores una llarga absència d'Alcover. Primer, durant la guerra mundial, temia ser capturat per un vaixell francès a causa de la seva germanofília declarada. Després fou retingut a Mallorca en haver d'exercir el càrrec de vicari capitular per la mort del bisbe Campins. A continuació va caure greument malalt fins al punt que es pensà en la possibilitat imminent del seu traspàs. Aleshores Fabra i Clascar anaren a Mallorca i el convenceren que calia traslladar a Barcelona la calaixera amb les set-centes mil fitxes que havia aplegat. La dimissió de Segalà com a vicepresident de la SF permeté a Fabra ocupar el seu lloc i esdevenir-ne president efectiu, alhora que, com a director de les Oficines Lexicogràfiques, empenia a tota marxa l'elaboració del *Diccionari general* amb les fitxes d'Alcover, en les quals es posà a treballar Barnils, persona de confiança d'aquest. Per a l'aplicació de les *Normes* de 1913 calia fer un *Diccionari ortogràfic*, que Fabra publicà el 1917, i aquest diccionari anà acompanyat d'una modificació de les *Normes*. L'any següent Fabra publicà la *Gramàtica catalana* amb caràcter preceptiu, amb una adaptació per a les escoles.

Però Alcover, a qui s'havia donat per liquidat, es va refer i protestà contra la normativa reformada, sense sortir encara del clos de l'IEC. Carner, en nom de la SF, ja havia adreçat una carta a Alcover, a final de juliol de 1917, en què l'instava a renunciar a la presidència per les crítiques a les *Normes* de l'IEC que publicava al *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*. Al mateix temps fou ratificat Griera en la direcció de l'*Atlas lingüístic*, contra els criteris diferents que havia formulat Alcover, de manera que aquest restava desautoritzat. Prat de la Riba va morir pocs dies després. Alcover endarrerí la seva resposta perquè volgué consultar abans Joan Alcover, Antoni Rubió i Lluch, Miquel Costa i Llobera i Miquel dels Sants Oliver, els quals, llevat del darrer, li aconsellaren resignar-se i deixar el camp sense fer soroll. Finalment, Alcover respongué amb la negativa

a dimitir. Davant del conflicte de la SF amb el seu president, Cambó, Vallès i Puig i Cadafalch hagueren de parlar amb Alcover, el qual plantejà com a solució la divisió de la SF en dues: una de realment filològica, on serien ell, Fabra i els tres antics pensionats (Griera, Montoliu i Barnils), i una altra d'«extensió de la llengua», amb tota la resta de membres. La negativa de Fabra va rebre el suport de Puig i Cadafalch.

Aleshores Alcover recuperà la seva calaixera i se l'emportà a Mallorca el maig de 1918 per a continuar pel seu compte el *Diccionari*. El 7 de juny Alcover publicà el seu primer manifest contra la SF i contra Puig i Cadafalch. Aquest últim respongué en un discurs a la Diputació, titllant Alcover d'home de baix nivell tant moral com científic, un estirabot impropï d'un president de la Mancomunitat. A continuació, un Ple de l'IEC destituí Alcover i l'exclougué de fet. Els successius manifestos que anà publicant Alcover, cada vegada l'anaren aïllant més, perquè passà a atacar la globalitat de l'IEC, la Mancomunitat i el seu govern, així com la Lliga Regionalista. Al mateix temps l'escriptor Joaquim Ruyra era elegit com a adjunt de Guimerà, i el 1921, Griera, abans protegit d'Alcover, passava a substituir-lo com a adjunt després d'haver establert un acord amb Fabra enfront del seu anterior protector.

Amb la ruptura amb Antoni M. Alcover es posà final a qualsevol resistència interna a una normativa lingüística que el poder polític català considerava molt urgent i, alhora, la SF recuperà la seva unitat sota la presidència titular de Fabra, que alhora dirigia les Oficines Lexicogràfiques des de la seva creació, el 1912. Però el cost fou massa alt. L'*afer Alcover* va donar ales als antinormistes, que comptaven, a partir de 1915, amb dues institucions importants: el Consistori dels Jocs Florals de Barcelona i la Reial Acadèmia de Bones Lletres. L'escàndol va refredar a Mallorca la sintonia amb el catalanisme, davant dels greuges inferits a Alcover. Però, sobretot, va paralitzar l'elaboració per l'IEC del diccionari a causa de la privació dels materials d'Alcover. Aquest aconseguí el març de 1920 del Govern espanyol una subvenció que durant sis anys li permeté continuar la seva obra, que ara es digué *Diccionari català-valencià-balear*. Amb els recursos obtinguts, Alcover competia amb èxit amb la SF pel que feia a retribució de corresponsals en tot l'àmbit lingüístic català. L'acusació de traïció es va aguditzar pel fet que Alcover substituï Fabra quan aquest fou destituït el 1924 com a catedràtic de llengua catalana a Barcelona, una experiència fracassada, que no duraria més d'un sol curs.

A la vista de tot això i de la importància que acabaria tenint el diccionari Alcover-Moll, cal concloure amb Alexandre Galí que «els homes de l'Institut que hi van intervenir [en l'*afer Alcover*], començant *ab ovo*, és a dir, per Prat de la Riba, van fer un paper poc intel·ligent». Avui la competència i la capacitat d'Antoni M. Alcover han estat rehabilitades, i el seu cas, tractat amb una equanimitat que, al seu moment, mancà a aquells que haurien hagut d'evitar portar-lo a l'extrem a què arribà, un extrem del tot desaconsellable fins i tot per al mateix mossèn Alcover.

La situació, quan es produí l'escàndol, era prou delicada. La reforma ortogràfica implicava inevitablement una devaluació de la literatura contemporània anterior, tant del corrent romàntic i jocfloralesc com fins i tot del modernista, que es trobava en aquell moment en plena producció. A més, la reforma ortogràfica anava acompanyada, per obra dels seus partidaris, d'una estilística literària, que semblava gairebé una preceptiva oficial inapel·lable, tot i la feblesa del Noucentisme tant en el terreny de la novel·la com en el del teatre. Malgrat el rebuig d'una part de la intel·lectualitat, la normativa fabriana aconseguí aviat un notable suport popular gràcies a la legitimació institucional i política, de manera que Pompeu Fabra aniria essent cada vegada més famós i arribaria a ser un símbol.

El *Diccionari general de la llengua catalana* de l'IEC era una empresa gairebé tan urgent o, en tot cas, tan indispensable com la unificació ortogràfica. Arran del conflicte amb Alcover, restà aturat, i la SF amb les seves Oficines Lexicogràfiques no aconseguia desencallar-lo. Costà arribar a assumir la diferenciació entre un diccionari extens, amb esment de citacions, d'autoritats i de totes les variants locals (el que seria el *Diccionari català-valencià-balear*), i un de normatiu per a ús manual.

Quan l'editor Antoni López-Llausàs, al principi de la dictadura de Primo de Rivera, li preguntà a Fabra pel *Diccionari general*, aquest li contestà: «Al pas que anem, n'hi ha per cinquanta anys». Les circumstàncies de la dictadura feren tan urgent comptar amb un diccionari normatiu, que López-Llausàs, amb el mecenatge de Cambó, aconseguí que Fabra el redactés; va ser el *Diccionari general*, que es publicà el 1932. Aquesta obra consagrà l'autoritat del seu autor. L'IEC es féu seu el diccionari Fabra, tot i haver estat publicat per un editor privat, al marge de l'Institut. Fabra, cautament, deia al pròleg que aquell era «el *canemàs* del futur Diccionari de l'Institut». Deu anys més tard seria una peça cabdal per a resistir l'embat de la segona dictadura anticatalana del segle XX. S'atribueix a Carles Riba la frase: «El 1939 Catalunya ho va perdre tot, però li va quedar el Fabra».

Si després de la instauració de la Generalitat republicana, el 1931, desaparegué tota oposició a les *Normes* de l'IEC, no va ser sols perquè amb l'autonomia política es reforçava el procés iniciat amb la seva publicació, el 1913, sinó perquè mestres d'escola, correctors i funcionaris les havien adoptat i, per tant, eren ja indiscutibles. Correspondria al futur perfeccionar aquella obra, que, com tota obra humana, té les seves limitacions i no pot quedar petrificada, sinó que ha d'evolucionar sense contradir-se en allò que és bàsic.

Morts Clascar, el 1919, i Guimerà, el 1924, i exclòs Antoni M. Alcover, que morí el 1932, Ruyra passà d'adjunt (1918) a numerari per a cobrir la vacant de Guimerà. Els darrers membres de la SF ingressats abans de 1936 foren el poeta i helenista Carles Riba (1893-1959) i el poeta, editor de *La Revista* i funcionari Josep M. López i Picó (1886-1959). El darrer ocupà la vacant que deixà la mort de Bofill i Mates, el 1933. Josep Carner, tot i la seva absència del país a partir

de 1921 per haver iniciat una carrera consular i després diplomàtica, no perdé el contacte amb els homes de l'Institut i, fins i tot, figurava oficialment com a secretari de la SF al llibre dels primers vint-i-cinc anys de l'IEC, editat el 1935, malgrat que era evident que no podia exercir com a tal i que la seva absència indefinida hauria justificat nomenar-li un adjunt. Antoni Griera seria l'únic cas d'adjunt, juntament amb el del físic i catedràtic Ramon Jardí a la Secció de Ciències, que no passaria amb el temps d'adjunt a numerari, tal com veurem més endavant.

Pel que fa als corresponents, la SF nomenà el 1916 el poeta i polític lleidatà Magí Morera i Galícia (1853-1927) i el poeta mallorquí Joan Alcover i Maspons (1854-1926). L'any següent fou elegit corresponent el romanista suís Louis Gauchat (1866-1942), autoritat renovadora de la dialectologia. El 1918 la SF nomenà altres corresponents, que foren el poeta mallorquí Miquel Costa i Llobera (1854-1922); el poeta i escriptor polític republicà, també mallorquí, Gabriel Alomar (1873-1941), catedràtic d'institut i assagista d'esquerres, teoritzador del Modernisme en forma de Futurisme, i el romanista suís Jakob Jud (1882-1952). Els altres quatre romanistes que foren elegits corresponents per la SF, ho foren tots quatre el 1921: l'alemany Wilhelm Meyer-Lübke (1861-1936), el francès Georges Millardet (1876-1953), l'austriac Leo Spitzer (1887-1960) i el suís Walther von Wartburg (1888-1971).

La SF presentava la particularitat de tenir unes oficines, les Oficines Lexicogràfiques, dirigides per Pompeu Fabra des de la seva creació, l'octubre de 1912. No eren administratives sinó de producció i traducció. La seva primera missió era el *Diccionari general de la llengua catalana*, concebut per Alcover. Confiada l'elaboració dels materials de la famosa calaixera a Pere Barnils, l'obra quedà empantanegada, com ja s'ha dit. Subsidiària del *Diccionari general* era l'edició del *Diccionari Aguiló*, els materials del qual havia aconseguit l'IEC. Fabra i Montoliu en prepararen el primer volum, que aparegué el 1915, i Montoliu va continuar lentament la tasca fins a publicar el vuitè i darrer volum el 1934.

La segona empresa que es portà endavant va ser l'*Atlas lingüístic de Catalunya*, que incloïa les Balears, València, la Catalunya del Nord i Sardenya. L'*Atlas* va ser confiat a Antoni Griera, que en publicà el 1923 el primer volum; el segon i el tercer aparegueren el 1924, i el quart, el 1934, que fou el darrer aparegut abans de la guerra. Els posteriors volums els publicà Griera al marge de l'Institut.

Dues empreses de les Oficines Lexicogràfiques patirien interrupció: el Laboratori de Fonètica Experimental de Pere Barnils, que va ser tancat el 1919, i l'Oficina de Toponímia i Onomàstica, que endegà Josep M. de Casacuberta el 1921. En el primer cas, Barnils, que va quedar en mala posició arran de la ruptura d'Alcover amb l'IEC, no aconseguí que Fabra i la SF donessin el suport necessari al seu laboratori, que semblava més relacionat amb les ciències experimentals. El nomenament de Barnils com a director de l'Escola Municipal de Sordmuts de Barcelona, el 1918, va anar lligat a la seva dimissió a les Oficines

Lexicogràfiques. El diccionari de toponímia i onomàstica projectat per Casacuberta abans de 1923 seria reprès per Joan Coromines abans de la guerra, i aquest lingüista l'acabà al final de la seva vida: fou l'*Onomasticon Cataloniae*. Però, al mateix temps, Casacuberta, durant la dictadura, creà l'Editorial Barcino, on portà endavant l'edició de textos medievals catalans, un projecte de l'IEC que no acabà de realitzar. Entre 1924 i 1936 la Barcino, a les seves diverses col·leccions, va publicar dos-cents vuitanta títols. Avui continua existint i editant.

Les traduccions al català dels textos bíblics i dels clàssics grecoromans es consideraven fonamentals en la configuració d'un nou model de llengua al nivell de les més desenvolupades i apareixien com una assignatura pendent que altres llengües havien superat a partir dels temps de l'Humanisme renaixentista. Clascar i Segalà havien estat nomenats per a aquesta missió. Abans de la mort de Clascar, el 1919, aparegueren les seves traduccions del Gènesi (1915), del Càntic dels Càntics (1918) i, el 1925, de l'Èxode. A partir de 1923 la Fundació Bíblica Catalana assumí la tasca d'editar en català les escriptures hebraïques i cristianes, comptant amb el suport de Cambó.

Segalà publicà l'any 1915 la versió en prosa al català d'*Hero i Leandre*, però també en aquest cas la Fundació Bernat Metge, creada per Cambó el 1923 i dirigida per Joan Estelrich, assumí la tasca de la traducció catalana dels clàssics antics amb alguns dels mateixos erudits que havien començat a treballar amb Segalà, com Carles Riba. La traducció de clàssics moderns d'altres llengües no prosperà per part de la SF després de l'experiència de la traducció per Maria Antònia Salvà de *Mirèio*, de Mistral, sotmesa a una correcció excessiva.

La revista única de la SF fou el *Butlletí de Dialectologia Catalana*, amb una presentació i un volum modestos; en sortiren onze números fins al 1923 i la dirigí i redactà en bona part Griera. La «Biblioteca Filològica» era la col·lecció de llibres de la SF. Aquí sortiren monografies com l'*Epistolari d'en M. Milà i Fontanals*, a cura de Nicolau d'Olwer, amb un primer volum editat el 1922, i un segon, el 1932. El tercer no sortiria fins al 1995. Van aparèixer setze volums de la «Biblioteca Filològica», entre els quals el *Diccionari ortogràfic* de 1917 i les sis edicions de la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra. Però els volums sisè i novè de la col·lecció foren dues miscel·lànies que portaven per títol *Estudis romànics*, una mena de prefiguració d'una possible revista, que efectivament sortiria amb aquest nom a partir de 1949 i esdevindria la revista emblemàtica de la SF.

Una oficina que va néixer a les Oficines Lexicogràfiques però aviat esdevingué autònoma, el 1920, amb pressupost propi i diferenciat, va ser la de Correcció d'Originals, que desenvolupà un paper cabdal en l'aplicació de la normativa ortogràfica i gramatical, alhora que esdevenia una veritable escola de correctors de català, amb figures destacades com Emili Guanyavents i Emili Vallès.

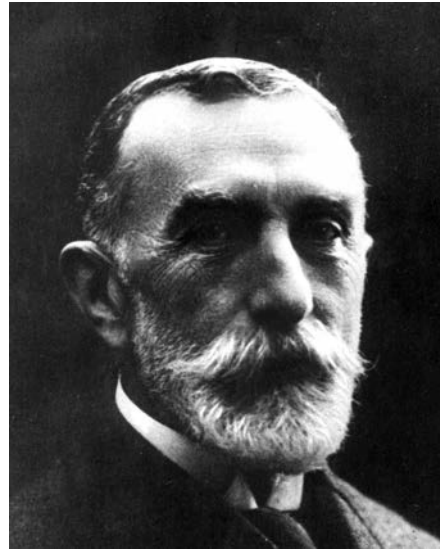
La SF proposà un seguit de cicles als Cursos Monogràfics d'Alts Estudis i Intercanvi, on professaren els romanistes Louis Gauchat (1917), Georges Millardet (1920), Wilhelm Meyer-Lübke (1922) i Jakob Jud (1923), tots ells, com ja s'ha indicat, incorporats com a membres corresponents de l'IEC a proposta de la SF.

Prat de la Riba constituí la Secció de Ciències (SC) aplegant les ciències biològiques i físiques amb la filosofia i les ciències socials o morals i polítiques, segons la terminologia acadèmica de l'època. Això féu que l'heterogeneïtat d'aquesta secció fos molt superior a la de les altres dues. Potser per això va ser la secció que va inventar les societats filials com una via d'especialització bàsica. El model positivista havia intentat homologar les ciències socials amb les experimentals i naturals i la filosofia entrava en aquest esquema com a teoria del coneixement i del comportament humà. Ors estava d'acord amb aquest enfocament. No seria fins als anys cinquanta del segle XX que la història seria vista com una ciència social, i això coincidiria amb el reconeixement de la respectabilitat acadèmica de la història contemporània, que fins aleshores no havia estat gaire considerada pels historiadors professionals, que, aquí com arreu, eren majoritàriament medievalistes o estudiosos dels segles XVI i XVII arribant fins al XVIII, com a màxim.

Quatre metges i biòlegs, un enginyer que era alhora físicomatemàtic, un filòsof i un economista i alhora jurista foren els primers membres de la SC. El primer president en fou Miquel A. Fargas (1858-1916), catedràtic de ginecologia, antic president de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques i de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, vicepresident de la Lliga Regionalista i senador. Quan morí, el 1916, el succeí el vicepresident, Josep M. Bofill i Pichot (1860-1938), que era també metge però sobretot entomòleg, membre de la Reial

FOTOGRAFIA 30. *Miquel A. Fargas, president.* (Fons Lluís Nicolau d'Oliver. Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 31. *Josep M. Bofill i Pichot, vicepresident.* (Arxiu Històric de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona.)

FOTOGRAFIA 32. La filosofia presentada per Atena al Parnàs com a desena musa (1911), oli de Joaquim Torres García (1874-1949), actualment a la Sala Puig i Cadafalch de l'IEC. (Hereus de Joaquim Torres García.)

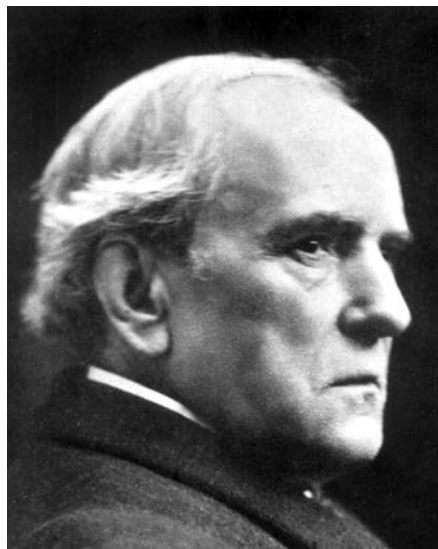
46

Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona i fins feia poc president de la Institució Catalana d'Història Natural. Hi havia dos investigadors més relacionats amb les ciències de la salut. L'un era Ramon Turró (1854-1926), director del Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona, antic president de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques i alhora filòsof. Turró era amic del metge i també membre de l'IEC August Pi i Sunyer (1879-1965), catedràtic de fisiologia de la Universitat de Barcelona, diputat republicà per Figueres entre 1918 i 1923 i president del Segon Congrés Universitari Català, de 1918. L'únic representant inicial de les ciències físiques i matemàtiques era Esteve Terradas (1883-1950), catedràtic també de la Universitat de Barcelona i director de l'Institut d'Electricitat i Mecànica Aplicades. Terradas ocupà la vicepresidència de la SC fins al 1923, data en què renuncià, quan va ser nomenat director tècnic de les obres dels primers metros de Barcelona. El secretari de la SC, que era també secretari general de l'IEC, era Eugeni d'Ors (1881-1954) i l'altre membre del camp de les ciències humanes era Pere Coromines, que va passar de la SHA a la SC quan es creà aquesta i en fou el segon vicepresident. Deixà la política després del fracàs i descomposició, el 1916, del partit que va liderar a partir de 1910: la Unió Federal Nacionalista Republicana. El 1918 esdevingué professor de la nova Escola d'Alts Estudis Comercials de la Mancomunitat.

Bofill i Pichot deixà la presidència de la SC el 1931 i a partir d'aleshores ocupà el càrrec Pere Coromines. El 1917 va ser elegit membre de la SC Prat de la Riba, poc temps abans de la seva mort, i el 1921 hi ingressà Eduard Fontserè (1870-1970), meteoròleg i sismòleg, catedràtic de geodèsia i astronomia de la Universitat de Barcelona i membre de l'Acadèmia de Ciències des de 1910. El 1926 entrava d'adjunt Ramon Jardí (1881-1972), físic, professor de l'Escola d'Electricitat de la Universitat Industrial i catedràtic de la Universitat de Barcelona el 1930. Trencà amb l'IEC el 1931. L'any 1927 ingressà a la SC un segon estudiós de la filosofia després d'Ors: Jaume Serra i Húnter (1878-1943), catedràtic de la Universitat de Barcelona, futur diputat d'Esquerra Republicana al Parlament de Catalunya el 1932 i membre de l'Acadèmia de Bones Lletres.

FOTOGRAFIA 33. *August Pi i Sunyer.* (Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 34. *Ramon Turró.* (Arxiu IEC.)

La SC fou també activa en el nomenament de membres corresponents. El 1916 va elegir el diplomàtic i erudit Eduard Toda (1855-1941), que fou el reconstructor de Poblet; l'entomòleg i jesuïta Longí Navàs (1858-1939), autor de l'*Entomologia de Catalunya* el 1923, i el filòsof, historiador i polític italià Benedetto Croce (1866-1952), interessat en la història dels catalans a Sicília, Sardenya i Nàpols. El mateix any foren elegits també corresponents de la SC el psicòleg

47

FOTOGRAFIA 35. *Esteve Terradas.* (Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 36. *Eugeni d'Ors, secretari.* (Arxiu Històric de la Ciutat.)

danès Harold Hóffding i el filòsof holandès Gerardus Bolland. El 1917 la SC elegí corresponent el físic francès Lucien Poincaré (1862-1920), germà del president de la República i portador d'un important donatiu de llibres científics francesos per a la Biblioteca de Catalunya el 1916, quan era ministre d'Instrucció Pública el matemàtic i físic Paul Painlevé (1863-1933), també elegit el mateix any 1917 corresponent de la SC.

El 1918 August Pi i Sunyer fundà el Laboratori, després Institut de Fisiologia, el més integrat a la Universitat de Barcelona dels creats per l'IEC. Els principals col·laboradors amb què va comptar van ser Jesús Maria Bellido, Rossend Carrasco i Formiguera, Leandre Cervera i Ferran Fernández Riofrío. Molt vinculada a l'Institut de Fisiologia i al Laboratori Microbiològic, hi estigué la primera societat filial adscrita a l'IEC, la Societat de Biologia, fundada el 1912 també per August Pi i Sunyer. Entre 1912 i 1929 va ser presidida successivament per Pi i Sunyer, Jesús Maria Bellido, Ramon Turró i Pere González. Formada per metges, la Societat de Biologia establí una xarxa de relacions dins la qual entraren Gregorio Marañón, Juan Negrín, Pío del Río Hortega, Severo Ochoa, J. J. McLeod, Otto Mayerhof, F. R. Griffith i Jean Perrin. Publicà la revista *Treballs de la Societat de Biologia*, de la qual sortiren disset volums entre 1913 i 1935.

La segona filial que va ser adoptada per la SC va ser la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN), que havia nascut el 1899 i havia passat per diferents vicissituds i crisis, aixoplugada pel Centre Excursionista de Catalunya. Un dels primers presidents en fou el sacerdot Norbert Font i Sagué, animador de la Junta de Ciències Naturals de Barcelona en el moment de la seva creació, el 1906. Font i Sagué fou professor de geologia dels EUC amb gran èxit, però morí prematurament el 1910. La Institució va demanar el 1915 una vinculació a l'IEC, relació que es consolidà el 1917 i es traduí en la subvenció per part del segon de la publicació periòdica *Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural*, en la disposició d'un local a la seu del mateix Institut i en la integració de la biblioteca de la ICHN a la Biblioteca de Catalunya, alhora que les col·leccions de la societat eren cedides al Museu de Ciències Naturals. Entre 1913 i 1921 la ICHN fou presidida la major part del temps pel jesuïta i eminent botànic Joaquim Maria de Barnola. Les excursions científiques formaren part de la pràctica de la ICHN i fins al 1923 publicà sis volums de *Treballs*. Un dels canvis que experimentà la ICHN en esdevenir filial de l'IEC va ser la desconfessionalització estatutària.

A la vegada que la SC creava l'Institut de Fisiologia per iniciativa d'August Pi i Sunyer, tingué lloc la creació de dos seminaris més: el de Filosofia i Psicologia, per iniciativa d'Eugeni d'Ors, l'any 1918, amb Joan Crexells i Josep Maria Capdevila d'agregats, i el de Pedagogia, la direcció del qual va ser confiada el mateix any a la pedagoga italiana Maria Montessori, el mètode de la qual ja era aplicat a quinze escoles de Barcelona. Es tractava d'una aposta decidida per l'escola activa en una renovació que es considerava inherent als objectius de nacionalització cultural. Però el funcionament d'aquest seminari no satisféu i fou clausurat el 1921. Alexandre Galí, responsable de l'ensenyament primari al

Consell de Pedagogia, en faria un judici negatiu a la seva magna obra sobre les institucions culturals catalanes.

Al mateix temps eren confiats a la supervisió de la SC diversos serveis per delegació de la Mancomunitat, com el d'extinció del paludisme promogut per Pitaluga, el de confecció dels mapes geogràfic i geològic de Catalunya i l'Estació Aerològica d'Eduard Fontserè, creada el 1914, cèhula del futur Servei Meteorològic de Catalunya, que fou la seva gran obra a partir de 1921. Col·laboraren amb Fontserè en el Servei Ramon Jardí, Gabriel Campo, Joaquim Febrer, Josep Pons i Manuel Álvarez Castrillón. L'IEC participà per mitjà de Fontserè en el congrés de directors dels serveis meteorològics, celebrat a Utrecht el setembre de 1923. El Servei Meteorològic de Catalunya va ser l'únic que la SC conservà, perquè el servei contra el paludisme va ser reabsorbit per la Mancomunitat, el del Mapa Geogràfic de Catalunya passà als cartògrafs militars el 1917 i el del Mapa Geològic va ser traspassat a la Junta de Ciències Naturals el 1918, alhora que el Seminari de Filosofia i Psicologia fou suprimit arran de la caiguda d'Eugeni d'Ors el 1920, mentre que el de Pedagogia era absorbit directament per la Mancomunitat per mitjà del Consell de Pedagogia, el seu departament d'educació.

La ruptura entre mossèn Alcover i l'IEC encara cuejava quan la institució va haver de patir les conseqüències traumàtiques de l'*afer Eugeni d'Ors* a començament de 1920. Deixant de banda la irrellevància del pretext que desencadenà el procés (l'endarreriment en la presentació del pressupost de la inauguració de la biblioteca popular de Canet de Mar), cal cercar l'origen del conflicte entre la presidència de la Mancomunitat (Puig i Cadafalch) i el director d'Instrucció Pública d'aquesta (Eugeni d'Ors) en la reestructuració generada arran del traspàs de serveis i competències de la Diputació de Barcelona a la Mancomunitat. El Consell de Pedagogia passava de la Diputació a la Mancomunitat i es decidí substituir la direcció unipersonal que exercia Ors a Instrucció Pública per una de col·legiada, on se li reservava l'ensenyament superior o universitari, mentre que el primari i el secundari els dirigiria Alexandre Galí, i el tècnic i professional, Rafael Campalans. Ors no acceptà aquesta dràstica reducció de competències i de poder i Puig i Cadafalch provocà la seva dimissió-destitució.

Ors va insinuar a la premsa que existia una discrepància ideològica. La presidència de la Mancomunitat insinuà unes irregularitats administratives que posaven en dubte l'honoradesa d'Ors —cosa del tot infundada— i l'afer va ser portat pels republicans a l'Assemblea de la Mancomunitat per la sospita d'una depuració política. Certament Eugeni d'Ors manifestava aleshores unes simpaties obreristes que semblaven apropar-lo al sindicalisme. Eren unes simpaties transitòries i superficials, però no semblaven irrellevants en aquell context de lluita de classes amb violència pistolera, entre la vaga general de 1919 i el locaut general patronal de final d'aquell any, tot plegat amb el teló de fons de la revolució bolxevic russa. El debat a l'Assemblea de la Mancomunitat va ser del tot desfavorable per a Eugeni d'Ors, absent per no ser-ne diputat. Bofill i Mates acabà de presentar-lo com un funcionari indisciplinat i arrogant, incapaç d'acceptar el treball en equip, convençut de la seva superioritat per damunt de tothom.

El problema fou l'estreta dependència de l'IEC envers la Mancomunitat, amb les mateixes persones en un cercle reduït. Ors no podia continuar de secretari general de l'IEC després del seu trencament amb Puig i Cadafalch, que n'era president cada primer quadrimestre de l'any com a president de la SHA. Les hostilitats i els ressentiments contra ell, fins aleshores reprimits en funció del poder que havia concentrat Ors i que començava a perdre, es desencadenaren sense fre. El Ple de l'IEC el va destituir l'abril de 1920 i no tingué seguidors la posició manifestada per Pere Coromines i Lluís Nicolau d'Olwer, que digueren que l'origen del problema era extern a l'IEC i que calia preservar-ne la independència acadèmica. Va ser elegit secretari general Ramon d'Alòs-Moner. Cal afegir que el lloc que Ors havia rebutjat al Consell de Pedagogia (ensenyament superior) l'ocupà Francesc Martorell. A continuació Ramon Turró i Francesc Martorell aconseguiren el tancament del Seminari de Filosofia i Psicologia, amb ajuda de Bofill i Pichot, i el cessament d'Ors també com a secretari de la SC. Les seves funcions passaren a ser assumides pel secretari redactor Pere Màrtir Bordoy, que fou designat el 1920 sense ser membre de la SC.

En definitiva, a Xènius se'l féu fora de l'IEC. Acabà fins i tot trencant en bloc amb el catalanisme, a la causa del qual s'havia consagrat fins aleshores, i esdevingué col·laborador del diari madrileny *ABC*, lluny de Barcelona. Durant la primera dictadura advocà per un règim autoritari. Més tard seria alt funcionari cultural del govern de Burgos durant la Guerra Civil. Aquesta evolució d'Ors d'una aparent esquerra ideològica al feixisme fou la d'altres intel·lectuals del període d'entreguerres, i encara més en el cas espanyol, amb la fractura que suposà la Guerra Civil i la revolució de 1936.

La inadaptació d'Ors a la nova disciplina burocràtica que s'imposava a la Mancomunitat i el caràcter erràtic que prenia la seva línia periodística com a líder d'opinió van comportar que, desgraciadament, es prenguéss la decisió de prescindir d'un intel·lectual de la seva talla en la tasca ingent a realitzar, i la decisió anà en detriment de l'autonomia i equanimitat que se suposa que han de regnar en una entitat acadèmica. Aquesta és una opinió que encara no és compartida per tothom, però va ser expressada de fet aleshores pel vot de Pere Coromines i de Lluís Nicolau d'Olwer en contra de la destitució d'Eugeni d'Ors com a secretari general, abans de fer-lo pràcticament fora.

Curiosament, només dos anys més tard, una part dels qui havien participat en la defenestració de Xènius, començant per Bofill i Mates, trencarien amb el partit que dirigia la Mancomunitat. La ruptura provindria del malestar per la frustració autonomista i la disconformitat amb la dretanització de la Lliga Regionalista com a partit hegemònic del catalanisme arran de la lluita de classes i amb la reiterada col·laboració ministerial de Cambó sense contrapartides per a la Mancomunitat. Ho feren, això sí, sense trencar l'obediència deguda com a tècnics al servei de la Mancomunitat i sense posar en dubte la seva missió. Ens referim al sector creador d'Acció Catalana, constituïda la primavera de 1922. Aquesta vegada, encara que el nou partit tingué simpaties dins l'IEC, la crisi política externa no va tenir repercussions dins de l'Institut.

A la SC no li fou fàcil refer-se del terratrèmol de l'*afer Xènius*. Part del naufragi del Seminari de Filosofia i Psicologia va ser salvat amb la constitució, el 1922, del Laboratori de Psicologia Experimental, que introduí la psicotècnia a Espanya i oferí elements aplicables a la pedagogia. Estigué sota la direcció del belga Georges Dwelshauvers, en contacte permanent amb París. Dos anys més tard, la seva destitució i la clausura amb menyspreu d'aquest laboratori pels homes de la dictadura de Primo de Rivera a Catalunya serien el desencadenant de la protesta d'un centenar i mig de professors de la Universitat Industrial, el maig de 1924, i de l'acomiadament d'aquests.

Però cal tornar enrere i remarcar els esforços de reactivació de la SC en el seu conjunt en els primers anys vint. Ramon Turró no aconseguí omplir el buit que deixà Ors, a qui tant havia combatut. La creació de la Societat Catalana de Filosofia no aconseguí suplir el seminari suprimit i no havia arribat a tenir efectivitat abans del cop d'estat de 1923, malgrat la col·laboració de personalitats ben vàlides com Serra i Hünter, Tomàs Carreras i Artau, Lluís Carreras, Josep Maria Capdevila, Alexandre Galí i Georges Dwelshauvers.

El 1923 restaven en realitat només quatre membres actius a la SC: Bofill i Pichot, Pere Coromines, August Pi i Sunyer i Eduard Fontserè. Van oferir una resistència digna i eficaç a les pretensions de subordinació burocràtica a què el Consell de Pedagogia semblava disposat a sotmetre la SC. Recuperaren el control dels Cursos Monogràfics d'Alts Estudis i Intercanvi, que es donaven a la seu de l'IEC. Convidat per Eugeni d'Ors, hi havia donat conferències el positivista castellà Pedro Dorado Montero el 1916 i la SC les publicà el 1917 amb el títol *La natura i la història*. Per iniciativa de la SC, els Cursos Monogràfics comptaren amb la visita d'altres personalitats, de la talla de Béla Szilárd, del laboratori de Pierre Curie de París (1916 i 1917); del físic Tullio Levi-Civita, de la Universitat de Roma (1921); del matemàtic francès Jacques Hadamard, que donà a Barcelona l'any 1921 un curs sobre la teoria de les equacions diferencials, i d'Arnold Sommerfeld i de Raoul Blanchard (1922), i amb les conferències d'Albert Einstein el 1923. Notable interès tingueren també els cursos de física i matemàtiques organitzats per Esteve Terradas i iniciats per ell mateix el 1916. També va donar un curs Bertrand Russell l'any 1920-1921, convidat pel Seminari de Filosofia.

La SC comptà des del seu inici amb una revista, *Arxius de l'Institut de Ciències*, que entre 1911 i 1924 publicà dotze volums en trenta-tres entregues d'un centenar de planes de mitjana. A part de les publicacions meteorològiques d'Eduard Fontserè, cal destacar un corpus de gran importància, el de la *Flora de Catalunya*, començat per Joan Cadevall amb un primer volum editat el 1913 i continuat i acabat per Pius Font i Quer amb l'aparició, el 1937, del sisè volum.

En definitiva, l'Institut estava prenent nova embranzida quan el sorprenué, el setembre de 1923, el cop d'estat del general Miguel Primo de Rivera, capità general de Catalunya. Començà el primer període d'hibernació en la història de l'IEC, si bé la feina callada no s'interrompé i alguns dels seus fruits es veieren més tard.

3. DICTADURA, REPÚBLICA I GUERRA CIVIL

Quan el capità general Miguel Primo de Rivera donà el seu cop d'estat, el 13 de setembre de 1923, a Barcelona, Catalunya es trobava afectada per un bloqueig polític. Entre el catalanisme i el moviment obrer no existia cap pont de diàleg. La Lliga Regionalista estava afeblida per l'escissió d'Acció Catalana, però a la seva esquerra no existia la força o l'aliança capaç de succeir-la en la direcció del moviment catalanista. La frustració autonomista alimentava un sentiment separatista, però la seva expressió política era minoritària i gairebé extraparlamentària. Afeblida la Confederació Nacional del Treball, dirigida pels anarcosindicalistes, i en plena reconversió el nacionalisme català, el cop militar no trobà resistència a Barcelona i obtingué la ràpida acceptació del rei a Madrid. La desmoralització era inevitable. Josep Pla explica que, anys després, Puig i Cadafalch li digué: «La situació dels últims anys de la Mancomunitat és inseparable de la situació social de Barcelona creada aquests últims anys per la falta d'autoritat. La gent s'entrematava pels carrers. Tot el món anava ple de la nostra anarquia delirant. La vida de la Mancomunitat anava prenent l'aire irrisori que agafen les coses quan l'ordre públic elemental no és assegurat». En aquell carreró sense sortida, Puig i Cadafalch volgué creure en el regionalisme aparent del general i en la possibilitat que un dictador militar atorgués a Catalunya el que li havien negat els governants civils amb el règim constitucional. Una esperança il·lusòria que, vuit dies després del cop, fou defraudada pel decret que prohibia la senyera i l'ús de la llengua catalana a les corporacions públiques i a totes les seves dependències.

La dictadura va destituir tots els ajuntaments i els substituï per uns altres de designats, i el mateix féu amb les diputacions provincials, nomenades a dit pels governadors civils, sovint militars. Puig i Cadafalch ja havia deixat, a final de desembre de 1923, la presidència de la Mancomunitat quan, un mes després, l'Assemblea de la corporació regional, formada ara per diputats designats, sense cap catalanista, n'elegí president per aclamació Alfons Sala Argemí, cap de la Unió Monàrquica Nacional, la dreta anticatalanista, convertida molt aviat en la regional de la Unió Patriòtica, el nou partit únic del règim.

La dictadura representà l'anul·lació del procés d'institucionalització de la cultura catalana que s'havia impulsat des de 1907 fins al 1923. Van ser clausurades en els primers mesos del Directori militar cent quaranta-sis associacions catalanistes que no eren partits polítics, des del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI, entregat el 1926 al Sindicat Lliure) fins a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, passant pels Pomells de Joventut, innòcua entitat regionalista i catòlica. Malgrat que el català desaparegué de les corporacions públiques, continuaren sortint diaris en aquesta llengua, encara que amb censura prèvia com els altres, i no es reduí, ans al contrari, l'edició de nous llibres en català. Adquirir publicacions en la llengua pròpia esdevingué una manera sense risc de sumar-se a una resistència cultural amb implicacions polítiques, si més no passiva. El partit que havia dirigit la Mancomu-

nitat, la Lliga Regionalista de Catalunya, s'enfrontà a una crisi de representativitat, ja que la burgesia industrial i comercial catalana, per mitjà de les seves corporacions econòmiques, continuà donant suport a la dictadura, malgrat la política contra els signes més elementals de catalanitat.

El 10 d'abril de 1924 el Consell Permanent de la Mancomunitat, a proposta de Darius Rumeu, baró de Viver, conseller de Cultura i vicepresident de la corporació, prengué un acord que desacreditava el Laboratori de Psicologia Experimental i Dwelshauvers, alhora que posava en entredit l'administració de l'Institut, atès que ordenava una inspecció de l'IEC, encarregada a una comissió de catedràtics de la Universitat. Aquesta comissió havia d'avaluar l'activitat de l'Institut, determinar quins organismes calia suprimir per inútils o d'orientació sospitosa i proposar els mitjans per a establir una relació entre les dues corporacions, insinuant la possibilitat de subordinar l'IEC a la Universitat de l'Estat.

L'Institut va respondre que havia informat puntualment a les memòries anuals de la seva activitat i que era una entitat acadèmica independent, encara que estava disposat, com sempre, a facilitar totes les dades econòmiques. Pere Coromines escrivia a Alfons Sala: «Que ho han sentit a dir mai que la Universitat de Madrid visuri l'Acadèmia de la Llengua o que la Sorbona examini l'Institut de França?».

El 6 de maig de 1924 la Mancomunitat primoriverista negava la independència de l'IEC, al·legant que havia estat creat per la Diputació i que si les diputacions no tenien independència, menys encara la podien tenir els organismes creats per aquestes. Al mateix temps un grup de professors de les escoles mancomunals, encapçalats per Ferran Valls i Taberner, Carles Cardó i Pau Vila, publicaren una carta de suport a Dwelshauvers, que obtingué l'adhesió de cent quaranta-un professors. Com que no se'n retractaren després d'un ultimàtum, foren acomiadats. Pompeu Fabra perdé la seva càtedra de català, i Pere Coromines, la d'economia, igual que altres professors de les escoles mancomunals, alguns d'ells també membres de l'IEC, com Ramon d'Alòs-Moner, o col·laboradors molt destacats, com Jordi Rubió, encara que aquests dos conservaren els seus llocs directius a la Biblioteca de Catalunya.

Antoni M. Alcover mantenia una relació d'amistat amb Alfons Sala perquè li havia facilitat el patrocini governamental de l'obra del seu diccionari. En una carta adreçada a Sala el 29 de juny de 1924, Alcover trobava justificada la inspecció de l'IEC i demanava la seva rehabilitació personal i una modificació a fons de l'Institut, proposant-li la incorporació d'una trentena de noms. Sala confià a Alcover la càtedra de Fabra, però no durà ni un curs, i quedà liquidada la càtedra de llengua catalana. Després d'aquest fracàs, Alcover en va patir un de més gran. El Ministerio de Instrucción Pública li retirà la subvenció per al seu *Diccionari català-valencià-balear* el 1926. Ja no interessava a Madrid una obra que sols s'havia patrocinat en tant que estava contraposada a la de l'IEC. Alcover arribà a endeutar-se per a treure el primer fascicle de l'obra, a les acaballes de 1926, i per a publicar-ne un primer volum abans de la seva mort, el 1932.

La tardor de 1926 tingué lloc una entrevista d'Alcover i Fabra, al despatx d'aquest darrer al Palau de la Generalitat, una mena de pròleg de reconciliació que presencià Francesc de Borja Moll, gran col·laborador i continuador de l'obra d'Alcover.

Contra tot pronòstic, la comissió inspectora va entregar a final de 1924 el seu informe sobre l'IEC, que va ser del tot elogiós, si bé es recomanava que els treballs de l'entitat fossin publicats «en el idioma oficial», amb l'argument que així tindrien més difusió. Al mateix temps presentava el seu dictamen el nou conseller de Cultura de la Mancomunitat, Pere Llosas —el baró de Viver havia estat nomenat alcalde de Barcelona el setembre de 1924—, i també resultà encomiàstic, alhora que desaconsellava la unió subordinada de l'IEC amb la Universitat.

A la vista d'informes tan favorables, restava ajornada la desnaturalització o liquidació de l'IEC, i més encara davant del reconeixement que havia obtingut de la UAI. La liquidació de la Mancomunitat, el 1925, facilità prendre unes mesures tendents a reduir l'Institut a l'asfíxia, privat de tota subvenció pública i de tot reconeixement oficial per la Diputació de Barcelona, presidida ara per Josep Maria Milà i Camps. L'IEC va ser desposseït de tots els serveis que se li havien encomanat, que van ser posats sota el control directe de la corporació, de manera que se'n va desvincular completament la Biblioteca de Catalunya, rebatejada amb el nom anodí de Biblioteca Central per primer cop. Es van treure de la porta del carrer del Bisbe les lletres de bronze amb el nom de l'Institut i s'esperà que morís d'inanició. Al mateix temps es creà, sobre el paper, un Instituto Superior de Cultura, amb una partida anual de 50.000 pessetes, sense que s'arribés a concretar en res tangible. Si, per una banda, això significà que la idea de suplantar l'IEC no va ser abandonada, els homes de la dictadura a Catalunya no superaren un sentiment de provisionalitat que els impedí donar el cop de gràcia a l'Institut, i la partida arribà al pressupost de 1930 sense ser gastada i pogué ser destinada a l'IEC després de la dimissió de Primo de Rivera i dels canvis corresponents a la Diputació de Barcelona.

Entre 1924 i 1928 les reunions plenàries i de les seccions encara tingueren lloc a les sales del Palau de la Generalitat, però després tendiren a ser cada vegada més espaciades i a celebrar-se fora d'aquest edifici, probablement a casa de Puig i Cadafalch.

Encara que tot el personal que treballava als serveis absorbits per la Diputació conservà el lloc i el sou, la seva activitat tendí a reduir-se, encara que no se n'interrompé la continuïtat. Només fou potenciat el Servei Meteorològic, que no es va escapar, però, de l'obligació de publicar en l'única llengua oficial els seus resultats, igual que les seves previsions radiofòniques. La ràdio començava aquells anys a Barcelona. Malgrat la precarietat de la situació, es continuà treballant, i no sols als serveis i a les oficines segregats, de manera que alguns dels treballs que es publicaren després del sexenni dictatorial foren realitzats durant aquest difícil període.

També foren desvinculades de l'IEC les societats filials. La ICHN perdé tot lligam amb l'Institut. Mantingué el seu local del palau de la Diputació i la subvenció a canvi de publicar només en castellà, alhora que tornava a la confessionalitat dels inicis i se suprimien les excursions i treballs de camp.

Moltes publicacions en curs restaren interrompudes per manca de diners i tampoc no es pogueren pagar els premis, que s'anaren concedint anualment fins al 1926, però no després. No cal dir que també desaparegueren, ja abans, les festes anuals. I si es pogué mantenir un mínim d'activitat editora i conservar, i fins i tot ampliar, les relacions internacionals va ser gràcies al mecenatge de trenta-sis persones, encapçalades per Rafael Patxot i Francesc Cambó, a les quals la memòria del secretari general de 1931 va retre homenatge d'agraïment. El mecenatge, que abans de 1923 havia de servir per a l'expansió complementària de l'activitat de l'IEC, hagué de complir en l'etapa dictatorial una funció substitutòria del finançament públic.

Així fou com pogueren publicar-se, per exemple, *Gesta comitum barcinonensium*, obra ja esmentada; *l'Atlas elemental de núvols*, de Fontserè; *Bibliografia de les impressions lullianes*, d'Elies Rogent i Estanislau Duran; dues carpetes de *l'Atlas lingüístic de Catalunya*; sis números del *Butlletí de Dialectologia Catalana*, i el número 16 de la «Biblioteca Filològica»: *Notes linguistiques sur l'argot barcelonais*, de Max-Leopold Wagner. Per indicació de Patxot, un nou tipus de monografia aparegué en aquells temps difícils, amb la denominació genèrica de *Memòries*. La SHA n'edità quatre títols, dos la SC i tres la SF. La fórmula només seria continuada per la SHA, que ja ha superat actualment els vuitanta títols de la seva col·lecció de «Memòries».

57

FOTOGRAFIA 37. *Ramon d'Alòs-Moner, tercer secretari general de l'IEC (1920-1939). (Arxiu IEC.)*

Els diners recaptats per Ferran Valls i Taberner permeteren a Rafael Campalans i altres professors expulsats de la Universitat Industrial obrir l'Ateneu Polytechnicum, que acollí els EUC, foragitats del Palau de la Generalitat. El professor de llengua catalana dels EUC era Pompeu Fabra; els de literatura eren Antoni i Jordi Rubió, i el d'història, Francesc Martorell i Trabal, que seguia essent secretari de la SHA i suplia Alòs com a secretari general quan calia.

Com a contrapès de la minimització a l'interior, es van dedicar notables esforços a la projecció a l'exterior. A més de mantenir l'assistència a les reunions anuals i el pagament de la quota a la UAI, es participà en els seus programes internacionals, com el corpus de vasos antics, el catàleg de manuscrits d'alquímia, el diccionari del llatí medieval, el corpus d'inscripcions llatines i el mapa de l'Imperi romà. Ramon d'Alòs-Moner va arribar a ser elegit secretari adjunt de la UAI el 1930.

La SHA va enviar delegats al Congrés Internacional d'Història a Brussel·les, el 1923. Aquest representà la represa dels que s'havien celebrat abans de la guerra a partir de 1900. S'hi decidí crear un comitè permanent, que es constituí a Ginebra el 1926, i al qual anaren Nicolau d'Olwer i Alòs-Moner en representació de l'IEC, de manera que, com a membre fundador, l'Institut gaudí de representació directa i de notable influència al Comitè Internacional de Ciències Històriques, si bé compartia amigablement la representació d'Espanya amb l'Acadèmia de la Historia de Madrid. La participació catalana fou activa als programes i a les reunions internacionals de Göttingen (1927), Oslo (1928), Venècia (1929) i Cambridge (1930). A més d'aquesta participació fundacional i continuada en les tasques del Comitè Internacional de Ciències Històriques, cal remarcar l'assistència de Puig i Cadafalch al primer Congrés Internacional d'Estudis Bizantins, a Bucarest el 1924, i al segon, celebrat a Belgrad. El 1925 Puig i Cadafalch impartí a París un curs sobre arquitectura romànica i fou nomenat membre de l'Acadèmia d'Inscripcions i Belles Lletres de l'Institut de França. El 1926 anà als Estats Units, cridat per Arthur Kingsley Porter, per fer un curs a la Universitat Harvard sobre el romànic català. El 1928 Porter va ser elegit membre corresponent de l'IEC. La projecció exterior de Puig i Cadafalch culminà amb la concessió del grau de doctor *honoris causa* per les universitats de Friburg, Harvard i París.

També va participar activament l'IEC, per mitjà de la SF, en els inicis de la Societat de Lingüística Romànica, que celebrà el seu primer congrés internacional a Dijon el 1928; hi actuà com a delegat de l'IEC Antoni Griera, que cultivava les relacions internacionals.

Si, per un costat, no es tenia en compte l'IEC per a la gran exposició d'art hispànic de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929, per un altre costat, en canvi, era notable l'activitat dels seus membres com a conferencians al Centre d'Estudis de la Civilització i l'Art Catalans, integrat a l'Institut d'Art i Arqueologia que finançava Cambó a la Universitat de París. El curs 1929-1930 Puig i Cadafalch hi parlà sobre el primer art romànic; Nicolau d'Olwer, sobre la

literatura llatina a la Catalunya dels segles X, XI i XII; Higiní Anglès, sobre la música als segles X i XI i l'escola de Ripoll, i Philippe Lauer, sobre pintura, miniatures, mobiliari litúrgic i orfebreria.

Lluís Segalà no se solidaritzà amb els professors expulsats de l'Escola de Bibliotecàries el 1924 i mantingué el càrrec de director del centre quan aquest es convertí en Escuela Superior para la Mujer. Això el féu censurable als ulls dels seus companys a l'IEC, però ell mantingué l'assistència a les reunions. El 1930 perdé la direcció de la restaurada Escola de Bibliotecàries, que passà a Jordi Rubió.

Un cas de connivència més notable amb el règim dictatorial va ser el d'Esteve Terradas. Havia estat director de la xarxa telefònica de la Mancomunitat des de 1916, però passà a la companyia nord-americana ITT, que aconseguí el monopoli de les comunicacions telefòniques a Espanya el 1924. Des del seu nou càrrec, féu una valoració a la baixa de la xarxa mancomunada, que va ser absorbida i adquirida per la Compañía Telefónica Nacional de España. Traslladat a Madrid, on fou nomenat catedràtic extraordinari de la Universitat Central, acceptà de mala gana que la SC li nomenés un adjunt, que fou Ramon Jardí, col·laborador de Terradas i de Fontserè. Després de la dictadura Terradas es mantingué a la SC i Jardí restà contrariat i abandonà l'IEC.

Un altre conflicte tingué lloc a la SF quan Griera va escriure al president de la Diputació el 1926 criticant la manera que tenia Pompeu Fabra de portar les Oficines Lexicogràfiques. Milà i Camps passà la carta al ponent de Cultura de la Diputació, Antoni Robert, el qual l'entregà a Pompeu Fabra, qui la portà a la reunió de la SF, en què Griera va ser reprovat i considerat incompatible amb la Secció, abans de donar-lo de baixa com a membre adjunt amb el pretext d'inassistència. Però Griera continuà treballant a les Oficines Lexicogràfiques fins al 1935 i representà l'IEC als congressos de la Societat de Lingüística Romànica. Segurament Griera denuncià també al president de la Diputació que Fabra estava escrivint al seu despatx del palau de la Diputació el *Diccionari general de la llengua catalana* per a un editor privat i pagat per Cambó. Però Milà i Camps no li va fer cas, car no volia fer de Fabra, ja molt famós, un màrtir de la dictadura.

De l'existència d'intents de captació, en donà testimoni la proposició feta a Fabra de ser membre de la Real Academia Española (RAE) per a representar la llengua catalana en les noves places creades pel Govern, el 1927, a la corporació de Madrid. La renúncia de Pompeu Fabra s'explica pel risc que l'autoritat normativa sobre el català fos assumida per l'Acadèmia Espanyola en detriment de l'Institut. Considerà que una figura tan emblemàtica com ell no podia anar tan lluny en la cohabitació forçada amb una dictadura que havia proscrit l'ús públic oficial del català. La resta dels elegits foren Antoni Rubió i Lluch, que no fou censurat pels seus deixebles; Eugeni d'Ors, que feia temps que vivia a Madrid; Lluís Fullana, per a la modalitat valenciana, i Llorenç Riber, per a la mallorquina. Antoni M. Alcover i Manuel de Montoliu, que havien aspirat a una plaça a la RAE, trobaren frustrades les seves esperances.

Dins la Biblioteca Balmes, fundada pel jesuïta Ignasi Casanovas el 1923, es va crear el 1927 l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura, dirigida per Josep Calveras. Nascuda en un moment desfavorable per a l'IEC, la nova Oficina Romànica va ser vista com una competidora de la SF. Entre els col·laboradors de l'Oficina Romànica, hi havia col·laboradors relegats de l'IEC, com Montoliu, Griera i Barnils, i antinormistes notoris, com Miquel i Planas i Alfons Par, un dels principals mecenes de l'entitat. Durant els anys trenta, amb l'acatament generalitzat de la normativa fabriana, es produí un acostament entre totes dues institucions, en el qual tingueren un paper destacat dues persones que col·laboraven amb totes dues: Francesc de Borja Moll, continuador del diccionari d'Alcover però ara amb ortografia fabriana, i Ramon Aramon, que entrà a les Oficines Lexicogràfiques. Moll i Aramon col·laboraren a l'*Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura* i el segon fou autor de la bibliografia de llengua i literatura catalanes que publicà aquest anuari entre 1928 i 1934.

ELS PRIMERS CINC ANYS I MIG DELS TRENTA: LA NORMALITAT RECUPERADA I LA NOVA SEU

Després de la dimissió del general Primo de Rivera, el gener de 1930, Alfons XIII designà cap de Govern el general Dámaso Berenguer, amb l'objectiu de restablir gradualment la normalitat constitucional anterior a setembre de 1923 com si no hagués passat res. El nou president de la Diputació fou el jurista Joan Maluquer i Viladot, un catalanista monàrquic, amic de la Lliga Regionalista i admirador de l'obra que havia fet la Mancomunitat. Maluquer estava convençut que la sort del règim monàrquic depenia, entre altres factors, d'una reparació dels greuges inferits a la catalanitat. El general Berenguer veia prematures unes eleccions provincials, però considerava també incorrecte mantenir els diputats designats per la dictadura, de manera que va recórrer a l'expedient de nomenar els qui havien estat diputats provincials amb més vots abans de 1923, i la Lliga Regionalista, amb alguns d'Acció Catalana, tornà a tenir la veu cantant a la Diputació de Barcelona. Foren restablerts en els llocs que ocupaven els professors i funcionaris acomiadats el 1924 i el general Berenguer derogà el decret que prohibia la bandera catalana i l'ús de qualsevol altra llengua que la castellana a les corporacions públiques. L'IEC recuperà la subvenció pública, el reconeixement oficial, el lligam amb la Biblioteca de Catalunya (que recuperava aquest nom) per mitjà del Patronat i també tots els serveis que li havien estat retirats, llevat del Servei Meteorològic i l'Institut de Fisiologia. No s'ha de veure el fet com una simple confirmació de la dita popular que «a cada bugada es perd un llençol», sinó com una constant, que no fou exclusiva dels règims dictatorials sinó compartida pels liberals: el pas a l'administració pública directa de serveis apadrinats inicialment per l'IEC a partir del moment que arribaren a un determinat grau de desenvolupament. En canvi, les societats filials, la Societat de Biologia i la ICHN, restabliren els seus vincles amb l'Institut.

Però, per important que fos la recuperació del suport econòmic i polític de la Diputació, més important encara per a l'IEC fou la cessió per l'Ajuntament de Barcelona de la Casa de Convalescència de l'antic Hospital de la Santa Creu com a nova seu, amb el compromís de la corporació provincial de fer-se càrrec de totes les despeses de restauració, habilitació i moblatge.

Abans, però, d'abordar aquest canvi, cal indicar que l'IEC, traumatitzat per l'experiència recent, intentà aconseguir autonomia en relació amb la Diputació i considerà la possibilitat de convertir-se en una societat civil, sota un mecenatge a la vegada públic i privat. La Diputació li concedí l'autonomia acadèmica, però no s'arribà a produir un canvi d'Estatuts, tal com s'havia previst. Mal podia concedir l'autonomia de manera jurídicament efectiva la Diputació, quan ella mateixa no era autònoma, i encara menys aquella Diputació concreta, que no era filla del sufragi popular.

Quan la Generalitat es féu càrrec de l'IEC, després d'absorbir les diputacions catalanes, les competències i la capacitat del Govern català eren superiors, especialment a partir de l'Estatut de 1932, però l'IEC no revisà el vincle amb la Generalitat, ni va fer ús del dret de reformar els seus Estatuts, un dret que li havia estat reconegut i s'havia anunciat en l'acord provincial del 4 de juliol de 1930. L'IEC va actuar com si fos suficient el tracte establert amb la Diputació el 1930, un compromís heretat per la Generalitat, i com si no cregués oportú plantejar una desvinculació del nou poder català, que ja no estava en mans del partit que havia fundat el 1907 l'Institut i l'havia tornat a reconèixer el 1930. No era qüestió de posar en perill la subvenció del Govern català, que era la seva única font de finançament. Els articles que asseguraven una intervenció de la Diputació en la vida de l'Institut subsistiren sense que la Generalitat pensés a fer ús d'aquells drets, que havia ostentat la desapareguda corporació provincial. El 1930 no es va aprofitar l'ocasió per a consolidar el mecenatge privat dels anys anteriors en forma d'una fundació que dotés l'IEC d'un capital que el posés a cobert dels canvis polítics. Els mecenes que havien suplert parcialment la manca de finançament públic durant el sexenni dictatorial es consideraren rellevats per la Diputació el 1930, al mateix temps que els inconvenients de la conversió en una societat civil pesaren més que els avantatges. Va ser una ocasió perduda de deixar de dependre exclusivament del finançament públic, però no fou la darrera, atès que tornaria a passar el mateix, quaranta anys més tard, entre 1977 i 1980.

Als anys trenta la Fundació Concepció Rabell, de la qual era responsable Rafael Patxot, mantingué els compromisos relacionats amb la preparació de l'edició de les cròniques catalanes. L'Institut va rebre a la fi de 1930 l'important llegat d'Enric de Larratea de 50.000 pessetes per a concedir premis a obres de ciència i erudició. La corporació va continuar funcionant com una confederació d'entitats acadèmiques autònomes (les tres seccions), amb pressupost propi cada una i amb la contribució de totes tres a les despeses generals, si bé per a determinades qüestions es posava en funcionament una mena de quadrumvirat, format pels tres presidents de secció i el secretari.

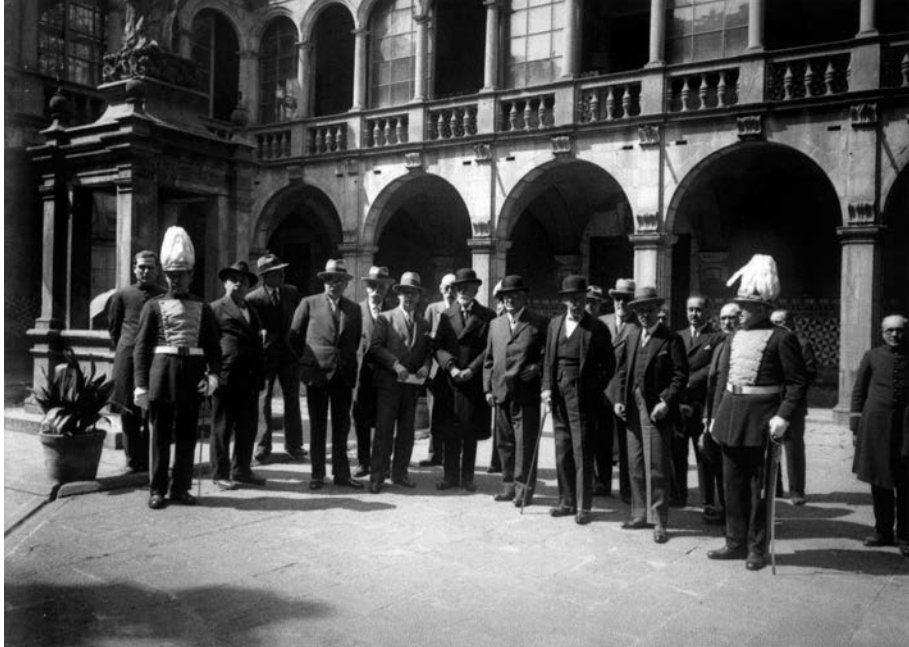
La Biblioteca de Catalunya, que havia començat el 1914 amb 23.890 volums, ja en tenia 125.000 l'any 1925, i el 1936 assoliria els 200.000. A començament dels anys vint li mancava espai a l'edifici del Palau de la Generalitat i a la sala de lectura sovint hi havia lectors drets en espera d'un seient. Encara sort del servei de préstec, que evitava el col·lapse. El 1921 l'Ajuntament de Barcelona adquirí l'edifici gòtic del segle XV de l'antic Hospital de la Santa Creu, que s'estava buidant pel trasllat dels seus serveis a l'Hospital de Sant Pau, a la part alta de la ciutat. La primera proposta documentada de trasllat a l'edifici de l'antic Hospital de la Santa Creu la féu el 1920 el director de la Biblioteca de Catalunya, Jordi Rubió i Balaguer, a Jaume Bofill i Mates, alhora diputat de la Mancomunitat, membre del Patronat de la Biblioteca i membre de l'IEC. El 1922 formulava públicament el projecte Lluís Nicolau d'Olwer, també membre de l'IEC, quan era tinent d'alcalde i president de la Comissió de Cultura de Barcelona. Segons Nicolau, la Biblioteca de Catalunya havia d'anar a l'antic Hospital de la Santa Creu i l'IEC s'havia d'instal·lar a l'edifici veí del Col·legi de Cirurgia, del segle XVIII, que esdevindria molt aviat la seu de la Reial Acadèmia de Medicina, mentre que la Casa de Convalescència, «bellíssima construcció del segle XVII», Nicolau d'Olwer la veia convertida en museu de l'art dels segles XVII i XVIII.

El trasllat de la Biblioteca de Catalunya era una necessitat feia temps expressada. La dictadura només endarrerí la decisió set anys més. L'any 1930 tornava a haver-hi homes de l'IEC a la Diputació i companys seus de partit a

62

FOTOGRAFIA 38. *L'alcalde de Barcelona, el comte de Güell, lliura al president de la Diputació, Joan Maluquer i Viladot, les claus de la Casa de Convalescència i de l'antic Hospital de la Santa Creu per a destinar-los a seu de l'IEC i de la Biblioteca de Catalunya, respectivament (30 de març de 1931). Al centre, d'esquerra a dreta, Maluquer i Viladot, el comte de Güell i Puig i Cadafalch. (Arxiu de la Diputació de Barcelona.)*

FOTOGRAFIA 39. *Cessió de la Casa de Convalescència a l'IEC. Al centre, d'esquerra a dreta: el president de la Diputació de Barcelona, Joan Maluquer i Viladot; el president de l'IEC, Josep Puig i Cadafalch, i l'alcalde de Barcelona, el comte de Güell (30 de març de 1931). (Fons Brangulí. ANC.)*

63

l'Ajuntament. El 13 de març de 1931 el Ple municipal aprovà la cessió perpètua de l'ús de la Casa de Convalescència a l'IEC i de l'Hospital de la Santa Creu a la Biblioteca de Catalunya, amb una entrada comuna a tots dos per la porta del primer dels dos edificis (a diferència d'ara, que tenen entrades diferents) i una comunicació interior com la que tenien al Palau de la Generalitat.

El 30 de març de 1931 tingué lloc a la Casa de Convalescència l'acte de lliurament de les claus de l'alcalde, comte de Güell, al president de la Diputació, Maluquer i Viladot, en presència de Puig i Cadafalch com a president de torn de l'IEC i davant d'altres dels seus membres. La Diputació de Barcelona es feia càrrec de les despeses de restauració i d'instal·lació i trasllat de les dues institucions. L'Ajuntament hi contribuïa assumint la direcció arquitectònica del projecte pels seus tècnics municipals. Les obres per a habilitar els vetustos edificis, abandonats feia anys, començaren de seguida, alhora que es procedia al lent desallotjament dels negocis arrendats a la part exterior de la planta baixa de l'hospital.

Pocs dies després de la cessió, tingueren lloc, el 12 d'abril de 1931, les eleccions municipals, les primeres de qualsevol mena des de feia vuit anys, de manera que prenién inevitablement la significació d'un referèndum entre monarquia o república. Eren molt més que unes simples eleccions administratives locals. La victòria rotunda d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i la

proclamació per Francesc Macià de la República Catalana el 14 d'abril, hores abans que es proclamés la república a Madrid, canviaren el context polític. Tres dies després, la República Catalana es convertia en Generalitat de Catalunya, en espera que l'Estatut elaborat i plebiscitat pels catalans el 2 d'agost de 1931 fos aprovat per les Corts constituents de la República Espanyola. De manera immediata, la Generalitat va absorbir les quatre diputacions catalanes i es féu càrrec de les obligacions que la darrera Diputació de Barcelona havia contret amb l'IEC i amb la Biblioteca de Catalunya.

El trasllat s'endarrerí per qüestions financeres, atesa la complexitat de les obres de restauració a fer, que encara eren més costoses en el cas de la Biblioteca que en el de l'Institut. De manera que durant tot el quinquenni republicà, abans de la Guerra Civil, l'IEC continuà on era, és a dir, al Palau de la Generalitat, que deixà finalment amb certa recança perquè això significava allunyar-se, ni que fos a poca distància, del centre del poder polític.

De tota manera, l'IEC va celebrar la seva vuitena Festa Anual el 31 de maig de 1931 a la Casa de Convalescència, amb la distribució de premis, el discurs del darrer membre incorporat i la memòria del secretari general. Era la primera festa des de la que s'havia celebrat el 3 de maig de 1923. Encara va tenir lloc a la Casa de Convalescència la festa de 1932, però no les tres següents, aconlides pel Palau de la Generalitat i l'Acadèmia de Medicina.

64

FOTOGRAFIA 40. *Visita del president de la Generalitat, Francesc Macià, el 17 de gener de 1932 a la nova seu de l'IEC. De dreta a esquerra: Josep Puig i Cadafalch, Pere Coromines, Francesc Macià, Jaume Serra i Hünter, August Pi i Sunyer i Ventura Cassol. (Fons Brangulí. ANC.)*

El 1932 la nova Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques es va presentar al món científic a la Casa de Convalescència, un fet que donà lloc a una visita de Francesc Macià, que presidí l'acte i visità les obres acompanyat pel conseller de Cultura, Ventura Gassol. La tardor de 1931 el Servei d'Excavacions traslladà els seus materials des del local de la Sagrera a la planta baixa de la Casa de Convalescència, però el 1935 passà al nou Museu Arqueològic al peu de Montjuïc, i per tant, només hi estigué de pas, a la nova seu de l'IEC.

El president Lluís Companys visità la Casa de Convalescència i l'estatge de la futura Biblioteca, acompanyat de Gassol, el 14 de febrer de 1934. Les obres es van alentir. Després dels Fets d'Octubre de 1934 i del trasbals polític que comportaren, tingué lloc la visita a la nova seu de l'Institut del conseller de Cultura, Lluís Duran i Ventosa, el 15 de juliol de 1935.

Entre la primavera i la tardor de 1935 la SC va impulsar el trasllat a la Casa de Convalescència sense esperar que estiguessin acabades les obres de la Biblioteca a l'antic Hospital de la Santa Creu. A la primavera d'aquell any la Societat de Biologia va poder inaugurar el seu estatge a la planta baixa de la nova seu de l'IEC. La SC va celebrar-hi la primera reunió el maig de 1935. El Centre d'Estudis Matemàtics féu els seus cursos a la sala contigua a la tardor del mateix any. La ICHN també hi anà a començament de 1936, així com una nova filial, la Societat Catalana de Geografia. La SHA s'hi traslladà abans de l'esclat de la guerra, però la SF no hi anà fins la tardor de 1936. Es pot considerar, doncs, aquest any el del trasllat de tot l'IEC a la Casa de Convalescència.

L'edifici és una de les mostres més reeixides de l'art català de la segona meitat del segle XVII i començament del XVIII, tant per l'arquitectura com per la decoració ceràmica, les escultures i les pintures de la seva capella. Per les seves característiques, sembla una residència nobiliària, i amb raó Ramon d'Alòs-Moner, en una de les seves memòries com a secretari general de l'IEC, la denomina Palau de la Convalescència, com si fos un *palazzo* italià d'aquells que ell coneixia tan bé.

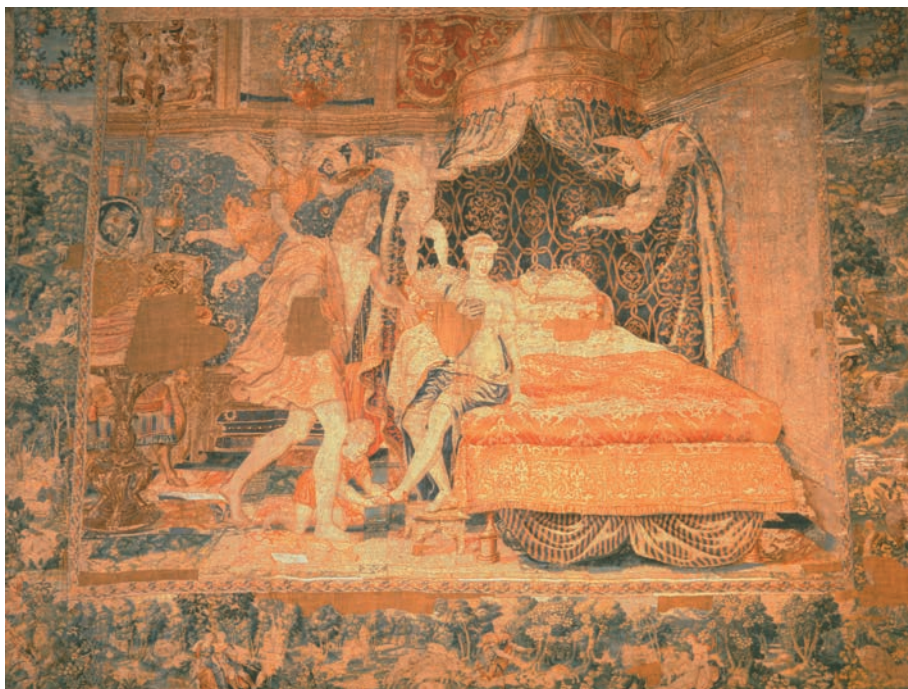
La necessitat d'una casa de recuperació per als malalts, fora de les sales multitudinàries de l'hospital, on era fàcil el contagi o la recaiguda, s'havia plantejat urgentment el 1586, però foren les donacions de Lucrècia de Gualba, Victòria Astor i, sobretot, del mercader Pau Ferran, ennoblit com a cavaller, les que feren possible començar les obres el 1655, tres anys després de la capitulació de Barcelona davant Joan Josep d'Àustria. La Casa de Convalescència fou inaugurada el 1680, quan ja havia començat la recuperació econòmica del Principat. Va rebre posteriorment successives donacions testamentàries i la darrera tingué lloc el 1867. Tenia dos-cents llits i quatre-cents matalassos a terra. El 1911 es traslladà al nou edifici de l'Hospital de Sant Pau, al barri de la Sagrada Família.

A molts llocs de l'edifici es troben pintades o esculpides les armes dels donants i especialment les de Pau Ferran: tres ferradures damunt una banda en

diagonal a l'escut. Els arquitectes foren els mestres barcelonins de cases Pere Pau Ferrer, Jaume Mauri i Pere Vidal de Lleida, amb els mestres fusters Joan Mas, Francesc Albadó i Francesc Puig, autor aquest darrer de la maqueta preliminar. Calgué comprar i enderrocar algunes cases i adquirir un terreny a la banda dels carrers del Carme i de les Egipcíaques. La planta de l'edifici és rectangular i segueix l'ordre toscà, amb la particularitat que els arcs de la planta baixa del claustre, que són més amples, s'aixequen sobre pilastres, i no sobre columnes com els de la segona planta. Aquests darrers s'assenten damunt balustres i el darrer pis esdevé terrat. Es tracta d'un ordre idèntic pràcticament al del claustre del convent del Carme, que es trobava a l'altre costat del carrer i que desaparegué al darrer terç del segle XIX, després d'haver allotjat la Universitat de Barcelona durant tres decennis. La torre del rellotge de la Casa de Convalescència és de final del segle XVIII. Per la seva proporcionalitat i bellesa, el claustre quadrat és dels més reeixits de l'art català del segle XVII. El sol i la llum penetren a la planta baixa per la crugia del fons, oberta al jardí elevat, que es troba damunt la zona de serveis amb entrada de carros pel carrer del Carme.

La capella, comunicada amb el dormitori dels homes, actual sala de plenaries o Prat de la Riba, i amb el dormitori de les dones, es troba a la segona planta i conté un dels conjunts pictòrics més importants del Barroc català. El retaule, coronat amb la imatge de la Puríssima, emmarca la pintura de la caiguda de sant

66

FOTOGRAFIA 41. *Tapís flamenc del segle XVII sobre els amors de Mercuri i Herse a la Sala Prat de la Riba de la seu de l'IEC. (Arxiu IEC. Foto: Manel Armengol.)*

Pau camí de Damasc, datada el 1728 i obra d'Antoni Viladomat, el pintor català més famós de l'època. Sota el retaule hi ha la figura jacent de sant Francesc Xavier, atribuïda a l'escultor Andreu Sala. Les pintures dels murs representen escenes de la vida de sant Pau i en el fresc zenital de la volta apareix el paradís celestial amb la Trinitat i diversos sants i àngels. És una obra atribuïda a Josep Bal, a començament del segle XVIII.

Els quatre grans tapissos del segle XVI que decoren els murs de la Sala Prat de la Riba procedeixen del Palau de la Generalitat i van ser manufacturats a Brusselles. Un representa el tercer dels sis triomfs de Petrarca, procedeix del taller de François Geubels i va ser adquirit el 1557. Els altres tres tapissos formen part de la sèrie dels amors de Mercuri i Herse, adquirits al virrei de Catalunya, Fernando de Toledo, per la Generalitat el 1587, i procedeixen del taller de Wilhelm Pannemaker. A la mateixa Sala Prat de la Riba es troba el bust retrat del fundador de l'IEC, obra de Joan Borrell (1918). És el mateix bust que hi ha al Pati dels Tarongers del Palau de la Generalitat. Del segle XVII i de l'escultor Lluís Bonifaç són la gran escultura de sant Pau, damunt el pou de la gran cisterna que recollia l'aigua de la pluja, i les gàrgoles de pedra de la cornisa del claustre. Una darrera escultura del segle XX que cal esmentar és el bust de Rubió i Lluch (1937), obra de Josep Clarà, que es troba ara a la sala situada enfront de la recepció.

FOTOGRAFIA 42. *Detall de l'arrambador de l'escala a la Presidència de l'IEC. Ceràmica del segle XVII. (Arxíu IEC. Foto: Àngels Codina.)*

Totes les ales de la planta baixa són de voltes de creueria i els alts arrambadors dels seus murs són de ceràmica policroma del segle XVII i procedeixen del taller del mestre escudeller Llorenç Passoles, igual que les escenes de la vida de sant Pau del gran vestíbul i els arrambadors de l'escala d'accés a l'arxiu i comptadoria de la segona planta, on ara hi ha el despatx i la sala de Presidència. Les rajoles tallades al biaix d'aquesta escala simulen una balustrada, alternant amb pilastres, amb gerros amb fruits i escenes pintades a l'estil de la ceràmica de Manises. Cent anys després, el mestre escudeller Bernat Reig seguí el mateix model amb variants a l'escala del costat de l'hospital, per on abans es pujava a la Biblioteca de Catalunya. Aquest arrambador data de 1776. El menjador dels homes, a la planta baixa, conserva la decoració ceràmica que simula garlandes, motius vegetals i forquilles i culleres encreuades a manera de símbol heràldic.

El darrer pis, destinat a bugaderia i magatzem de roba, no té doble sostre, i s'hi poden contemplar les magnífiques bigues de fusta sota la teulada a dues aigües. Aquí es troben ara els despatxos i oficines de les seccions de l'IEC. Unes petites cúpules amb finestres ovals a cada cantonada augmenten la llum del darrer pis, igual que la llanterna de l'escala de la banda de l'hospital. L'Institut és conscient que utilitza un monument públic de gran significació artística, i per això concerta visites guiades per a escolars i per a adults.

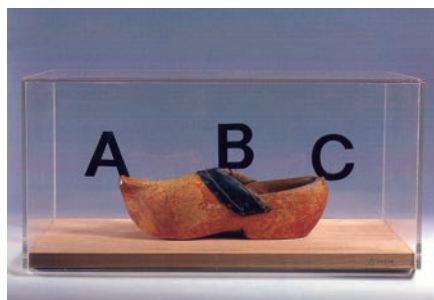
68

FOTOGRAFIA 43. Arrambador de l'entrada, al primer pis de la Casa de Convalescència. Ceràmica del segle XVIII. (Arxiu IEC. Foto: Àngels Codina.)

FOTOGRAFIA 44. *Tom Carr*, Cerclatge d'espai, 1990-1991. (Foto: Manel Armengol.)

FOTOGRAFIA 45. *Joan Brossa*, Beceroles, 1989-1991. (Foto: Manel Armengol.)

Els mobles, les làmpades d'aranya de vidre venecià i les obres d'art portats de la primera seu enriqueixen els interiors, com l'oli de Joaquim Torres Garcia, *La filosofia presentada per Atena al Parnàs com a desena musa* (1911), que ara es troba a la Sala Puig i Cadafalch. Els darrers anys, les donacions d'escultors i pintors del segle XX han fet encara més interessant la seu de l'IEC amb obres d'Andreu Alfaro, Salvador Alibau, Ernest Altés, Susina Amat, Frederic Amat, Josep Amat, Joan Amat, Arranz-Bravo, Lluís Badosa, Rafael Bartolozzi, Manuel Boix, Perejaume, Joan Brossa, Ricard Canals, Domènec Carles, Tom Carr, Cesc, Sonia Ciscato, Antoni Clavé, Narcís Comadira, Domènec Corbella, Modest Cui-xart, Manuel Cusachs, Pilar Dolz, Xavier Mariscal, Apelles Fenosa, Jassans, Joan-Miquel García Calabuig, Ferran García Sevilla, Gaset Flinch, Maria Girona, Joan Granados Llimona, Grau-Garriga, Montserrat Gudiol, Josep Guinovart, Joan Hernández i Pijuan, Conxa Ibáñez, Damià Jaume, Teresa Llàcer, Antoni Llana,

69

FOTOGRAFIA 46. *Manuel Cusachs*, «Assaig de càntic en el temple», de Salvador Espriu, 1985. (Foto: Manel Armengol.)

FOTOGRAFIA 47. *Teresa Llàcer, El mirallet 2, 1998.*
(Foto: Manel Armengol.)

70

FOTOGRAFIA 48. *Joan Brossa, Bodegó, 1985.* (Foto: Manel Armengol.)

FOTOGRAFIA 49. *Salvador Alibau, Evocació dels Països Catalans, 2007. (Arxíu IEC.)*

Assumpció Mateu, Carme Miquel, Antoni Miró, Ignasi Mundó, Joan Paton, Núria Pié, Albert Ràfols-Casamada, Carme Riera, les aquarelles de Mercè Rodoreda, les obres de Ramon Sanvisens, Josep Serra i Llimona, Rosa Serra, Josep Maria Subirachs, Antoni Tàpies, Rafael Tur Costa, Jean-Louis Vila, Joan Pere Viladecans, Guillem Viladot, Marta Vilarasau i Pilar Viviente.

EL NOU CONTEXT DE LA GENERALITAT REPUBLICANA

A primera vista el quinquenni republicà apareix com un bon període en la història de l'IEC, una continuació del de 1920 a 1923, bruscament interromput per la dictadura. Ara bé, la situació no era exactament la mateixa, encara que els primers anys del període republicà algunes de les empreses més ambiciosos per les quals havia batallat l'Institut arribaren a port, com l'acceptació general de les normes ortogràfiques i l'autoritat lingüística de l'IEC, a la vegada que l'autonomia de la Universitat de Barcelona, el 1933, semblava iniciar una nova situació en les relacions entre l'Institut i la Universitat, amb molts membres, col·laboradors i futurs membres de l'IEC contractats com a professors; amb Pompeu Fabra presidint el Patronat de la Universitat Autònoma, i amb la introducció de matèries que havien estat demanades pel Primer Congrés Universitari Català de 1903 i que havien justificat la creació dels EUC, i que ara es trobaven dins la Univer-

FOTOGRAFIA 50. *Obres de restauració de la Casa de Convalescència als primers anys trenta del segle XX. (Fons Gabriel Casas i Galobardes. ANC.)*

sitat oficial, regida, en darrera instància, per un Patronat de vocals nomenats per la Generalitat i el Govern de la República, la meitat per cada un.

Amb l'autonomia política de Catalunya la llengua catalana esdevenia co-oficial i tots els antics nuclis d'antinormistes oblidaren l'oposició a les normes de l'IEC, que van ser acceptades per l'Acadèmia de Bones Lletres i pel Consistori dels Jocs Florals de Barcelona, presidits l'any 1934 pel mateix Pompeu Fabra, el prestigi del qual es veia reforçat per la publicació, el 1932, del seu *Diccionari general de la llengua catalana*, adoptat per l'Institut com a propi. El 1932 l'aprovació de les *Normes* de Castelló va suposar que pràcticament tots els escriptors i literats del País Valencià adoptessin la normativa de l'Institut. A Mallorca Francesc de Borja Moll, continuador del *Diccionari català-valencià-balear*, aprofitava el pas de la lletra B a la C per adoptar l'ortografia fabriana. El 1933 una mateixa llengua estàndard escrita regia a totes les terres de parla catalana.

En l'època republicana tornaren a celebrar-se les festes anuals pels volts de Sant Jordi i a concedir-se els premis, que arribaven a sis el 1934. El 1932 l'Institut celebrà els seus primers vint-i-cinc anys amb una publicació commemorativa, si bé la seva aparició s'endarrerí fins al 1935.

En aquest període Puig i Cadafalch continuà de president de la SHA, i Pompeu Fabra, de la SF. Pere Corominas passà a presidir la SC, després de deixar-ne la presidència Bofill i Pichot. Terradas s'hi reintegrà, com ja s'ha dit. La Universitat Autònoma de Barcelona concedí el doctorat *honoris causa* a Massó i Torrents i a Puig i Cadafalch el 1934, estrenant aquesta prerrogativa. Era un

reconeixement no sols de l'obra d'aquests dos historiadors, sinó també de la de l'IEC.

La xarxa de relacions internacionals de l'IEC era valuosa als ulls de la Generalitat republicana. D'altra banda, li confià dos encàrrecs importants: la supervisió de l'inventari del patrimoni monumental de Catalunya amb motiu dels traspassos en matèria de catalogació i conservació de monuments i la revisió dels noms de lloc amb vista al nomenclàtor i al mapa de Catalunya. La iniciativa que més interès polític podia tenir per a la Generalitat fou la decisió de la SHA, el desembre de 1932, d'editar el dietari de l'antiga Generalitat. La interrupció del treball a causa de la guerra i la postguerra féu que aquesta obra de valor emblemàtic hagués d'esperar a final dels anys noranta per a la seva publicació en deu volums per un equip d'historiadors coordinat pel director de l'Arxiu Nacional de Catalunya, Josep Maria Sans i Travé.

Però, al mateix temps, l'IEC, després de perdre el 1930 la supervisió del Servei Meteorològic i de l'Institut de Fisiologia, perdé el 1936, abans de la guerra, el control, fins aleshores mantingut molt estrictament, del Servei d'Excavacions i del de Conservació i Catalogació de Monuments, alhora que es creava el Museu d'Arqueologia, que comptava i compta amb les peces trobades arran dels treballs patrocinats per l'IEC. I encara que Bosch Gimpera, responsable abans i després de les prospeccions arqueològiques, igual que feien Fontserè i els directius de l'Institut de Fisiologia, mantingué les millors relacions amb l'IEC —Bosch va ser nomenat membre de la SHA quan morí Francesc Martorell, el 1935—, aquests serveis ja no depenien administrativament de l'Institut.

La Societat de Biologia conegué una època brillant, presidida successivament per Pere Domingo, microbiòleg del Laboratori Municipal; Lluís Sayé, director del Servei d'Assistència Social dels Tuberculosos, i Leandre Cervera, de l'Institut de Fisiologia i fundador de la revista *La Medicina Catalana*. Els dos primers foren professors agregats de la Universitat Autònoma el 1933. Nasqueren també en l'àmbit de la SC dues societats filials més: la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (SCCFQM), presidida a partir de la seva fundació, el gener de 1932, per Josep Estalella, director de l'Institut-Escola de la Generalitat al parc de la Ciutadella, i la Societat Catalana de Geografia (SCG), el 1935, presidida per Pau Vila. Confluïren en la SCCFQM el nucli de Fontserè i el cercle de Ramon Peypoch, que havia fundat el 1926 la revista *Ciència*, l'única que divulgava les ciències experimentals en català juntament amb unes poques més de medicina. Tres dels membres de la directiva de la SCG (Pau Vila, Pere Blasi i Josep Iglésies) havien format part de la ponència nomenada per la Generalitat per a dissenyar la divisió de Catalunya en trenta-vuit comarques, agrupades en nou vegueries, una divisió que s'implantà el 1936.

Un cop reincorporada la ICHN a la relació orgànica amb l'IEC, en tornà a rebre la subvenció per a les seves publicacions, amb el seu *Butlletí*, alhora que reprenia les excursions de treball. El botànic Pius Font i Quer, nou president de la ICHN, fou la figura clau del redreçament. Font i Quer havia dimitit com a director

del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, el maig de 1924, en disconformitat amb la dictadura, si bé havia conservat el càrrec de regent de botànica al Museu. El 1930 recuperà el càrrec de director. La tendència renovadora i expansiva dels primers anys trenta continuà el 1935 sota la presidència del geòleg Josep Ramon Bataller, catedràtic del Seminari Conciliar i responsable del seu Museu de Geologia, a més de professor de l'Escola Superior d'Agricultura i de la Universitat. El 1936 ocupà la secretaria de la ICHN Rafael Candel, professor de l'Institut-Escola del parc de la Ciutadella, nomenat professor agregat de mineralogia de la Universitat el 1933. La ICHN col·laborà amb la SCG en els seus primers temps.

Arran de la creació de la SCCFQM, s'aprovà una normativa pel que fa a les societats filials: cada una havia de tenir un delegat nomenat per la secció de l'IEC a la qual estava adscrita. Aquest delegat ha d'aprovar les publicacions de la filial, que han d'aparèixer en llengua catalana. El plenari de l'IEC ha d'aprovar l'adscripció o desvinculació de les societats filials, que no tenen *numerus clausus*, són més nombroses que les seccions de l'IEC, tenen ingressos propis a més de la subvenció que reben de l'IEC per a publicacions i els seus càrrecs tenen una duració limitada, a diferència dels de l'Institut, diferència que ha desaparegut ara perquè els càrrecs de l'IEC no sols són temporals sinó que no poden ser elegits més

74

FOTOGRAFIA 51. *Visita del president de la Generalitat, Lluís Companys, el 14 de febrer de 1934 a la Casa de Convalescència en obres. D'esquerra a dreta: Pere Mestres i Albet, Jordi Rubió i Balaguer, Adolf Florensa (arquitecte), Ventura Gassol (conseller de Cultura), Pompeu Fabra, Josep Puig i Cadafalch, Joan Alavedra, Lluís Companys, Martí Esteve (conseller de Finances), Joaquim Vilà i Visa, Antoni Falguera (arquitecte), Joaquim Vilaseca i Rivera (arquitecte), Ramon d'Alòs-Moner (secretari general de l'IEC) i Carles Sentís.*

de dues vegades consecutives. Després d'aquesta reglamentació de les societats filials, ni la SHA ni la SF manifestaren cap interès per una línia d'extensió que continuaven considerant peculiar de la SC i haurien de passar molts anys perquè adoptessin la mateixa fórmula.

El reconeixement de l'IEC superà aleshores els límits de Catalunya, atès que el Consell d'Instrucció Pública, des de Madrid, li va demanar durant tot el quinquenni republicà que designés un vocal i un suplent per als tribunals de càtedres universitàries que sortien a concurs oposició.

En aquell temps les publicacions i els premis de l'Institut eren comentats a la premsa catalana i, a més, comptà amb un estand a la VII Fira de Mostres de Barcelona, el juny de 1934, on mostrà al públic què havia fet i què estava fent.

La creació, el juny de 1931, del Consell de Cultura de la Generalitat, successor del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, i amb Alexandre Galí de secretari, modificà el context de l'IEC. Diversos membres de l'Institut hi foren nomenats però a títol personal, no corporatiu. El Consell de Cultura tingué Serra i Húnter com a president i Pompeu Fabra com a vicepresident. Altres membres destacats de l'Institut formaren part de la seva ponència d'arxius, biblioteques i belles arts (Francesc Martorell i, després de la seva mort, el 1935, Puig i Cadafalch) i també de la d'ensenyament superior: Lluís Nicolau d'Olwer, Jaume Serra i Húnter i Jordi Rubió, que encara no era membre de l'IEC però tothom sabia que no trigaria gaire a ser-ho. La relació amb el Consell de Pedagogia havia estat igualitària malgrat les pretensions frustrades d'aquest de tenir la supervisió de la SC de l'IEC. Però ara el Consell de Cultura estava situat un esglaó més amunt, tot i que el seu decret de creació esmentés expressament l'IEC com una de les entitats que calia tenir en compte.

No li va ser fàcil a l'IEC mantenir la neutralitat política al mig de les passions desencadenades, especialment a partir de 1934 i de les conseqüències de la revolta del Sis d'Octubre d'aquell any, amb la suspensió de l'Estatut de Catalunya i de l'autonomia de la Universitat de Barcelona. A l'Institut hi havia membres dels tres partits catalanistes principals. D'ERC era Jaume Serra i Húnter, rector de la Universitat de Barcelona fins al 1933, president del Consell de Cultura i diputat del Parlament de Catalunya. Del mateix partit governant a la Generalitat era Pere Coromines, diputat a Corts constituents, al Parlament de Catalunya, conseller de Justícia el 1933, diputat a Corts el febrer de 1936 i president del Consell d'Estat de la República tres mesos després. També era d'ERC August Pi i Sunyer, que no fou candidat a cap elecció i no tingué més càrrec públic que el de vocal del Patronat de la Universitat Autònoma.

De la Lliga Regionalista (a partir de 1933, Lliga Catalana) eren Ferran Valls i Taberner (diputat del Parlament de Catalunya el 1932 i de les Corts el febrer de 1936), Puig i Cadafalch, Bofill i Mates (tornat a la Lliga el 1933, any de la seva mort) i Ferran de Sagarra, regidor municipal de Barcelona a les eleccions de 1931 i a les de 1934. També eren molt afins a la Lliga López i Picó i Manuel de Montoliu. La Lliga Catalana, després d'haver tingut l'hegemonia en el moviment

catalanista i a la Mancomunitat, estigué tot el quinquenni republicà a l'oposició, llevat del període de maig de 1935 a febrer de 1936, en què formà part dels consells gestors de la Generalitat, presidida per un governador general i finalment per un membre de la Lliga Catalana, Fèlix Escalas, durant els mesos darrers. Gràcies a aquesta criticada col·laboració de la Lliga Catalana en els governs designats i sense base parlamentària, l'IEC continuà rebent, i amb més puntualitat que abans, la subvenció de la Generalitat per obra, el 1935, del conseller de Cultura, Lluís Duran i Ventosa, destacat dirigent de la Lliga.

Acció Catalana tenia força simpaties entre els membres de l'IEC. El dirigent del partit Nicolau d'Olwer fou ministre d'Economia de la República fins al desembre de 1931, diputat a Corts el febrer de 1936 i governador del Banc d'Espanya a partir del mes següent. Pompeu Fabra fou candidat sense èxit per Acció Catalana a les eleccions parcials de 1931, i el mateix passà amb Fontserè a les eleccions al Parlament de Catalunya. Bosch Gimpera passà aviat de la Lliga Regionalista a Acció Catalana, i fou degà de la Facultat de Filosofia i Lletres i esdevingué rector electe de la Universitat Autònoma de Barcelona el 1933. El juny de 1937 seria designat conseller de Justícia de la Generalitat fins al final de la guerra. Ramon d'Alòs-Moner tenia el carnet d'Acció Catalana, però no ocupà cap càrrec polític.

Acció Catalana no trobà espai entre ERC i la Lliga Catalana, i menys encara dins d'un sistema electoral majoritari a dues voltes. El partit patí una erosió de vots, d'afiliats i de quadres en diverses direccions: vers ERC, vers la Lliga i vers la nova Unió Democràtica de Catalunya. Acció Catalana acabà formant part del Govern de la Generalitat sota la presidència de Companys, el 1934, en una aliança subordinada que ja no es trencaria, de manera que es veuria implicada a contracor en l'aventura del Sis d'Octubre de 1934, formaria part després del Front d'Esquerres de Catalunya a les eleccions de febrer de 1936 i seguiria aliada amb ERC durant la Guerra Civil.

Remarcable fou l'entesa entre Pere Coromines i Puig i Cadafalch en defensa dels interessos de l'IEC, tot i pertànyer a partits oposats, aconseguint que no s'estronqués la subvenció de la Generalitat a l'Institut el 1935 i fins i tot que es paguessin els endarreriments de 1934. També fou notable aquesta entesa en la recerca d'una conciliació del professorat universitari, cada vegada més dividit, amb repercussions dins l'IEC.

El conflicte entre Segalà i Carles Riba, tots dos membres de la SF, en la distribució dels cursos de grec a la Universitat, va tenir lloc poc abans de la publicació, el gener de 1934, del manifest de quaranta-un catedràtics contra el Patronat de la Universitat Autònoma, presidit per Fabra. No el firmaven només catedràtics reaccionaris i espanyolistes com Blas Pérez (futur ministre de Governació del general Franco), sinó eminències com Gil i Vernet, i, encara més sorprenent, dotze dels vint-i-sis signants del projecte d'autonomia universitària de 1919, dos d'ells membres de l'IEC (Segalà i Terradas), i persones afins a l'Institut com Tomàs Carreras i Artau i Josep Maria Millàs i Vallicrosa.

La destitució del Patronat de la Universitat Autònoma i la suspensió de l'autonomia de la Universitat de Barcelona, després del Sis d'Octubre de 1934, encara agriren més la situació, amb els professors nomenats pel Patronat a partir de 1933 sense cobrar el seu sou, encara que continuaren donant classe. En un cicle de conferències en defensa de l'autonomia universitària però amb algun punt de revisió crítica, que se celebrà a l'Ateneu Barcelonès, presidit el 1935 per Fontserè, hi participà Puig i Cadafalch, al costat de Pompeu Fabra, August Pi i Sunyer, Josep Xirau, Manuel Serra i Moret i Joan Estelrich. Puig i Cadafalch, amb el suport de Pere Coromines, volia que l'IEC formulés al professorat universitari una proposta de conciliació, però els mateixos membres de l'Institut estaven dividits sobre la qüestió i no prosperà.

Durant els anys trenta les relacions internacionals de l'IEC s'intensificaren. Alòs-Moner va ser secretari adjunt de la UAI entre 1930 i 1932 i en va ser elegit president Nicolau d'Olwer entre 1935 i 1937. La col·laboració iniciada als anys vint en els programes internacionals de la UAI continuà a bon ritme, igual que amb els del Comitè Internacional de Ciències Històriques. La presència en diversos congressos internacionals de representants de l'IEC fou molt notable. Per mitjà de Fontserè, l'IEC participà en l'Any Polar de 1933 i en les reunions de serveis meteorològics. August Pi i Sunyer assegurava la presència en les reunions anuals de l'Associació Internacional de Fisiologia. Bofill i Pichot representà l'IEC al Congrés Internacional d'Entomologia a París. L'Acadèmia de Ciències Naturals de Filadèlfia demanà la col·lecció de la *Flora de Catalunya*, sense que tingués cap importància que estigués escrita en català. Joan Coromines va ser enviat per la SF als congressos de la Societat de Lingüística Romànica celebrats el 1932 a Roma i el 1935 a Bordeus. A aquesta darrera reunió, hi anà amb Ramon Aramon. El *Butlletí de Dialectologia Catalana* arribava als departaments de filologia de moltes universitats estrangeres i l'intercanvi de publicacions de les tres seccions amb l'exterior es mantingué a un nivell molt notable.

77

LES TRES SECCIONS I LES SEVES OFICINES DURANT ELS ANYS TRENTA

Com les altres dues seccions, la SHA rebia 40.000 pessetes de subvenció anual de la Generalitat, més 10.000 pessetes per a publicacions. També en rebia 40.000 per al Servei de Conservació i Catalogació de Monuments, que aconseguí acabar el 1935 l'encàrrec de la Generalitat de l'inventari de monuments de Catalunya, accelerat gràcies a l'adquisició del cabal de fotos del Museu Diocesà de Vic i del Centre Excursionista de Catalunya. Igualment rebia 33.000 pessetes per al Servei d'Excavacions i 15.000 per al Servei del Mapa Geogràfic de Catalunya, que havia retornat a la supervisió de la SHA. Durant el quinquenni republicà se succeïren tres secretaris redactors a la SHA. El primer fou Ramon Aramon i Serra, que passà a les Oficines Lexicogràfiques després de la seva estada com a becari a Leipzig i a Berlín i que entrà amb Pompeu Fabra de professor a la Universitat

de Barcelona, juntament amb Joan Coromines, que ja era doctor i també treballava a les Oficines Lexicogràfiques. El segon secretari redactor de la SHA fou Enric Bagué i el succeí Ricard Albert i Llauró.

La mort sobtada de Francesc Martorell, a final d'octubre de 1935, comportà diversos canvis. Alòs-Moner passà a exercir com a secretari de la SHA sense deixar la secretaria general de l'IEC. Al mateix temps pogué ingressar com a membre Bosch Gimpera, que ja era director del Museu Arqueològic, inaugurat el novembre de 1935 a l'antic Palau d'Arts Gràfiques de l'Exposició de 1929.

La SHA nomenà els únics corresponents de l'IEC ingressats durant el quinquenni republicà. Foren el nord-americà Chadler Rathfon Post, autor d'una història de la pintura espanyola, cabdal per a l'època medieval i renaixentista; el napolità Riccardo Filangieri di Candida, secretari de l'Acadèmia Pontaniana i especialista en art i cultura del sud d'Itàlia al segle XV, i el francès Pierre Lavedan, especialista en història urbana i autor d'una història de l'arquitectura gòtica religiosa a Catalunya, València i les Balears.

A més de publicar el volum setè de l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* el 1931 i el vuitè el 1936, la SHA subvencionà i apadrinà juntament amb la SF la revista *Estudis Universitaris Catalans* (segona època), sota la direcció de Jordi Rubió. A continuació dels quatre números apareguts entre 1926 i 1929, se'n publicaren quatre més en vuit lliuraments, mentre es preparaven els volums 11 i 12, en honor d'Antoni Rubió i Lluch, que aparegueren el juliol de 1936. Existí un repartiment complementari de la feina entre *Estudis Universitaris Catalans* i l'*Anuari* per tal d'evitar repeticions i duplicació d'esforços.

La SHA publicà durant aquest període cinc monografies a la seva col·lecció de «Memòries», entre les quals *La geografia i els orígens del primer art romànic*, de Puig i Cadafalch. Altres llibres de la col·lecció publicats aquests anys foren *L'escultura a la Seu Vella de Lleida*, de Joan Bergós; *Ferrer Bassa i les pintures de Pedralbes*, de Manuel Trens, i *Pere de Portugal, «rei dels catalans»*, de Martínez Ferrando. El 1936 estava llesta la magna obra de Rubió i Lluch, *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409)*, que no es publicaria fins al 1947. No arribaren encara a traduir-se en publicacions els treballs a cura de Marina Mitjà per a editar el dietari de l'antiga Generalitat, ni la documentació recollida al Vaticà per Josep Sanabre sobre les guerres dels Segadors i de Successió ni la documentació aplegada per Francesc Martorell per a la *Catalunya Carolíngia*.

De tema historicoliterari fou el llibre amb què es volgué commemorar el centenari de la Renaixença el 1933: *Aribau i la Catalunya del seu temps*, obra encarregada a Manuel de Montoliu i editada el 1936 per l'Institut.

Ja s'ha dit que la SHA perdé els serveis que controlava, absorbits per la Generalitat directament, el 1936, abans de la guerra. Bosch Gimpera trobà un tracte honorable per a la SHA. Les excavacions les faria el servei arqueològic que ell dirigia, però la SHA, a la qual ell pertanyia, conservaria l'estudi de les troballes.

La SC havia estat la menys activa durant la dictadura, i per això va ser més vistent la recuperació dels seus treballs durant el quinquenni republicà. Després de

la dimissió de Bofill i Pichot, la presidència va ser ocupada per Pere Coromines. La Secció s'organitzà en tres subseccions: la de ciències naturals, la de ciències morals i la de física i matemàtiques. Per a cada subsecció es va nomenar un secretari redactor: Jaume Raventós i Pijoan per a la primera, Jordi Maragall per a la segona i Josep Cassiot per a la tercera. Quan el secretari redactor Pere Màrtir Bordoy s'acomiadà per iniciar estudis eclesiàstics, el 1932, els tres secretaris redactors recents s'alternaren per portar la secretaria de tota la Secció. La SC s'arribà a plantejar el 1935 la conveniència de dividir-se en dues, una de ciències socials i una altra amb tota la resta, però el tema no s'arribà a portar al Ple de l'IEC.

Com ja s'ha dit, Terradas, després de perdre la direcció de la Telefónica i la càtedra de Madrid, aconseguí tornar a la Universitat de Barcelona. Creà el Centre d'Estudis Matemàtics, vinculat únicament a l'IEC i dirigit per Pere Pi i Calleja, professor auxiliar al seminari de Terradas a la Universitat, i féu venir matemàtics estrangers de renom; els cursos començaren el 1935 a la nova seu de l'Institut.

Encara que no es reprengueren els «Arxius de la Secció de Ciències» fins al 1936, amb el número 9, Pere Coromines va reactivar la col·lecció de la «Biblioteca Filosòfica», que havia començat Ors. La més important realització del període va ser la finalització de la *Flora de Catalunya*, gràcies a Font i Quer.

Als anys trenta la llengua catalana era poc utilitzada en l'ensenyament universitari i en les publicacions de les ciències experimentals. Amb les seves obres, la SC i les seves societats filials contribuïren a què es comencés a superar aquesta situació, a la vegada que l'ús del català s'associava a una línia de renovació conceptual i metodològica. Ja hem parlat de les dues noves societats filials de la SC, que passà, en temps de la República, a comptar-ne amb quatre.

La SF tenia la mateixa subvenció de lliure disposició que les altres dues seccions, més 10.000 pessetes per a l'*Atlas lingüístic*, 29.000 per a les Oficines Lexicogràfiques i 5.000 reservades a l'Oficina de Correcció d'Originals. Compartia la glòria del seu president, Pompeu Fabra, molt atafegat aquells anys per les diverses responsabilitats polítiques que li assignaren. Després de recuperar la càtedra de llengua catalana, incorporada finalment a la Universitat de Barcelona, del Patronat de la qual fou president, fou vicepresident del Consell de Cultura, a més de dirigir el Comitè de la Llengua, encarregat de difondre l'ensenyament del català. Carles Riba esdevingué secretari de la SF després del seu nomenament com a membre de l'IEC, si bé Carner hi continuà present de manera intermitent, quan li ho permetien els seus càrrecs diplomàtics a l'estranger. La mort de Bofill i Mates, el 1933, comportà l'elecció de López i Picó, frustrant una vegada més les aspiracions de Manuel de Montoliu, que aleshores esdevenia professor agregat de la Universitat Autònoma de Barcelona. Montoliu era un crític literari acreditat, pertanyia a l'Acadèmia de Bones Lletres i acabava el *Diccionari Aguiló*, un dels principals guanys de la SF del període, a més d'escriure *Aribau i la Catalunya del seu temps*.

Fabra trobava aleshores en Joan Coromines un jove prometedor i ple d'empenta, que substituïa Casacuberta en les tasques de toponímia i onomàstica de les

Oficines Lexicogràfiques, alhora que el col·locava d'encarregat de curs al seu seminari de la Universitat. Griera, que acabava de publicar el 1931 la *Gramàtica històrica del català antic*, fou obligat a compartir la direcció del *Butlletí de Dialectologia Catalana* amb Fabra i Joan Coromines. La revista continuà apareixent amb puntualitat, ja dirigida per Joan Coromines, fins al número 24, publicat el 1937. Griera veia sotmès a crítica el seu *Atlas lingüístic*, que estava aturat, i va decidir publicar al marge de l'IEC i per compte propi el seu diccionari de dialectes, que considerava enllestit i al qual donà el títol de *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*. Aleshores, l'acomiadaren de les Oficines Lexicogràfiques el 1935. El bisbe de Barcelona li donà una càtedra de llatí al Seminari Conciliar, que el compensà dels ingressos perduts. Per la seva condició clerical, Griera es va haver d'exiliar el 1936.

La SF s'ocupà durant aquests anys de la revisió del *Diccionari ortogràfic*, del qual sortiren una tercera edició, el 1930, i una quarta, el 1937, alhora que apareixien la cinquena, sisena i setena edició de la *Gramàtica catalana*.

Moll rebé dos dels premis anuals de la SF per vocabularis específics i va ser nomenat membre corresponent de l'IEC l'abril de 1936, però no aconseguí que Fabra acceptés que l'IEC assumís el patrocini del diccionari que havia començat Alcover i que ara portava ell, després d'haver-hi introduït l'ortografia fabriana a partir de la lletra C. Per a l'IEC hauria representat recuperar el cabal de fitxes d'Alcover i tirar endavant el diccionari de l'Institut, que estava empantanegat. Moll, que es trobava amb uns subscriptors gairebé únicament balears, estava disposat a canviar el títol del *Diccionari català-valencià-balear* per l'originari de *Diccionari de la llengua catalana* i a reeditar amb ortografia fabriana les primeres entregues sempre que els antics subscriptors les rebessin sense càrrec. Però el màxim que Fabra acceptava era publicar un diccionari Alcover a la manera del *Diccionari Aguiló*, és a dir, subsidiari, per als erudits i no per al gran públic, i encara amb una revisió restrictiva.

La feuada que tingué l'Oficina de Correcció d'Originals, ampliada amb la revisió de textos escolars, obligà a ampliar el seu pressupost i personal.

Entre 1930 i 1938 la mitjana anual de volums publicats per l'IEC va ser de dotze, entre monografies, corpus, revistes i miscel·lànies, xifra considerable malgrat el descens que experimentà l'activitat editora de l'Institut amb la Guerra Civil.

L'IMPACTE DE LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA DE 1936 A 1939

Durant els primers temps de la guerra i la revolució iniciades a final de juliol de 1936, l'alta cultura va ser considerada un luxe inadequat i fins i tot planà damunt la Universitat una amenaça, que s'aconseguí eludir. En comparació amb altres entitats acadèmiques de Barcelona, sotmeses a paràlisi, com l'Acadèmia de Bones Lletres, o incorporades directament a la Generalitat, com l'Acadèmia de Ciències, l'IEC visqué una normalitat relativa durant la Guerra Civil, malgrat

que la seva activitat es reduí notablement i es deixaren de celebrar les festes anuals, igual que les concessions de premis, a la vegada que durant els dos anys i mig de la guerra no tingueren lloc més que dos plens, i un fou merament necrològic en memòria de Rubió i Lluch, mort el 1937. Encara que amb notables endarreriments, l'Institut continuà rebent la subvenció de la Generalitat, per a la qual era valuosa la xarxa de relacions internacionals de l'IEC en un moment en què molts europeus no miraven amb bons ulls Catalunya, que es considerava dominada per una revolució que havia cremat esglésies i havia collectivitzat empreses. I aquesta opinió no es limitava a l'Alemanya nazi i a la Itàlia feixista.

La Generalitat comptà amb l'IEC dins la nova Junta de Relacions Culturals de cara a l'exterior, creada el març de 1937. Fins entrat aquest any, part del personal i del nou local de l'IEC es veieren absorbits per la recepció, l'amuntegament i la catalogació sumària dels llibres i documents de propietat privada, salvats de la crema amb risc i transportats a la Biblioteca de Catalunya, que encara estava en obres.

Les seccions es reuniren amb certa regularitat, llevat de la SHA, reduïda a Massó i Torrents, vicepresident en funcions de president; Alòs-Moner, el secretari general, i Bosch Gimpera, que es trobava absorbit per les seves responsabilitats polítiques. Bosch va haver de defensar primer com a rector la Universitat de Barcelona, que fins al setembre de 1937 dependé únicament de la Generalitat, i després es veié absorbit per les aclaparadores responsabilitats com a conseller de Justícia de la Generalitat, a partir de juny de 1937, en un intent de normalitzar l'Administració de Justícia sense èxit. Dos dels presidents rotatius, Pompeu Fabra i Pere Coromines, estaven en molt bones relacions amb les autoritats i Massó i Torrents hi era afecte. Coromines era president del Consell d'Estat de la República, però emmalaltí greument a la fase final de la guerra, i Pompeu Fabra esdevingué de fet president únic.

La discreció i *savoir faire* del secretari general, Ramon d'Alòs-Moner, van ser cabdals en aquelles difícils circumstàncies. El secretari general parlà de l'IEC a un número de la revista del Comissariat de Propaganda de la Generalitat, *Nova Ibèria*, l'abril de 1937; assistí el maig d'aquell any a la reunió anual de la UAI a Brusselles i al Consell de Direcció del Comitè Internacional de Ciències Històriques a París, i presentà una comunicació al VII Congrés Internacional de Ciències Històriques a Zuric, el 1938. Per haver sortit amb permís oficial a l'estranger i no haver-ho aprofitat per passar a la zona denominada nacional, seria depurat i expulsat del seu lloc a la Biblioteca de Catalunya pels vencedors el 1939.

Aparegueren durant la guerra la quarta edició esmenada del *Diccionari ortogràfic*, el número 24 del *Butlletí de Dialectologia Catalana*, el darrer volum de la *Flora de Catalunya* i, fins i tot, el 1938, el *Cartulari de Poblet*.

Però l'IEC no era l'entitat més idònia per a la mobilització dels intel·lectuals en favor de la Generalitat republicana en guerra. Foren molt més nombrosos els membres de l'IEC lleials a la República que els contraris, però Puig i Cadafalch i Ferran Valls i Taberner s'havien vist obligats a l'exili. Puig es mantingué

equidistant a França, sense signar el document d'adhesió al general Franco que van subscriure altres dirigents de la Lliga Catalana, però Valls i Taberner es posà al servei incondicional de l'altre bàndol. Ferran de Sagarra, membre també de la Lliga Catalana i regidor municipal de Barcelona, es reclogué a casa i rebé permís per a marxar a França el 1937. López i Picó aconseguí una llicència de malaltia com a funcionari de la Generalitat i no era un secret que no estava d'acord amb la situació política. Terradas i Montoliu sortiren amb llicència de la Universitat a l'estranger i no tornaren quan foren requerits a reincorporar-s'hi. Montoliu passà al servei dels enemics de la República i Terradas es declarà a favor dels vencedors al final de la guerra. Això sense tenir en compte Eugeni d'Ors, de feia temps absent i desafecte.

Per esdevenir l'instrument politicocultural que la Generalitat creia necessitar en aquell moment, l'IEC hauria hagut de portar a terme una purga o, com a mínim, nomenar adjunts al lloc dels absents. Però no ho féu. L'únic cas d'expulsió fou el d'Ors, aprovat per la SC, però calia la ratificació pel Ple, i com que no se'n convocà cap, restà sense efecte. Una purga hauria afectat la credibilitat acadèmica i el prestigi exterior de l'IEC. Els dirigents de l'IEC consideraren preferible una pèrdua de protagonisme i de patrocini econòmic, abans de trencar amb els que se n'havien anat. Aquesta prudència i equanimitat durant la guerra recollirien els seus fruits després del conflicte. Sense aquesta conducta contrària, no hauria estat possible a la postguerra, en un context molt pitjor per a l'Institut, la reconstrucció clandestina. Aleshores, novament l'IEC es negaria a expulsar els exiliats, que aleshores ho serien per republicans. Així era com l'IEC podia esdevenir un exemple d'unitat nacional catalana per sobre de la Guerra Civil que havia fracturat el país.

El setembre de 1937 la Generalitat creà la Institució de les Lletres Catalanes (ILC), per a la mobilització dels intel·lectuals catalans en un moment en què havia començat la restricció de l'autonomia, que encara retrocediria més amb el trasllat del Govern de la República a Barcelona a partir del mes següent. Competia pels objectius i característiques (*numerus clausus* acadèmic) amb l'IEC, tot i que estava limitada als escriptors i no comprenia les ciències experimentals i socials. Presidida per Josep Pous i Pagès i amb Francesc Trabal de secretari, en formaren part alguns membres de l'IEC com Carles Riba, Lluís Nicolau d'Olwer, Jaume Serra i Hünter, Pompeu Fabra, Pere Coromines i, fins i tot, Joaquim Ruyra, que era fervent catòlic i estava en la pobresa per haver perdut totes les rendes. També eren membres de la ILC col·laboradors tan fidels a l'IEC com Jordi Rubió i Balaguer i Ferran Soldevila. La ILC tenia de pressupost 300.000 pessetes, destinades a fer encàrrecs de llibres a literats, la major part d'ells en situació molt precària si no tenien feina d'ensenyants, i a atorgar premis. La ILC superava les 217.000 pessetes destinades a l'IEC, una suma, a més, devaluada per la inflació galopant. Els membres de la ILC sabien que els esperava l'exili si la República perdia la guerra, cosa que el 1938 es veia com el futur més probable.

4. ECLIPSI, RECONSTRUCCIÓ I SUPERVIVÈNCIA SOTA LA DICTADURA FRANQUISTA: 1939-1975

Catalunya es va veure sotmesa després de la Guerra Civil a la pitjor repressió de la seva història, una repressió comparable a la del final de la Guerra de Successió, el 1714, i a la de les dues contrarevolucions fernandines de 1814 i 1823. Es prohibí l'ús públic i escrit de la llengua catalana, totes les publicacions havien de passar censura prèvia i estocs de llibres en català foren convertits en pasta de paper, com els de l'Editorial Barcino de Josep M. de Casacuberta. Cal tenir present que les Nacions Unides tipificaren, el 9 de desembre de 1948, el genocidi com a qualsevol acte dirigit a destruir la llengua, la religió o la cultura d'un grup ètnic per mitjà de la prohibició de l'ús de la seva llengua a les escoles i a les publicacions escrites. Pràcticament tot el professorat contractat pel Patronat de la Universitat Autònoma fou acomiadat. El règim franquista intentà un genocidi identitari amb Catalunya. Encara que, a partir de l'acabament de la Segona Guerra Mundial, la dictadura espanyola va haver d'atenuar la seva política, la llengua catalana continuà exclosa de l'escola, la premsa, el cinema i, després, de la televisió, confiant que s'extingiria pel fet d'estar sotmesa a unes condicions que n'impedien el desenvolupament normal. A més, la cultura anterior a la desfeta republicana de 1939 era vista com la dels vençuts i carregava amb el descrèdit que això sol comportar.

84

L'Institut va ser foragitat de la seva seu i perdé els materials i publicacions, alhora que era donat per liquidat, tot i que no va ser inclòs entre les entitats expressament suprimides per la dictadura franquista. El volum XVII de *Treballs de la Societat de Biologia*, acabat d'imprimir, va ser destruït per ordre governativa. El 1949 es va liquidar a la Facultat de Medicina la col·lecció de publicacions de la Societat de Biologia i de l'Institut de Fisiologia. Es va espoliar el Servei Meteorològic de Catalunya i la documentació de Patxot que guardava. La Diputació de Barcelona tornà a absorbir tots els serveis que conservava l'IEC, però ara depurà el seu personal a fons. El secretari general de l'IEC, Alòs-Moner, morí sobtadament el 9 de febrer de 1939 després de perdre tots els seus llocs de treball i amb un fill, oficial de l'Exèrcit republicà, en un camp de concentració. Jordi Rubió perdé la direcció de la Biblioteca de Catalunya i els llocs de professor a l'Escola de Bibliotecàries i a la Universitat.

Pràcticament l'Institut es podia donar per extingit amb la mort, durant la guerra o immediatament després, de Rubió i Lluch, Segalà, Bofill i Pichot, Ferran de Sagarra, Joaquim Ruyra i Pere Coromines, juntament amb l'exili d'August Pi i Sunyer, Serra i Hünter, Nicolau d'Olwer, Pompeu Fabra (mort a Prada de Conflent el 1948), Bosch Gimpera, Josep Carner i Carles Riba, que va ser l'únic que tornà, el 1943, i succeí Fabra com a president de la SF. Finalment, havia perdut dos membres més, Esteve Terradas i Ferran Valls i Taberner, que estaven al servei dels vencedors. Valls i Taberner declarava extingit l'IEC mentre contribuïa a la fundació, el 1940, de l'Instituto Español de Estudios Mediterráneos, que ocupà la seu de l'IEC abans que ho fes la nova Delegació del Consejo

Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), en espera que s'acabessin les obres de la seva seu al carrer de les Egipcíaques. El pont que comunica el seu estatge amb la Casa de Convalescència és un record d'aquella època.

Els únics amics de l'IEC que van passar la depuració foren Agustí Duran i Sanpere, secretari de l'Acadèmia de Bones Lletres, que conservà el seu lloc de director de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, i el paleògraf i erudit Pere Bohigas, que continuà al capdavant de la Secció de Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya i de professor de l'Escola de Bibliotecàries, després de passar un any a Mallorca.

Puig i Cadafalch no tornà de França fins a mitjan 1941, però es va haver d'exiliar de nou davant l'avís que el detindrien. No pogué tornar fins entrat el 1942 i, als setanta-tres anys d'edat, es trobà amb l'expedient de responsabilitats polítiques. A casa seva, al carrer de Provença número 231 a Barcelona, el 17 d'abril de 1942, quan encara Hitler semblava l'amo d'Europa, es reuniren amb Puig López i Picó, Fontserè i el secretari de les Oficines Lexicogràfiques extingides, Ramon Aramon, de trenta-cinc anys, convertit arran d'aquesta reunió en nou membre numerari i en secretari general de l'IEC i secretari alhora de la SF. Massó i Torrents, malalt (moriria el 1943), hi envià la seva adhesió escrita. Fou una veritable refundació de l'IEC. Acordaren reunir-se periòdicament al mateix lloc, cobrir les vacants, restablir les relacions amb Mallorca i València, considerar els absents per exili polític forçat com a presents i reprendre l'activitat i les publicacions tan aviat com fos possible.

85

FOTOGRAFIA 52. *Ramon Aramon al pis de la Gran Via vers el 1947. (Arxiu IEC.)*

El mateix 1942, a més d'Aramon, filòleg, foren elegits membres numeraris per a la SHA Jordi Rubió (1887-1982); Joaquim Folch i Torres (1886-1963), director destituït del Museu d'Art de Catalunya; Agustí Duran i Sanpere (1887-1975), director de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona; Ramon d'Abadal i de Vinyals (1888-1970), i Higiní Anglès (1888-1969), director de la Secció de Musicologia de la Biblioteca de Catalunya i de l'Instituto Español de Musicología del CSIC. Per a la SC foren elegits Pius Font i Quer (1888-1964), director destituït del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, i Josep Ramon Bataller (1890-1962). Per a la SF van ser nomenats el dramaturg i poeta Josep M. de Sagarra (1894-1961) i Pere Bohigas (1901-2003). El 1944 ingressà a la SC l'historiador de la filosofia medieval Joaquim Carreras i Artau (1894-1968), i el 1946, el metge i veterinari Leandre Cervera (1891-1964). A la SHA entraven l'historiador Ferran Soldevila (1894-1971), el 1947, i, dos anys després, l'arqueòleg Josep de Calassanç Serra i Ràfols (1902-1971). El 1950 era elegit Joan Coromines (1905-1997), a qui molts consideraven successor de Pompeu Fabra. Tot i que era professor a la Universitat de Chicago i residia mig any als Estats Units i mig a Catalunya, posà tot l'interès a col·laborar-hi, amb dificultats explicables de comunicació, que generarien després malentesos i disgustos a la SF i a l'IEC.

Puig i Cadafalch ocupà la presidència de l'Institut en solitari fins al 1950, any en què es tornà a la rotació quadrimestral dels tres presidents de secció: per la SHA, Puig mateix; Eduard Fontserè com a president de la SC, que cedí el lloc l'any 1958 a Pius Font i Quer, i Carles Riba com a president de la SF fins a la seva mort, el 1959. El succeí Josep M. de Sagarra, i després de la defunció d'aquest, el 1961, ocupà la presidència de la SF Pere Bohigas. Duran i Sanpere succeí Puig i Cadafalch com a president de la SHA en morir aquest, el 1956, i el 1958 començà la llarga presidència de Jordi Rubió. Fins al 1962 l'IEC no es decidí a nomenar adjunts al lloc dels darrers exiliats absents, una decisió que es prengué d'acord amb ells. Només en restaven vius aleshores tres: August Pi i Sunyer i Pere Bosch Gimpera a Amèrica, a més de Josep Carner a Bèlgica.

A començament de 1943 es constituí una agrupació de mecenatge que assumí la retribució del personal mínim de l'IEC i li proporcionà una oficina. Fou la Benèfica Minerva. Amb una germandat adquirida com a tapadora, el financer Fèlix Millet i Maristany, que havia passat la guerra a Sevilla i comptava amb relacions amb persones del règim, organitzà la que més tard es digué Agrupació Cultural Minerva, amb Pere Puig Quintana de secretari d'acció cultural. Puig Quintana era membre d'Unió Democràtica de Catalunya i Millet havia estat dirigent de l'antiga Federació de Joves Cristians de Catalunya. Aramon pogué deixar altres feines, alhora que per treballar per a l'IEC contactava amb Maria Montserrat Martí, la seva col·laboradora principal durant molts anys, i també amb Hortènsia Coromines, Josep Miracle i Ricard Albert, a més de comptar, a partir de 1949, amb la bibliotecària Maria Riera, germana de l'escriptor exiliat d'esquerres Vicenç Riera Llorca. L'IEC compartí el pis de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, camuflada com a Editorial Pedagògica, al tercer pis del

FOTOGRAFIA 53. *Ramon Aramon i Montserrat Martí al pis de la Gran Via vers el 1960. (Arxiu IEC. Foto: Montserrat Manent.)*

número 600 de la Gran Via, enfront de la Universitat. Era un espai insuficient, aviat ple de gom a gom de llibres, revistes i materials diversos, fins i tot quan plegà l'Editorial Pedagògica, el 1959, i deixà tot el pis a la secretaria de l'IEC. Aquest lloc acabaria essent propietat de l'Institut.

Una setantena d'industrial, financers i professionals liberals foren els contribuents a la Benèfica Minerva per a preservar una cultura en llengua catalana que semblava condemnada a l'extinció. Aquest suport no comportava per a la gran majoria d'ells l'adopció d'una actitud d'oposició al règim franquista, al qual estaven agraïts perquè gràcies a aquest havien recuperat les seves propietats. Sorprenen veure entre ells no sols el germà de Ferran Valls i Taberner, Domènec, que era un dels principals industrials del sector tèxtil cotoner, sinó també Milà i Camps i el baró de Viver, que en altre temps havien deixat sense recursos ni reconeixement oficial l'IEC. El 1947 l'IEC aconseguí recuperar els fons que tenia als bancs per a alimentar els premis. Aquesta va ser la primera batalla guanyada. Es pogué disposar del llegat d'Enric de Larratea.

Des d'Amèrica Nicolau d'Olwer recaptà diners per a pagar la quota de la UAI després de la Segona Guerra Mundial. Bosch Gimpera, que residia temporalment a París com a cap de la Divisió de Filosofia i Humanitats de l'Organit-

zació de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), influí, al mateix temps que Nicolau, per tal que la UAI no deixés de banda la relació amb l'IEC, un reconeixement exterior que era un escut a l'interior, a més d'una projecció exterior de la cultura catalana. També Cambó i Patxot ajudaren l'IEC als primers temps del franquisme.

Però per a cada publicació calia trobar el finançament concret. La mitjana anual de les aportacions de la Minerva a l'IEC fou de 170.000 pessetes, limitades a 143.000 l'any 1959. Una nova entitat, Òmnium Cultural, creada el 1961, i també presidida inicialment per Fèlix Millet i Maristany, vingué a rellevar l'Agrupació Cultural Minerva, la qual es dissoldria el 1967. El 1961 Puig Quintana va fundar l'Editorial Alcides per a publicar el resultat dels treballs subvencionats directament per la Minerva i recuperar part del producte del patrocini.

La Cultural Minerva havia de subvencionar al mateix temps escriptors catalans separats del seu públic per tal que no se'n desaprofités la capacitat i també havia de mantenir els EUC, refets el 1942 com a mitjà de transmissió a les noves promocions universitàries d'uns coneixements de lingüística, cultura i història catalanes dels quals es veien privades a l'ensenyament oficial. Els tres professors inicials que més temps donaren classe als EUC, a cases particulars o als seus propis domicilis, foren Ramon Aramon, Jordi Rubió i Ferran Soldevila. Durant els anys cinquanta, als EUC, també hi ensenyà economia Salvador Millet i Bel, i dret civil català, Antoni Borrell i Macià. També hi donaren cursos Pere Bohigas, Serra i Ràfols i Jordi Carbonell. El 1961 Joaquim Molas succeí Jordi Rubió com a professor de literatura catalana als EUC i, alguns anys després, Miquel Coll i Alentorn succeí Ferran Soldevila com a professor d'història de Catalunya. A partir de 1961 Aramon organitzà amb diversos conferencians un curs de cultura catalana per a estudiants estrangers cada estiu fins al 1985. Per aquests cursos d'estiu passaren gairebé tots els catalanòfils que a universitats d'arreu del món han promogut el coneixement de la llengua i la cultura catalanes.

Però tornem als primers anys quaranta. Després de la caiguda del ministre Ramón Serrano Suñer; del rellevament del governador civil de Barcelona, González Oliveros, i de la mort de Ferran Valls i Taberner, el 1942, l'Instituto Español de Estudios Mediterráneos, que era una fundació beneficodocent, es quedà sense els protectors polítics que li havien donat vida i la Diputació de Barcelona gosà prendre el determini de restablir «el Instituto de Alta Cultura creado por la misma el 18 de junio de 1907». Tot i que la Diputació el volia vincular a la Delegació del CSIC, aquesta, encara que nova i feble, s'hi oposà i el Govern no autoritzà aquella restauració unilateral. Però no s'abandonaria dins la Diputació la qüestió de l'IEC, que restaria com un problema pendent. Pocs anys després, la Diputació de Barcelona es trobava amb el fet que les altres diputacions de Catalunya creaven els seus respectius instituts provincials d'estudis. Es fraccionava així, en contra de l'anterior procés d'integració nacional catalana, el camp que l'IEC havia concebut globalment. I era penós per a la Diputació de Barcelona no tenir un institut propi, a la vegada que l'IEC, amb les seves relacions internacio-

nals i publicacions, no podia ja ser liquidat sense escàndol, i, per tant, calia absorbir-lo i desnaturalitzar-lo.

La desfeta nazifeixista a la Segona Guerra Mundial, el 1945, desvetllà unes esperances de canvi polític a Espanya, aviat esvaïdes perquè la guerra freda entre els Estats Units i la Unió Soviètica, amb els seus respectius aliats i satèl·lits, afavorí la consolidació de la dictadura franquista a partir del pacte d'aquesta amb els Estats Units i del concordat amb la Santa Seu, el 1953. Tanmateix, aquest reconeixement del bloc occidental, que culminà amb l'entrada d'Espanya a l'Organització de les Nacions Unides (ONU), el 1955, comportà una atenuació de les mesures més explícites de genocidi cultural contra Catalunya. Cal tenir present que la repressió havia estat interioritzada i ara es podia fer de manera més velada. Calgué esperar el 1946 perquè alguna edició en català s'autoritzés amb moltes limitacions. Hi hagué un debat entre la resistència cultural catalana sobre si calia aprofitar l'«escletxa» o no. Els contraris argumentaven que es donava una aparença de normalitat a una situació que estava molt lluny de ser-ho, però guanyà el parer d'aprofitar qualsevol possibilitat, per petita que fos, de publicar en català, ja que, en cas contrari, l'extinció seria inevitable. L'IEC se situà en la posició d'aprofitar l'«escletxa». Fins al 1951 no s'inicià la despenalització de la publicació de llibres en català, sempre sota la censura prèvia. No s'aconseguí eludir la prohibició de revistes en català fins als anys seixanta, i encara gràcies al paraigua eclesiàstic. Calgué esperar el 1976 per a comptar amb el primer diari en català i aquesta llengua no es començà a ensenyar a les escoles fins al 1978 amb caràcter general i oficial. El nombre de nous títols de llibres en català no recuperà la xifra de 1936 fins al 1977, amb una població que s'havia doblat entre aquests dos anys, si bé els no nascuts a Catalunya arribaven a representar el 37,6 % dels seus habitants l'any 1970. Contra totes les dificultats, es passà de la lluita per la simple supervivència cultural dels anys quaranta a la represa en els anys cinquanta i a la renovació amb creixement als seixanta.

El 1945 l'Instituto Español de Estudios Mediterráneos deixà la Casa de Convalescència, que fou ocupada per dependències de la «Biblioteca Central» i pel CSIC. Immediatament, Puig i Cadafalch va fer les primeres gestions per a recuperar l'antiga seu de l'IEC. Quan la devolució i el reconeixement aparegueren condicionats a la dependència del CSIC, la resposta va ser que l'IEC estava disposat a col·laborar amb el CSIC, però en pla d'igualtat i sense subordinació.

LA REPRESA DE LES FESTES ANUALS, DELS PREMIS I DE LES PUBLICACIONS

La Festa Anual de l'IEC es va tornar a celebrar el 1944 a la casa de Puig i Cadafalch, i després de la mort de la seva esposa, tingué lloc als domicilis de Lluís Bonet i Garí i de Joan Botey. Hi solien assistir els protectors de l'Institut i les seves esposes i, alguns anys més tard, els directors dels instituts francès i

FOTOGRAFIA 54. Festa Anual de l'IEC a casa de Lluís Bonet i Garí el 1947. D'esquerra a dreta: Carles Riba, Puig i Cadafalch, Ramon Aramon (dret), J. C. Serra i Ràfols, Ricard Albert, Carme Boyé, Ferran Soldevila i Joaquim Carreras i Artau. (Arxiu IEC.)

90

britànic a Barcelona i els cònsols dels dos estats, així com representants de corporacions acadèmiques. Gairebé tothom anava d'etiqueta, tal com demanava la invitació.

El 1946 l'IEC convocà els dos primers premis de la postguerra. El 1947 el Prat de la Riba fou per a Frederic Duran i Jordà per l'obra *Histopatologia d'una nova capa d'epiteli semiescamós pla que cobreix les mucoses digestives* i fou publicat el mateix any. Duran i Jordà, exiliat, dirigia un hospital de Manchester i havia descobert durant la Guerra Civil espanyola un mètode per a conservar la sang de les transfusions, una innovació aplicada després pels exèrcits aliats. L'altre fou un premi nou, el Rubió i Lluch, que es repartí en dos accèssits: l'un per a Josep Miracle per un assaig sobre l'origen de la primera gramàtica de Pompeu Fabra i l'altre per a Maurici Serrahima i Maria Teresa Boada per un treball sobre la novel·la històrica dins de la literatura catalana. També el 1947 l'IEC publicà finalment el *Diplomatari de l'Orient català*, de Rubió i Lluch. Per tant, apareixien les dues primeres publicacions després de la guerra. Clandestinament i amb peu d'impremta fals de 1938, també s'editaren en vint-i-nou fascicles individuals les memòries dels secretaris generals i els discursos de cada Festa Anual de 1914 a 1936. El 1949 ja eren sis les obres premiades. L'any 1963 arribaven a onze.

L'any 1947 Ramon Aramon va ser convocat pel cap de la censura després del segrest dels exemplars del *Diplomatari de l'Orient català*. El secretari general de l'IEC defensà que les obres tècniques d'entitats acadèmiques no estaven sotmeses a censura. Era cert, però l'IEC no estava reconegut oficialment com a

FOTOGRAFIA 55. *Festa de Sant Jordi a casa de Puig i Cadafalch el 1952. D'esquerra a dreta: Puig i Cadafalch, Carles Riba, Eduard Fontserè, Ramon Aramon i Josep M. de Sagarra. Darrere: Montserrat Martí, Enric Jardí, Miquel Coll i Alentorn i Ricard Albert. (Arxiu IEC.)*

entitat acadèmica. El funcionari cedí quan Aramon li ensenyà una carta que havia enviat des de Roma el benedictí Anselm Albareda, prefecte de la Biblioteca Vaticana, agraint el llibre i promentent comentar-lo en diverses revistes. Albareda era membre corresponent de l'IEC des de l'any anterior i el 1962 seria nomenat cardenal de l'Església catòlica.

Però les dificultats amb la censura no acabaren. El 1948 l'impressor del *Cartell de premis* de l'IEC fou multat amb 5.000 pessetes de l'època i la multa l'hagué de pagar l'IEC. Calgué multiplicar els esforços portant a domicili totes les trameses i cartes de l'IEC. Fou rebutjada, el 1949, la presentació a censura del llibre de Puig i Cadafalch sobre les noves descobertes a l'antiga catedral d'Egara, tot i advertir que únicament se'n destinarien a la venda cent cinquanta exemplars i la resta serien destinats a intercanvi exterior. Malgrat tot, ni Aramon ni l'IEC no es deixaren intimidar i les publicacions no s'aturaren. Tot i que no eren legals, les autoritats franquistes les toleraren a la pràctica, perquè els seus tiratges eren molt reduïts, es tractava d'obres altament especialitzades, no es veien ni als aparadors ni a les prestatgeries de les llibreries i els governants temien que es complís l'amenaça d'editar-les a Tolosa de Llenguadoc si eren del tot prohibides. Això hauria evidenciat internacionalment la persecució de les publicacions científiques en català que el règim franquista negava. I l'IEC continuà eludint la censura.

Les publicacions eren indispensables no sols per a donar fe de vida davant els protectors de l'interior sinó davant les acadèmies estrangeres. El 1947 reaparegué la col·lecció «Arxius de la Secció de Ciències», en forma de monografies.

FOTOGRAFIA 56. Festa Anual de Sant Jordi l'any 1953 a casa de Puig i Cadafalch (carrer de Provença, 231). D'esquerra a dreta: Ferran Soldevila, Ramon d'Abadal, Agustí Duran i Sanpere, Leandre Cervera (dret), Puig i Cadafalch, Carles Riba i Eduard Fontserè. (Arxiu IEC.)

92

Fins al 1962 n'aparegueren vint-i-set. Nasqué el 1949 una nova revista de la SF, *Estudis Romànics*, que comptà amb la col·laboració dels principals romanistes estrangers. Fins al 1987-1991, durant la primera època de la publicació, n'aparegueren vint volums. Començà el 1950 l'aparició de *Catalunya carolíngia*, de Ramon d'Abadal, amb un volum dedicat als diplomes carolíngis, un segon el 1952 i dos més dedicats als comtats del Pallars i de la Ribagorça el 1955. També començà a aparèixer el 1950 la magna obra de Ferran Soldevila sobre el regnat de Pere el Gran. El 1963 la SHA publicà el primer llibre d'història contemporània estricta, que tingué notable ressonància: *Maragall i la Setmana Tràgica*, de Josep Benet.

Entre 1946 i 1968 l'IEC publicà vuitanta-cinc volums nous, sense comptar les memòries i els discursos de 1914 a 1936. La mitjana d'unitats publicades, entre opuscles, revistes, miscel·lànies i monografies, va ser, doncs, de gairebé quatre per any. Era inevitable una reducció notòria en comparació amb la mitjana anual de dotze del període anterior, però encara sorprèn que en aquelles circumstàncies, sota el franquisme, s'assolís aquella mitjana, que experimentà al llarg d'aquells anys una clara tendència ascendent.

Al llarg dels anys cinquanta les amenaces no desaparegueren, alhora que no cessaven les gestions dels dirigents de l'Institut per a aconseguir el reconeixement legal i recuperar la seva seu. Com va escriure Miquel Coll i Alentorn, aquella

va ser una època de «pública clandestinitat. L'Institut no s'amagava del que feia, però tampoc en feia ostentació. Es considerava una corporació acadèmica i, per tant, al marge de les moltes limitacions que una associació havia de tenir llavors, i per part de les autoritats hi havia l'actitud de no reconèixer-la com a tal corporació acadèmica, però de no negar-li tampoc explícitament la condició de tal».

EL RESTABLIMENT DE LES RELACIONS INTERNACIONALS

Després de la Segona Guerra Mundial es reprengueren els intercanvis amb l'estranger. El 1952 l'IEC ja mantenia relació d'intercanvi científic i de publicacions amb cent setanta-una acadèmies i universitats estrangeres i espanyoles, tretze més que el curs anterior. Aquell any van ingressar a l'Institut 1.143 llibres i revistes per donatiu o canvi. Quan, trenta-set anys més tard, l'IEC fou reintegrat al Patronat de la Biblioteca de Catalunya, li lliurà més de vint mil volums, procedents de 244 entitats científiques de quaranta països de quatre continents. La catalogació sota el règim franquista fou obra de la bibliotecària Maria Riera Llorca, germana de l'escriptor exiliat Vicenç Riera Llorca, que no tornà a Catalunya fins al 1969.

Nicolau d'Olwer, des de Mèxic, i Bosch Gimpera, quan fou director fundador de la Divisió de Filosofia i Humanitats de la UNESCO a París, contribuïren decisivament a evitar que la UAI cedís a les pressions de les autoritats espanyoles per a negar a l'IEC la condició de membre d'aquest organisme amb seu a Brusselles. L'any 1950, després de moltes gestions, finalment Aramon aconseguí el visat per a poder anar a la reunió anual de la UAI, però li confiscaren a la sortida la documentació que portava. Entre 1952 i 1956 li tornaren a negar el permís de sortida. A part de ser un escut protector a l'interior, el vincle amb la UAI serví per a demostrar als cercles acadèmics internacionals que l'alta cultura catalana no havia mort per obra de la dictadura i que era capaç de tornar a participar en programes internacionals de recerca, com a mínim en el terreny de les humanitats, com ara el *Corpus Vasorum Antiquorum*, que tenia com a principal investigador Serra i Ràfols (en substitució de Bosch Gimpera); la *Forma Orbis Romani*; el diccionari del llatí medieval; el *Corpus Vitrearum Medii Aevi* (del qual fou responsable Joan Ainaud, succeït per Anscari Manuel Mundó i Xavier Barral), i el *Corpus Philosophorum Medii Aevi*, amb l'edició d'obres inèdites d'Arnau de Vilanova que havia iniciat Alòs-Moner, reprengué Joaquim Carreras i Artau, prosseguí Miquel Batllori i continuaria Josep Perarnau.

L'Institut també participà en la vida orgànica de la UAI. Aramon va formar part del Buró entre 1959 i 1968, i en fou vicepresident entre 1961 i 1968, una etapa durant la qual es va posar en marxa un nou programa, el *Corpus de Trobadors*, aturat un llarg temps i fa molt poc reprès. En qualitat de representant de la UAI, Aramon anà a l'Assemblea del Consell Internacional de Filosofia i Humanitats de la UNESCO (entre 1961 i 1969), i l'any 1959 entrà al consell de la

Societat de Lingüística Romànica. La vinculació a la UAI facilità que l'IEC fos convidat a un nombre creixent de congressos internacionals.

Les sortides a l'estranger permeteren restablir el contacte personal amb membres exiliats, com va ser el cas de Josep Carner, que vivia a Brusselles. També promogueren que li sortissin a Aramon ofertes professionals temptadores. Així, la Universitat de Heidelberg li oferí una plaça de professor, a la qual va renunciar per tal de no haver d'abandonar la secretaria general de l'Institut, tot i les estretors i dificultats que comportava el càrrec, i malgrat l'atracció que exercia sobre ell, des de la seva època de jove pensionat, la tradició cultural d'Alemanya, pàtria, a més, de la seva esposa.

No fou possible recuperar totes les posicions internacionals que l'IEC havia tingut abans de 1939. Així, perdé la representació directa al Comitè Internacional de Ciències Històriques, perquè només s'acceptà la representació de l'Estat espanyol, i l'IEC s'hagué d'accontentar que li correspongués una de les tres vicepresidències del Comitè Espanyol de Ciències Històriques a Madrid. Alguns membres de l'Institut eren a títol personal entre els quinze vocals del Comitè Espanyol de Ciències Històriques, convidat a col·laborar en els congressos internacionals: el 1950 se'n celebrà el novè, que fou el primer de ciències històriques després de la guerra mundial. Però la representació al Comitè Internacional de Ciències Històriques era indirecta, i no directa com abans de 1939.

El primer dels congressos d'història de la Corona d'Aragó de postguerra va tenir lloc a Saragossa el 1952 i Ferran Soldevila hi representà l'IEC a la Comissió Executiva. Hi participaren diversos membres i col·laboradors de l'IEC. La llengua catalana hi tingué la condició de cooficial. Però en el congrés de 1957, celebrat a Sardenya, l'ús del català creà oposició, i fins al congrés de 1962, celebrat a Barcelona, la llengua catalana no assolí el rang que li corresponia.

El nomenament de membres corresponents havia estat des del principi un mitjà de reconèixer els treballs fets per investigadors estrangers sobre la llengua, la història i la natura als països de parla catalana; una manera de mantenir els vincles amb els autòctons dels Països Catalans residents fora de Barcelona, i de captar l'amistat d'investigadors hispànics. Cal no oblidar que les relacions amb les Illes Balears i el País Valencià foren una de les primeres preocupacions de l'IEC renascut i que el secretari general Aramon féu els primers viatges amb aquest objecte a Mallorca i a València entre 1944 i 1945.

El 1945 començà, amb set nous membres corresponents, una renovació i ampliació del seu cercle, que es mantingué a bon ritme els anys següents, malgrat les dificultats de l'IEC. Els primers foren el filòleg francès Alfred Jeanroy i Amadeu Pagès, el col·laborador rossellonès de l'IEC des dels inicis. Els seguiren un altre historiador rossellonès, el medievalista Josep Calmette, així com Joan Amade, el poeta i erudit natural del Vallespir, fundador de la Societat d'Estudis Catalans de Perpinyà el 1907. Els altres foren el lluhista mallorquí Salvador Galmés, el benedictí i musicòleg català Gregori M. Sunyol, resident a Roma, i l'historiador lituà Jurgis Baltrusaitis, estudiós de l'art català. El 1946 foren nomenats

deu membres corresponents més: el romanista italià Arturo Farinelli; el botànic benedictí català Adeodat Marcet i Poal; el poeta i bibliotecari mallorquí Miquel Ramon Ferrà; el pal·leògraf i arxiver de la Seu d'Urgell Pere Pujol; l'historiador nord-americà de la pintura medieval Walter W. S. Cook; el geòleg francès Paul Fallot, que era un estudiós de la serra de Mallorca; el lingüista rossellonès i professor a París Pere Fouché; el benedictí català Anselm Albareda, prefecte de la Biblioteca Vaticana i futur cardenal; el lexicògraf suís Paul Aebischer, i el carmelita i medievalista català Bartomeu M. Xiberta i Roqueta, que vivia a Roma.

El moviment continuà, de manera que entre 1947 i 1951 foren nomenats el filòleg castellà i director de la Real Academia Española Ramón Menéndez Pidal; el botànic francès René Maire; l'historiador alemany de l'art Wilhelm Neuss; el romanista alemany Max-Leopold Wagner; el fisiòleg francès Camil Soula; el romanista alemany Fritz Krüger; l'hispanista i catalanòfil anglès Edgar Allison Peers, que acollia lectors catalans a Liverpool; l'historiador alemany Johannes Vincke; el filòleg anglès William J. Entwistle; el biòleg català exiliat a Yale Francesc Duran i Reynals; el filòleg francès i president de la Societat de Lingüística Romànica Mario Roques; l'historiador medievalista romanès Constantin Marinescu; l'historiador mallorquí i editor del *Cartulari de Poblet* Joan Pons i Marquès; el romanista austríac Heinrich Kuen; l'historiador francès de l'art Georges Gaillard; el jurista aragonès Joan Moneva; el geobotànic i professor de Montpeller Josias Braun-Blanquet; el romanista alemany Gerhard Rohlf; el metge investigador català exiliat a Manchester Frederic Duran i Jordà; el filòleg català i professor a Belfast Ignasi Miquel González i Llubera, i l'historiador i jesuïta català resident a Roma Miquel Batllori, membre de la Real Academia de la Historia i del Buró del Comitè Internacional de Ciències Històriques.

No és possible en un llibre de les proporcions d'aquest seguir el moviment posterior del cos dels corresponents, que mai no ha decaigut ni en quantitat ni en qualitat. Aquí s'ha volgut donar una mostra del fet que, fins i tot en aquells moments tan difícils, no es va descurar una dimensió cabdal de la vida de l'Institut.

95

EL DIFÍCIL CONTEXT POLÍTIC I CULTURAL OFICIAL

No foren fàcils les relacions de l'IEC ni amb la Delegació barcelonina del CSIC, ni amb la Universitat de Barcelona ni amb les acadèmies de la ciutat, atès el conformisme que mostraven amb el règim, un conformisme que es palesava en el notori retard amb què s'anà introduint la llengua catalana en les seves activitats. Foren bàsics els contactes personals i el nomenament cortès per part de l'IEC de membres d'aquestes corporacions com a jurats dels premis que concedia. El musicòleg i sacerdot Higiní Anglès, abans de traslladar-se al Vaticà, va ser membre del CSIC des del primer moment. Jordi Rubió acceptà, després de consultar els seus companys de l'IEC, la direcció que se li oferí des del CSIC d'una Secció de Literatura Catalana, el 1948. Però encara hi hagueren episodis desagradables

amb el CSIC, com quan aquest pretengué monopolitzar, el 1955, la representació espanyola a la UAI, pretensió que no prosperà.

Joaquim Carreras i Artau acceptà un lloc de professor a la Universitat de Barcelona i n'esdevingué catedràtic el 1951. Jaume Vicens i Vives, catedràtic de la Universitat de Barcelona des de 1948, s'apropà a l'IEC i n'esdevingué membre el 1958, encara que morí prematurament dos anys després.

Pel que fa a les acadèmies barcelonines, el cas de la de Bones Lletres és ben il·lustratiu. Ramon d'Abadal en fou president de 1954 a 1961 i el succeí Agustí Duran i Sanpere fins al 1963. Tots dos eren membres destacats de l'IEC. Successivament foren elegits a la segona meitat dels anys cinquanta com a nous membres de l'Acadèmia de Bones Lletres Jordi Rubió, Ferran Soldevila, Pere Bohigas i Joaquim Carreras i Artau, per no esmentar més que aquells que foren abans membres de l'IEC que d'aquesta acadèmia, on Rubió i Soldevila foren els primers que pronunciaren els seus discursos de recepció en català després de la guerra.

El fet que alguns membres de l'IEC ho fossin també d'alguna de les quatre acadèmies barcelonines no era cap novetat i ha continuat essent corrent fins ara. Però els exemples triats resulten més singulars en el context d'aquells anys tan difícils per a l'IEC, perquè no era fàcil neutralitzar la rivalitat latent entre institucions acadèmiques. No hi va tenir cap efecte la presència a l'Acadèmia de Bones Lletres des de 1941 d'un enemic de l'IEC com Antoni Griera, director d'un Institut de Cultura Romànica a Sant Cugat, ben subvencionat per la Diputació i dotat d'una revista que volia ser la continuació en castellà del *Butlletí de Dialectologia Catalana* de l'IEC. Encara el 1963 publicava Griera unes memòries en què manifestava la seva hostilitat envers Pompeu Fabra, l'IEC i la seva obra. Existeixen indicis que pogueren ser escrits per ell alguns informes posteriors contra el reconeixement de l'IEC per la Diputació de Barcelona en els anys seixanta. Un altre adversari de l'IEC a l'Acadèmia de Bones Lletres va ser Montoliu, que va parlar amargament contra l'IEC i contra Fabra —sense esmentar-lo— en el discurs de recepció de Griera.

NÓVES I ANTIGUES SOCIETATS FILIALS

Entre 1942 i 1948 es va aplicar l'antiga fórmula de crear societats filials de l'IEC: van ser la Societat Catalana d'Estudis Històrics (SCEH), organitzada a partir de 1942 i reconeguda per l'Institut el 1946, i la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials (SCEJES), constituïda formalment el 1948. Van servir de nexa entre els investigadors veterans i els joves estudiosos, entre les generacions anteriors i posteriors a la Guerra Civil, en un moment en què no existien revistes científiques sobre aquelles temàtiques i calia assegurar, com a mínim, uns espais de comunicació verbal, per reduïts que fossin.

De fet, aquestes dues noves societats filials de l'IEC formaven part d'un bloc de cercles compromesos en la resistència cultural, entrelaçats els uns amb

els altres per mitjà de la participació dels mateixos animadors i participants, com Amics de la Poesia (que es reunia a la rebotiga de la joieria de Ramon Sunyer), els EUC i el club de conferències Miramar, que tenia de mentor Maurici Serrahima, també present en els inicis de la Minerva i en la reactivació de l'IEC i dels EUC. Aramon, Miquel Coll i Alentorn i Maria Montserrat Martí, entre d'altres, eren presents de diverses maneres en cadascun d'aquests cercles.

Miquel Coll i Alentorn, primer secretari general de la SCEH, justificava clarament el 1942 la nova societat, que naixia en connexió amb els EUC i havia de respondre a «la triple finalitat de permetre aprofitar les lliçons dels millors mestres sobre matèries concretes que s'escapen del marc del curs normal, de facilitar l'exposició dels resultats de les investigacions que els nostres estudiosos anessin fent —i això afavoriria l'avenç del treball de tots—, i finalment de donar una tribuna als estudiants dels nostres cursos en la que poguessin sotmetre a la consideració dels entesos i dels estudiosos llurs punts de vista i els fruits dels seus esforços». El 1946 tingué lloc, a la rebotiga del joier Sunyer, l'assemblea constitutiva de la SCEH amb trenta-sis persones. Aramon en va ser elegit president. Acumulava així aquest càrrec als de secretari general de l'IEC i secretari de la SF i també de la SHA fins a final dels anys cinquanta, que va ser el moment en què les dues seccions de l'IEC decidiren reunir-se separatament. El primer secretari general elegit per la SCEH fou Miquel Coll i Alentorn, rellevat el 1949 per Ricard Albert i Llauró. La SCEH tenia tres seccions (Història, Llengua i Literatura i Art i Arqueologia) i cada una tenia al capdavant un vicepresident i un secretari. Per a la primera fou elegit vicepresident Ferran Soldevila i secretari Joan Mercader, per a la segona sortiren Pere Bohigas i Antoni M. Badia i Margarit per a cada un dels dos càrrecs i al capdavant de la tercera el vicepresident fou Serra i Ràfols i el secretari Frederic-Pau Verrié. El tresorer fou Ramon Sunyer, el comptador Jordi Carbonell i els vocals Ricard Albert, Josep Romeu i Miquel Tarradell.

La SCEH arribà a tenir 265 socis el 1957 i publicà entre 1952 i 1963 tres números del seu butlletí. El tercer, que recollia els treballs de 1954 i 1955, sortí amb vuit anys de retard, senyal de la pèrdua de vitalitat de la Societat, que no es reactivaria fins entrats els anys setanta, encara que publicà entre 1969 i 1972 cinc volums miscel·lanis en honor de Ferran Soldevila i continuà concedint el Premi Rubió i Lluch, que fou atorgat set vegades fins al 1971.

La Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials (SCEJES) fou producte de la iniciativa d'estudiants pertanyents als nuclis clandestins del Front Universitari de Catalunya, la Unió Democràtica de Catalunya i el Moviment Socialista de Catalunya, uns estudiants que, al mateix temps, eren alumnes de Salvador Millet i Bel als EUC. Maurici Serrahima els convencé de la conveniència de formar una societat avalada científicament per l'IEC i d'elegir com a primer president Lluís Duran i Ventosa, exdirigent de la Lliga Catalana, per tal d'atreure els pocs seguidors que el dissolt partit tenia entre els joves, que mai no anirien a Miramar. Va ser, doncs, una iniciativa unitària i pluralista. El 1948 es constituí regularment al London Club i després es reuniria a l'antic estatge de la Societat

Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, al carrer de Sant Sever. A més del president Duran i Ventosa, succeït per Maspons i Anglasesell i després per Antoni Borrell i Macià, hi havia un secretari general, i ocuparen aquesta responsabilitat successivament Enric Jardí, Josep Maria Ainaud i de Lasarte i Eduard Cardona. El delegat de l'IEC fou Joaquim Carreras i Artau. Inicialment, com a vicepresidents, estigueren al capdavant de la Secció de Dret Maspons i Anglasesell; de la d'Economia, Millet i Bel, i de la d'Estudis Socials, Joan Baptista Roca i Caball.

La SCEJES creà el Premi Francesc Eiximenis, que es concedí diverses vegades. Alguns debats foren especialment concorreguts i participatius, com el de la ponència sobre la immigració a càrrec de Jordi Pujol i el que comentà l'assaig *Notícia de Catalunya*, de Jaume Vicens i Vives, el qual introduí a la segona edició d'aquest llibre algunes de les observacions que se li feren. Eren els anys de la preparació de la compilació del dret civil català i la Secció de Dret de la SCEJES s'ocupà del tema juntament amb altres nuclis de juristes. Però en els anys seixanta la Societat entrà en un estat letàrgic. Fou, no obstant això, l'embrió preliminar de la futura Secció de Filosofia i Ciències Socials, la quarta secció de l'IEC, creada el 1968.

De les antigues societats filials, la SCG tractà de reactivar-se amb continuïtat irregular a partir de 1947. En la ICHN només els botànics mantingueren contactes regulars al voltant de Font i Quer i d'Oriol de Bolòs i de l'Institut Botànic de Barcelona. Fins al 1972 no es pot parlar de relleu de la ICHN i fou una veritable refundació. L'única societat que no experimentà un eclipsament en els anys seixanta fou la Societat Catalana de Biologia (SCB), revitalitzada a partir de 1962. La seva anterior publicació, *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, es fusionà amb la col·lecció de la Secció de Ciències, els «Arxius de la Secció de Ciències», i n'aparegueren setze números fins al 1976. Després de Leandre Cervera presidí la SCB Josep Alsina i Bofill. Fins al 1959 no es feren les primeres passes per a refer la SCCFQM. Antoni Esteve, Heribert Barrera i Enric Casassas destacaren entre els refundadors, i arribaren a prop del centenar de socis el 1976.

PROGRESSOS I AMENACES DURANT LA SEGONA MEITAT DELS ANYS CINQUANTA

Per a la cultura catalana i per a l'IEC es produí el 1954 un fet crucial, que havia semblat abans impossible: la publicació de la segona edició del diccionari Fabra, corregit i augmentat pel seu mateix autor i per la SF. Va ser un esdeveniment molt important. Encara que continuava essent una publicació d'un editor privat, portava un pròleg de Carles Riba i l'Institut el considerava seu. Al mateix temps es publicava a Barcelona per l'Editorial Teide una nova gramàtica de Pompeu Fabra, a cura de Joan Coromines.

En la preparació de la segona edició del diccionari Fabra, Joan Coromines s'hi considerà marginat i s'allunyà de la SF de l'IEC per l'antagonisme amb Ramon Aramon el 1955. No obstant això, s'hi reincorporà amb l'esperança que

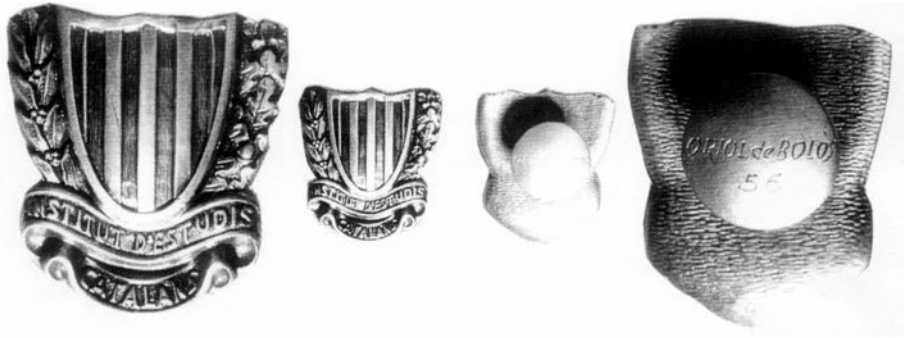
canviaria la correlació de forces amb l'ingrés de Josep M. de Casacuberta, el 1958, i de Francesc de Borja Moll i Manuel Sanchis i Guarner, el 1961. En veure que no era així i en adonar-se que la SF no aconseguia el grau d'operativitat que ell volia ni que tampoc no faria una edició pròpia del *Diccionari general*, deixà d'assistir a les reunions de la SF a partir de 1964, encara que estigué present a alguns plens de l'IEC fins al 1968. Sempre es va identificar amb l'Institut i mai no el criticà públicament. Però quan ja s'havia jubilat a la Universitat de Chicago i no topava amb la dificultat d'estar només mig any a Catalunya, fou al marge de l'IEC que portà a terme les seves obres colossals: el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (1980-1991) i l'*Onomasticon Cataloniae* (1989-1997).

La represa limitada de la cultura catalana a partir dels anys cinquanta coincidí amb l'arribada a l'edat adulta d'una generació educada en la ignorància de la història de Catalunya, la literatura catalana i la seva llengua en l'ús culte. La diglòssia, que havia començat a superar-se en els anys trenta, tornava a ser considerada un fet normal, mentre que la major onada d'immigració espanyola de la història refermava les expectatives franquistes de minimització de la identitat catalana en un sentit folklòric i innocu. La repressió del primer franquisme va ser tan traumàtica que va ser interioritzada i, a mesura que passaven els anys, ja no calia explicitar-la, de manera que així n'augmentava l'eficàcia.

El 1957 l'Institut celebrà els primers cinquanta anys a casa de Bonet i Garí amb un discurs memorable de Carles Riba: «Nosaltres, els qui dins de l'Institut d'Estudis Catalans o en vast grup entorn d'ell ens esforcem perquè la nostra entitat visqui, mantenim valors que no ens pertanyen, sinó als quals pertanyem; valors que ho són fins per a aquells que ens ignoren o ens combaten o ens desdenyen». «En la prohibició de l'ús del català per a les nostres aportacions al pensament i a la ciència universals hi ha la més evident contraprova que el concepte de Prat de la Riba era el just: el límit singular que tot un Estat posa a la vida d'una llengua apareix als ulls de tothom com la més greu ofensa a la llibertat i a la dignitat del grup humà que l'ha creada.» «Hem rebut i hem de transmetre. Estaríem tranquils si almenys la situació paradoxalment catacumbal d'aquest darrer període ens ha encomanat tan poc com es pugui de penombra i, el que ens desnaturalitzaria encara més, d'estretor sectària. No era precisament la cara que importava de salvar, sinó l'honor fins i tot, si calgués, amb la cara desfeta. I no

FOTOGRAFIA 57. Medalla commemorativa del cinquantenari de l'IEC, el 1957.

FOTOGRAFIA 58. *Insígnia de membre de l'IEC de 1957.*

hi ha honor sense lleialtat a les comandes que han donat vida, com no hi ha ciència sense consciència, vull dir sense neta consciència moral.»

El valor de símbol de referència de l'IEC va créixer durant el franquisme. Com escrivia Lluís Nicolau d'Olwer el 1960, des de l'exili mexicà, a Joan Coromines: «L'Institut passa males estones i encara en passarà. Esforceu-vos a què marxi el millor possible, però sobretot, salveu-lo. No sé què passarà a l'interior; entre l'emigració té un prestigi corprenedor. Gent que quan eren a Catalunya potser ni l'havien sentit anomenar, avui en parlen amb respecte gairebé mític».

100

El 1955 la Diputació de Barcelona intentà novament absorbir l'IEC dins un projectat Instituto San Jorge, esperant imposar-li el nomenament de nous membres. No pogué comptar ni amb aquells membres que eren també funcionaris de la Diputació, col·laboradors del CSIC o professors de la Universitat. Dins l'IEC tothom formava una pinya. Però no calgué arribar a declarar la negativa a deixar-se desnaturalitzar per la Diputació franquista perquè a Madrid la fórmula no prosperà. Dos obstacles semblaven insalvables i no eren negociables: l'IEC editava en català totes les publicacions i no acceptava ni donar de baixa els membres exiliats ni admetia la imposició de membres no escollits pel mateix Institut.

La Festa Anual de 1959, el 15 de maig, va ser impedida per la policia per ordre del governador Acedo, el mateix que l'any següent prohibí el *Cant de la senyera* a un concert de l'Orfeó Català en el centenari del naixement de Joan Maragall i féu detenir Jordi Pujol. El dia de la frustrada Festa Anual de 1959, Ramon Aramon i Lluís Bonet i Garí, a casa del qual s'havia de celebrar aquella, foren interrogats a la prefectura de la Via Laietana i les personalitats que s'adreçaven a la casa, entre elles el cònsol general de França, el president de la Reial Acadèmia de Bones Lletres i diversos professors universitaris, van haver de tornar als seus domicilis després que la policia prengué nota dels seus noms. Un ofici del governador pretenia obligar els membres de l'IEC a demanar permís per a qualsevol reunió. Va pesar una amenaça molt greu damunt les seves activitats. Aquesta amenaça es va poder conjurar, però no hi hagué festes durant un bon grapat d'anys i els premis foren donats en una reunió molt reduïda. Quan es reprengueren les celebracions anuals de Sant Jordi, ja no respiraven l'aire de festa d'alta societat que

havien tingut. No tornaren a aplegar un públic nombrós fins als anys setanta, quan es pogueren celebrar al Palau Dalmasas del carrer de Montcada de Barcelona.

Al llarg dels anys cinquanta un seguit de membres valuosos van anar ocupant les vacants dels traspassats. A la SC ingressà el 1952 el farmacòleg i propietari d'una important empresa farmacèutica Antoni Esteve i Subirana (1902-1979). El 1953 entrà a la SF l'erudit i militar Lluís Faraudo i de Saint-Germain (1867-1957). A la SHA ingressaren el 1958 Jaume Vicens i Vives, prematurament desaparegut el 1960, i Joan Ainaud i de Lasarte (1919-1995), director dels museus de Barcelona i gran especialista de l'art romànic. El mateix any ingressava a la SF l'editor, lexicògraf i eminent especialista en Jacint Verdaguer Josep M. de Casacuberta (1897-1985). El 1961, la vacant deixada per Vicens fou ocupada pel medievalista Miquel Coll i Alentorn (1904-1990) a la SHA i entraven a la vegada a la SF el poeta J. Vicenç Foix (1893-1987) i el lingüista menorquí Francesc de Borja Moll (1903-1991). Moll, el 1964, publicava el desè i darrer volum del *Diccionari català-valencià-balear*, que havia començat amb mossèn Alcover. Entrà també a la SF el filòleg valencià Manuel Sanchis i Guarner (1911-1981), al mateix temps que Moll, i a la SC ingressà el metge nefròleg Josep Alsina i Bofill (1904-1993). Amb el nomenament de Moll i Sanchis i Guarner es trencava la regla que els membres numeraris i adjunts havien de residir a Barcelona, però amb això s'assegurava la relació amb Mallorca i València per a desautoritzar les tendències secessionistes en matèria de la llengua comuna.

Abans de la formació de la nova Secció de Filosofia i Ciències Socials, el 1968, foren elegits el geobotànic Oriol de Bolòs (1924-2007), el geòleg i geògraf Lluís Solé i Sabarís (1908-1985), el biòleg Pere Domingo i Sanjuán (1896-1979) i el matemàtic Josep Teixidor (1920-1989), tots quatre membres de la SC. Per a la SF foren nomenats el llatínia i historiador de la literatura catalana Eduard Valentí i Fiol (1910-1971) i el lingüista Antoni M. Badia i Margarit (1920), ingressats el 1968.

101

SOTA LA PROTECCIÓ D'ÒMNIUM CULTURAL

Òmnium Cultural, la nova associació de mecenatge col·lectiu de la cultura en llengua catalana, assumí des de 1962 el patrocini econòmic de l'IEC alhora que aquest col·laborava en la constitució de la Junta Assessora per als Estudis de Català (JAEC), dedicada a l'habilitació i formació de professors de català. L'IEC trobà un espai digne al Palau Dalmasas, seu d'Òmnium Cultural, al carrer de Montcada de Barcelona. Però el desembre de 1963 Òmnium Cultural va ser clausurat per ordre governativa i així romangué fins a l'any 1967. Va ser una represàlia per dos fets: la tramesa d'instàncies al Govern que demanaven l'ensenyament del català a les escoles, premsa en català i l'ús lliure de la llengua a totes les corporacions i, en segon lloc, les declaracions de l'abat de Montserrat, Aureli Maria Escarré, al diari francès *Le Monde* contra el franquisme.

FOTOGRAFIA 59. *Pati d'entrada del Palau Dalmases, al carrer de Montcada de Barcelona, estatge de l'IEC dins la seu d'Òmnium Cultural entre 1962 i 1982, amb una interrupció per clausura governativa d'Òmnium entre final de 1963 i la tardor de 1967. (Institut Amatller d'Art Hispànic.)*

102

Òmnium Cultural va veure estroçada la captació de nous socis i, per tant, de nous recursos, però mantingué la subvenció a l'IEC i continuà funcionant la JAEC sota un doble paraigua: l'Editorial Spes, propietat de Millet i Maristany, president d'Òmnium Cultural, i el Centre d'Estudis Francesc Eiximenis, reconegut pel Bisbat de Barcelona. L'IEC no pogué tornar a comptar amb les sales del Palau Dalmases fins al 1967, quan Òmnium Cultural aconseguí la legalització.

Entre 1960 i 1975, durant els darrers quinze anys del règim franquista, Catalunya va conèixer el creixement econòmic més gran del segle XX. La població es va incrementar en un 44 % i la proporció d'habitants no nascuts a Catalunya va arribar al 37,6 %. L'activitat econòmica es triplicà, llevat del sector tèxtil, i el nombre d'estudiants universitaris se sextuplicà.

El 1961, gràcies a una insistent demanda dels estudiants, començaren les classes optatives de llengua catalana a la Universitat de Barcelona. El 1965 Antoni Comas, exalumne de Jordi Rubió als EUC, guanyava per concurs la primera càtedra de llengua i literatura catalanes a la Universitat de Barcelona. Sis anys després, a la nova Universitat Autònoma de Barcelona, fundada el 1968, accedia a una segona càtedra de llengua i literatura catalanes Joaquim Molas, professor dels EUC des de 1961. La història de Catalunya entrava com a matèria optativa a la Universitat de Barcelona el 1969 amb Coll i Alentorn, que havia succeït Soldevila com a professor de la matèria als EUC el 1967. Al mateix temps, la histò-

ria de Catalunya estava present des del principi a la nova Universitat Autònoma de Barcelona. A poc a poc els EUC perdien la seva raó de ser com a suplència d'uns ensenyaments exclosos de la universitat. Continuaren funcionant fins al 1981. A partir de 1961 generaren els cursos d'estiu de cultura catalana per a estudiants estrangers, que duraren fins al 1985 i als quals ja ens hem referit.

El 1967 la Diputació de Barcelona restablí l'ensenyament del català a l'Escola de Bibliotecàries i començà a subvencionar cursos de català patrocinats pels ajuntaments. La Llei general d'educació de 1970 deixava de penalitzar l'ensenyament del català a les escoles, encara que la llengua pròpia de Catalunya no entrava en l'ensenyament reglat. La Nova Cançó actualitzava la música popular catalana i incloïa cantautors de València i Mallorca com Raimon o Maria del Mar Bonet, i s'evidenciava així la comunitat lingüística i cultural entre els Països Catalans, un terme nou, al principi minoritari però aviat força difós, malgrat que trobés resistències fins i tot en medis políticament antifranquistes com els comunistes. Als anys seixanta, a *Serra d'Or*, la revista cultural montserratina que promovia la modernització cultural, s'anunciaven els premis de l'IEC i se'n publicaven els guanyadors.

L'edició de nous llibres en català passà de dos-cents títols el 1961 a quatre-cents el 1966, per a arribar, després d'una crisi, a 865 l'any 1976. Es recuperava tot just la cota de 1936, per a superar-la a continuació. En realitat, això no equivalia a reprendre la posició d'abans de la guerra, perquè la població de Catalunya havia crescut més d'un vuitanta per cent entre totes dues dates.

Les edicions de l'IEC es mantingueren durant el període entre 1960 i 1975 a un nivell global ascendent en comparació amb el període anterior, gràcies a les publicacions en els àmbits de les ciències experimentals i de la natura. La mitjana anual de volums publicats per l'IEC es duplicà, però fora de la institució el nombre de nous títols en català de tots els gèneres es quadruplicà. En termes relatius l'IEC perdia pes editorial i la difusió de les seves publicacions continuava essent molt reduïda. A més, era justament en el terreny de les ciències històriques i filològiques on les publicacions de l'IEC es trobaven més superades per les editorials privades. Per un costat, això era un signe positiu per a la cultura catalana, però resultava preocupant per a l'IEC, que havia tingut una importància relativament superior quan la cultura catalana estava en pitjor posició. Ara corria menys perill l'Institut, però la seva funcionalitat podia resultar qüestionada, encara que conservava el valor de referència simbòlica perquè era evident que la cultura catalana estava lluny de la normalització.

En contrast amb els anys cinquanta, es registrà en els anys seixanta un esllanguiment de les societats filials, llevat de la SCB, en simbiosi amb la SC de l'Institut. La recuperació de les societats filials amb gent nova començà en alguns casos a principi dels setanta, com en el cas de la ICHN, però no es generalitzà fins al nou marc polític de 1977. A la fi dels anys quaranta i començament dels cinquanta, les noves promocions universitàries havien trobat en les societats filials de l'IEC l'únic cercle per a debatre i donar a conèixer els seus treballs, un oasi al mig del desert. Però en els anys seixanta les oportunitats de comunicació

i difusió eren superiors, tot i que encara força limitades i sotmeses als periòdics rampells repressius del franquisme, a la manca de suport públic a la cultura en llengua catalana i a l'absència del seu ensenyament a l'escola.

L'agost de 1969 va tenir lloc a Prada de Conflent la primera edició de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE), immediatament després del Maig del 68 i com una iniciativa rossellonesa, que comptà amb la simpatia de l'IEC. La motivació de la UCE era doble: promoure la llengua i la cultura catalanes a la Catalunya del Nord i oferir un espai de llibertat a la gent del Principat, el País Valencià i les Illes Balears en un moment en què el règim franquista mantenia el seu domini. L'alumnat era diferent dels estrangers que anaven als cursos d'estiu dels EUC (els destinataris de la UCE eren els naturals dels Països Catalans) i, a més, la UCE tenia lloc el mes d'agost i no al setembre com els cursos d'estiu dels EUC.

El 1985 el president de l'IEC, Enric Casassas, creà un Patronat per tal d'assegurar la continuïtat de la UCE, i el 1995, un altre president de l'IEC, Emili Giralt, va constituir la Fundació UCE, estructura que ha continuat fins ara. L'agost de 2009 va tenir lloc la quaranta-unena edició de la UCE a Prada i l'oficina de la UCE a Barcelona es troba allotjada des de 1990 a un pis propietat de l'IEC a la Gran Via número 600, que durant molts anys fou l'oficina i el refugi de l'IEC i que aquest va adquirir després.

La xifra de publicacions de la SF va ser similar a la del període anterior. Entre 1961 i 1975 es publicaren vuit volums d'*Estudis Romànics*. També elaborà i publicà la SF en els anys seixanta diverses llistes d'addendes al diccionari Fabra, set en total. Però no comptava amb el personal necessari per a afrontar l'empresa d'un nou diccionari normatiu.

El 1965 es va iniciar la redacció de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (GEC), el primer director de la qual, fins al 1971, va ser Jordi Carbonell, un home de l'IEC, que n'esdevindria membre numerari a partir de 1972. La GEC oferí a la SF de l'IEC la possibilitat de revisar l'ampliació lexicogràfica que havia de portar a terme, però la major part dels membres de la SF no comptaven amb el temps necessari per a respondre a una demanda que exigia rapidesa en el ritme de resposta. Aleshores Aramon entrà d'assessor lingüístic general de la GEC a títol individual. Alguns membres d'altres seccions, socis de les filials i futurs membres numeraris col·laboraren en la tasca ingent de la GEC, que, superant dues crisis, va treure el volum quinzè i darrer el 1980. Encara que la GEC no fou obra de l'IEC, hi estava identificada i va ser realitzada en bona part per persones que giraven al seu voltant en tots els àmbits del coneixement. L'ampliació del material lèxic que suposà la GEC, d'acord amb el progrés científic i tècnic de l'època, aconsellava publicar aquest material en un sol volum per a facilitar-ne la consulta. No va arribar a signar-se el conveni previst entre l'IEC i l'editorial Enciclopèdia Catalana per a evitar duplicació d'esforços, i al final, el 1982, aparegué el *Diccionari de la llengua catalana* (DEGEC) com a obra exclusiva d'Enciclopèdia Catalana, però amb l'aval d'un pròleg de Ramon Aramon, que figurava com a membre de l'IEC. Amb aquest aval oficiós, el DEGEC prenia el relleu del Fabra.

De 1962 a 1977 la SHA va publicar catorze llibres i opuscles, la mateixa xifra que durant el període anterior però amb un ritme anual mitjà una mica inferior. L'expansió de la producció historiogràfica del món editorial privat la superava notablement. L'edició de les quatre grans cròniques medievals, que era un dels objectius fundacionals de l'IEC, fou portada a terme fora de l'IEC per Ferran Soldevila amb ajuda de Coll i Alentorn i aparegué el 1971, en un sol volum. La història medieval continuava essent el camp gairebé exclusiu de la SHA, com indicaven les seves publicacions, amb unes poques excepcions com el llibre de Josep Benet sobre Maragall i la Setmana Tràgica, el de la revolució de 1789 a Barcelona de Moreu-Rey i el de la clerecia catalana durant el Trienni Liberal de Gaspar Feliu. El prestigi de Ferran Soldevila explica que, com ja s'ha dit, es publicuessin en honor seu cinc volums d'*Estudis d'Història Medieval*, apareguts entre 1969 i 1972. Soldevila morí el 1971.

Entre 1962 i 1977 es publicaren trenta-tres volums de la col·lecció «Arxius de la Secció de Ciències», que integrà també *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*. Era el doble que entre 1947 i 1961. Metges i biòlegs hi exposaren els seus estudis, com en el cas d'Oriol de Bolòs (ingressat a l'IEC el 1964), Pere Domingo (membre de l'IEC el 1964), Josep Trueta (1972), Antoni Prevosti (1978) i Ramon Margalef (1978), a més de futurs membres de l'IEC com Josep Laporte (ingressat el 1978), Josep Vigo (1978) i Jordi Gras (1985). Al marge del seu valor intrínsec, aquests treballs donaven testimoni de la viabilitat de l'ús de la llengua catalana en el camp de les ciències experimentals, un fet excepcional en una època d'ús exclusiu del castellà en els estudis superiors, les tesis doctorals i els manuals.

105

DE LA PRIMERA REFORMA INTERNA AL RECONeixEMENT OFICIAL I LA RECUPERACIÓ DE LA SEU PRÒPIA: 1968-1977

Al mateix temps que l'IEC tornava a comptar amb el Palau Dalmaes per a les seves activitats i festes anuals, el 1967, començaven les negociacions amb el nou president de la Diputació de Barcelona, Josep Maria de Muller i d'Abadal, nebot de Ramon d'Abadal, un dels membres de l'Institut que eren més conscients que la subvenció pública era imprescindible. No convenia establir un acord amb la Diputació mantenint els Estatuts no reformats de 1907-1911. Calia dotar l'IEC d'un grau superior d'autonomia, tot i que no es discutia la fiscalització econòmica per part de la corporació provincial, disposada ara a atorgar el seu patrocini sense intervencions que haurien resultat inadequades.

Va arribar el moment aleshores de la primera reforma interna, a la vegada que es desglossava la SC per a formar la nova Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCs), amb sis membres més. Els primers foren, el 1968, el jurista Ramon Faus, president; el geògraf Pau Vila; el pedagog Alexandre Galí; l'historiador de

FOTOGRAFIA 60. *Recepció dels nous membres de l'IEC al Palau Dalmases el 1968. D'esquerra a dreta: Josep Alsina i Bofill, Jordi Rubió, Ramon Aramon, Miquel Coll, Pere Domingo, Pau Vila, Alexandre Galí (dret), J. Vicenç Foix i Joan Coromines. (Arxiu IEC. Foto: Barceló.)*

106

FOTOGRAFIA 61. *Recepció de nous membres el 1968. D'esquerra a dreta, al davant: Joan Sardà i Dexeus, Pau Vila i Ramon Faus; al darrere: Eusebi Colomer, Antoni M. Badià i Margarit, Ramon Trias i Fargas i Josep Teixidor. (Arxiu IEC. Foto: Barceló.)*

FOTOGRAFIA 62. *El president de l'IEC, Jordi Rubió i Balaguer, parla dret a l'acte de recepció dels nous membres el 1968. D'esquerra a dreta, en primer terme: Miquel Coll, Pau Vila, Alexandre Galí, Joan Sardà, Joan Coromines i Ramon Faus. En segon terme: Pere Domingo, Oriol de Bolòs, Ramon Trias i Fargas, J. Vicenç Foix, Eduard Valentí i Fiol i Eusebi Colomer.*
(Arxiu IEC. Foto: Barceló.)

la filosofia Eusebi Colomer; l'economista Joan Sardà i Dexeus, i el també economista Ramon Trias i Fargas, que actuà de secretari.

La reforma de 1968 consistí en la creació, per sobre dels presidents de secció, d'un Consell Permanent, elegit cada tres anys pel Ple dels membres i només reelegible per a un segon mandat consecutiu, però amb Ramon Aramon com a secretari general perpetu. El primer president permanent de l'IEC va ser Jordi Rubió, que presidia alhora la SHA. El succeí, el 1970, el metge i biòleg Pere Domingo fins al 1974, i aleshores va ser elegit el també metge Josep Alsina i Bofill, reelegit el 1976 i president fins al 1978.

La SHA estigué presidida per Jordi Rubió des de 1958 fins a la seva renúncia, el 1976, quan tenia vuitanta-nou anys. El succeí Joan Ainaud, que deixà el càrrec quan va ser elegit president de l'IEC, el 1978. La SF continuà presidida per Pere Bohigas. La presidència de la SC passà, el 1964, a l'historiador de la filosofia Joaquim Carreras i Artau quan morí Pius Font i Quer. Carreras i Artau morí el 1968 i el succeí com a president de la SC el doctor en farmàcia Antoni Esteve, desaparegut el 1979. Ramon Faus va presidir la nova SFCS fins que morí, el 1987.

Les negociacions amb la Diputació, quan ja no es pretenia per part d'aquesta alterar la significació i l'autonomia de l'Institut com abans, es frustraren

FOTOGRAFIA 63. *Els premis de l'IEC de 1971. Entre els premiats, a l'esquerra, Antoni Comas, al costat de Ramon Aramon. Més cap a la dreta, el president de l'IEC, Pere Domingo; Guillem Jordi Graells; Oriol Pi de Cabanyes; Anscari Manuel Mundó, i Pierre Deffontaines. (Arxiu IEC. Foto: Barceló.)*

108

FOTOGRAFIA 64. *Pierre Deffontaines rep el Premi Internacional Catalònia de Pere Domingo a la Festa Anual de l'IEC de 1971 al Palau Dalmaes. (Arxiu IEC. Foto: Barceló.)*

FOTOGRAFIA 65. Lliurament dels premis de l'IEC el 1972. Josep Maria Ainaud rep de Pere Domingo el Premi Ramon d'Alòs-Moner. (Arxiu IEC. Foto: Barceló.)

109

FOTOGRAFIA 66. Els premiats a la Festa Anual de 1973. Asseguts: Pere Domingo, Jordi Rubió i Ramon Aramon; sobre la llar, el bust de Pompeu Fabra. (Arxiu IEC. Foto: Barceló.)

FOTOGRAFIA 67. Reunió a l'estatge de l'IEC, el 1973, del Comitè Internacional de Ciències Històriques. Al fons: Ramon Aramon, parlant; Miquel Coll; Josep M. Font i Rius; Anscari Manuel Mundó, i Miquel Batllori. (Arxiu IEC. Foto: Barceló.)

110

FOTOGRAFIA 68. Festa Anual de 1975 al Palau Dalmaes. Ricard Albert, dret. A la dreta de tot: Raimon Noguera. (Arxiu IEC. Foto: Barceló.)

FOTOGRAFIA 69. *Ramon Folch i Guillèn i Eulàlia Velasco reben el Premi Pius Font i Quer de les mans de Josep Alsina i Bofill a la Festa Anual de l'IEC de 1975. (Arxiv IEC. Foto: Barceló.)*

el 1971. La decisió darrera no depenia de la corporació provincial sinó d'instàncies centrals superiors. La Nit de Santa Llúcia de 1970, el tradicional sopar de la festa de les lletres catalanes va ser suspès per Òmnium Cultural a causa de la tançada a Montserrat d'intel·lectuals, entre ells alguns dels jurats dels premis. La reunió dels intel·lectuals exigí la commutació de la pena de mort a catorze etarres condemnats per un consell de guerra a Burgos, demanda que s'aconseguí. Atesa la vinculació entre l'IEC i Òmnium Cultural, una decisió com la de suspendre la festa social del sopar al Ritz no podia beneficiar la causa del reconeixement oficial del primer. Encara que Òmnium Cultural passà de 639 socis el 1968 a 22.000 el 1976, l'augment de les classes de català absorbia cada vegada més recursos. La situació econòmica de l'IEC, amb la inflació, esdevingué cada vegada més precària i la subvenció pública era cada vegada més imprescindible.

A Madrid, durant els darrers cinc anys de la vida del dictador, les tensions internes del règim s'incrementaren i les resistències s'enduriren per la sensació d'inseguretat (assassinat del president del Govern, Carrero Blanco, per ETA el desembre de 1973) i per la preocupació davant l'extensió assolida per les reivindicacions polítiques catalanes amb l'Assemblea de Catalunya, reprimida el novembre de 1973 amb la detenció de cent tretze membres de la seva Permanent.

Així i tot, hi havia col·laboradors del règim a Barcelona que veien la conveniència de reduir la tensió i prosseguir les negociacions iniciades amb l'IEC per Muller, que deixà la Diputació de Barcelona el 1973, succeït per Joan Antoni Samaranch, que havia estat delegat nacional d'Esports de l'Estat franquista. Amb

la renovació de la Diputació el 1974, hi entrà de diputat Marcel·lí Moreta, que havia estat cap de la joventut de la Lliga Catalana de Cambó abans de la Guerra Civil. Aleshores la Diputació concedí una subvenció a l'IEC sense fer-la dependre del reconeixement pel Ministeri d'Educació ni d'un consorci de l'Institut amb la corporació provincial. En el pressupost de la Diputació de 1975 constà per primer cop una subvenció de dos milions de pessetes destinades a l'IEC, que continuava alhora tenint el suport d'Òmnium Cultural, tot i que aquest tendia a trobar-se desbordat per les despeses generades per la demanda social d'ensenyament del català, que continuava no essent assumit per l'Estat en l'ensenyament primari i secundari reglats. Així i tot, Òmnium, dins les seves possibilitats en descens, continuà subvencionant l'IEC fins al 1981. El 1976 l'ajut de la Diputació Provincial a l'IEC es duplicà, alhora que es prometia la devolució de la Casa de Convalescència, però la Diputació havia de trobar prèviament nova ubicació per a les entitats que s'hi allotjaven.

Finalment, el Reial decret de 26 de novembre de 1976 reconeixia oficialment l'Institut «com a corporació acadèmica, científica i cultural [...], l'àmbit d'actuació de la qual s'estendrà a les terres de llengua i cultura catalanes». En el mateix Reial decret el Govern espanyol aprovava els Estatuts que l'Institut

FOTOGRAFIA 70. Acte de retorn de la Casa de Convalescència a l'IEC, el 2 de juliol de 1977. Signen el president de l'IEC, Josep Alsina i Bofill, i el de la Diputació de Barcelona, Joan Antoni Samaranch. Al costat d'aquest, hi és Marcel·lí Moreta, que des de la Diputació tingué un paper destacat en tot el procés. Hi assisteixen els secretaris de totes dues corporacions.

s'havia donat el 1968. Així s'arribava a obtenir allò que havia costat un llarg i penós procés de negociació de gairebé deu anys, amb antecedents molt anteriors. No és casual que per aquelles mateixes dates les darreres Corts franquistes es fessin l'harakiri en aprovar la reforma política del Govern d'Adolfo Suárez.

Restava el punt de la devolució del local. El juliol de 1977, un mes després de les primeres eleccions democràtiques, la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona retornaven la Casa de Convalescència a l'Institut. La primera es feia càrrec de les obres de restauració i condicionament del palau. Les obres durarien molt més del previst, de manera que l'Institut no es traslladà a la seu recuperada fins al 1982, i deixà finalment el Palau Dalmaes, que l'havia aixoplugat durant els quinze anys anteriors.

A mitjan anys setanta la majoria de les antigues societats filials de l'Institut es reactivaren amb l'ingrés de noves generacions i en nasqueren de noves, com la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics, el 1970; la Societat Catalana de Musicologia, el 1973; els Amics de l'Art Romànic, el 1977, i la Societat Catalana d'Economia, partint de la refundació, el 1977, d'una de les seccions de la SCEJES. Especial rellevància tingué l'obra publicada el 1976 per la ICHN: *Natura, ús o abús?: Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*. L'estudi de l'ecologia començava amb pas ferm.

El Congrés de Cultura Catalana, finalitzat el 1977, tingué en compte l'IEC a les seves conclusions sobre la recerca, però demanava a la institució «l'adequació del seu funcionament a les necessitats dels temps que vivim». La pressió interna d'algunes societats filials de l'Institut tingué un paper important en l'ampliació i la reforma interna de l'IEC.

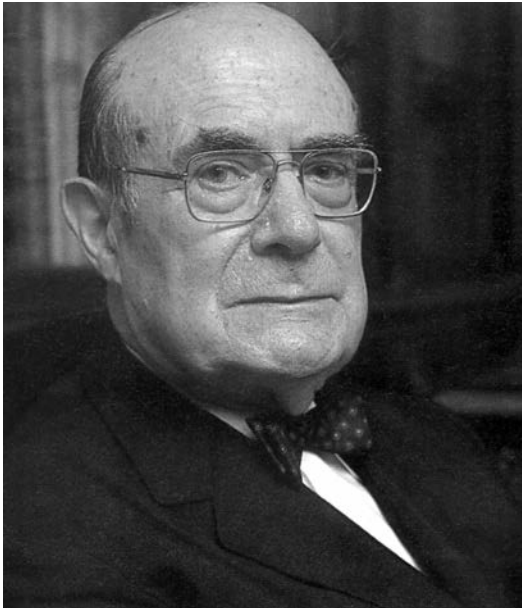
La història de l'IEC ha seguit les vicissituds de l'autogovern de Catalunya. Amb el restabliment de la Generalitat amb Josep Tarradellas, l'octubre de 1977, s'obria una nova etapa, encara que el reconeixement oficial de l'IEC i la recuperació de l'estatge havien arribat abans. Quelcom semblant havia passat l'any 1930, abans de la primera Generalitat contemporània de Catalunya.

5. REDREÇAMENT I EXPANSIÓ: 1978-2008

Sota la presidència de Josep Alsina i Bofill i en temps de la Generalitat provisional presidida per Josep Tarradellas, s'inicià un procés de reforma que començà amb la creació de la figura del membre agregat. Aquesta nova categoria permetia superar el màxim de set membres numeraris per secció. Els membres agregats no tenien dret de vot. Es tractava d'un compromís entre els partidaris i els adversaris de l'ampliació del nombre de membres. Durant només un any, el 1978, es produí la major ampliació de la història de l'IEC; van ser elegits vint-i-tres agregats de cop: disset de la SC i sis de la SHA. La SF continuà cobrint les seves vacants sense fer ús de la figura de l'agregat fins al 1985 i el mateix féu la SFCS fins al 1987. El 1988 l'Institut havia passat de vint-i-vuit membres a seixanta-quatre, dels quals trenta-sis eren agregats i la resta eren numeraris, amb tres d'adjunts, que suplien un numerari invàlid o absent del tot i tenien dret de vot, a diferència dels agregats. L'edat mitjana baixà de 67,4 anys a 62. El 1978 fou elegida la primera dona com a membre de l'IEC: la botànica Creu Casas. La segona i la tercera dona no serien elegides fins al 1989. Foren la biòloga Mercè Durfort i la lexicògrafa M. Teresa Cabré i Castellví.

Durant els onze anys d'aquest període foren dotze les societats filials reconegudes per l'Institut. El 1979 ho foren l'Associació Catalana de Sociologia, la Societat Catalana d'Estudis Clàssics, la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics i la Societat Catalana d'Ordenació del Territori. El 1984 van ser incorporades la Institució Catalana d'Estudis Agraris i la Societat Catalana de Pedagogia, i l'any següent, la Societat Catalana de Comunicació. El 1986 les tres antigues seccions

FOTOGRAFIA 71. *Josep Alsina i Bofill.*
(Arxiu IEC.)

de la SCCFQM es desglossaren en la Societat Catalana de Física, la de Química, la de Matemàtiques i la de Tecnologia. El mateix any aparegué la Societat Catalana de Llengua i Literatura, recuperació de l'antiga Secció de Llengua i Literatura de la SCEH. L'obertura de l'Institut a la comunitat científica catalana s'ha basat i es basa en les societats filials, però, al mateix temps, sense l'Institut les societats filials no haurien conegut ni el creixement ni la multiplicació que han experimentat. Cada societat filial començà a publicar una revista i també llibres amb el suport econòmic de l'Institut, més enllà del que permetia el producte de les quotes pagades pels socis.

L'Estatut de 1979 reservava a la Generalitat de Catalunya la recerca científica. Els recursos personals i materials del CSIC a Catalunya estaven a punt de ser transferits quan es produí el cop fracassat del 23 de febrer de 1981, i el traspass previst restà suspès sense realització posterior.

De tota manera, la publicació, el 1982, de les propostes per a la política tecnològica i energètica presentades a la Generalitat va ser un dels signes de la voluntat de l'Institut de participar en la política científica de la Catalunya autònoma i un primer fruit d'aquesta disposició va ser l'encàrrec a l'Institut per part de la Generalitat d'elaborar el *Llibre blanc de la recerca a Catalunya*, publicat el 1984. La Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT), creada el 1980, començà a subvencionar les jornades, els cursos i els simposis organitzats per l'IEC i les societats filials. En el Consell Científic i Tecnològic de la CIRIT hi havia un bon nombre de membres de l'IEC i de les societats filials.

117

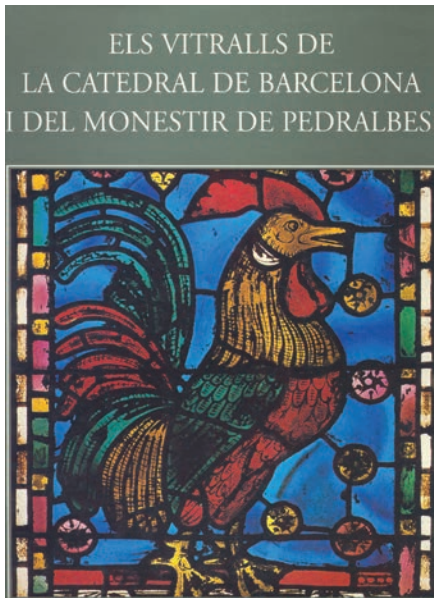
FOTOGRAFIA 72. El president Tarradellas (al centre), acompanyat del president de l'IEC, Joan Ainaud, i del tresorer, Miquel Coll i Alentorn, en entrar a la seu de l'Institut per presidir la Festa Anual de 1979. (Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.)

Diversos projectes i centres d'investigació van néixer aquells anys, fruit d'un consorci de l'Institut amb altres institucions i amb la Generalitat, com el Centre de Recerca Matemàtica (CRM), el 1984; el Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT), el 1985, i el Diccionari del Català Contemporani (DCC) i el Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), el 1987. L'Institut signava convenis de cooperació amb universitats i entitats diverses, entre les quals el CSIC.

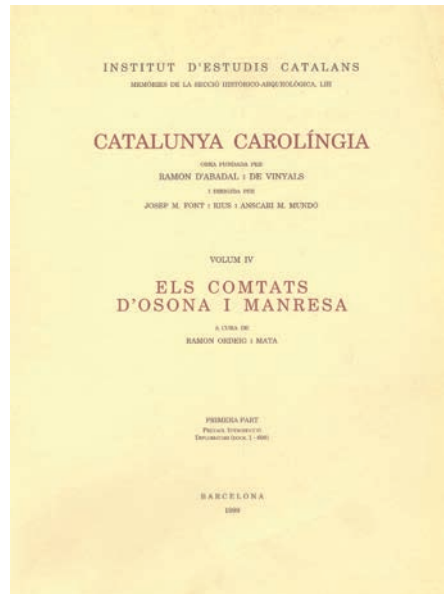
L'IEC tornà a ser present al Patronat de la Biblioteca de Catalunya, que havia recuperat el nom. Aleshores, l'IEC lliurà a la Biblioteca de Catalunya, l'any 1989, els més de vint mil volums rebuts durant quaranta anys, tal com ja s'ha indicat. La Biblioteca de Catalunya, dins la seva independència institucional, tornava a ser considerada la biblioteca de l'Institut.

En aquest període la mitjana anual de publicacions de l'IEC es quintuplicà en comparació amb el període immediatament anterior. Progressaren de manera notable i visible programes ambiciosos com el del corpus dels vitralls medievals en quatre volums, que forma part d'un programa internacional de la UAI, i la *Catalunya Carolíngia*. Es treballà en el *Diccionari de geologia*, publicat finalment el 1997.

Com a acadèmia, l'Institut assumí la responsabilitat dels dictàmens preceptius per a la Generalitat de Catalunya sobre monuments i béns d'interès

FOTOGRAFIA 73. Joan AINAUD I DE LASARTE, Anscari Manuel MUNDÓ I MARCET et al., Els vitralls de la catedral de Barcelona i del monestir de Pedralbes, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1997.

FOTOGRAFIA 74. Catalunya carolíngia, volum 4, Els comtats d'Osona i Manresa, ed. a cura de Ramon Ordeig i Mata, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1999.

FOTOGRAFIA 75. *Joan Ainaud i de Lasarte.* (Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 76. *Diccionari de geologia, direcció d'Oriol Riba i Arderiu, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Enciclopèdia Catalana, 1997.*

cultural, després que aquesta competència fos traspassada al Govern català. Després d'haver prestat els seus serveis per a regularitzar els noms dels municipis, l'IEC passà a dictaminar les banderes i els escuts locals, per disposició de la Generalitat.

Van presidir successivament l'Institut, després de Josep Alsina i Bofill, l'historiador Joan Ainaud (1978-1982), el químic Enric Casassas (1982-1987) i l'historiador Emili Giralt (1987-1995). Jordi Carbonell actuà com a secretari general adjunt al costat d'Aramon fins al 1989, any de la jubilació d'aquest darrer.

Pel que fa a les presidències de les diferents seccions, la de la SHA, en renunciar-hi Joan Ainaud quan va ser elegit president de l'IEC, estigué ocupada des de 1978 per Miquel Coll i Alentorn, que hi renuncià el 1988 en quedar impossibilitat. Enric Casassas ocupà la presidència de la SC entre 1979 i 1989, i Pere Bohigas continuà presidint la SF fins al 1989, any en què deixà el càrrec a l'edat de vuitanta-vuit anys.

Entre les novetats estigué el llegat testamentari de Mercè Rodoreda en benefici de l'Institut. Però, al mateix temps, la subvenció pública no va ser suficient per a cobrir l'increment de l'activitat i dels programes de recerca de l'IEC, que volia demostrar així la seva validesa i actualització, però li era difícil assolir prou visibilitat pública. La presència al Govern de la Generalitat de tres consellers que

FOTOGRAFIA 77. *Enric Casassas. (Arxiu IEC.)*

FOTOGRAFIA 78. *Emili Giralt. (Arxiu IEC.)*

120

eren membres de l'IEC (Coll i Alentorn, Laporte i Trias i Fargas) i de dos presidents del Parlament català que també pertanyien a l'Institut (Barrera i després Coll i Alentorn) no fou suficient per a preservar l'IEC de les dificultats econòmiques,

FOTOGRAFIA 79. *Signatura del conveni entre la Generalitat i l'Institut, l'abril de 1981. D'esquerra a dreta: el conseller de Cultura, Max Cahner; el president de la Generalitat, Jordi Pujol; el president de l'IEC, Joan Ainaud, i Ramon Aramon. (ANC.)*

FOTOGRAFIA 80. Entrevista del president Jordi Pujol, el 1981, al despatx de la Generalitat, amb el president de l'IEC, Joan Ainaud; el secretari general, Ramon Aramon; el tresorer, Josep M. Muntaner, i el vicepresident, Enric Casassas. (ANC.)

121

FOTOGRAFIA 81. Conveni entre la Diputació de Barcelona i l'IEC de 1982, arran de l'acabament de les obres de restauració i condicionament de la Casa de Convalescència. Asseguts, d'esquerra a dreta, Ramon Aramon; Enric Casassas, president de l'IEC, i Francesc Martí i Jusmet, president de la Diputació. Drets al darrere: Antoni M. Badia i Margal i l'expresident Tarradellas. (Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.)

FOTOGRAFIA 82. *Signatura al Palau de la Generalitat del conveni amb l'IEC de l'any 1988. D'esquerra a dreta: el conseller d'Ensenyament, Josep Laporte; el president de la Generalitat, Jordi Pujol, i el de l'IEC, Emili Giralt. (Arxiu IEC.)*

122

FOTOGRAFIA 83. *Acte de lliurament a la Biblioteca de Catalunya, el 1989, de les publicacions rebudes per l'IEC al llarg dels decenniis anteriors. D'esquerra a dreta: Anscari Manuel Mundó, director de la Biblioteca de Catalunya; Josep Laporte, conseller d'Ensenyament; Jordi Pujol, president de la Generalitat; Emili Giralt, president de l'IEC, i Ramon Aramon. (Arxiu IEC.)*

si bé sense aquesta circumstància política potser haurien estat insuperables. L'any 1987 la situació econòmica de l'Institut era greu. Calgué recórrer a un préstec, renunciar temporalment a publicacions i no renovar contractes temporals de col·laboradors.

Però, finalment, un nou conveni amb la Generalitat, signat a final de 1988, permeté superar aquella situació i afrontar amb més optimisme l'inici del decenni següent, amb una ampliació important de la subvenció pública.

El 1995 el president Emili Giralt, al pròleg del llibre sobre la Casa de Convalescència i la seva història, escrivia: «L'octubre de 1982 l'Institut efectuà el trasllat des del refugi del Palau Dalmases a la seva antiga seu de la Casa de Convalescència, com estava previst als convenis de 1930 i 1977. Semblava que el camí vers la normalitat esdevindria planer, i així semblava demostrar-ho un increment de la seva activitat, el major nombre de publicacions, la reorganització de les filials i la creació de la figura del "membre agregat", amb la qual algunes seccions pogueren augmentar el nombre de llurs membres per damunt dels fixats pels Estatuts vigents. Tanmateix, l'Institut no sabé trobar la fórmula idònia que li donés l'agilitat que requerien els nous temps, i quan es decidí a cercar-la

FOTOGRAFIA 84. *L'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, inaugura el jardí Mercè Rodoreda dins la seu de l'IEC l'any 1988. Al seu costat, hi són Frederic Rahola, Ramon Aramon i Emili Giralt, president de l'IEC.* (ArxIU IEC.)

potser ja era irremeiablement tard, perquè les administracions públiques, cadascuna des de l'àmbit que li és propi, havien anat creant institucions paral·leles —centres, institucions, fundacions, laboratoris, serveis— que deixaven sense contingut parcel·les importants de l'antiga activitat de l'Institut. Semblava —i algú ho va dir clarament— que hi hagués el propòsit de reduir les tasques de l'Institut a l'elaboració del nou diccionari de la llengua, oblidant que l'Institut, pel decret fundacional de l'any 1907 i per tots els altres textos legals que defineixen la seva actuació, és molt més que la Secció Filològica».

Poc abans del conveni amb la Generalitat, el 1988, l'IEC havia aprovat la reforma dels Estatuts, una reforma que consolidava i ordenava el procés iniciat el 1977 i que tenia l'origen llunyà en la reforma de 1968. La Generalitat aprovà els nous Estatuts el 1989. Tots els càrrecs passaren a ser temporals a més d'electius i només eren renovables per a un segon mandat consecutiu. Al costat del president, el vicepresident, el tresorer i el secretari general de l'IEC, elegits tots quatre pel plenari de la corporació, els presidents de les seccions passaren a formar part també del Consell Permanent, òrgan màxim de govern. Ja no es podia tenir alhora un càrrec al Consell Permanent i un altre càrrec a una secció, com fins aleshores s'havia fet. Per a posar un exemple, no es podia ser com abans president de l'Institut i d'una secció, ni secretari general i secretari d'una secció. Els presidents de les societats filials passaren a formar part de les seccions i del plenari de l'Institut amb igualtat de drets, llevat de l'elecció de nous membres numeraris i corresponents. Els agregats es convertiren en numeraris i desaparegué aquesta categoria. En arribar als setanta anys, un numerari passaria a emèrit sense perdre cap dret i generaria una vacant a cobrir. La xifra de numeraris per secció passà de set a vint-i-un, però el total encara s'incrementà amb el desglossament, el 1989, de la SC en dues: la Secció de Ciències Biològiques (SECCB) i la Secció de Ciències i Tecnologia (SECCT). Les seccions ja eren cinc, en lloc de les tres de 1911. La reforma de 1988 no ha experimentat canvis substancials amb la de 2001, la darrera.

LA NOVA EMPENTA DELS DARRERS DECENNIS: 1989-2008

A partir de 1989 es reactivà molt la redacció del diccionari de l'Institut, publicat com a diccionari normatiu el 1995 i del qual se'n faria una segona edició el 2007. Se'n vengueren fins al 2004 aproximadament 123.000 exemplars. Entretant la Llei de la Generalitat de Catalunya de 3 de maig de 1991 havia refermat l'autoritat lingüística de l'IEC.

El nombre de premis concedits anualment, pels volts de Sant Jordi i en els més diversos àmbits del coneixement, ha anat creixent gràcies a entitats patrocinadores, a més dels que han estat dotats amb els propis recursos de l'IEC. En la convocatòria de 2010 foren trenta-set (entre els de caràcter general, els de les seccions, els de les fundacions i els de les societats filials) els premis per a investigadors i setze, les borses d'estudi. En total, cinquanta-tres distincions i ajuts.

FOTOGRAFIA 85. Diccionari de la llengua catalana, segona edició, pròleg de Salvador Giner, introducció de Joan Martí i Castell, introducció a la primera edició d'Antoni M. Badia i Margarit, Barcelona, Edicions 62 i Enciclopèdia Catalana, 2007.

125

FOTOGRAFIA 86. Sala Prat de la Riba de la seu de l'IEC abans de la segona reforma. (Arxiu IEC. Foto: Manel Armengol.)

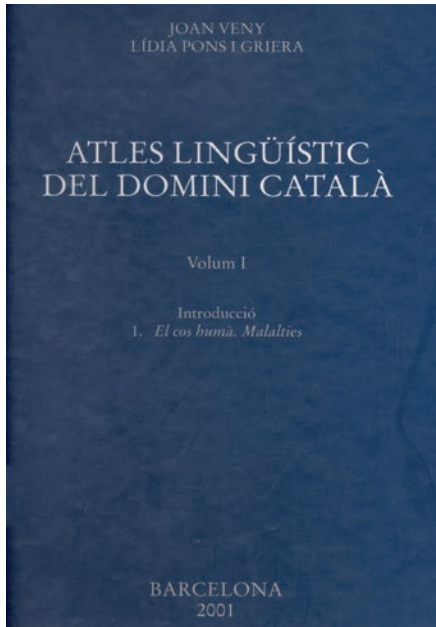
FOTOGRAFIA 87. Casa de Convalescència, seu de l'IEC recuperada el 1977. (Arxiu IEC. Foto: Montse Catalán.)

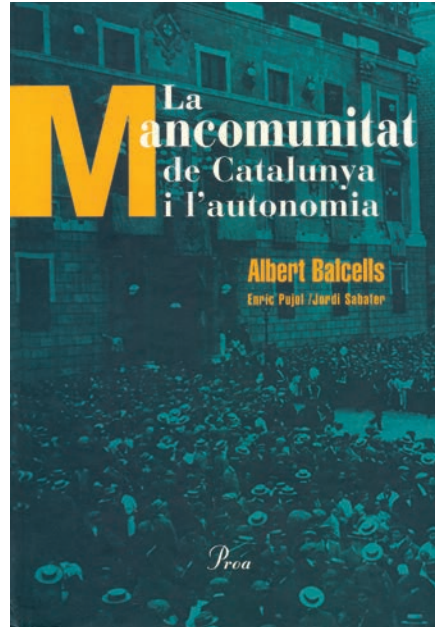
126 FOTOGRAFIA 88. Claustre de la seu de l'IEC.

Existeix una rotació que permet atendre les diverses àrees de coneixement, i els premis de les seccions responen a àrees diferents cada any, amb un grau d'especialització superior al dels temps anteriors.

Entre 1989 i 2000 l'IEC va editar 541 monografies i opuscles i 341 números de publicacions periòdiques. La mitjana anual de vuitanta publicacions ha anat en ascens i els quatre primers anys del segle XXI va superar el centenar de volums. El 2008 va arribar a cent vint-i-dos i el total es componia de vint-i-vuit revistes, divuit opuscles, cinquanta monografies, dinou coedicions i set d'altres característiques. Entre les moltes obres noves destacables hi ha la història de la Mancomunitat de Catalunya de 1914 a 1924, l'edició de les obres completes d'Enric Prat de la Riba i de les obres completes de Pompeu Fabra, l'*Atlas lingüístic del domini català*, *La ciència en la història dels Països Catalans* (coeditada amb la Universitat de València), la reaparició de la revista *Estudis Romànics*, l'any 1999, i la creació de la nova revista *Contributions to Science*, editada en anglès per les dues seccions de ciències com a projecció exterior de la recerca catalana, amb tretze entregues publicades des que va aparèixer, el 1999. Una nova revista de projecció internacional de la historiografia catalana aparegué el 2008: *Catalan Historical Review*. És anual i té una versió electrònica a més de la impresa en paper, igual que *Contributions to Science*. Després del conjunt dels textos en anglès, publica els originals en català.

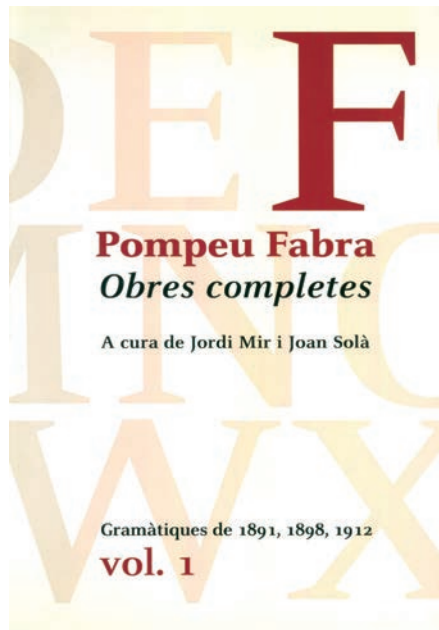

FOTOGRAFIA 89. *Joan VENY i Lídia PONS i GRIERA*, *Atles lingüístic del domini català, volum 1*, Introducció; 1. El cos humà. Malalties, *Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2001*.

FOTOGRAFIA 90. *Albert BALCELLS, Enric PUJOL i Jordi SABATER*, *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*, *Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1996*.

127

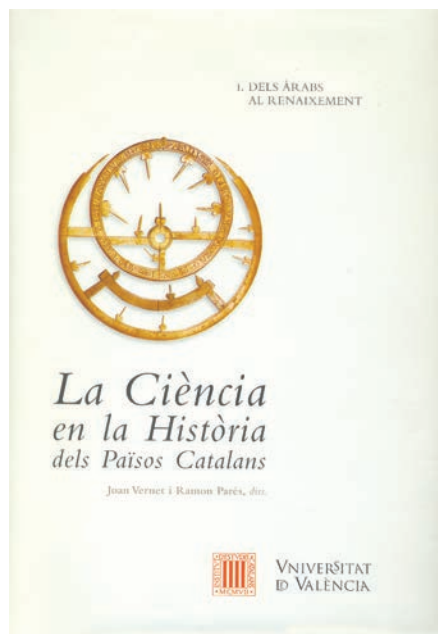

FOTOGRAFIA 91. *Pompeu FABRA*, *Obres completes, ed. a cura de Jordi Mir i Joan Solà, volum 1*, *Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Enciclopèdia Catalana, Edicions 62, Edicions 3i4 i Editorial Moll, 2005*.

FOTOGRAFIA 92. *Enric PRAT DE LA RIBA*, Obra completa, ed. a cura d'Albert Balcells i Josep Maria Ainaud de Lasarte, volum 2, 1898-1905, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Proa, 1998.

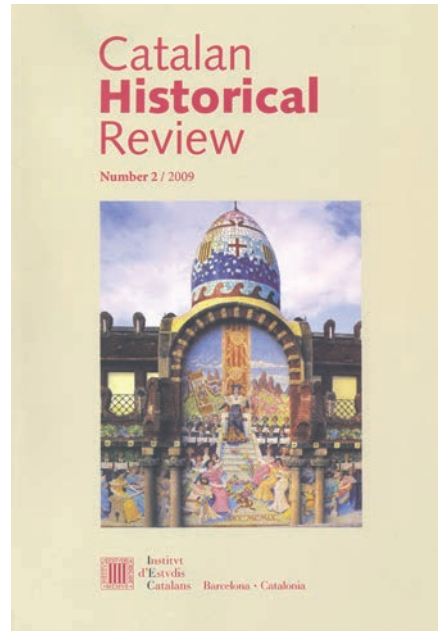
FOTOGRAFIA 93. *Estudis Romànics*, volum XXX (2008), ed. a cura d'Antoni M. Badia i Margarit i Joan Veny:

FOTOGRAFIA 94. *La ciència en la història dels Països Catalans*, direcció de Joan Vernet i Ramon Parés, volum 1, Dels àrabs al Renaixement, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Universitat de València, 2004.

FOTOGRAFIA 95. Contributions to Science, volum 1, número 1 (1999).

FOTOGRAFIA 96. Catalan Historical Review, número 2 (2009).

129

L'Institut va incorporar durant aquests anys set societats científiques més: la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, el 1991; l'Associació Catalana de Ciències de l'Alimentació, el 1993; la Societat Catalana d'Estudis Hebraics, el 1995; la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, també el 1995; la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, el 2001, i la Societat Catalana de Terminologia i la de Sociolingüística, ambdues el 2008. Les vint-i-vuit societats filials de l'IEC, en conjunt, sumen 9.301 socis, amb una mitjana de 332 socis per filial, encara que hi ha diferències numèriques importants: la menys nombrosa (la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics) té 38 socis i la que en té més arriba als 1.422, i és la SCB, seguida de prop per la ICHN.

La Generalitat va confiar a l'Institut l'elaboració i la publicació dels *Reports de la recerca a Catalunya* en cada un dels àmbits del coneixement. Els primers reports, referits al període de 1990 a 1995, aparegueren el 1998, i els segons, relatius al període de 1996 a 2002, es publicaren el 2005.

Prenent només com a indicador el període de 1996 a 2003, l'Institut va organitzar una vintena de jornades científiques o simposis, que van tractar els temes més diversos, com, per exemple, el clonatge humà, l'aigua com a recurs fonamental i escàs, l'estandardització lingüística i la història de la historiografia catalana.

Des de 1987 fins al 1995 presidí l'Institut l'historiador Emili Giralt. A continuació va ser elegit el matemàtic Manuel Castellet, que repetí mandat fins

FOTOGRAFIA 97. *Manuel Castellet. (Arxiu IEC.)*

FOTOGRAFIA 98. *Josep Laporte.*

130

al 2002. El va substituir el farmacòleg, exrector de la Universitat Autònoma de Barcelona i exconseller de la Generalitat Josep Laporte. Quan aquest morí sobtadament, el 2005, va ser elegit el sociòleg Salvador Giner, fins aleshores vicepresident primer. Les eleccions de 1995 van ser les primeres en què es presentaren dues candidatures a la presidència. El 2002 les candidatures foren tres. El 2005,

FOTOGRAFIA 99. *Salvador Giner. (Arxiu IEC. Foto: Jordi Pareto.)*

FOTOGRAFIA 100. *Consell Permanent de l'IEC, l'any 1996. D'esquerra a dreta, asseguts: Josep M. Muntaner (president de la SFCS), Josep Carreras (vicepresident de l'IEC), Manuel Ribas i Piera (president de la SECCT) i Joan A. Argenter (president de la SF). Drets: Joaquim Rafel i Fontanals (secretari general de l'IEC), Manuel Castellet (president de l'IEC), Mercè Durfort (presidenta de la SECCB), Anscari Manuel Mundó (president de la SHA) i Antoni Serra i Ramoneda (tresorer de l'IEC). (Arxiu IEC.)*

131

FOTOGRAFIA 101. *Signatura del conveni entre l'IEC i el Govern Balear el 27 de juliol de 2000.*

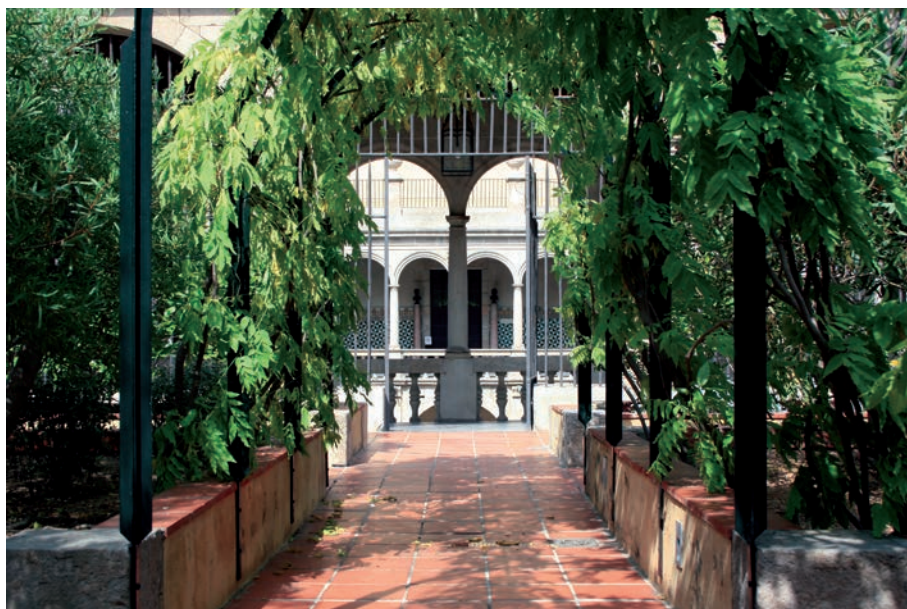

FOTOGRAFIA 102. *Salvador Giner parlant després de guanyar les eleccions a la presidència de l'IEC el 8 de maig de 2005, amb els dos vicepresidents: Salvador Alegret i Antoni Riera i Melis. (Arxiu IEC.)*

dues, i dues també el 2009, amb la reelecció en aquestes darreres de Salvador Giner com a president.

Des de 1989 s'han succeït com a presidents de la SHA l'arqueòleg Pere de Palol, fins al 1995; el medievalista i paleògraf Anscari Manuel Mundó, fins al 1998; el contemporanista Albert Balcells, fins al 2006, i la medievalista M. Teresa Ferrer, a continuació. La presidència de la SECCB ha estat ocupada, successivament, pel botànic Oriol de Bolòs, fins al 1992; pel bioquímic Josep Carreras, fins al 1994; per la biòloga Mercè Durfort, fins al 2000; pel metge endocrinòleg Màrius Foz, fins al 2008; succeït pel botànic Josep Vigo, i després per l'especialista en bioquímica clínica i patologia molecular Francesc González i Sastre. La SECCT ha tingut com a presidents, des de 1989, el químic Heribert Barrera, fins al 1991; l'arquitecte Manuel Ribas i Piera, entre 1991 i 1992; el químic Enric Casassas, fins al 1995; Manuel Ribas i Piera, fins al 2001; Joaquim Casal i Fàbrega, fins al 2002; l'enginyer Joaquim Agulló, fins al 2006, i el geòleg David Serrat, des d'aleshores. S'han succeït a la presidència de la SF durant el mateix període Antoni M. Badia i Margarit, fins al 1995; Joan A. Argenter, fins al 2002, i Joan Martí i Castell, fins al 2010. La SFCS ha tingut com a presidents el crític literari i educador Joan Triadú, de 1988 a 1992; el jurista Josep M. Puig i Salellas, fins al 1994; l'economista Josep M. Muntaner, fins al 2000; el geògraf Joan Vilà-Valentí, des d'aquell any fins al 2007, i l'historiador de l'educació Josep González-Agàpito, des d'aleshores.

La imatge i l'operativitat de l'Institut milloraren amb les terceres obres de rehabilitació i condicionament de la Casa de Convalescència, que es realitzaren durant els dos darrers anys del segle XX i que eren imprescindibles. Al mateix temps s'adquiriren els nous locals del proper carrer de Maria Aurèlia Capmany, destinats a les societats filials. El 2008 es comprà el de la plaça de Salvador Seguí, a

FOTOGRAFIA 103. *Glicines damunt dels arcs al jardí Mercè Rodoreda amb una vista del claustre de la Casa de Convalescència al fons. (Arxiu IEC. Foto: Santi Muxach.)*

FOTOGRAFIA 104. *Visita del president del Parlament de Catalunya, Joan Rigol, amb el president de l'IEC, Josep Laporte, i el vicepresident, Salvador Giner, el desembre de 2002. (Arxiu IEC.)*

FOTOGRAFIA 105. *Pasqual Maragall signa en el llibre d'honor de l'IEC el 8 de gener de 2003 en la visita del Grup Socialista al Parlament de Catalunya. (Arxiu IEC.)*

134

poca distància també. Tot això ha suposat una ampliació substancial de l'espai dedicat a les activitats de l'IEC. Aquest patrimoni s'ha afegit al pis de la Gran Via de les Corts Catalanes, adquirit el 1984, i als dos terrenys d'interès arqueològic dels quals fa molts anys que l'IEC té la propietat, que en aquest cas vol dir simplement la custòdia: Puig Castellar, cedit per Ferran de Sagarra, amb les restes ibèriques, i el terreny de la villa romana dels Ametllers, a Tossa de Mar.

Cal recordar els benefactors individuals de l'IEC al llarg dels anys. Al llegat d'Enric de Larratea, vers 1930, i al de la vídua de Lluís Nicolau d'Olwer, la mexicana Palma Guillén, per a dotar el premi que porta el nom del seu marit, s'hi han afegit d'altres, com la Fundació Mercè Rodoreda, ja esmentada; el Fons Noguera per a publicacions d'obres d'història i de ciències socials, constituït per Raimon Noguera, membre de la SFCS fins a la seva mort, el 1990, i la Fundació Ferran Sunyer i Balaguer, científic que presidí la Secció de Matemàtiques de la SCCFQM i llegà propietats seves a l'IEC. L'any 2006 l'IEC heretà un pis a Sant Boi de Llobregat per testament de Joana Jornet García. L'any següent heretà a Cornellà de Llobregat dues cases de dues plantes i també un pis com a llegat de Rosa Maria Salas i Puig. El 2008 l'Institut va rebre en herència de Mario Salvia i Serret uns pisos al carrer de Sant Pere Mitjà de Barcelona. Darrerament, el 2009 una casa de la població valenciana de Xàbia va passar a mans de l'IEC per testament del donant, Jordi Farrero i Fusté, un cop desaparegut l'usufructuari. Tant de bo que altres persones que estimen la cultura catalana es recordessin en el seu

FOTOGRAFIA 106. *Presentació de la segona edició del DIEC al president de la Generalitat, José Montilla, amb el president de l'IEC, al centre. D'esquerra a dreta: Carles Miralles, Joan Martí, Antoni Riera, Salvador Alegret, Joan Vilà, David Serrat, Màrius Foz i M. Teresa Ferrer. (Arxiu IEC.)*

135

testament de l'Institut com aquests benefactors, als quals l'entitat resta per sempre agraïda.

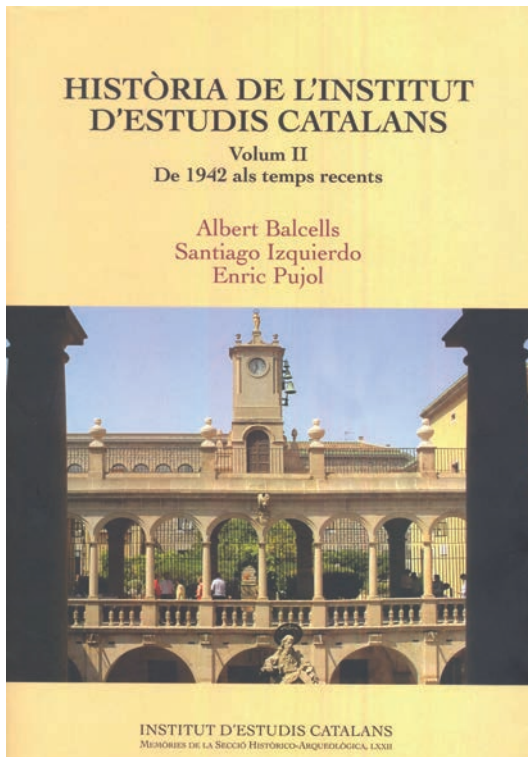
El 2007, any del Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans, va aparèixer la segona edició, revisada, esmenada i ampliada, del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC). Els actes i l'exposició del Centenari contribuïren a difondre entre la població el paper de l'IEC durant un segle fins a l'actualitat i TV3 emeté un documental sobre el passat i el present de l'Institut. Una exposició itinerant va portar la commemoració a diversos indrets de les terres de parla catalana.

Cada secció organitzà el 2007 una activitat especial per al Centenari, com ara el Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX: Balanç de la Situació i Perspectives, el Simposi sobre els Països Catalans i Europa durant la Darrera Centúria, la commemoració del primer centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906), el Cicle de Conferències sobre les Ciències Experimentals i la Tecnologia a les Terres de Parla Catalana al Segle XX (I. Ciències Biològiques, II. Ciències i Tecnologia) i el cicle de conferències «Deu testimonis del segle XX. Deu lliçons per al segle XXI». S'han publicat els textos d'aquests simposis i cicles. Va aparèixer també l'any 2007 el segon i darrer volum de la *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Igualment es van compilar en un volum de nou-cents pàgines els discursos de les festes anuals des de 1914 i els d'inauguració de curs. Els anteriors a 1936 estaven completament exhaurits i els de l'època franquista havien quedat inèdits gairebé tots. Tracten de les més

FOTOGRAFIA 107. *Acte inaugural del Centenari de l'IEC al Palau de la Música Catalana, el 16 d'octubre de 2006. (Arxiu IEC. Foto: Jordi Pareto i Christian Ribas.)*

136

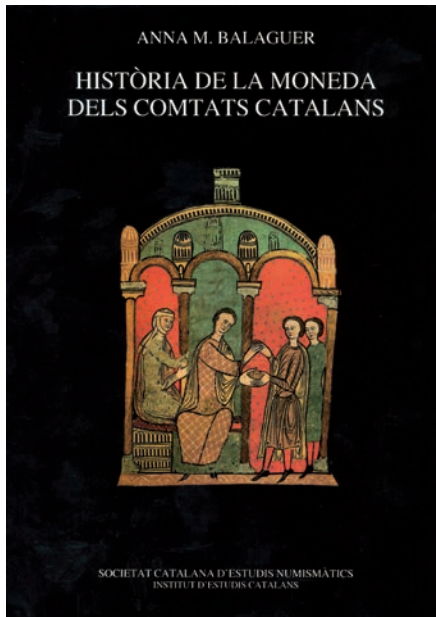
FOTOGRAFIA 108. *Albert BALCELLS, Santiago IZQUIERDO i Enric PUJOL, Història de l'Institut d'Estudis Catalans, volum II, De 1942 als temps recents. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2007. El primer (1907-1942) sortí el 2002.*

diverses matèries, a càrrec de figures cabdals de la història cultural dels Països Catalans.

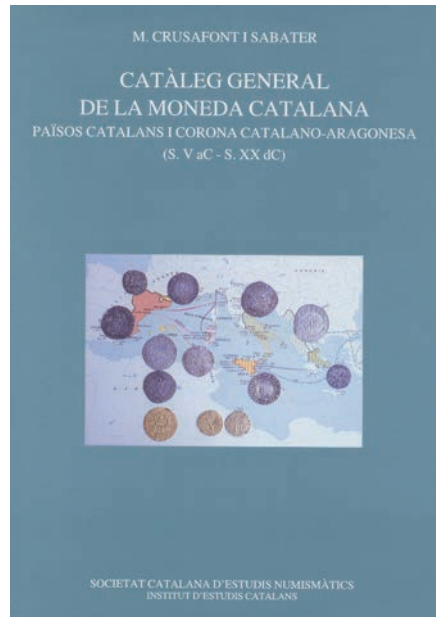
Els programes de recerca actualment en curs són quaranta-quatre, dels quals catorze són d'història, set de ciències biològiques, cinc de ciències tecnològiques, dotze de filologia i sis de ciències socials i de filosofia.

A més del que s'ha dit fins ara, convé afegir unes poques informacions més sobre la tasca més recent feta per les seccions. La SHA ha acabat tots els volums previstos dels vitralls catalans medievals. El llibre sobre les marques d'àmfores i terrisses constitueix també una contribució rellevant a l'arqueologia de les relacions econòmiques en l'època romana del territori actual català. També s'han publicat els volums de *Catalunya carolíngia* referits als comtats d'Osona, Manresa, Girona, Besalú, Empúries, Peralada, el Rosselló, el Conflent i el Capcir, a més dels que ja havien aparegut el 1955 relatius al Pallars i la Ribagorça. L'edició dels catàlegs de les exposicions d'art de Barcelona en el segle XX ha estat una altra contribució. S'ha publicat el primer volum del corpus documental dels tractats internacionals de Catalunya i la Corona d'Aragó. La nova edició crítica de la *Crònica* de Jaume I i la de Bernat Desclot completa i revisa la que va fer Ferran Soldevila al seu dia i que estava completament exhaurida. També ha aparegut el primer volum dels tres previstos de l'obra completa de Valentí Almirall, l'iniciador del catalanisme polític. El *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*

137

FOTOGRAFIA 109. *Anna M. BALAGUER*, Història de la moneda dels comtats catalans, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1999.

FOTOGRAFIA 110. *Miquel CRUSAFONT I SABATER*, Catàleg general de la moneda catalana: Països Catalans i Corona catalano-aragonesa (s. V aC - s. XX dC), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009.

compta amb cinc volums editats. Ha publicat també la SHA els articles polítics de Nicolau d'Olwer i l'*Epistolari grec* de Rubió i Lluch. El *Catàleg general de la moneda catalana*, recentment publicat per la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, és una contribució que ha obtingut una resposta extraordinària per part del públic. Ja s'ha esmentat *Catalan Historical Review*. Algunes de les obres antigues de la SHA continuen essent consultades pels investigadors, són difícils de trobar i, per això, han estat objecte de reedicions facsímils en els darrers anys.

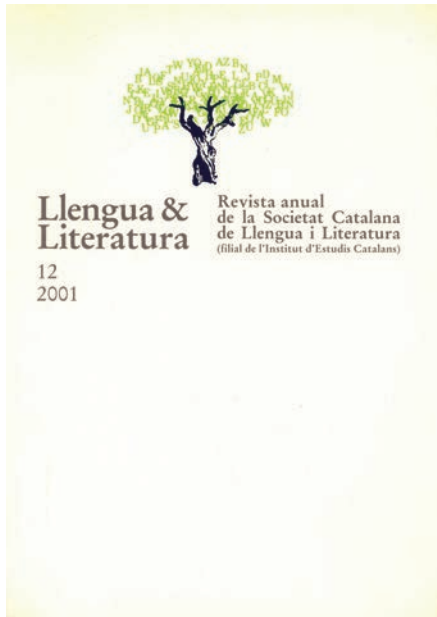
El congrés sobre tots els aspectes de l'època del regnat de Jaume I, l'any 2008, i el dedicat a l'època de Martí l'Humà, l'interregne i el Compromís de Casp, el 2010, han estat altres activitats rellevants en el camp de la historiografia.

Sis són les revistes anuals de les societats adscrites a la SHA: el *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* (de caràcter generalista), *Lambard: Estudis d'Art Medieval*, *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, *Butlletí de la Societat Catalana de Musicologia*, *Acta Numismàtica* i *Tamid*, dedicada aquesta darrera als estudis hebraics.

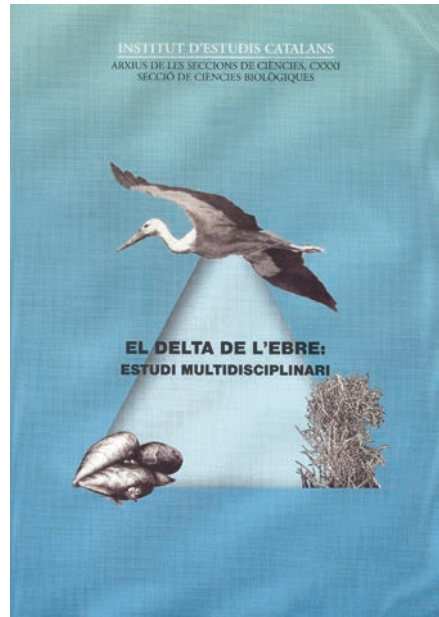
Pel que fa a la SF, cal remarcar que, a més del DIEC, de l'*Atlas lingüístic* (quatre volums apareguts) i d'altres obres ja esmentades abans com *Estudis Romànics*, que ha arribat al volum 31, ha publicat el nomenclàtor de la toponímia major catalana, a més d'un d'específic de la Catalunya del Nord. Continua treballant en la nova gramàtica, de la qual prepara la sintaxi. També col·labora amb el CSIC en el diccionari del llatí medieval, base del coneixement del català preliterari. Una base de dades en curs de realització és el Diccionari del Català Contemporani o *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, que es basa en els recursos aportats pel Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana. S'ha informatitzat també el *Diccionari català-valencià-balear*. La SF treballa en el vocabulari de català medieval que li llegà Farauo i de Saint-Germain i col·labora amb el TERMCAT per a la fixació dels neologismes i de la normativa ortogràfica dels llenguatges d'especialitat. La SF compta amb la col·lecció «Treballs de l'Oficina d'Onomàstica». Entre els col·loquis celebrats darrerament hi ha el III Simposi Carles Riba.

Dues revistes publiquen regularment les societats filials de la SF: l'una és *Llengua & Literatura* i l'altra és *Ítaca: Quaderns Catalans de Cultura Clàssica*. La col·lecció «Treballs de la Societat Catalana de Llengua i Literatura» edita, a més, actes de simposis, miscel·lànies i monografies de recerca.

La SECCB té com a macroprograma la biodiversitat i la cartografia de plantes, fongs i vegetals als Països Catalans, una temàtica que s'inclou en la denominació de *catalanística* dins l'IEC i que és la seva prioritària. Molt relacionat amb la SECCB està el CREA, fundat el 1987. Lligat a la SECCB està el Centre Català de la Nutrició, creat el 1999. Aquest darrer articula catorze grups de recerca en diversos temes especialitzats de la relació entre alimentació i salut. Conjuntament amb la ICHN, societat adscrita a la SECCB, una altra gran temàtica de la Secció és l'ús sostenible de la diversitat biològica. Les darreres publicacions de la Secció són *Flora dels briòfits dels Països Catalans*, *Atlas corològic de la flora vascular*

FOTOGRAFIA 111. Llengua & Literatura: Revista Anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, número 12 (2001).

FOTOGRAFIA 112. El delta de l'Ebre: Estudi multidisciplinari, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2001.

139

dels Països Catalans i la nova edició de *L'alta muntanya catalana: Flora i vegetació*. També es treballa en un programa de biobibliografies de científics catalans.

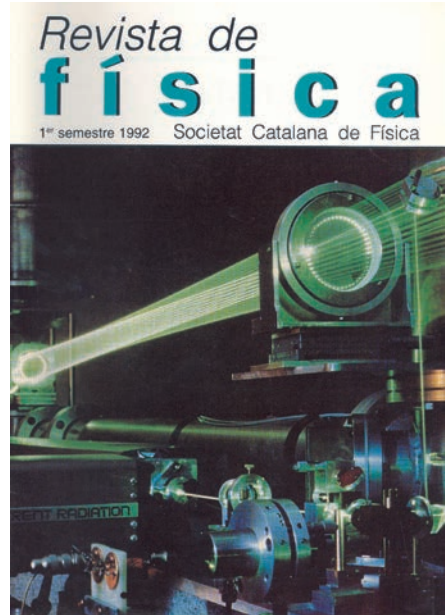
Les revistes de les societats adscrites a la SECCB són els *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, el *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural* (amb la seva col·lecció complementària de monografies amb el títol «Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural») i, finalment, els *Quaderns Agraris*.

La SECCT té com a temes principals l'aigua a Catalunya, la protecció dels sòls i la prevenció de les esllavissades. Acaba de publicar l'estudi de la geologia urbana de Barcelona començant per Ciutat Vella i el Poblenou. Ha editat en català el *Compendi de nomenclatura de química analítica* de la Unió Internacional de Química Pura i Aplicada. La preocupació global de la SECCT gira al voltant de la ciència i l'ètica. Altres programes consisteixen a posar la matemàtica a l'abast i a perfeccionar la tenora. La SECCT publica la col·lecció «Clàssics de la Ciència», amb obres emblemàtiques d'autors que van de Copèrnic a Einstein, passant per Lavoisier i Cuvier. La SECCT prepara el *Diccionari de ciència i tecnologia*, que inclou el *Diccionari de les ciències ambientals*. La Secció també participa en el CRM.

A part de la revista *Contributions to Science*, compartida amb la SECCB, les revistes que publiquen anualment les societats adscrites a la SECCT són: *Revista de Física*, *Revista de la Societat Catalana de Química*, *Butlletí de la Societat Catalana de Matemàtiques*, *Revista de Tecnologia*, *TECA: Tecnologia i Ciència dels Aliments* i *Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica*. La

FOTOGRAFIA 113. *Lluís ROVIRA, Pau SENRA i David JOU, Estudis bibliomètrics sobre la recerca en física a Catalunya, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2001.*

FOTOGRAFIA 114. *Revista de Física, volum II (1992).*

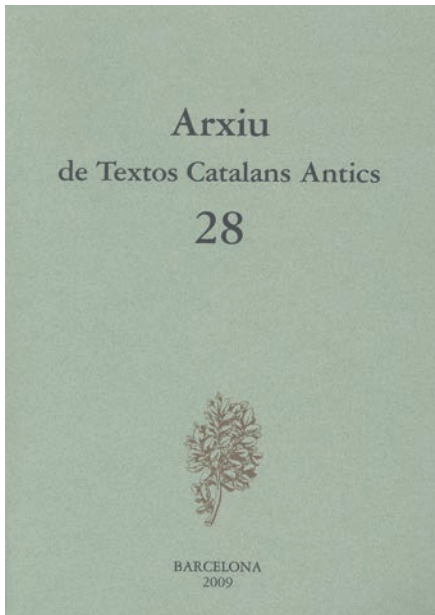
140

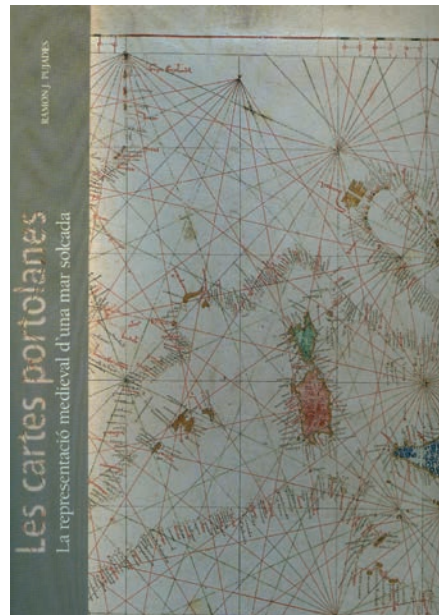
FOTOGRAFIA 115. *TECA: Tecnologia i Ciència dels Aliments, any IV, número 5 (juny 2000).*

Societat Catalana de Matemàtiques forma part de la Societat Europea de Matemàtiques, que organitzà a Barcelona el seu congrés de l'any 2000, declarat Any Mundial de la Matemàtica. Celebra el concurs anual de problemes Cangur, al qual participen molts estudiants catalans. La Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica ingressà el 1994 a la Unió Internacional d'Història i Filosofia de la Ciència i és membre de la Societat Europea d'Història de la Ciència.

La SFCS compta, entre les seves publicacions darreres, amb els importants volums de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*, que ha arribat al vint-i-vuitè, així com els llibres *Les idees i els dies: Un segle de filosofia i ciències socials als Països Catalans* (2002); *Tradició i renovació pedagògica: 1898-1939: Història de l'educació, Catalunya, Illes Balears, País Valencià* (2002); *Les cartes portolanes: La representació medieval d'una mar solcada* (2007), i *Catalunya: origen, ciutadania i identitat: Actes de la jornada científica celebrada el 13 de desembre de 2006* (2009). Altres programes de la SFCS tracten de la mobilitat social i de la llengua catalana en el cas de la segona generació d'immigrants, de l'educació durant el franquisme i també s'està elaborant un catàleg històric general de la premsa en català. La dignitat de la persona humana és el programa internacional que promou la SFCS.

FOTOGRAFIA 116. Arxiu de Textos Catalans Antics, volum 28 (2009).

FOTOGRAFIA 117. Ramon J. PUJADES, Les cartes portolanes: La representació medieval d'una mar solcada, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Institut Cartogràfic de Catalunya i Institut Europeu de la Mediterrània, 2007.

Les revistes que publiquen regularment les societats adscrites a la SFCS són deu: *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, *Anuari de la Societat Catalana de Filosofia*, *Revista Catalana de Sociologia*, *Butlletí de la Societat Catalana de Pedagogia*, *Treballs de Comunicació*, *Anuari de la Societat Catalana d'Economia*, *Revista Catalana de Dret Privat*, *Revista de Dret Històric Català*, *Educació i Història* i, finalment, *Anuari Territorial de Catalunya* (amb la col·laboració, en aquest darrer cas, de la Generalitat i de la Diputació de Barcelona des de 2003).

Molts més fets, obres i persones haurien hagut de figurar en aquest text, però les limitacions d'un resum com aquest no ho permeten. Les memòries anuals de la institució ofereixen més informació. També cal tenir en compte els resums anuals de l'activitat presentats pel secretari general i publicats des del curs 1998-1999, així com el *Directori dels membres* (tres edicions des de 1997), el *Catàleg de publicacions* (1997) i el *Directori de les societats filials*, amb dues edicions. Actualment aquestes publicacions es troben constantment actualitzades a la pàgina web de l'IEC. També es pot consultar la publicació col·lectiva i il·lustrada *IEC, l'Institut d'Estudis Catalans: 1907-2007: Un segle de cultura i ciència als Països Catalans*.

De fet, les realitzacions dels darrers temps es troben massa properes per a poder valorar-ne la influència en l'evolució posterior dels coneixements i de la cultura. Quelcom semblant passa amb la gestió i amb l'orientació present de l'IEC. Caldrà esperar que el pas del temps permeti tenir la perspectiva històrica necessària per a fer-ne un judici comparable al que es pot fer de les èpoques més llunyanes. Seran els qui vindran més tard els qui podran judicar l'obra dels actuals responsables, no els mateixos que ara hi col·laboren.

Un servei cada vegada més utilitzat és el de l'Arxiu de l'IEC, incrementat amb donacions de documentació de membres i d'intel·lectuals que estimen la institució. S'han digitalitzat més de mil nou-cents documents, que corresponen a actes dels plenaries i de les seccions des de la fundació, a les memòries anuals inèdites, a l'arxiu fotogràfic de l'Institut i a altres fons. Cal tenir present que l'Arxiu de l'IEC també conté el fons Mercè Rodoreda. La indexació de tota la documentació de l'Arxiu ofereix més de trenta-cinc mil registres. S'ha produït un increment constant de les consultes, acompanyades, de vegades, de cessió externa de material de suport per a la recerca o per a exposicions. Si l'any 2001 hi van haver 110 consultes, el 2008 arribaren a 787, per a quedar en 417 l'any 2009.

La base econòmica de l'IEC ha experimentat durant el darrer decenni una millora notable. Entre 2003 i 2008 els ingressos gairebé es duplicaren, i es passà de sis milions tres-cents mil euros a gairebé dotze milions i mig. Han superat notablement la inflació, que ha estat del vint per cent per al conjunt global del mateix període. Del total d'ingressos de l'any 2008, un 65,6 % procedeix de subvencions regulars, el 83 % de les quals les aporta la Generalitat. La resta procedeix d'ingressos propis, recursos patrimonials, transferències de capital i operacions financeres.

FOTOGRAFIA 118. Conferències sobre Darwin i l'evolució dels éssers vius per a estudiants d'ensenyament secundari a la Sala Prat de la Riba de l'IEC, el novembre de 2008. (Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 119. El nou Equip de Govern de l'IEC elegit el 2 de juny de 2009, format per Salvador Giner (president), Joandomènec Ros (vicepresident primer), Joan Solà (vicepresident segon) i Romà Escalas (secretari general). (Arxiu IEC.)

El contracte programa 2005-2008, signat amb la Generalitat, ha permès assegurar la regularitat de les seves aportacions durant un quadrienni a base d'establir el compromís per part de l'IEC d'assolir uns objectius avaluable en el transcurs del període. El segon contracte programa està en via de negociació. L'IEC no ha quedat al marge de les darreres restriccions que imposa la crisi econòmica i ha hagut de reduir en un 20 % els recursos del fons comú de 2010 dedicat a recerca, si bé s'han mantingut inalterats els pressupostos de lliure disposició amb què compten les seccions, base de la seva autonomia estatutària.

CLOENDA

Com a recapitulació, val la pena recordar els trets generals de la tasca de l'Institut durant els cent primers anys de la seva existència.

La llengua catalana, com totes les llengües vives, evoluciona, però ho ha de fer segons unes normes pròpies per a no degenerar i ha de comptar amb una llengua estàndard escrita. La tasca de l'IEC en aquest aspecte ha estat bàsica per a la llengua d'una nacionalitat sense estat propi com la catalana. Sense la fixació d'una normativa, hauria resultat quimèrica la normalització lingüística amb l'ús de la llengua pròpia en tots els àmbits públics, si bé és obvi que aquest objectiu demana, a més, la voluntat política del poder públic i, sobretot, la cooperació ciutadana.

Si la cultura catalana ha pogut superar dues dictadures anticatalanes, l'IEC hi ha contribuït com a institució de referència al costat d'altres entitats, comptant naturalment amb el factor clau: la fidelitat dels escriptors i dels lectors en la llengua pròpia.

L'Institut ha assegurat la representació directa de l'alta cultura catalana a les associacions científiques internacionals, hi ha promogut l'intercanvi i hi participa en programes.

L'IEC ha prestat sempre atenció al conjunt de les terres de parla catalana, des de l'Alguer (a l'illa de Sardenya) fins a la Franja de Ponent, en territori administrativament aragonès, i des de la casa de l'Institut a Perpinyà (casa fundada el 1999) fins a la d'Alacant (constituïda el 2005), passant per la de Castelló (2001). A l'Institut sempre s'han elegit membres residents a tot el domini lingüístic i en els darrers anys s'ha posat especial atenció a perseverar en aquest punt. La consciència de dedicació a l'àmbit sencer supera la insuficient connexió entre territoris per raons polítiques partidistes i s'oposa a les tendències a la secessió lingüística, que, allí on prosperen, com pretén algun corrent del País Valencià, perjudiquen la supervivència de la mateixa llengua que diuen voler servir.

En l'àmbit de les ciències biològiques, exactes i tecnològiques no existirien gairebé publicacions en llengua catalana si no fos per les editades per l'Institut. Es tracta d'un aspecte d'importància cabdal per a la normalització lingüística i cultural.

Moltes obres que són instruments bàsics per a la recerca en els diversos camps del coneixement no haurien estat escrites i editades si no hagués estat per l'Institut. Com que van adreçades a especialistes, la majoria no poden tenir la tirada que resulta rendible per a una empresa editorial corrent. De 1907 a 2005 l'IEC va publicar en total 2.920 unitats, entre monografies, miscel·lànies, informes, semblances, discursos, actes de congressos i simposis i números de revistes científiques. Resulta remarcable aquesta mitjana anual de trenta volums al llarg d'una existència que ha travessat tantes vicissituds. Entre 2000 i 2008 la mitjana anual de publicacions de tots els formats va arribar a les cent dotze, amb tendència ascendent.

Per mitjà dels seus simposis i congressos l'IEC actua com un àmbit d'intercanvi i de debat entre investigadors d'institucions diverses, que no sempre estan prou comunicades entre si.

L'Institut ha ocupat i ocupa un lloc destacat en la preservació del patrimoni artístic, monumental, documental i natural de les terres catalanes i assessora de manera permanent en aquests àmbits els poders públics, no sols a petició d'aquests, sinó també per iniciativa pròpia.

FOTOGRAFIA 120. Els membres de la SHA, el 18 de maig de 2006. Primera fila, d'esquerra a dreta: Romà Escalas (tresorer), Narcís Soler, Tomàs de Montagut, M. Teresa Ferrer (vicepresidenta), Albert Balcells (president), Anscari Manuel Mundó, Josep Massot (secretari) i Santiago Riera. Segona fila, d'esquerra a dreta: Manuel Jorba, Antoni Pladevall, Jordi Castellanos i Eva Serra. (Arxiu IEC.)

FOTOGRAFIA 121. *La SF, el 4 de juliol de 2008, presidida per Joan Martí, el tercer dels asseguts començant per l'esquerra. (Arxiu IEC.)*

146

FOTOGRAFIA 122. *Membres de la SECCB, el juny de 2007. D'esquerra a dreta: Àngel Llàcer, Oriol Casassas, Ricard Guerrero, Juli Peretó, Carles Bas, Abel Mariné, Francesc González i Sastre, Jacint Corbella, Xavier Llimona, Màrius Foz (president), Marta Estrada, Mercè Durfort, Francesc Asensi, Lluís García i Sevilla, Josep Vigo, Joan Ràfols i J. M. Domènech. (Arxiu IEC. Foto: Mercè Castells.)*

FOTOGRAFIA 123. La SFCS a Palma, el març de 2009, després d'una ofrena floral a la tomba de Ramon Llull. D'esquerra a dreta: Josep Perarnau, Pere Lluís Font, Gabriel Amengual, Pep Boixareu (secretari redactor), Marià Serra, Joan Vilà-Valentí, J. González-Agàpito (president), Antoni Joan Colom, J. M. Casasús, Ignasi Roviró, Gabriel Ensenyat, Jaume de Puig, Martí Teixidó, J. M. Panareda i Vicenç M. Rosselló. (Arxiu IEC.)

147

FOTOGRAFIA 124. Sessió de treball de la SFCS a Perpinyà, l'abril de 2010, sobre la Catalunya del Nord. D'esquerra a dreta: J. M. Muntaner, J.-M. Terricabras, Jaume de Puig, Maria Dolors Garcia Ramon, J. M. Rotger, Joaquim Arnau, Jordi J. Costa, Miquela Valls, Joan Peytaví, Joan Vilà-Valentí, Ricard Torrents, J. González-Agàpito, J. M. Casasús, Joan Becat, Rita Peix, E. Vilanova i Alà Baylac-Ferrer. (Arxiu IEC.)

Totes aquestes funcions són les que corresponen a l'IEC com a acadèmia nacional catalana de les ciències i de les humanitats. No és un cos honorífic sinó un centre de recerca, d'edició d'obres que són instruments per als investigadors, un cercle emissor d'informes i dictàmens d'interès públic i un lloc de reflexió i de debat sobre qüestions relacionades amb el context nacional i mundial.

Després de les darreres ampliacions acordades, l'Institut, amb els seus cent vint-i-vuit membres numeraris, cinquanta-quatre membres emèrits, seixanta-set corresponents, cent vint-i-dos tècnics i administratius i el conjunt dels socis de les societats filials, assumeix amb autoexigència els reptes del segle XXI amb la confiança que pot donar el fet de portar darrere seu més de cent anys al servei de la cultura catalana.

148

FOTOGRAFIA 125. SECCT, el 15 de gener de 2007. Primer rengle, d'esquerra a dreta: Francesc Serra, Pilar Bayer, Jaume Porta, Pilar González, Albert Gras, Joaquim Agulló, Pere Roca i Xavier Roselló. Segon rengle: Salvador Alegret, Pere Santanach, J. Enric Llebot i David Jou. Tercer rengle: Lluís Jofre, David Serrat (president), Josep Amat i Damia Barceló. (Arxiu IEC. Foto: Mercè Castells.)

ANNEX 1

PRESIDENTS DE LES SECCIONS I DE TOT L'INSTITUT

AMB ELS SECRETARIS GENERALS

Fins al 1968 els presidents de les seccions presidiren rotativament tot l'IEC per quadrimestres: el primer quadrimestre de l'any era presidit pel de la SHA; el segon, pel de la SC, i el tercer, pel de la SF. Després existí un president electe fix per un període.

A partir de 1989 els presidents de secció formaren part del màxim òrgan de govern de l'IEC: el Consell Permanent. Aleshores les presidències de les seccions deixaren de ser compatibles amb els càrrecs de l'Equip de Govern de l'IEC i, de la mateixa manera que aquests, passaren a ser temporals i només reelegibles per a un segon mandat consecutiu.

Secció Històrico-Arqueològica (SHA)

1907-1915 Antoni Rubió i Lluch
 1915-1956 Josep Puig i Cadafalch
 1956-1958 Agustí Duran i Sanpere
 1958-1976 Jordi Rubió i Balaguer
 1976-1978 Joan Ainaud i de Lasarte
 1978-1988 Miquel Coll i Alentorn
 1988-1989 Joan Ainaud i de Lasarte
 1989-1995 Pere de Palol i Salellas
 1995-1998 Anscari Manuel Mundó i Marcet
 1998-2006 Albert Balcells i González
 2006- M. Teresa Ferrer i Mallol

Secció de Ciències (SC)

1911-1916 Miquel A. Fargas i Roca
 1916-1931 Josep M. Bofill i Pichot
 1931-1939 Pere Coromines i Montanya
 1942-1958 Eduard Fontserè i Riba
 1958-1964 Pius Font i Quer
 1964-1968 Joaquim Carreras i Artau
 1968-1979 Antoni Esteve i Subirana
 1979-1989 Enric Casassas i Simó

A partir de 1989 es desdobra en dues seccions: la de Ciències Biològiques i la de Ciències i Tecnologia.

Secció Filològica (SF)

1911-1917 Antoni M. Alcover i Sureda
 1917-1939 Pompeu Fabra i Poch (mort a l'exili el 1948)
 1948-1959 Carles Riba i Bracons
 1959-1961 Josep M. de Sagarra de Castellarnau
 1961-1989 Pere Bohigas i Balaguer
 1989-1995 Antoni M. Badia i Margarit

1995-2002 Joan A. Argenter i Giralt
2002-2010 Joan Martí i Castell
2010- Isidor Marí i Mayans

Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCS)

1968-1987 Ramon Faus i Esteve
1988-1992 Joan Triadú i Font
1992-1994 Josep M. Puig i Salellas
1994-2000 Josep M. Muntaner i Pasqual
2000-2007 Joan Vilà-Valentí
2007- Josep González-Agàpito i Granell

Secció de Ciències i Tecnologia (SECCT)

1989-1991 Heribert Barrera i Costa
1991-1992 Manuel Ribas i Piera
1992-1995 Enric Casassas i Simó
1995-2001 Manuel Ribas i Piera
2001-2002 Joaquim Casal i Fàbrega
2002-2006 Joaquim Agulló i Batlle
2006- David Serrat i Congost

Secció de Ciències Biològiques (SECCB)

1989-1992 Oriol de Bolòs i Capdevila
1992-1994 Josep Carreras i Barnés
1994-2000 Mercè Durfort i Coll
2000-2008 Màrius Foz i Sala
2008-2009 Josep Vigo i Bonada
2009- Francesc González i Sastre

Presidents de l'Institut d'Estudis Catalans des de 1968

1968-1970 Jordi Rubió i Balaguer (SHA)
1970-1974 Pere Domingo i Sanjuán (SC)
1974-1978 Josep Alsina i Bofill (SC)
1978-1982 Joan Ainaud i de Lasarte (SHA)
1982-1987 Enric Casassas i Simó (SC)
1987-1995 Emili Giralt i Raventós (SHA)
1995-2002 Manuel Castellet i Solanas (SECCT)
2002-2005 Josep Laporte i Salas (SECCB)
2005- Salvador Giner de San Julián (SFCS)

Secretaris generals

1907-1910 Josep Pijoan i Soteras
1911-1920 Eugeni d'Ors i Rovira

1920-1939 Ramon d'Alòs-Moner i de Dou
1942-1989 Ramon Aramon i Serra
1989-1992 Manuel Castellet i Solanas
1992-1998 Joaquim Rafel i Fontanals
1998-2002 Carles Miralles i Solà
2002-2005 Salvador Alegret i Sanromà
2005-2009 Joandomènec Ros i Aragonès
2009- Romà Escalas i Llimona

ANNEX 2

MEMBRES NUMERARIS I EMÈRITS

PER ORDRE D'ANTIGUITAT

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort	Super- numerari	Emèrit
1	Brocà i de Montagut, Guillem M. de	18/06/1907	SHA	1850	1918		
2	Rubió i Lluch, Antoni	18/06/1907	SHA	1856	1937		
3	Miret i Sans, Joaquim	18/06/1907	SHA	1858	1919		
4	Massó i Torrents, Jaume	18/06/1907	SHA	1863	1943		
5	Oliver i Tolrà, Miquel dels Sants	18/06/1907	SHA	1864	1920		
6	Puig i Cadafalch, Josep	18/06/1907	SHA	1867	1956		
7	Coromines i Montanya, Pere	18/06/1907	SHA	1870	1939		
8	Pijoan i Soterias, Josep	18/06/1907	SHA	1881	1963		
9	Guimerà i Jorge, Àngel	14/02/1911	SF	1845	1924		
10	Turró i Darder, Ramon	14/02/1911	SC	1854	1926		
11	Fargas i Roca, Miquel A.	14/02/1911	SC	1858	1916		
12	Bofill i Pichot, Josep M.	14/02/1911	SC	1860	1938		
13	Maragall i Gorina, Joan	14/02/1911	SF	1860	1911		
14	Alcover i Sureda, Antoni M.	14/02/1911	SF	1862	1932		
15	Fabra i Poch, Pompeu	14/02/1911	SF	1868	1948		
16	Segalà i Estalella, Lluís	14/02/1911	SF	1873	1938		
17	Clascar i Sanou, Frederic	14/02/1911	SF	1873	1919		
18	Pi i Sunyer, August	14/02/1911	SC	1879	1965		
19	Ors i Rovira, Eugeni d'	14/02/1911	SC	1881	1954		
20	Terradas i Illa, Esteve	14/02/1911	SC	1883	1950		
21	Carner i Puig-Oriol, Josep	14/02/1911	SF	1884	1970		
22	Martorell i Trabal, Francesc	07/01/1916	SHA	1887	1935		
23	Nicolau d'Olwer, Lluís	22/03/1917	SF	1888	1961		
24	Prat de la Riba i Sarrà, Enric	29/04/1917	SC	1870	1917		
25	Bofill i Mates, Jaume	05/02/1918	SF	1878	1933		
26	Ruyra i Oms, Joaquim	12/12/1918	SF	1858	1939		
27	Alòs-Moner i de Dou, Ramon d'	12/12/1918	SHA	1885	1939		
28	Valls i Taberner, Ferran	12/12/1918	SHA	1888	1942		
29	Sagarra i de Siscar, Ferran de	22/01/1920	SHA	1853	1939		
30	Fontserè i Riba, Eduard	20/01/1921	SC	1870	1970		
31	Griera i Gaja, Antoni	20/01/1921	SF	1887	1973		
32	Jardí i Borràs, Ramon	17/10/1926	SC	1881	1972		
33	Serra i Hünter, Jaume	23/03/1927	SC	1878	1943		
34	Riba i Bracons, Carles	05/03/1932	SF	1893	1959		
35	López i Picó, Josep M.	10/07/1933	SF	1886	1959		
36	Bosch Gimpera, Pere	29/11/1935	SHA	1891	1974		
37	Folch i Torres, Joaquim	01/05/1942	SHA	1886	1963		
38	Rubió i Balaguer, Jordi	01/05/1942	SHA	1887	1982		
39	Duran i Sanpere, Agustí	01/05/1942	SHA	1887	1975		
40	Font i Quer, Pius	01/05/1942	SC	1888	1964		
41	Abadal i de Vinyals, Ramon d'	01/05/1942	SHA	1888	1970		
42	Bataller i Calatayud, Josep Ramon	01/05/1942	SC	1890	1962		

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort	Super- numerari	Emèrit
43	Sagarra de Castellarnau, Josep M. de	01/05/1942	SF	1894	1961		
44	Aramon i Serra, Ramon	01/05/1942	SF	1907	2000		
45	Anglès i Pàmies, Higiní	11/05/1942	SHA	1888	1969		
46	Bohigas i Balaguer, Pere	13/06/1942	SF	1901	2003		
47	Carreras i Artau, Joaquim	12/02/1944	SC	1894	1968		
48	Cervera i Astor, Leandre	23/02/1946	SC	1891	1964		
49	Soldevila i Zubiburu, Ferran	11/01/1947	SHA	1894	1971		
50	Serra i Ràfols, Josep de Calassanç	12/03/1949	SHA	1902	1971		
51	Coromines i Vigneaux, Joan	21/05/1950	SF	1905	1997		
52	Esteve i Subirana, Antoni	08/03/1952	SC	1902	1979		
53	Farauo i de Saint-Germain, Lluís	14/02/1953	SF	1867	1957		
54	Ainaud i de Lasarte, Joan	11/04/1958	SHA	1919	1995		
55	Vicens i Vives, Jaume	09/05/1958	SHA	1910	1960		
56	Casacuberta i de Roger, Josep M. de	27/06/1958	SF	1897	1985		
57	Foix i Mas, J. Vicenç	17/03/1961	SF	1893	1987		
58	Moll i Casanovas, Francesc de Borja	17/03/1961	SF	1903	1991		
59	Coll i Alentorn, Miquel	17/03/1961	SHA	1904	1990		
60	Alsina i Bofill, Josep	17/03/1961	SC	1904	1993		
61	Sanchis i Guarnier, Manuel	17/03/1961	SF	1911	1981		
62	Bolòs i Capdevila, Oriol de	24/01/1964	SECCB	1924	2007		
63	Solé i Sabarís, Lluís	30/01/1964	SC	1908	1985		
64	Domingo i Sanjuán, Pere	29/03/1966	SC	1896	1979		
65	Teixidor i Batlle, Josep	15/12/1967	SC	1920	1989		
66	Valentí i Fiol, Eduard	23/02/1968	SF	1910	1971		
67	Vila i Dinarès, Pau	15/11/1968	SFCS	1881	1980		
68	Galí i Coll, Alexandre	15/11/1968	SFCS	1886	1969		
69	Sardà i Dexeus, Joan	15/11/1968	SFCS	1910	1995	1987	
70	Badia i Margarit, Antoni M.	15/11/1968	SF	1920			E
71	Trias i Fargas, Ramon	15/11/1968	SFCS	1922	1989		
72	Colomer i Pous, Eusebi	15/11/1968	SFCS	1923	1997		
73	Faus i Esteve, Ramon	29/11/1968	SFCS	1902	1987		
74	Font i Rius, Josep M.	26/06/1970	SHA	1915			E
75	Mundó i Marcet, Anscari Manuel	26/11/1971	SHA	1923			E
76	Trueta i Raspall, Josep	14/04/1972	SC	1897	1977		
77	Bastardas i Parera, Joan	19/05/1972	SF	1919	2009		
78	Casassas i Simó, Enric	19/05/1972	SECCT	1920	2000		
79	Carbonell i de Ballester, Jordi	19/05/1972	SF	1924			E
80	Noguera i Guzmán, Raimon	29/04/1974	SFCS	1897	1990		
81	Giralt i Raventós, Emili	19/12/1975	SHA	1927	2008		
82	Casas i Sicart, Creu	17/02/1978	SECCB	1914	2007		

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort	Super- numerari	Emèrit
83	Ras i Oliva, Enric	17/02/1978	SECCT	1915	2007		
84	Prevosti i Pelegrín, Antoni	17/02/1978	SECCB	1919			E
85	Laporte i Salas, Josep	17/02/1978	SECCB	1922	2005		
86	Nadal i Oller, Jordi	17/02/1978	SHA	1929		1993	
87	Molas i Batllori, Joaquim	17/02/1978	SHA	1930			E
88	Comas i Pujol, Antoni	17/02/1978	SHA	1931	1981		
89	Barrera i Costa, Heribert	17/03/1978	SECCT	1917			E
90	Riba i Arderiu, Oriol	17/03/1978	SECCT	1923			E
91	Vigo i Bonada, Josep	17/03/1978	SECCB	1937			E
92	Castellet i Solanas, Manuel	17/03/1978	SECCT	1943			
93	Folch i Guillèn, Ramon	17/03/1978	SECCB	1946			
94	Tarradell i Mateu, Miquel	14/04/1978	SHA	1920	1995		
95	Bas i Peired, Carles	14/04/1978	SECCB	1922			E
96	Palol i Salellas, Pere de	14/04/1978	SHA	1923	2005		
97	Vernet i Ginés, Joan	14/04/1978	SHA	1923			E
98	Castells i Guardiola, Josep	14/04/1978	SECCT	1925			E
99	Margalef i López, Ramon	07/07/1978	SECCB	1919	2004		
100	Fuster i Ortells, Joan	07/07/1978	SHA	1922	1992		
101	Ribas i Piera, Manuel	07/07/1978	SECCT	1925			E
102	Vaquer i Timoner, Josep	07/07/1978	SECCT	1928			E
103	Ferraté i Pascual, Gabriel	07/07/1978	SECCT	1932			E
104	Bonet i Guinó, Eduard	07/07/1978	SECCT	1936			E
105	Veny i Clar, Joan	17/11/1978	SF	1932			E
106	Iglésies i Fort, Josep	12/01/1979	SFCS	1902	1986		
107	Triadú i Font, Joan	12/01/1979	SFCS	1921			E
108	Muntaner i Pasqual, Josep M.	12/01/1979	SFCS	1939			E
109	Gasòliba i Böhm, Carles A.	12/01/1979	SFCS	1945			
110	Fontboté i Mussoles, Josep M.	29/11/1980	SECCT	1921	1989		
111	Freixa i Pedrals, Enric	25/03/1983	SECCT	1911	2002		
112	Rafel i Fontanals, Joaquim	24/10/1984	SF	1943			
113	Gras i Riera, Jordi	11/01/1985	SECCB	1915	2007		
114	Casassas i Simó, Oriol	11/01/1985	SECCB	1923			E
115	Foz i Sala, Màrius	11/01/1985	SECCB	1929			E
116	Rodés i Teixidor, Joan	11/01/1985	SECCB	1938			E
117	Domènech i Mateu, Josep M.	11/01/1985	SECCB	1944			
118	Ferrando i Francès, Antoni	22/03/1985	SF	1947			
119	Llompарт i de la Peña, Josep M.	14/06/1985	SF	1925	1993		
120	Pitarch i Almela, Vicent	14/06/1985	SF	1942			
121	Miralles i Monserrat, Joan	14/06/1985	SF	1945			
122	Font i Altaba, Manuel	10/01/1986	SECCT	1922	2005		
123	Reguant i Serra, Salvador	10/01/1986	SECCT	1928			E
124	Lapiedra i Civera, Ramon	27/06/1986	SECCT	1940			
125	Balcells i González, Albert	21/11/1986	SHA	1940			
126	Figa i Faura, Lluís	13/02/1987	SFCS	1918	1996		

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort	Super- numerari	Emèrit
127	Cots i Moner, Jordi	13/02/1987	SFCS	1927		1994*	E
128	Serra i Ramoneda, Antoni	13/02/1987	SFCS	1933			E
129	Muns i Albuixech, Joaquim	13/02/1987	SFCS	1935			E
130	Vila i Comaposada, Marc-Aureli	29/01/1988	SFCS	1908	2001		
131	Puig i Salellas, Josep M.	29/01/1988	SFCS	1924	2007		
132	Roca-Pons, Josep	03/11/1989	SF	1914	2000		
133	Margarit i Consarnau, Joan	03/11/1989	SECCT	1938		1993	
134	Durfort i Coll, Mercè	03/11/1989	SECCB	1943			
135	Argenter i Giralt, Joan A.	03/11/1989	SF	1947			
136	Cabré i Castellví, M. Teresa	03/11/1989	SF	1947			
137	Casal i Fàbrega, Joaquim	03/11/1989	SECCT	1948			
138	Mari i Mayans, Isidor	03/11/1989	SF	1949			
139	Jou i Mirabent, David	03/11/1989	SECCT	1953			
140	Polanco i Roig, Lluís B.	27/11/1989	SF	1959			
141	Casassas i Simó, Lluís	29/01/1990	SFCS	1922	1992		
142	Vilà-Valentí, Joan	29/01/1990	SFCS	1925			E
143	Folch i Camarasa, Lluís	07/05/1990	SFCS	1913	1999		
144	Lluch i Martín, Enric	07/05/1990	SFCS	1928			E
145	Perarnau i Espelt, Josep	07/05/1990	SFCS	1928			E
146	Riu i Riu, Manuel	07/05/1990	SHA	1929			E
147	Pladevall i Font, Antoni	07/05/1990	SHA	1934			E
148	Duran i Grau, Eulàlia	07/05/1990	SHA	1934			E
149	Lluís Font, Pere	07/05/1990	SFCS	1934			E
150	Moragas i Spà, Miquel de	07/05/1990	SFCS	1943			
151	Casasús i Guri, Josep M.	07/05/1990	SFCS	1944			
152	Solé i Puig, Carlota	07/05/1990	SFCS	1944			
153	Guitart i Duran, Josep	07/05/1990	SHA	1946			
154	Amat i Girbau, Josep	17/09/1990	SECCT	1940			
155	Serra i Mestres, Francesc	17/09/1990	SECCT	1940			
156	Girbau i Badó, Joan	17/09/1990	SECCT	1942			
157	Carreras i Barnés, Josep	17/09/1990	SECCB	1943			
158	Ros i Aragonès, Joandomènec	17/09/1990	SECCB	1946			
159	Santanach i Prat, Pere	17/09/1990	SECCT	1946			
160	Alegret i Sanromà, Salvador	17/09/1990	SECCT	1947			
161	Vilaseca i Marçet, Josep M.	01/02/1991	SFCS	1919	1995		
162	Roselló i Verger, Vicenç M.	01/02/1991	SFCS	1931			E
163	Barceló i Pons, Bartomeu	01/02/1991	SFCS	1932			E
164	Hauf i Valls, Albert G.	01/02/1991	SHA	1938			E
165	Argullol i Murgadas, Enric	01/02/1991	SFCS	1946			
166	Vallverdú i Aixalà, Josep	21/05/1991	SF	1923			E
167	Sarsanedas i Vives, Jordi	21/05/1991	SF	1924	2006		
168	Anglada i d'Abadal, M. Àngels	21/05/1991	SF	1930	1999		
169	Mallafre i Gavallda, Joaquim	21/05/1991	SF	1941			
170	Miralles i Solà, Carles	21/05/1991	SF	1944			

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort	Super- numerari	Emèrit
171	Becat i Rajaut, Joan	15/11/1991	SFCS	1941			
172	González-Agàpito i Granell, Josep	15/11/1991	SFCS	1946			
173	Parés i Farràs, Ramon	23/10/1992	SECCB	1927			E
174	Egozcue i Cuixart, Josep	23/10/1992	SECCB	1940	2006		
175	Llimona i Pagès, Xavier	23/10/1992	SECCB	1943			
176	Agulló i Batlle, Joaquim	23/10/1992	SECCT	1943			
177	Martí i Castell, Joan	23/10/1992	SF	1945			
178	Solà i Ferrando, Carles	23/10/1992	SECCT	1945			
179	Pagès Fita, Jaume	23/10/1992	SECCT	1946			
180	Gosálbez i Noguera, Joaquim	23/10/1992	SECCB	1947			
181	Bellés i Ros, Xavier	23/10/1992	SECCB	1952			
182	Estrada i Gamissans, Gregori	18/12/1992	SHA	1918			E
183	Ferrer i Mallol, M. Teresa	18/12/1992	SHA	1940			
184	Ardit i Lucas, Manuel	18/12/1992	SHA	1941			
185	Barral i Altet, Xavier	18/12/1992	SHA	1947			
186	Fontbona i de Vallescar, Francesc	18/12/1992	SHA	1948			
187	Mir i Curcó, Concepció	18/12/1992	SHA	1952			
188	Colón Domènech, Germà	07/06/1993	SF	1928			E
189	Verdaguer i Juanola, Pere	07/06/1993	SF	1929			E
190	Moll i Marquès, Aina	22/11/1993	SF	1930			E
191	Molas i Batllori, Isidre	22/11/1993	SFCS	1940			
192	Gifreu i Pinsach, Josep	22/11/1993	SF	1944			
193	Sans i Sabrafen, Jordi	06/06/1994	SECCB	1933	2004		
194	González i Sastre, Francesc	06/06/1994	SECCB	1939			E
195	Guerrero i Moreno, Ricard	06/06/1994	SECCB	1943			
196	García Sevilla, Jesús Andrés	06/06/1994	SECCB	1946			
197	Lleonart i Aliberas, Jordi	06/06/1994	SECCB	1948			
198	Bertranpetit i Busquets, Jaume	06/06/1994	SECCB	1952			
199	Giner de San Julián, Salvador	22/05/1995	SFCS	1934			E
200	Roca i Trias, Encarna	22/05/1995	SFCS	1944			
201	Moran i Ocerinjauregui, Josep	22/05/1995	SF	1944			
202	Terricabras i Nogueras, Josep-Maria	22/05/1995	SFCS	1946			
203	Fullat i Genís, Octavi	20/12/1995	SFCS	1928			E
204	Estruch i Gibert, Joan	20/12/1995	SFCS	1943			
205	Riera i Melis, Antoni	17/06/1996	SHA	1944			
206	Mayer i Olivé, Marc	17/06/1996	SHA	1947			
207	Soler i Masferrer, Narcís	17/06/1996	SHA	1948			
208	Serrat i Congost, David	17/06/1996	SECCT	1949			
209	Dalmases i Balañà, Núria de	17/06/1996	SHA	1950			
210	Jofre i Roca, Lluís	17/06/1996	SECCT	1956			
211	Porta i Casanellas, Jaume	24/02/1997	SECCT	1944			
212	Pérez Saldanya, Manuel	09/06/1997	SF	1962			
213	Asensi i Botet, Francesc	15/06/1998	SECCB	1939			E

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort	Super- numerari	Emèrit
214	Garcia i Sevilla, Lluís	15/06/1998	SECCB	1944			
215	Barceló i Cullerés, Damià	15/06/1998	SECCT	1954			
216	Sistac i Vicén, Ramon	14/12/1998	SF	1958			
217	Cabestany i Fort, Joan-Ferran	14/06/1999	SHA	1930			E
218	Torrents i Bertrana, Ricard	14/06/1999	SFCS	1937			E
219	Mira i Casterà, Joan Francesc	14/06/1999	SFCS	1939			E
220	Blasco i Estellés, Josep Lluís	14/06/1999	SFCS	1940	2003		
221	Massot i Muntaner, Josep	14/06/1999	SHA	1941			
222	Corbella i Corbella, Jacint	20/12/1999	SECCB	1937			E
223	Solà i Cortassa, Joan	20/12/1999	SF	1940			
224	Peretó i Magraner, Juli	20/12/1999	SECCB	1958			
225	Jané i Riera, Albert	19/06/2000	SF	1930			E
226	Cabré i Fabrè, Jaume	19/06/2000	SF	1947			
227	Corominas i Dulcet, Jordi	19/06/2000	SECCT	1952			
228	Bayer i Isant, Pilar	18/06/2001	SECCT	1946			
229	Llebot Rabagliati, Josep Enric	18/06/2001	SECCT	1953			
230	Gràcia i Beneyto, Carme	17/12/2001	SHA	1947			
231	Montagut Estragués, Tomàs de	17/12/2001	SHA	1952			
232	Guinot i Rodríguez, Enric	17/12/2001	SHA	1956			
233	Riera i Tuèbols, Santiago	17/06/2002	SHA	1935			E
234	Vallverdú Canes, Francesc	17/06/2002	SF	1935			E
235	Serra i Puig, Eva	17/06/2002	SHA	1942			
236	Escalas i Llimona, Romà	17/06/2002	SHA	1945			
237	Carriga i Riera, Joaquim	17/06/2002	SHA	1945			
238	Rigau i Oliver, Gemma	17/06/2002	SF	1948			
239	Montoya Abat, Brauli	17/06/2002	SF	1956			
240	Jorba i Jorba, Manuel	07/04/2003	SHA	1942			
241	Mariné i Font, Abel	07/04/2003	SECCB	1943			
242	Estrada i Miyares, Marta	07/04/2003	SECCB	1946			
243	Castellanos Vila, Jordi	07/04/2003	SHA	1946			
244	Puigdomènech i Rosell, Pere	07/04/2003	SECCB	1948			
245	Martínez Romero, Tomàs	07/04/2003	SHA	1961			
246	Terradas i Serra, Jaume	14/06/2004	SECCB	1943			
247	González Duarte, Pilar	14/06/2004	SECCT	1945			
248	Colom i Cañellas, Antoni Joan	14/06/2004	SFCS	1946			
249	Tarrach Siegel, Rolf	14/06/2004	SECCT	1948			
250	Roca i Fabregat, Pere	14/06/2004	SECCT	1961			
251	Solans i Huguet, Joan Antoni	28/02/2005	SECCT	1941			
252	Piera i Rubio, Josep	28/02/2005	SF	1947			
253	Roselló Molinari, Xavier	28/02/2005	SECCT	1948			
254	Segarra i Neira, Mila	28/02/2005	SF	1950			
255	Vilallonga Vives, Mariàngela	28/02/2005	SF	1952			
256	Navarro Ortega, Gabriel	28/02/2005	SECCT	1964			
257	Peytaví Deixona, Joan	28/02/2005	SF	1968			

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort	Super- numerari	Emèrit
258	Prats i Domingo, Modest	13/06/2005	SF	1936			E
259	Rubert de Ventós, Xavier	13/06/2005	SFCS	1939			E
260	Llàcer i Escorihuela, Àngel	13/06/2005	SECCB	1944			
261	Mas-Colell, Andreu	13/06/2005	SFCS	1944			
262	Pradilla Cardona, Miquel Àngel	13/06/2005	SF	1960			
263	Martines Peres, Josep	13/06/2005	SF	1963			
264	Cuenca Ordinyana, Maria Josep	13/06/2005	SF	1964			
265	Bricall i Masip, Josep M.	28/02/2006	SFCS	1936			E
266	Pascual de Sans, Àngels	28/02/2006	SFCS	1938			E
267	Amengual Coll, Gabriel	28/02/2006	SFCS	1943			
268	Garcia Ramon, Maria Dolors	28/02/2006	SFCS	1943			
269	Panareda Clopés, Josep M.	28/02/2006	SFCS	1945			
270	Gras Martí, Albert	28/02/2006	SECCT	1951			
271	Vilardell Tarrés, Miquel	12/06/2006	SECCB	1946			
272	Feliu i Montfort, Gaspar	26/02/2007	SHA	1942			
273	Salrach i Marés, Josep Maria	26/02/2007	SHA	1945			
274	Casals i Gelpí, Alicia	26/02/2007	SECCT	1955			
275	Sanmartí i Grego, Joan	26/02/2007	SHA	1955			
276	Simon i Tarrés, Antoni	26/02/2007	SHA	1956			
277	Vives i Puiggròs, Jordi	25/02/2008	SECCB	1941			
278	Jofre i Torroella, Joan	25/02/2008	SECCB	1947			
279	Mas i Vives, Joan	25/02/2008	SHA	1951			
280	Rebés i Solé, Josep-Enric	16/06/2008	SFCS	1940			
281	Puig i Oliver, Jaume de	16/06/2008	SFCS	1944			
282	Arnau Querol, Joaquim	16/06/2008	SFCS	1944			
283	Cardús i Ros, Salvador	16/06/2008	SFCS	1954			
284	Corominas i Piulats, Maria	16/06/2008	SFCS	1961			
285	Nadal i Farreras, Josep M.	23/02/2009	SF	1949			
286	Nello i Colom, Oriol	23/02/2009	SFCS	1957			
287	Galí i Garreta, Jordi	23/02/2009	SFCS	1961			
288	Puyal i Ortiga, Joaquim M.	21/12/2009	SF	1949			
289	Cabré i Pla, Anna	29/03/2010	SFCS	1943			

* Es reincorpora el 2003 amb la condició d'emèrit.

ANNEX 3

MEMBRES CORRESPONENTS

PER ORDRE D'ANTIGUITAT

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort
1	Hóffding, Harold	1916	SC	1843	1921
2	Morera i Galícia, Magí	1916	SF	1853	1927
3	Alcover i Maspons, Joan	1916	SF	1854	1926
4	Bolland, Gerardus	1916	SC	1854	1922
5	Toda i Güell, Eduard	1916	SC	1855	1941
6	Navàs i Ferré, Longí	1916	SC	1858	1939
7	Brutails, Jean-Auguste	1916	SHA	1859	1926
8	Croce, Benedetto	1916	SC	1866	1952
9	Sanchis i Sivera, Josep	1916	SHA	1867	1937
10	Poincaré, Lucien	1917	SC	1862	1920
11	Painlevé, Paul	1917	SC	1863	1933
12	Gauchat, Louis	1917	SF	1866	1942
13	Costa i Llobera, Miquel	1918	SF	1854	1922
14	Alomar i Vilallonga, Gabriel	1918	SF	1873	1941
15	Jud, Jakob	1918	SF	1882	1952
16	Meyer-Lübke, Wilhelm	1921	SF	1861	1936
17	Millardet, Georges	1921	SF	1876	1953
18	Spitzer, Leo	1921	SF	1887	1960
19	Wartburg, Walther von	1921	SF	1888	1971
20	Gudiol i Cunill, Josep	1922	SHA	1872	1931
21	Finke, Heinrich	1924	SHA	1855	1938
22	Mâle, Émile	1928	SHA	1862	1954
23	Porter, Arthur Kingsley	1928	SHA	1885	1933
24	Post, Chadler Rathfon	1935	SHA	1881	1959
25	Filangieri di Candida Gonzaga, Riccardo	1935	SHA	1882	1959
26	Lavedan, Pierre	1935	SHA	1885	1982
27	Jeanroy, Alfred	1945	SF	1859	1953
28	Pagès, Amadeu	1945	SHA	1865	1952
29	Calmette, Josep	1945	SHA	1873	1952
30	Amade, Joan	1945	SF	1878	1949
31	Galmés i Sanxo, Salvador	1945	SF	1878	1951
32	Sunyol i Baulenas, Gregori M. (Ramon)	1945	SHA	1879	1946
33	Baltrusaitis, Jurgis	1945	SHA	1903	1988
34	Farinelli, Arturo	1946	SF	1867	1948
35	Marcet i Poal, Adeodat (Francesc)	1946	SC	1875	1964
36	Ferrà i Juan, Miquel Ramon	1946	SF	1885	1947
37	Pujol i Tubau, Pere	1946	SHA	1887	1962
38	Cook, Walter W. S.	1946	SHA	1888	1962
39	Fallot, Paul	1946	SC	1889	1960
40	Fouché, Pere	1946	SF	1891	1967
41	Albareda i Ramoneda, Anselm (Joaquim)	1946	SHA	1892	1966

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort
42	Aebischer, Paul	1946	SF	1897	1977
43	Xiberta i Roqueta, Bartomeu M. (Baldiri)	1946	SC	1897	1967
44	Menéndez Pidal, Ramón	1947	SF	1869	1968
45	Maire, René	1947	SC	1878	1949
46	Neuss, Wilhelm	1947	SHA	1880	1965
47	Wagner, Max-Leopold	1947	SF	1880	1962
48	Soula, Camil	1947	SC	1888	1963
49	Krüger, Fritz	1947	SF	1889	1974
50	Peers, Edgar Allison	1947	SHA	1891	1952
51	Vineke, Johannes	1947	SHA	1892	1975
52	Entwistle, William J.	1947	SF	1896	1952
53	Duran i Reynals, Francesc	1947	SC	1899	1958
54	Roques, Mario	1948	SF	1875	1961
55	Marinescu, Constantin	1948	SHA	1891	1970
56	Pons i Marquès, Joan	1948	SHA	1894	1971
57	Kuen, Heinrich	1948	SF	1899	1989
58	Gaillard, Georges	1948	SHA	1900	1967
59	Moneva Puyol, Joan	1950	SC	1871	1951
60	Braun-Blanquet, Josias	1950	SC	1884	1980
61	Rohlfs, Gerhard	1950	SF	1892	1986
62	Duran i Jordà, Frederic	1950	SC	1906	1957
63	González i Llubera, Ignasi Miquel	1951	SF	1893	1962
64	Batllori i Munné, Miquel	09/06/1951	SHA	1909	2003
65	Långfors, Arthur	1954	SF	1881	1959
66	Brunel, Clovis	1954	SF	1884	1971
67	Cuatrecasas i Arumí, Josep	1954	SECCB	1903	1996
68	Gili i Gaya, Samuel	1955	SF	1892	1976
69	Pi i Sunyer, Santiago	1957	SC	1893	1981
70	Lewent, Kurt	1958	SF	1880	1965
71	Gamillscheg, Ernst	1958	SC	1887	1971
72	Canals, Esteve	1958	SC	1888	1971
73	Boutière, Jean	1958	SF	1898	1967
74	Junyent i Subirà, Eduard	1958	SHA	1901	1978
75	Setton, Kenneth M.	1958	SHA	1914	1995
76	Monteverdi, Angelo	1961	SF	1886	1967
77	Pons, Josep Sebastià	1961	SF	1886	1962
78	Domínguez Sánchez-Bordona, Leonardo Jesús	1961	SHA	1889	1963
79	Stegmüller, Friedrich	1961	SFCS	1902	1981
80	Susplugas, Joan	1961	SC	1905	1987
81	Vilar, Pierre	17/04/1961	SHA	1906	2003
82	Dolç i Dolç, Miquel	1961	SF	1912	1994
83	Deffontaines, Pierre	1964	SFCS	1894	1978

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort
84	Delbouille, Maurice	1964	SF	1903	1984
85	Wolff, Philippe	20/03/1964	SHA	1913	2001
86	Durliat, Marcel	20/03/1964	SHA	1917	2006
87	Javierre Mur, Aurea	1966	SHA	1898	1980
88	Serra i Ràfols, Elies	1966	SHA	1898	1972
89	Bertini, Giovanni Maria	1966	SF	1900	1995
90	Oriol i Anguera, Antoni	1966	SECCT	1906	1996
91	Sten, Holger Konrad	1966	SF	1907	1971
92	Boscolo, Alberto	1966	SHA	1920	1987
93	Tate, Robert B.	25/02/1966	SHA	1921	
94	Pring-Mill, Robert	25/02/1966	SFCS	1924	2005
95	Hernando Ortega, Teófilo	1968	SC	1881	1976
96	Trias i Pujol, Antoni	1970	SC	1891	1970
97	Vilaseca i Anguera, Salvador	1973	SHA	1896	1975
98	Sobrequés i Vidal, Santiago	1973	SHA	1911	1973
99	Ponsich, Pere	06/07/1973	SHA	1912	1999
100	Lilliu, Giovanni	1973	SHA	1914	
101	Olivar i Daydí, Alexandre	06/07/1973	SHA	1919	
102	Garcia i Sanz, Arcadi	1973	SFCS	1926	1998
103	Manyà i Alcoverro, Joan Baptista	1974	SFCS	1884	1976
104	Devambe, Pierre	1974	SHA	1893	1980
105	Giese, Wilhelm	1974	SF	1895	1990
106	Frappier, Jean	1974	SF	1900	1974
107	Platzeck, Erhard-Wolfram	1974	SFCS	1903	1985
108	Väänänen, Veikko	1974	SF	1905	1987
109	Lejeune Dehousse, Rita	29/04/1974	SF	1906	2009
110	Baraut i Obiols, Cebrià	15/03/1974	SHA	1917	2003
111	Elías de Tejada de Spínola, Francisco	1974	SFCS	1971	1978
112	Vallet de Goytisolo, Joan	1974	SFCS	1917	
113	Samaran, Charles	1975	SFCS	1879	1982
114	Iordan, Iorgu	1975	SF	1888	1986
115	Altisent i Altisent, Agustí	19/12/1975	SHA	1923	2004
116	Folch i Pi, Jordi	1977	SC	1911	1979
117	Santaló i Sors, Lluís Antoni	21/12/1977	SHA	1911	2001
118	Valor i Vives, Enric	24/10/1986	SF	1911	2000
119	Esteva i Cruañas, Lluís	1987	SHA	1906	1994
120	Mercader i Riba, Joan	1987	SHA	1917	1989
121	Llompert i Moragues, Gabriel	13/02/1987	SHA	1927	
122	Bisson, Thomas Noël	13/02/1987	SHA	1931	
123	Bonnassie, Pierre	13/02/1987	SHA	1932	2005
124	Amengual i Batle, Josep	13/02/1987	SHA	1938	
125	Llobregat i Conesa, Enric Artur	13/02/1987	SHA	1941	2003
126	Villangómez i Llobet, Marià	21/05/1991	SF	1913	2002

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort
127	Truyols i Santonja, Jaume	02/03/1992	SECCT	1921	
128	Lloret i Orriols, Antoni	02/03/1992	SECCT	1935	
129	Verxinin, Iuri Nicolàievitx	17/05/1992	SECCT	1932	2006
130	Sobolev, Borís Pàvlovitx	17/05/1992	SECCT	1936	
131	Giner-Sorolla, Alfred	23/11/1992	SECCT	1919	2005
132	Tavani, Giuseppe	23/11/1992	SF	1924	
133	Terry, Arthur H.	23/11/1992	SF	1927	2004
134	Faluba, Kálmán	23/11/1992	SF	1941	
135	Machado, Adélio Alcino Sampaio Castro	23/11/1992	SECCT	1942	
136	Vainstein, Borís Konstantinòvitx	06/06/1994	SECCT	1921	1997
137	Amigó i Anglès, Ramon	06/06/1994	SF	1925	
138	Gulsoy, Joseph	06/06/1994	SF	1925	
139	Halffter Salas, Gonzalo	06/06/1994	SECCB	1932	
140	Piccinini, Norberto	06/06/1994	SECCT	1939	
141	Massagué i Solé, Joan	06/06/1994	SECCB	1953	
142	Alberch i Vié, Pere	1994	SECCB	1954	1998
143	Pellicer i Garrido, Àngel	22/05/1995	SECCB	1948	
144	Burns, Robert I.	16/12/1996	SHA	1921	2008
145	Hillgarth, Jocelyn N.	16/12/1996	SHA	1929	
146	Webster, Jill Rosemary	16/12/1996	SHA	1931	
147	Lumley-Woodyear, Henry de	16/12/1996	SHA	1934	
148	Alföldy, Géza	16/12/1996	SHA	1935	
149	Martín Rodríguez, José Luis	16/12/1996	SHA	1936	2004
150	Zimmermann, Michel	16/12/1996	SHA	1937	
151	Fabre, Georges	16/12/1996	SHA	1939	
152	Musso, Olimpio	16/12/1996	SHA	1941	
153	Bramon i Planas, Dolors	17/06/1996	SHA	1943	
154	Giné i Masdeu, Evarist	16/12/1996	SECCT	1944	
155	Freedman, Paul	16/12/1996	SHA	1949	
156	Mayor Zaragoza, Federico	09/06/1997	SECCB	1934	
157	Zimmermann, Marie Claire	09/06/1997	SF	1937	
158	Wittlin, Curt	09/06/1997	SF	1941	
159	Pascual Rodríguez, José Antonio	09/06/1997	SF	1942	
160	Wheeler, Max Woodfield	09/06/1997	SF	1946	
161	Rasico, Philip D.	09/06/1997	SF	1952	
162	Schmid, Beatrice	09/06/1997	SF	1952	
163	Rabassa, Jorge-Óscar	20/12/1999	SECCT	1948	
164	Lüdtke, Helmut	19/06/2000	SF	1926	
165	Nijs, Bob de	19/06/2000	SF	1931	
166	Archer, Robert	19/06/2000	SF	1948	
167	Quintana i Font, Artur	28/02/2006	SF	1936	
168	Contini, Michel	28/02/2006	SF	1937	
169	Costa i Costa, Jordi Joaquim	28/02/2006	SF	1939	

Núm.	Nom	Data d'ingrés	Secció	Naixement	Mort
170	Caria, Rafael	28/02/2006	SF	1941	2008
171	Yates, Alan	28/02/2006	SF	1944	
172	Genescà i Llongueras, Joan	28/02/2006	SECCT	1949	
173	López Casanovas, Joan F.	28/02/2006	SF	1952	
174	Rabassa Areny, Lúdia	28/02/2006	SF	1965	
175	Quer i Villanueva, Josep	28/02/2006	SF	1965	
176	Aguiló Adrover, Cosme	12/06/2006	SF	1950	
177	Ribes i Marí, Enric	12/06/2006	SF	1955	
178	Pi-Sunyer, F. Xavier	26/02/2007	SECCB	1933	
179	Delseny, Michel	26/02/2007	SECCB	1945	
180	Roux, Claude	26/02/2007	SECCB	1945	
181	Torre, Antoni	26/02/2007	SECCB	1948	
182	Compte i Roux, Efrem	25/02/2008	SHA	1926	
183	Preston, Paul	25/02/2008	SHA	1946	
184	Pons i Pons, Damià	25/02/2008	SF	1950	
185	Courcelles, Dominique de	25/02/2008	SHA	1953	
186	Guilleré, Christian	31/03/2008	SHA	1950	
187	Poisson, Olivier	31/03/2008	SHA	1951	
188	Jaspert, Nikolas	31/03/2008	SHA	1962	
189	Untermann, Jürgen	16/06/2008	SHA	1928	
190	Moss, Ambler H.	16/06/2008	SFCS	1937	
191	Trenc, Eliseu	16/06/2008	SHA	1944	
192	Moulines Castellví, Carlos-Ulises	16/06/2008	SFCS	1946	
193	Keay, Simon	16/06/2008	SHA	1954	
194	Valls, Miquela	23/02/2009	SFCS	1945	
195	Sarukhán Kermez, José	21/12/2009	SECCB	1940	
196	González González, Manuel	21/12/2009	SF	1951	
197	Urrutia Badiola, Andrés	21/12/2009	SF	1954	

ANNEX 4

PRESIDENTS DE LES SOCIETATS FILIALS*

* Les dades de socis són de principi de 2009 per a totes les societats filials.

Societat Catalana de Biologia

Adscrita a la Secció de Ciències Biològiques i a l'IEC el 1913. Té 1.422 socis.

Presidents: August Pi i Sunyer (1913-1918); Jesús Maria Bellido (1919); Ramon Turró i Darder (1920-1924); Pere González (1925-1929); Pere Domingo i Sanjuán (1930-1932); Lluís Sayé i Sempere (1933-1934); Leandre Cervera i Astor (1935-1963); Josep Alsina i Bofill (1963-1967); Pere Domingo i Sanjuán (1967-1969); Ramon Surinyach i Oller (1969-1971); Josep Trueta i Raspall (1972); Ramon Parés i Farràs (1973-1974); Carles Bas i Peired (1975-1978); Oriol Casassas i Simó (1979-1980); Jaume Palau i Albet (1981-1985); Josep Carreras i Barnés (1985-1989); Ricard Guerrero i Moreno (1989-1994); Ramon Bartrons i Bach (1994-1999); Pere Puigdomènech i Rosell (1999-2003); Jaume Reventós i Puigjaner (2003-2009); Lluís Tort i Bardolet (2009-).

Institució Catalana d'Història Natural

Fundada el 1899 i adscrita a la Secció de Ciències Biològiques i a l'IEC des de 1915. Té 1.012 socis.

Presidents: Antoni Novellas i Roig (1899-1902); Francesc Novellas i Roig (1903); Bonaventura Pedemonte i Falguera (1904); Eugeni Ferrer i Dalmau (1904); Norbert Font i Sagué (1905); Josep M. Bofill i Pichot (1906); Norbert Font i Sagué (1907); Emili Tarré i Tarré (1908); Felip Ferrer i Vert (1909); Salvador Maluquer i Nicolau (1910); Josep M. Bofill i Pichot (1911); Llorenç Tomàs (1911); Joan Baptista Aguilar-Amat i Banús (1911); Llorenç Tomàs (1912); Joaquim Maria de Barnola i Escrivà de Romaní (1913-1916); Ignasi de Sagarra i de Castellarnau (1917); Joaquim Maria de Barnola i Escrivà de Romaní (1918-1921); Artur Bofill i Poch (1921-1922); Domènec Palet i Barba (1923-1924); Jaume Pijiula i Dilmé (1925-1928); Ricard Zariquiey (1929-1930); Pius Font i Quer (1931-1934); Josep Ramon Bataller i Calatayud (1935-1951); Josep Maluquer i Nicolau (1952-1972); Francesc Español i Coll (1972-1973); Rafael Candel i Vila (1974-1975); Joaquim Maluquer i Sostres (1976-1977); Oriol Riba i Arderiu (1978-1979); Creu Casas i Sicart (1980-1981); Lluís Vallmitjana i Rovira (1982-1983); Salvador Reguant i Serra (1984-1985); Ramon Folch i Guillèn (1986-1989); Xavier Llimona i Pagès (1990-1991); Jacint Nadal i Puigdefàbregas (1992-1993); David Serrat i Congost (1994-1997); Joaquim Maluquer i Sostres (1998-1999); Jordi Sargatal i Vicens (2000-2003); Josep Peñuelas i Reixach (2004-2008); Josep M. Ninot i Sugañes (2008-).

Societat Catalana de Filosofia

Adscrita a la Secció de Filosofia i Ciències Socials i a l'IEC el 1923. Té 194 socis.

Presidents: Josep Maria Llovera i Tomàs (1923); Eusebi Colomer i Pous (1980-1982); Josep M. Calsamiglia i Vives (1982); Ramon Valls i Plana (1982-1985); Francesc Gomà i Musté (1985-1989); Jordi Sales i Coderch (1989-2001); Dídac Ramírez i Sarrió (2001-2007); Ignasi Roviró i Alemany (2007-).

Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques

Adscrita a la Secció de Ciències el 1932 i desglossada en quatre societats independents el 1986.

Presidents: Josep Estalella i Graells (1932-1939); Eduard Fontserè i Riba (1939-1959); Antoni Esteve i Subirana (1959-1968); Josep Teixidor i Batlle (1968-1973); Enric Casassas i Simó (1973-1976); Heribert Barrera i Costa (1976-1978); Joan Casulleras i Regàs (1978-1981); Josep M. Tura i Soteras (1981-1985); Joaquim Sales i Cabré (1985-1986).

Societat Catalana de Geografia

Adscrita a l'IEC el 1935 i a la Secció de Filosofia i Ciències Socials. Té 426 socis.

Presidents: Pau Vila i Dinarès (1935-1948); Josep Ramon Bataller i Calatayud (1948-1954); Josep de Calassanç Serra i Ràfols (1954-1970); Josep Iglésies i Fort (1970-1972); Lluís Solé i Sabarís (1972-1981); Salvador Llobet i Reverter (1981-1985); Lluís Casassas i Simó (1985-1991); Vicenç Biete Farré (1991-2000); Maria Dolors Garcia Ramon (2000-2006); Francesc Nadal i Piqué (2006-).

Societat Catalana d'Estudis Històrics

Adscrita a la Secció Històrico-Arqueològica el 1946. Té 211 socis.

Presidents: Ramon Aramon i Serra (1946-1985); Josep Maria Salrach i Marés (1987-1988); Montserrat Duran i Pujol (1988-1990); Santiago Riera i Tuèbols (1990-1991); Gaspar Feliu i Montfort (1991-2007); Jaume Sobrequés i Callicó (2007-).

Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials

Adscrita el 1949 a la Secció de Ciències de l'IEC.

Presidents: Lluís Duran i Ventosa; Francesc de Paula Maspons i Anglasesell; Antoni Borrell i Macià.

Societat Catalana d'Estudis Litúrgics

Adscrita a la Secció Històrico-Arqueològica el 1970. Té 38 socis.

Presidents: Josep Vives i Gatell (1969-1978); Alexandre Olivar i Daydí (1978-2003); Miquel dels Sants Gros i Pujol (2003-).

Societat Catalana de Musicologia

Adscrita a la Secció Històrico-Arqueològica el 1973. Té 77 socis.

Presidents: Miquel Querol i Gavaldà (1974-1978); Gregori Estrada i Gamiassans (1979-1991); Romà Escalas i Llimona (1992-2003); Joaquim Garrigosa i Massana (2003-).

Societat Catalana d'Economia

Adscrita a la Secció de Filosofia i Ciències Socials des de 1977, procedent de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials de 1949. Té 242 socis.

Presidents: Josep M. Muntaner i Pasqual (1977-1985); Antoni Serra i Ramoneda (1985-1987); Joaquim Muns i Albuixech (1987-1994); Josep Jané Solà (1994-2000); Pere Puig i Bastard (2000-).

Amics de l'Art Romànic

Adscrita a la Secció Històrico-Arqueològica el 1977. Té 1.064 socis.

Presidents: Antoni Pladevall i Font (1977-1979); Josep Maria Gavín i Barceló (1979-1981); Ramon Vall i Rimblas (1981-1983); Joan-Ferran Cabestany i Fort (1983-1999); M. Teresa Matas i Blanxart (1999-2009); Francesca Español i Bertran (2009-).

Associació Catalana de Sociologia

Adscrita a la Secció de Filosofia i Ciències Socials el 1978. Té 242 socis.

Presidents: Salvador Giner de San Julián (1978-1981); Jordi Estivill i Pascual (1981-1983); Lluís Carreño i Piera (1983-1989); Carlota Solé i Puig (1989-1991); Raimon Bonal i de Falgas (1991-1995); Sebastià Sarasa Urdiola (1995-1999); Carles Prats i Maeso (1999-2004); Oriol Homs i Ferret (2004-2009); Josep M. Rotger Cerdà (2009-).

Societat Catalana d'Estudis Clàssics

Adscrita a la Secció Filològica el 1979. Té 232 socis.

Presidents: Carles Miralles i Solà (1979-1992); Marc Mayer i Olivé (1992-1999); Jaume Pòrtulas i Ambrós (2000-2006); Montserrat Jufresa i Muñoz (2006-).

Societat Catalana d'Estudis Numismàtics

Adscrita a la Secció Històrico-Arqueològica el 1979. Té 167 socis.

Presidents: Leandre Villaronga i Garriga (1979-1995); Miquel Crusafont i Sabater (1996-).

Societat Catalana d'Ordenació del Territori

Adscrita a la Secció de Filosofia i Ciències Socials el 1984. Té 252 socis.

Presidents: Manuel de Solà-Morales i Rubió (1979-1982); Miquel Domingo i Clota (1982-1986); Enric Lluch i Martín (1986-1988); Tomàs Pou i Viver (1988-1994); Ricard Pié i Ninot (1994-2002); Margarita Castañer i Vivas (2002-).

Societat Catalana de Pedagogia

Adscrita a la Secció de Filosofia i Ciències Socials el 1984. Té 128 socis.

Presidents: Joan Triadú i Font (1984-1986); Lluís Folch i Camarasa (1987-1991); Jordi Galí i Herrera (1992-2000); Comissió Gestora (2001-2003); Lluís Busquets i Dalmau (2003-2007); Martí Teixidó i Planas (2007-).

Institució Catalana d'Estudis Agraris

Adscrita a la Secció de Ciències Biològiques i a l'IEC des de 1984. Té 388 socis.

Presidents: Josep M. Puiggròs i Jové (1979-1988); Joan Pere Vilà-Hors (1989-2002); Joan Ràfols i Casamada (2003-2008); Josep Maria Vives de Quadras (2008-).

Societat Catalana de Comunicació

Adscrita a la Secció de Filosofia i Ciències Socials el 1985. Té 114 socis.

Presidents: Miquel de Moragas i Spà (1986-1987); Josep M. Casasús i Guri (1987-1990); Jaume Guillaumet i Lloveras (1991-1996); Josep Maria Martí i Martí (1997-2006); Maria Corominas i Piulats (2006-2009); Rosa Maria Franquet i Calvet (2009-).

Societat Catalana de Llengua i Literatura

Adscrita a la Secció Filològica el 1986. Té 351 socis.

Presidents: Josep Massot i Muntaner (1987-1990); Joan Martí i Castell (1990-1995); August Bover i Font (1995-).

Societat Catalana de Física

Adscrita a la Secció de Ciències i Tecnologia i a l'IEC el 1986, procedent de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques de 1932. Té 452 socis.

Presidents: Francesc Gacia i Escapa (1987-1988); Jordi Porta i Jué (1988-1990); Pere Seglar i Comas (1990-1992); Antoni Giró i Roca (1992-2002); Josep M. Pons i Ràfols (2002-2008); Josep Enric Llebot Rabagliati (2008-).

Societat Catalana de Química

Adscrita a la Secció de Ciències i Tecnologia i a l'IEC el 1986, procedent de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques de 1932. Té 705 socis.

Presidents: Miquel Àngel Pericàs i Brondo (1985-1987); Josep Maria Ribó i Trujillo (1988-1994); Pilar González Duarte (1995-2001); Àngel Messguer Peypoch (2001-2008); Romà Tauler i Ferré (2008-).

Societat Catalana de Matemàtiques

Adscrita a la Secció de Ciències i Tecnologia i a l'IEC el 1986, procedent de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques de 1932. Té 925 socis.

Presidents: Joan Girbau i Badó (1986-1990); Josep Vaquer i Timoner (1990-1995); Sebastià Xambó i Descamps (1995-2002); Carles Casacuberta i Vergés (2002-2006); Carles Perelló i Valls (2006-).

Societat Catalana de Tecnologia

Adscrita a la Secció de Ciències i Tecnologia i a l'IEC el 1986. Té 112 socis.

Presidents: Estanislau Tomàs i Morera (1986-2008); Josep M. Fuertes i Armengol (2008-).

Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica

Adscrita a la Secció de Ciències i Tecnologia el 1991. Té 266 socis.

Presidents: Josep M. Camarasa i Castillo (1991-1992); Antoni Roca i Rosell (1992-2009); Mònica Rius i Piniés (2009-).

Associació Catalana de Ciències de l'Alimentació

Adscrita a la Secció de Ciències i Tecnologia el 1993. Té 299 afiliats.

Presidents: María del Carmen de la Torre Boronat (1979-1984); Abel Marín i Font (1984-1989); Josep Obiols i Salvat (1989-1991); Ramon Clotet i Ballús (1991-1993); Mercè Centrich i Sureda (1993-2003); Josep Obiols i Salvat (2003-).

Societat Catalana d'Estudis Hebraics

Adscrita a la Secció Històrico-Arqueològica el 1995. Té 65 socis.

Presidents: Eduard Feliu i Mabres (1995-2009); Pere Casanellas i Bassols (2009-).

Societat Catalana d'Estudis Jurídics

Adscrita a la Secció de Filosofia i Ciències Socials el 1995. Té 215 socis.

Presidents: Josep M. Mas i Solench (1995-2005); Josep Cruanyes i Tor (2006-).

Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana

Fundada el 1982 i adscrita a la Secció de Filosofia i Ciències Socials el 2001. Té 89 socis.

Presidents: Jordi Monés i Pujol-Busquets (2001-2005); Salomó Marquès i Sureda (2005-).

Societat Catalana de Sociolingüística

Fundada el 1981 i adscrita a la Secció Filològica el 2008. Té 97 socis.

President: Joaquim Torres i Pla (2008-).

Societat Catalana de Terminologia

Fundada el 2002 i adscrita a la Secció Filològica el 2008. Té 60 socis.

President: Jaume Martí i Llobet (2008-).

A SUMMARY IN ENGLISH

Over one hundred years ago, on 18 June 1907, the Institut d'Estudis Catalans (Institute of Catalan Studies, IEC) was founded. Solidaritat Catalana (Catalan Solidarity), a large coalition of diverse political forces, had won the provincial and general elections, and on 24 April of the same year Enric Prat de la Riba was elected president of the Diputació Provincial de Barcelona (Barcelona Provincial Council) for the first time. One of his first decisions, with the approval of the corporation, was to create the IEC, whose mission was “advanced scientific research into all aspects of Catalan culture”. In its early years, the IEC was a hotbed of historical studies encompassing the country's political, literary, artistic and legal history.¹ The IEC was founded thanks to a greater pro-Catalan political presence in local public institutions and subsequent hegemony throughout Catalonia. Thereafter, the history of the IEC would be linked to the vicissitudes of Catalonia's claims for nationhood and self-government, although it always retained its independence as a scientific and cultural entity independent of political parties.

The IEC was never intended to be a chiefly honorary body, like the old academies from the 18th and 19th centuries. Rather, it was conceived as a clearing-house for organising research aimed at transforming the efforts of individuals into a collective enterprise; it was intended to be yet another factor in the country's modernisation. The IEC was the first publicly supported institutionalisation of the movement that the literati of the Renaixença had begun in order to convert the vernacular language into a modern language of culture and which popular hiking groups complemented with information on the monuments, folklore, geography and natural heritage of Catalonia. The mission was to achieve a first stage of professionalisation and to project the Catalan scientific community internationally. In short, the aim was to convert Catalan culture into a normalised national culture on a par with its European counterparts. Catalan was still a vernacular language and it was excluded from schools, universities, the public domain and most newspapers in Catalonia. As of 1880, pro-Catalan political groups had been aware that if its chief hallmark of collective identity, the Catalan language, did not penetrate all realms of social interaction, then the culture of the nation was incomplete and at risk of long-term extinction.

Three of the eight founding members merit special mention. The first is the founding president, Antoni Rubió i Lluch, a professor of Literature at the Universitat de Barcelona (University of Barcelona). He was also the first professor of

1. Albert BALCELLS and Enric PUJOL, *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. I, 1907-1942 (History of the Institute of Catalan Studies, vol. I, 1907-1942), Barcelona and Carroja, Institut d'Estudis Catalans and Afers, 2002. Albert BALCELLS, Santiago IZQUIERDO and Enric PUJOL, *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. II, *De 1942 als temps recents* (History of the Institute of Catalan Studies, vol. II, 1942 to the Present Day), Barcelona and Carroja, Institut d'Estudis Catalans and Afers, 2007. The bibliography contained in these two volumes exempts the author from including citations on sources in this article.

Estudis Universitaris Catalans (Catalan University Studies, EUC), founded at the Primer Congrés Universitari Català (First Catalan University Congress) in 1903, a doctoral-level programme to train potential researchers. By around 1917, a number of the IEC's future members would come from the EUC that had its premises in Barcelona's Ateneu. These members were the second generation or *Noucentistes*, and they made a major push to achieve linguistic and cultural normalisation.² The second prominent member was the first secretary of the Institut, Josep Pijoan, an architect and art historian and the discoverer of Catalan Romanesque mural painting. The third was Josep Puig i Cadafalch, an architect and archaeologist and Prat de la Riba's right-hand man in cultural policy.

These three were joined by other prominent figures including Jaume Massó i Torrents, a historiography scholar, pro-Catalan republican and former editor of *L'Arens*, the core around which *Modernisme* developed; Joaquim Miret i Sans, an erudite mediaevalist and discoverer of the *Homilies d'Organyà*, the first text written in Catalan between the 12th and 13th centuries; Guillem M. de Brocà, a jurist and scholar of Catalan civil law; Miquel dels Sants Oliver, a Majorcan literature historian, editor-in-chief of the newspapers *Diario de Barcelona* and later *La Vanguardia*, head of the secretariat of Barcelona's Ateneu and future president of this entity; and finally Pere Corominas, head of the financial department of Barcelona City Council, writer and pro-Catalan republican politician. The average age of these members was approximately 44, the youngest being Pijoan aged 28.

The Institut was moved to the second floor of the Palau de la Generalitat (Palace of the Generalitat), into premises that had been recently vacated by the Court upon its transfer to the new Palau de Justícia (Palace of Justice) on Passeig de Sant Joan. The Institut had its own entrance on Carrer del Bisbe. The IEC soon established publication exchanges with 115 academic and university institutions from all over the world. The goal of projecting Catalan high culture abroad had started to become a reality.

Right away it began to build a library through acquisitions and donations of major collections, including the personal libraries of Marià Aguiló, Jacint Verdaguer, Pròsper de Bofarull, Raimon Casellas, Isidre Bonsoms as well as manuscripts, such as the medieval text *Cançoner Gil*, amongst others.

Starting in 1908, the IEC began to publish a series of works that are still relevant today: *Les pintures murals catalanes* (Catalan Mural Paintings) by Pijoan; the first volume of *Les monedes catalanes* (Catalan Coins) by Botet i Sisó; the first volume of *L'arquitectura romànica a Catalunya* (Romanesque Architecture in Catalonia) by Puig i Cadafalch, Antoni de Falguera and Josep Goday;

2. In April 1983 the Parliament of Catalonia unanimously approved the *Llei de normalització lingüística*. The law set out to standardise the use of the Catalan language in local government administration and education. The term *normalisation* is used here to refer to the process of standardisation that this law introduced in Catalonia.

the first volume of *Documents per l'història de la cultura catalana migeval* (Documents for the History of Mediaeval Catalan Culture) by Rubió i Lluch; and the first large-format volume of the *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* (IEC Yearbook). The latter was a publication that reported on all the new historical knowledge that had been gathered, ranging from the discovery of the statue of Asclepius in Empúries to the cave paintings in the village of Cogul. Eight volumes of the *Anuari* would come to be published by 1936, all of them focusing on historical topics.

It should be borne in mind that the IEC was founded in a favourable climate. The First International Congress on the Catalan Language was held in 1906, convened by Antoni M. Alcover, canon of Majorca and the driving force behind the Catalan dictionary, the future *Diccionari català-valencià-balear* (Catalan-Valencian-Balearic Dictionary). In January 1907, the Spanish government set up the Junta de Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas (Board for Advanced Studies and Scientific Research, JAE), presided over by Santiago Ramón y Cajal and made up of 21 members. Three years after the IEC was founded, the Centro de Estudios Históricos (Centre of Historical Studies) was created in Madrid. This organisation depended on the JAE and its mission was similar to that of the IEC in Catalan-speaking territories but it covered Spain as a whole. The JAE was the predecessor to the Consejo Superior de Investigaciones Científicas (Spanish National Research Council, CSIC), created after the Spanish Civil War upon the dismantling of the JAE. The new council took over the JAE's former quarters after General Francisco Franco's victory in 1939.

EXPANSION AND DIVISION INTO THREE SECTIONS;
MAJOR PROJECTS FROM THE TIME OF THE MANCOMUNITAT DE CATALUNYA
(COMMONWEALTH OF CATALONIA), 1911-1923

In 1911, Prat de la Riba decided to expand the Institut. The original core, which would become the Secció Històrico-Arqueològica (History and Archaeology Section, SHA), was joined by the Secció de Ciències (Science Section, SC) and the Secció Filològica (Philological Section, SF). It followed the French academy's model so closely that at first the departments were actually called *institutes*. The three departmental presidents would rotate as president of the entire Institut every four months. The secretary general was Eugeni d'Ors, the brains behind *Noucentisme*, a movement that placed emphasis on rules and had classical tendencies, unlike the individual creativity and glorification of sentiment inherent in *Modernisme* (Catalonia's own particular strand of Art Nouveau) which still had many active artistic and literary adherents. Ors held the post of secretary general of the IEC until 1920, when he was dismissed and the IEC plenary decided to replace him with the historian Ramon d'Alòs-Moner, who would hold this position until his

death in 1939. Each department had its own assistant secretary, indispensable young associates, some of whom would later become full members of the Institut.

Thus, the IEC became a corps of 21 resident experts (seven per section) with the same number of corresponding members, seven of whom lived in Catalan-speaking territories and fourteen abroad. The first president of the SF was Antoni M. Alcover. He was replaced by Pompeu Fabra in 1917, with poet Josep Carner as secretary. After 1920, Carner's diplomatic career as a consul would take him abroad for extended periods, although he never lost touch with the Institut. Other early members of the SF included poet Joan Maragall, who died in 1911; playwright Àngel Guimerà; Frederic Clascar, translator of biblical texts into Catalan; and Lluís Segalà, a professor of Greek at the Universitat de Barcelona. Alongside the philologists and linguists, the SF always included literati as well, including Joaquim Ruyra, Jaume Bofill i Mates (*Guerau de Liost*), Josep Carner (mentioned above), Josep M. López i Picó, Carles Riba, Josep M. de Sagarra, J. Vicenç Foix, Josep M. Llompart, M. Àngels Anglada and Jordi Sarsanedas, to mention only deceased members.

The first president of the SC was Miquel A. Fargas, a gynaecologist, professor in the Faculty of Medicine and regionalist politician. When Fargas died in 1916, he was succeeded by another physician, Josep M. Bofill i Pichot, who was also an entomologist. Pere Coromines moved to SC because he was also involved in the social sciences and philosophy. Three other prominent figures in this section deserve a mention, in addition to philosopher Eugeni d'Ors and those mentioned above. They are physician August Pi i Sunyer, founder of the Institut de Fisiologia (Institute of Physiology) in 1920 and professor in the Faculty of Medicine at the Universitat de Barcelona; biologist and philosopher Ramon Turró, director of the Municipal Microbiological Laboratory of Barcelona; and mathematical physicist Esteve Terradas.

Under the leadership of Pompeu Fabra, who resigned his professorship in chemistry at the Higher Technical School of Engineering in Bilbao to occupy the Chair in Catalan Language created by the Diputació Provincial de Barcelona, the process of normalising Catalan grammar got underway. This was an undertaking of paramount importance to ensure that in addition to the literary sphere, Catalan could also become the language of education and government. Only by standardising the orthography and ridding the language of loanwords could Catalan survive alongside official state languages like Spanish and French.

The Institut's *Normes ortogràfiques* (Spelling Rules) were published in 1913 and to supplement them the *Diccionari ortogràfic* (Orthographic Dictionary) was published in 1917 followed by *Gramàtica catalana* (Catalan Grammar) in 1918, also by Fabra. First the Diputació Provincial and then the Mancomunitat de Catalunya (an institution that encompassed the four provincial councils and the precursor to the autonomous community) adopted the Institut's rules, and Prat de la Riba requested that everyone follow them out of patriotism. However, opposition and resistance to these new rules lasted until 1931.

In 1914, just before the outbreak of World War I and shortly after the Mancomunitat de Catalunya was set up, the Institut opened up its library to the public, naming it the Biblioteca de Catalunya (Library of Catalonia). It was, in fact, the national library, and it was housed in the Palace of the Generalitat next to the Institut's three meeting rooms and offices. The first director of the Biblioteca de Catalunya was Jordi Rubió i Balaguer, the son of Antoni Rubió i Lluch, and he served in that capacity until 1939. His father stepped down from the presidency of SHA in 1915 to hand the reins over to Puig i Cadafalch, who would remain in the post until his death in 1956.

When Prat de la Riba died in August 1917, he was succeeded as president of the Mancomunitat de Catalunya by Puig i Cadafalch, president of SHA and as such president of the Institut for the first four months of each year. This appointment would serve to strengthen the Institut's ties to this supra-provincial corporation which aspired to political autonomy for Catalonia, although it did not achieve this goal when it submitted a draft charter of self-government immediately after the end of World War I in 1918.

Dependency on the Mancomunitat had its advantages and disadvantages, as can be seen in the affair that led to the dismissal of Eugeni d'Ors, who ended up moving to Madrid and making a de facto break with pro-Catalanism and Catalan culture.

Along with the *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, the SHA journal, the *Arxius de l'Institut de Ciències* (Archives of the Institute of Sciences) appeared in 1911. It was later renamed the «Arxius de la Secció de Ciències» (Archives of the Science Section), and 33 issues were published prior to 1924. In 1913, the *Butlletí de Dialectologia Catalana* (Bulletin of Catalan Dialectology), a periodical published by SF, was launched with 24 volumes of it being published by 1937.

Under the aegis of the Institut's different sections, a series of services and laboratories sprang up, entrusted to the Institut by the provincial and later the regional corporation. Prominent among them are the Oficines Lexicogràfiques (Lexicographical Offices), created in 1912 and directed by Pompeu Fabra; the Servei de Conservació i Catalogació de Monuments (Conservation and Cataloguing of Monuments Service), created in 1914 and directed by Jeroni Martorell; the Servei d'Excavacions (Excavations Service), also created in 1914 and directed by archaeologist Bosch Gimpera; the Servei Meteorològic de Catalunya (Meteorological Service of Catalonia), created in 1921 from the Estació Aerològica (Aerological Station) that dated from 1914 and directed by Eduard Fontserè; the Laboratori (Laboratory), later the Institut de Fisiologia (Institute of Physiology), directed by August Pi i Sunyer; and the Laboratori de Psicologia Experimental (Experimental Psychology Laboratory) – the first in Spain – directed by Belgian Georges Dwelshauvers starting in 1922. The exclusion of Eugeni d'Ors and the closure of the seminars he had set up triggered an upheaval in the SC. The void was never altogether filled by Ramon Turró, its new head. Another setback was Antoni M.

Alcover's rupture with the IEC in 1918. The fact that Alcover took countless files with him to Majorca complicated the drafting of the Institut's dictionary.

The IEC's sphere of influence and action was expanded by the creation of its first three affiliated societies: the Societat Catalana de Biologia (Catalan Society of Biology, SCB) created in 1912; the Institució Catalana d'Història Natural (Catalan Institution of Natural History, ICHN) incorporated in 1915 though officially founded in 1899; and the Societat Catalana de Filosofia (Catalan Society of Philosophy, SCF) founded in 1923. In the short term, the SCF proved to be less active than the other two.

The Institut was deeply involved in the Cursos Monogràfics d'Alts Estudis i Intercanvi (Monographic Courses of Advanced Studies and Exchange). Foreign researchers, the likes of mathematician Jacques Hadamard (1921) and Albert Einstein (1923), were invited to teach courses in Barcelona at the Institut's headquarters.

When in 1923 the IEC joined the Union Académique Internationale (International Union of Academies, UAI), created just a few years earlier in Brussels, this marked the culmination of the Institut's international outreach project. The IEC's involvement and recognition within the UAI were such that Lluís Nicolau d'Olwer, an Institut member, served as the president of the UAI between 1935 and 1937.

179

THE REVERSAL IMPOSED BY THE DICTATORSHIP OF GENERAL PRIMO DE RIVERA, 1923-1930

Given the fact that the Institut was an important piece in the puzzle of Catalan national linguistic normalisation it was bound to suffer from the same vicissitudes as the process of and fight for political autonomy and linguistic normalisation in Catalonia. In 1924, the first Spanish dictatorship in the 20th century closed the Laboratori de Psicologia Experimental and a year later it banned the Catalan language in corporations and dismantled the Mancomunitat, depriving the Institut of its public funding and official recognition. The Diputació, now in the hands of General Primo de Rivera's government, directly appropriated the Biblioteca de Catalunya, renaming it the Biblioteca Central (Central Library). It also wrested control of the services that the Diputació had entrusted to the Institut until then. The IEC continued to operate with the same staff as before, albeit not without significant difficulties.

The Institut had to cancel its annual festivities and the prizes it had awarded since 1914. Nonetheless, it kept afloat and, more importantly, it continued publishing, thanks to the economic support of 39 patrons, including Francesc Cambó and Rafael Patxot. Not only did the Institut continue in the UAI, but it was also one of the founders of the International Committee of Historical Sciences in Geneva in 1926.

A new kind of publication appeared at that time, the *Memòries* or monographic reports. The SHA published four of them, the SC two and the SF three during this period. The SF also managed to publish six issues of the *Butlletí de Dialectologia Catalana* during the six-year dictatorship. The ambitious project to publish the Catalan mediaeval chronicles by Massó i Torrents back in 1910 bore its first fruit under the dictatorship: the publication of *Gesta comitum barcinonensium* in 1925 by Massó i Torrents and Louis Barrau Dihigo. At the same time, Ramon d'Abadal and others were gathering the materials to publish the documents on Catalonia prior to AD 1000, the future *Catalunya carolíngia* (Carolingian Catalonia), the first volume of which appeared in 1950.

The exceptional circumstances of the dictatorship, with its policy to de-Catalanise the institutions, made the need for a normative dictionary even more urgent. Upon the initiative of editor Antoni López-Llausàs, and with economic support from Cambó, the *Diccionari general de la llengua catalana* (General Dictionary of the Catalan Language) was written by Pompeu Fabra during those difficult years. Fabra had lost his professorship in Catalan Language and renounced his nomination as a member of the Real Academia Española (Royal Spanish Academy). The *Diccionari general de la llengua catalana* was published in a single volume in 1932 and it was adopted as the IEC's dictionary. In the prologue, however, Fabra announced that it was the canvas for the Institut's own future dictionary.

The first edition of the *Diccionari català-valencià-balear*, by Antoni M. Alcover and Francesc de Borja Moll, appeared in 1926. The tenth and last volume of this *magnum opus* was issued in 1964.

The *Estudis Universitaris Catalans*, expelled from the Palace of the Generalitat, also kept operating. Its professors in this period were Jordi Rubió, who replaced his father, Antoni Rubió i Lluch, as the professor of Literature; Pompeu Fabra as the professor of Catalan; and Francesc Martorell i Trabal, the secretary of the SHA, as the professor of Catalan History. Studying at the EUC during this period were a young Ramon Aramon and Miquel Coll i Alentorn, both prominent future members of the IEC.

THE RELAUNCHING OF THE IEC IN AN AUTONOMOUS, REPUBLICAN CATALONIA, 1930-1939

After the fall of Primo de Rivera in January 1930, the Diputació Provincial de Barcelona, back in the hands of the Lliga Regionalista de Catalunya (Regionalist League of Catalonia), as it had been in 1923, once again lent the Institut economic support and official recognition. The Institut was reassigned most of the services it had lost and it rejoined the board that governed the Biblioteca de Catalunya, which recuperated its original name. After the regime change on 14 April 1931, the republican Generalitat de Catalunya (Autonomous Government of Catalonia) honoured all its previous commitments with the Institut. By spring 1936, the IEC had

left the Palace of the Generalitat and was functioning from its new headquarters alongside the new Biblioteca de Catalunya in the Casa de Convalescència, at the former Hospital de la Santa Creu, premises granted by the Ajuntament de Barcelona (Barcelona City Council) and restored by the Diputació Provincial.

Annual festivities, with their respective award ceremonies, were resumed between 1931 and 1936 and the IEC celebrated its 25th anniversary in 1932 with a commemorative publication. During this period, Puig i Cadafalch still presided over the SHA, Pompeu Fabra over the SF, and Pere Coromines over the SC.

In the early 1930s, the last resistance to the Institut's linguistic rules faded, while Valencian writers and institutions also adopted the *Normes de Castelló* (Castelló Rules), which were in line with the IEC's rules. Francesc de Borja Moll, in charge of the continuation of the *Diccionari català-valencià-balear*, began, as of the letter C, to adopt Fabra's rules. A single standard written language now prevailed in all Catalan-speaking territories.

During the early 1930s, two new affiliated societies were founded: the Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (Catalan Society of Physical, Chemical and Mathematical Sciences, SCCFQM) in 1932, and the Societat Catalana de Geografia (Catalan Society of Geography, SCG) in 1935.

An average of 12 volumes was published by the IEC every year between 1930 and 1938, including monographs, corpus, journals and miscellanea. When Catalan language, literature, history and geography, along with other subjects related to Catalonia, started being offered at the Universitat Autònoma de Barcelona (Autonomous University of Barcelona) in 1933, the purpose of the EUC was lost and it became absorbed by the university. Pompeu Fabra was appointed president of the board of the Universitat Autònoma de Barcelona.

The outbreak of the Spanish Civil War in July 1936 triggered a change in the course of the Institut. Despite this, however, under the protection of the Generalitat, it retained its presence in international scientific institutions and continued its publishing activity. In 1936, the eighth volume of the *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* was issued as a historical publication; the fourth corrected and expanded edition of the *Diccionari ortogràfic* was published in 1937; volume 24 of the *Butlletí de Dialectologia Catalana* was issued in the same year; and the last volume of *Flora de Catalunya* (Flora of Catalonia) by Pius Font i Quer was published (its first volume, by Joan Cadevall, having been published back in 1913). The IEC also published its *Cartulari de Poblet* (Cartulary of Poblet) in 1938.

ECLIPSE, RECONSTRUCTION AND SURVIVAL UNDER THE FRANCO REGIME, 1939-1968

After the Civil War, in 1940, the victors expelled the Institut from its headquarters. They confiscated and destroyed files and declared the institution defunct, although the regime did not explicitly include it on the list of banned institutions. Just as had occurred during the previous dictatorship, the Diputació Provincial de Barcelona

absorbed the services that had been provided by the Institut, although on this occasion the Institut's staff were all dismissed. Ferran Valls i Taberner, who had been forced into exile in 1936, was now back on the side of the victors. He deemed the IEC to be defunct, despite having been an eminent member of it. In 1940 he worked to set up the Instituto Español de Estudios Mediterráneos (Spanish Institute of Mediterranean Studies) that would take over the IEC's premises in the Casa de Convalescència until its new headquarters on Carrer de les Egipcíiques were complete, when this building would become the premises for the Barcelona branch of the CSIC. In addition to Ferran Valls i Taberner, after the Civil War Esteve Terradas and Eugeni d'Ors were also at the service of Franco's regime.

Lluís Segalà, Ramon d'Alòs-Moner, Ferran de Sagarra, Pere Coromines and Joaquim Ruyra all died during the war or immediately afterwards. Pompeu Fabra died in Prada de Conflent in the south of France in 1948 and Lluís Nicolau d'Olwer, Jaume Serra i Hünter, Pere Bosch Gimpera, August Pi i Sunyer, Josep Carner and Carles Riba remained in exile after 1939. Of them, Riba was the only one to return to Barcelona when, in 1943, he succeeded Fabra as president of the SF.

Puig i Cadafalch, who had been forced into exile in 1936, returned permanently from France in 1942 and set up home in Barcelona. On 17 April of the same year, López i Picó, Eduard Fontserè and the secretary of the defunct Oficines Lexicogràfiques, Ramon Aramon, met at Cadafalch's house on Carrer Provença. Aramon, then 35 years old, became a full member and the secretary general and Massó i Torrents, who was unable to attend the meeting in person, joined the IEC in writing. Hitler still dominated Europe, and any publication in Catalan was banned. This context should be borne in mind when assessing what amounted to a veritable relaunching of the IEC. At the meeting they agreed to meet periodically at this address so as to fill vacancies and restore relations with Majorca and Valencia. They regarded those in exile to be present, and resolved to resume the Institut's activities and publications as soon as possible.

In addition to Aramon, a philologist and dismissed professor at the Universitat de Barcelona, the other full members elected in 1942 included Jordi Rubió i Balaguer, a literary historian and dismissed director of the Biblioteca de Catalunya; Joaquim Folch i Torres, an art historian and critic and dismissed director of the Museu d'Art de Catalunya (Art Museum of Catalonia); Agustí Duran i Sanpere, director of the Institut d'Història de Barcelona (History Institute of Barcelona); Pius Font i Quer, dismissed director of the Institut Botànic de Barcelona (Botanical Institute of Barcelona); Ramon d'Abadal, a historian and politician in the Lliga Catalana; Josep Ramon Bataller, a geologist and priest, director of the Museu de Geologia del Seminari de Barcelona (Geological Museum of the Seminary of Barcelona); Josep M. de Sagarra, a poet and playwright; Higiní Anglès, a musicologist and priest, director of the CSIC's Instituto Español de Musicología (Spanish Institute of Musicology); and Pere Bohigas, a philologist, palaeographer and manuscript conservation specialist at the Biblioteca de Catalunya.

Puig i Cadafalch occupied the presidency singlehandedly until 1950, when the four-month rotation among the three departmental presidents resumed. At that time the other presidents were Eduard Fontserè in the SC, who was succeeded by Pius Font i Quer in 1958, and Carles Riba in the SF. When Riba died in 1959, he was succeeded by Josep M. de Sagarra, and when the latter passed away in 1961, Pere Bohigas was elected president of the SF.

The Agrupació Cultural Minerva (Minerva Cultural Association) was set up in 1943, with Fèlix Millet i Maristany as its president and Pere Puig Quintana as the secretary for Cultural Action. The main – though not the only – goal of this patronage organisation was to maintain the Institut's dwindling permanent staff. The Institut's office, which had very few paid positions, was located in a flat at number 600 Gran Via de les Corts Catalanes, very close to the Universitat de Barcelona. In 1990, the IEC, that owned the flat at that time, passed it on to the office of the Universitat Catalana d'Estiu (Catalan Summer University), which was started in Prada de Conflent in 1968.

In 1942, the Estudis Universitaris Catalans also resumed in private homes, thanks in particular to the initiative of Ramon Aramon, Jordi Rubió and Ferran Soldevila, the author of the *Història de Catalunya* (History of Catalonia) published in 1934. Soldevila returned from exile in 1943 and was elected member of the IEC in 1947.

When World War II came to an end in 1945, the Institut gradually resumed its international relations. By academic year 1950-1951, the IEC had exchanges with 158 academic organisations and received 1,381 books and journals in donations or exchanges. Foreign publications were classified and amassed at the flat on Gran Via, and in 1989 when the Institut rejoined the board of the Biblioteca de Catalunya, which it had founded 75 years earlier, it donated more than 20,000 volumes which it had been sent from 244 entities in 40 countries since 1946. In 1950, after constant obstruction from the Francoist authorities, Ramon Aramon managed to attend the annual assembly of the Union Académique Internationale, whose board he would join in 1959. Aramon would serve as the vice-president of the UAI between 1961 and 1968. For the Institut, membership to the UAI meant protection at home.

Starting in 1944, the annual Diada de Sant Jordi resumed. This event, held on Saint George's day, the patron saint of Catalonia, was first held at the home of Puig i Cadafalch and later at the homes of Joan Botey and Lluís Bonet i Garí. The awards were also restored in 1947, once the donations for winners had been recovered from the banks. In 1949, six works were awarded prizes.

Publications resumed in 1947 when *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409): Col·lecció de documents per a la història de l'expedició catalana a Orient i dels ducats d'Atenes i Neopàtria* (Catalan Diplomacy in the Orient [1301-1409]. Collection of Documents for the History of the Catalan Expedition to the Orient and to the Duchies of Athens and Neopatria) was issued. This was a posthumous work by Rubió i Lluch, who had passed away in 1937. The other publication

issued in 1947 was *Histopatologia* (Histopathology) by Duran i Jordà, a physician in exile in Great Britain. Both books were published without passing the compulsory censorship.

The «Arxiu de la Secció de Ciències» (Archives of the Science Section) reemerged in 1947 in the guise of a collection of monographs, and two years later a new journal that would garner broad international prestige, *Estudis Romànics* (Romanesque Studies), was launched. The first issue was released in 1949 and featured contributions from renowned Romanesque scholars from abroad. Twenty volumes were published until 1987-1991.

Between 1946 and 1968, the IEC issued 85 publications, not counting the old annual reports by the secretary generals and the speeches by members from the festivities in the period from 1914 to 1936, published in 1946 with a false imprint date from 1938. An average of almost four units was published per year, including leaflets, journals, miscellanea and monographs. Although this represented a considerable drop compared to the previous yearly average of 12, it is nonetheless surprising that this average was achieved at all under the Francoist regime. Indeed, this average steadily grew over subsequent years.

Two new affiliated societies were founded and played a crucial role in binding the generations from before and after the Civil War, while they also served as a tool for scientific exchange at a time when the government had banned Catalan culture from publications of this kind. The first was the Societat Catalana d'Estudis Històrics (Catalan Society of Historical Studies, SCEH), founded in 1946, and the second was the Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials (Catalan Society of Juridical, Economic and Social Studies, SCEJES), founded in 1948.

When the second edition of Pompeu Fabra's *Diccionari general de la llengua catalana* (General Dictionary of the Catalan Language) appeared in 1954, with modifications contributed by the SF and some even proposed by Fabra himself prior to his death, the prologue of the new edition was written by Carles Riba, the then president of the SF. The Fabra dictionary was still regarded by the Institut as the normative dictionary despite the fact that it was not an IEC publication.

As Miquel Coll i Alentorn wrote, that was a time of “being publicly underground. The Institut did not hide from what it did, nor did it boast about it. It was regarded as an academic corporation and therefore beyond many of the limitations that were placed on associations at the time, and the authorities took the stance of neither recognising it as an academic corporation nor explicitly denying its status as such either.”

In 1957, the Institut celebrated its first 50 years at the home of Bonet i Garí with a memorable speech by Carles Riba. The value of the Institut as a symbol of reference rose during Franco's dictatorship. As Nicolau d'Olwer wrote to Joan Coromines, a member of the SF since 1950, whilst in exile in Mexico in 1960, “The Institut is going through difficult times and it will go through still

more. Ensure things go as well as possible, but more than anything, save it. I don't know what will happen at home, but among emigrants it has an enthralling prestige. People who might not have even heard mention of it when they were in Catalonia talk about it today with almost mythical respect.”

The threats did not dissipate and the Institut's leaders made tireless efforts to win legal recognition and regain the former quarters from which it had been expelled. In 1948, the printer of the Institut's *Cartell de premis* (prize poster) was fined, despite the discretion with which it was distributed, and the Institut was forced to pay the fine. Two of the SCEH's events were banned and in 1955, the Diputació Provincial de Barcelona drew up plans to replace the IEC within an Instituto San Jorge. Eventually, however, there would be no need for the Institut to declare its refusal to disband because the plans ultimately unravelled in Madrid.

On 15 May 1959, the Festa Anual (annual festival) was broken up by police upon orders from the governor. Ramon Aramon and Lluís Bonet i Garí, at whose home the festival was being held, were interrogated at the police headquarters on the Via Laietana. Guests present, including the Consul General of France, the president of the Reial Acadèmia de Bones Lletres (Royal Academy of Belles-Lettres) and numerous university professors, had to return home once the police had taken their details. This represented a serious threat to the Institut's activities. Indeed, although the threat was warded off, when the Festa Anual resumed, attendance was not as extensive and varied and until 1968 the meetings would attract only small numbers. At the same time, funding from the Agrupació Cultural Minerva could not keep pace with inflation and the Institut's material foundations were crumbling. This situation was overcome when Òmnium Cultural, founded in 1961, offered the Institut new economic aid and its headquarters at Palau Dalmases (Dalmases Palace) on Barcelona's Carrer de Montcada. However, yet another hurdle arose when the Òmnium Cultural was shut down on government orders in 1963, a situation that lasted until 1967. The Institut had improved its financial base, but for five more years it would not find a suitable venue for its activity.

Despite the close of the headquarters at the Dalmases Palace, the Junta Assessora per als Estudis de Català (Advisory Board of Catalan Studies, JAEC) remained in operation on one floor of a house on Passeig de Gràcia on the corner of Carrer del Consell de Cent. The JAEC had been founded in 1961 to promote the training of Catalan language teachers; it was protected by Òmnium Cultural with intervention from the IEC's SF. A number of the IEC's events, in particular award giving ceremonies, were held here until 1967.

As its illustrious and esteemed members gradually passed away in exile, a second wave of members joined the IEC from the 1950s to 1960s, with the addition of Joan Ainaud, historian and director of Barcelona's art museums; Jaume Vicens i Vives, professor at the Universitat de Barcelona and initiator of contemporary academic history of Catalonia, who died prematurely in 1960;

Josep M. de Casacuberta, philologist and publisher; linguists Francesc de Borja Moll and Manuel Sanchis i Guarner, through whom ties were forged with Majorca and Valencia; historian Miquel Coll i Alentorn, who succeeded Soldevila in the EUC; physician and nephrologist Josep Alsina i Bofill; and botanist Oriol de Bolòs.

In the 1960s, the Institut doubled the average number of publications compared to the previous decade, but in the meantime the number of new titles in all genres published in Catalan by private publishing houses quadrupled. This meant that the relative weight of the IEC had diminished now that Catalan culture was beginning to overcome the extreme marginalisation that it had been subjected to. Nevertheless, the number of new titles in Catalan that had been published in 1936 was not matched until 1977.

With the exception of the SCB, the IEC's other affiliated societies, even the ones created between the 1940s and 1950s, remained largely inactive.

Several IEC members participated in the drafting of the *Gran Enciclopèdia Catalana* (Great Catalan Encyclopaedia, GEC), including Ramon Aramon, as well as a number of the Institut's most faithful contributors, such as Jordi Carbonell, the first director of the GEC. The first volume appeared in 1968 and the last and fifteenth was issued in 1980. Although it is not an Institut work, per se, it was drafted together with the IEC and it contributed to a significant extension of the Catalan lexis.

The founding of the new Universitat Autònoma in 1968, the creation of professorships in Catalan Language and Literature at the Universitat de Barcelona in 1965, and the decision to teach Catalan History as an elective subject at these universities together diminished the significance and purpose of the *Estudis Universitaris Catalans*. That said, the EUC had a by-product that sparked a good deal of interest: the Catalan Culture summer courses for foreign students, which were offered every year between 1961 and 1985. They were a formidable instrument for dissemination abroad, and future European Catalanophiles who would go on to become professors at a number of universities studied in their classrooms.

FROM THE FIRST INTERNAL REFORM TO OFFICIAL RECOGNITION AND THE RECOVERY OF THE IEC'S HEADQUARTERS, 1968-1977

At the same time as the IEC took up its headquarters in Dalmaes Palace, holding there its activities and festivals, negotiations began with the new president of the Diputació Provincial de Barcelona, Josep Maria de Muller i d'Abadal. The time then came for the first internal reform, in which the SC was subdivided to form the new Secció de Filosofia i Ciències Socials (Philosophy and Social Science Section, SFCS), with six more members. The first ones in 1968 were jurist Ramon Faus, president; geographer Pau Vila; educationalist Alexandre Galí; philosophy

historian Eusebi Colomer; economist Joan Sardà i Dexeus; and another economist, Ramon Trias i Fargas, the secretary.

According to the reforms of 1968, a president and a permanent council was to be elected every three years by the plenary of members; council members could only be reelected for one other consecutive mandate, but Ramon Aramon was the permanent secretary general. The first standing president of the IEC was Jordi Rubió, who was also the president of the SHA. He was succeeded by physician and biologist Pere Domingo from 1970 until 1974, when another physician, Josep Alsina i Bofill, was elected; Alsina i Bofill was reelected in 1976 and served as president until 1978.

Starting in 1958, the SHA was presided over by Jordi Rubió until he gave up the post in 1976 at the age of 89. He was succeeded by Joan Ainaud, who left the post when he was elected president of the IEC in 1978. Pere Bohigas was still at the helm of the SF. In 1964, the presidency of the SC went to philosophy historian Joaquim Carreras i Artau when Pius Font i Quer died. Carreras i Artau died in 1968 and was followed in the presidency of the SC by the doctor of pharmacy Antoni Esteve, who passed away in 1979. Ramon Faus was the president of the new SFCS until he died in 1987.

The negotiations with the Diputació Provincial, now that it was no longer striving to alter the significance and autonomy of the Institut as it had before, were frustrated in 1971, and the IEC was forced to await the death of General Franco for these efforts to bear fruit. Before that, however, in 1975 the budget of the Diputació Provincial, when Joan Antoni Samaranch was its president, contained a two million peseta subsidy for the IEC for the first time. Meanwhile, the IEC was still receiving support from Òmnium Cultural, although it often found itself overwhelmed by the expenses incurred by society's demand for teaching in Catalan, which was still not funded by the state in official primary and secondary education. Nonetheless, within its diminished abilities, Òmnium continued to fund the IEC until 1981. In 1976, subsidies from the Diputació Provincial to the IEC were doubled, while it also promised to return the Institut to the Casa de Convalescència. First, however, it had to find new premises for the entities housed there.

Finally, the Royal Decree of 26 November 1976 officially recognised the Institut "as an academic, scientific and cultural corporation [...] whose scope of action shall extend to the lands of Catalan language and culture". In the same decree, the Spanish government approved the Institut's bylaws drafted in 1968. It is no coincidence that it was around this time that the last Franco Courts took the popularly known "hara-kiri" decision to approve the political reforms of Adolfo Suárez's government.

The only point pending was the return to its former quarters. In July 1977, one month after the first democratic elections, the Diputació Provincial and the Ajuntament de Barcelona allowed the Institut to return to the Casa de Convalescència; the Diputació taking charge of the building's restoration and refurbishment. Construction took much longer than expected, so the Institut did not

move back to its former headquarters until 1982, when it finally left Dalmaes Palace, where it had been housed for 15 years.

By the mid-1970s, the majority of the Institut's former affiliated societies were reactivated with the influx of younger generations. New societies were also founded, such as the Societat Catalana d'Estudis Litúrgics (Catalan Society of Liturgical Studies, SCEL) in 1970; the Societat Catalana de Musicologia (Catalan Society of Musicology, SCM) in 1973; the Amics de l'Art Romànic (Friends of Romanesque Art, AAR) in 1977; and the Societat Catalana d'Economia (Catalan Society of Economics, SCE), created from the 1977 refounding of one of the departments of the SCEJES. One watershed event was the 1976 publication of *Natura, ús o abús?: Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans* (Nature, Use or Abuse? White Paper on Nature Management in the Catalan-speaking Lands) by the ICHN. Ecology was beginning to make itself heard.

The Congress of Catalan Culture, which ended in 1977, took the IEC into account in its conclusions on research, in which it asked the institution "to adapt its operations to the needs of the times in which we live". The pressure from some of the Institut's sister institutions played a crucial role in the expansion and internal reform of the IEC.

THE FIRST PHASE OF NORMALISATION IN A DEMOCRATIC, AUTONOMOUS CATALONIA, 1978-1989

Under the presidency of Josep Alsina i Bofill, and in the period of the provisional Generalitat de Catalunya presided over by Josep Tarradellas, a reform process got underway that began with the creation of the position of added member, which enabled the maximum of seven members per section to be increased, although added members had no vote. The year 1978 marked the greatest expansion in the history of the IEC: 23 added members were elected in one go, 17 in the SC and six in the SHA. The SF continued to cover its vacancies without resorting to complementary members until 1985, and the SFCS did the same until 1987. By 1988, the Institut had gone from 28 to 64 members, of whom 36 were added members, twenty-five full members and three associate members, who could substitute an incapacitated or absent member and had the right to vote, unlike the added members. The average age of members dropped from 67.4 to 62. In 1978, the first female member of the IEC was elected, the botanist Creu Casas. The second and third women were not elected until 1989: biologist Mercè Durfort and lexicographer M. Teresa Cabré.

Over this 11-year period, another 12 new affiliate societies were recognised by the Institut. By 1979, they included the Associació Catalana de Sociologia (Catalan Sociology Association, ACS), the Societat Catalana d'Estudis Clàssics (Catalan Society of Classical Studies, SCEC), the Societat Catalana d'Estudis Numismàtics

(Catalan Society of Numismatics, SCEN) and the Societat Catalana d'Ordenació del Territori (Catalan Society of Land Surveying, SCOT). In 1984, the Institució Catalana d'Estudis Agraris (Catalan Institution of Agricultural Studies, ICEA) and the Societat Catalana de Pedagogia (Catalan Society of Pedagogy, SCP) joined, and the following year the Societat Catalana de Comunicació (Catalan Society of Communication, SCC) followed suit. In 1986, three former areas within the SCCFQM broke off into the Societat Catalana de Física (Catalan Society of Physics, SCF), the Societat Catalana de Química (Catalan Society of Chemistry, SCQ), the Societat Catalana de Matemàtiques (Catalan Society of Mathematics, SCM) and the Societat Catalana de Tecnologia (Catalan Society of Technology, SCT). The Societat Catalana de Llengua i Literatura (Catalan Society of Language and Literature, SCLL) was founded in the same year. Through its sister institutions, the Institut remained open to the Catalan scientific community, as it does today. Indeed, without the Institut's help, the sister institutions would not have been able to grow or proliferate as they did. Over time, each sister institution began publishing its own journal and books with financial support from the Institut, in addition to funding through membership fees.

The 1979 bylaws placed the Generalitat de Catalunya in charge of scientific research. Accordingly, the staff and material resources of the CSIC in Catalonia were about to be transferred when the coup d'état took place on 23 February 1981. Although the coup failed, the planned transfer was suspended and subsequently shelved.

Notwithstanding, the 1982 publication of the proposals for technology and energy policy presented to the Generalitat were one of the hallmarks of the Institut's desire to participate in the scientific policy of Catalonia as an autonomous community. One of the first results of this willingness came when the Generalitat commissioned the Institut to draft a *Llibre blanc de la recerca a Catalunya* (White Paper on Research in Catalonia), published in 1984. The Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (Interdepartmental Commission on Research and Technological Innovation, CIRIT), created in 1980, began to fund the workshops, courses and symposia organised by the IEC and its sister institutions.

A number of projects and research centres sprang up in those years, the outcome of a consortium between the IEC, the Generalitat and other institutions. They included the Centre de Recerca Matemàtica (Centre for Mathematical Research, CRM) in 1984, the Centre de Terminologia Catalana (Catalan Terminology Centre, TERMCAT) in 1985, the Diccionari del Català Contemporani (Dictionary of Contemporary Catalan, DCC) and the Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (Centre for Ecological Research and Forestry Applications, CREAF) in 1987. At the same time, the Institut signed cooperation agreements with universities and a variety of organisations, including the CSIC, and joined, once again, the board of the Biblioteca de Catalunya.

In this period, the number of publications per year increased on average five times, compared to the period immediately preceding it. Ambitious programmes

like the corpus of mediaeval stained-glass windows, which is part of an international UAI programme, and *Catalunya Carolíngia* (Carolingian Catalonia), made significant and visible progress. Work on the *Diccionari de geologia* (Dictionary of Geology) was underway, a volume that was finally published in 1997.

As an academy, the Institut was responsible for compulsory rulings on monuments and assets of cultural interest for the Generalitat de Catalunya, which had been assigned this competence. After having provided its services to regularise the names of municipalities, the IEC produced an assessment of local flags and coats-of-arms at the behest of the Generalitat.

After Josep Alsina i Bofill, the leaders of the Institut were historian Joan Ainaud (1978-1982), chemist Enric Casassas (1982-1987) and historian Emili Giralt (1987-1995). Jordi Carbonell acted as the deputy secretary general alongside Aramon until 1989, when the latter retired.

With regard to the presidencies of the different departments, when Joan Ainaud gave up the presidency of the SHA, upon being elected president of the IEC, his post was filled by Miquel Coll i Alentorn from 1978 until 1988, when he gave up the position due to failing health. Enric Casassas held the presidency of the SC between 1979 and 1989, and Pere Bohigas stayed on as the president of the SF until 1989, when he left the post at the age of 88.

Although this period includes a number of positive events, such as the legacy bequeathed to the Institut by writer Mercè Rodoreda, public funding was insufficient to cover the surge in the IEC's activities and research programmes. The Institut strove to prove its validity and relevancy but it was difficult to generate much public visibility. As a result, by 1987 the Institut was facing severe financing troubles. It requested a loan, temporarily halted publications and did not renew its employees' contracts. However, a new agreement with the Generalitat signed in late 1988 enabled it to overcome this situation and usher in the new decade more optimistically, with a substantial increase in its public funding.

Shortly before the agreement, the IEC approved a reform of its bylaws, which consolidated and organised the process that had begun in 1977 – the origins of which lay in the reform of 1968. The Generalitat approved the new bylaws in 1989 and as a result all posts became both temporary and elected, and they could only serve for two consecutive terms. The president, vice president, treasurer and secretary general of the IEC would be elected by all the members of the corporation. Moreover, the presidents of the sections would also be members of the Standing Committee, the highest governing body. Members could no longer be members of the Standing Committee and hold another post in a department, as had been possible until then. To cite just one example, a member could not be both president of the Institut and president of a section, as they could before; nor could a member be the secretary general and the secretary of a section. The presidents of the affiliated societies came to be members of the Institut's departments and plenary with equal rights, although they could not elect new full and corresponding members. The added members became full members.

Upon reaching the age of 70, a full member would become an emeritus member without relinquishing any rights, thus generating a new vacancy. There would be 21 full members per section, although the total number of members would rise in 1989 with the subdivision of the SC into two parts: the Secció de Ciències Biològiques (Biological Science Section, SECCB) and the Secció de Ciències i Tecnologia (Science and Technology Section, SECCT). There were now five sections as opposed to 1911's three.

RENEWED IMPETUS IN RECENT DECADES, 1989-2008

In 1989, the drafting of the Institut's dictionary began in earnest and it was published as a normative dictionary in 1995. By 2004 approximately 123,000 copies had been sold. The law passed by the Generalitat de Catalunya on 3 May 1991 reaffirmed the IEC's linguistic authority.

Thirty-seven prizes in the most varied realms of knowledge were granted each year by the Sant Jordi board of judges. Moreover 16 study grants were also awarded.

Between 1989 and 2000, the IEC published 541 monographs and leaflets and 341 periodicals. In the first four years of the new millennia, the average annual number of publications rose from 80 to over 100. There were many important new developments, including the publication of the complete works of Enric Prat de la Riba and Pompeu Fabra; the *Atles lingüístic del domini català* (Linguistic Atlas of the Catalan Dominion); *La ciència en la història dels Països Catalans* (Science in the History of the Catalan-Speaking Lands), jointly published with the Universitat de València (University of Valencia); a reissue of *Estudis Romànics* and the creation of a new journal, *Contributions to Science*. The latter was published in English by the two science sections as external outreach foreign references concerning Catalan research, with 13 issues published since its launch in 1999. A new international journal on Catalan history was launched in 2008: the *Catalan Historical Review*.

During these years, the Institut welcomed seven more affiliated societies: the Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica (Catalan Society of the History of Science and Technology, SCHCT) in 1991; the Associació Catalana de Ciències de l'Alimentació (Catalan Association of Food Sciences, ACCA) in 1993; the Societat Catalana d'Estudis Hebraics (Catalan Society of Hebrew Studies, SCEHB) in 1995; the Societat Catalana d'Estudis Jurídics (Catalan Society of Legal Studies, SCEJ) also in 1995; the Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana (Society of the History of Education in Catalan Countries, SHE) in 2001; and the Societat Catalana de Terminologia (Catalan Society of Terminology, SCATERM) and the Societat Catalana de Sociolingüística (Catalan Society of Sociolinguistics, SCS), both in 2008. The IEC's 28 affiliated societies had a total of 9,301 members, with an average of 332 per institution,

although they displayed major numerical disparities: while the smallest had only 38 members, the largest had 1,422.

The Generalitat de Catalunya called on the Institut to draw up and publish the *Reports de la recerca a Catalunya* (Reports on Research in Catalonia) in each of the fields of knowledge. The first set of reports, covering the period from 1990 to 1995, appeared in 1998, and the second set, covering 1996 to 2002, was published in 2005.

Between 1996 and 2003, the Institut held around 20 scientific workshops or symposia examining a wide range of topics, including human cloning, water as a basic and scarce resource, linguistic standardisation and the history of Catalan historiography.

Historian Emili Giralt was the president of the Institut until 1995. After him, mathematician Manuel Castellet was elected, who went on to serve another mandate until 2002. He was succeeded by the pharmacologist and former minister of the Generalitat, Josep Laporte. When Laporte died suddenly in 2005, sociologist Salvador Giner, until then the first vice president, was elected. The 1995 elections were the first ones in which two candidates contended for the presidency; in 2002 there were three, in 2005 two and in 2009 again two. In the last two, Salvador Giner was re-elected.

Since 1989, the presidents of the SHA have been archaeologist Pere de Palol, until 1995; mediaevalist and palaeographer Anscari Manuel Mundó, until 1998; contemporary historian Albert Balcells, until 2006 when he was succeeded by mediaevalist M. Teresa Ferrer. The presidency of the SECCB was held by botanist Oriol de Bolòs, until 1992; biochemist Josep Carreras, until 1994; biologist Mercè Durfort, until 2000; and endocrinologist Màrius Foz, until 2008 when he was succeeded by the botanist Josep Vigo and subsequently by the clinical biochemistry and molecular pathology specialist Francesc González i Sastre. Since 1989 the presidents of the SECCCT have been chemist Heribert Barrera, until 1991; architect Manuel Ribas i Piera, from 1991 to 1992; chemist Enric Casassas, until 1995; Manuel Ribas i Piera, until 2001; Joaquim Casal i Fàbrega, until 2002; engineer Joaquim Agulló, until 2006 succeeded by geologist David Serrat. During the same period, the presidents of the SF have been Antoni M. Badia i Margarit, until 1995; Joan A. Argenter until 2002; and Joan Martí i Castell, until 2010. The presidents of the SFCS have been literary critic and educator Joan Triadó from 1988 to 1992; jurist Josep M. Puig i Salellas until 1994; economist Josep M. Muntaner until 2000; geographer Joan Vilà-Valentí from 2000 until 2007; and education historian Josep González-Agàpito since 2007.

The Institut's image and operations improved with the third refurbishment of the Casa de Convalescència performed in the last two years of the 20th century. At the same time, new sites on the nearby Carrer de Maria Aurèlia Capmany were acquired for its sister institutions.

The second, revised, corrected and expanded edition of the *Diccionari de la llengua catalana* was issued in 2007, the centennial year of the IEC. The events

and exhibitions commemorating the centennial helped contribute to raising society's awareness of the IEC's role over the past century.

There are currently 44 research programmes underway, 14 of which are in history, seven in the biological sciences, five in technology, 12 in philology and six in the social sciences and philosophy.

Many more deeds, works and individuals should be mentioned here, but the constraints of a brief summary do not permit mention of them all. The Institut's yearbooks offer more comprehensive information.

To recapitulate, it is worth recalling the general features of the Institut's endeavours over the course of its first 100 years.

The Catalan language, just like all living languages, is evolving, but it should do so following its own internal rules in order to prevent degeneration. It should also have a standard written form. The IEC's role in this effort has been crucial for Catalan, the language of a stateless nation. If the rules had not been laid down, linguistic normalisation with the use of the native language in public spheres would have been a pipedream, although it is obvious that this endeavour also requires political will and citizen cooperation.

If Catalan culture has managed to outlive two dictatorships, it is because the IEC has contributed as a benchmark institution along with other entities, supported by the loyalty of those who continue to read and write in their own language.

The Institut has ensured that Catalan high culture has been directly represented in international scientific associations.

The IEC has always been attentive to all Catalan-speaking lands, from Alghero on the island of Sardinia to the Franja de Ponent (Western Strip), which administratively falls within Aragon, and from the Institut's branch in Perpinyà (1999) to the ones in Alacant (2005) and Castelló (2001). Members living throughout the entire Catalan linguistic domain have always been elected to the Institut, and in recent years special emphasis has been placed on persevering in this effort. This conscientious dedication to the entire linguistic region helps overcome the insufficient connection between territories for partisan political reasons, and it is in opposition to the recent trend of linguistic secessionism that considers Catalan and Valencian to be two distinct languages. This trend, that is gaining ground in certain sectors of Valencia, puts at risk the survival of the very language it is intended to serve.

In the realm of the biological, exact and technological sciences, there would be virtually no publications in Catalan were it not for the Institut's efforts, and this is a factor of paramount importance in linguistic and cultural normalisation.

Many works which are used as basic research tools in diverse fields of knowledge would never have been written and published had it not been for the Institut. Moreover, because these works are addressed to an expert audience, not enough copies of most of these works could have been published to make them profitable for the average private publishing house. From 1907 to 2005, the IEC

published a total of 2,920 units, including monographs, miscellanea, reports, biographies, speeches, congress proceedings, symposia and countless scientific journals. On average 30 publications per year have been published, a remarkable figure considering the Institut's tumultuous history. Between 2000 and 2008, the annual average number of publications in all formats was 112 and rising.

Through its symposia and congresses, the IEC acts as a realm of exchange and debate among researchers from a wide range of institutions which do not always have sufficient channels of communication with each other.

The IEC has always played and continues to play a prominent role in the preservation of the artistic, monumental, documentary and natural heritage of the Catalan-speaking lands, and it constantly provides counsel to the public authorities in these fields both at their request and on its own initiative.

After the most recent expansions, the Institut, with its 128 full members, 54 emeritus members, 67 corresponding members, 122 technical and administrative staff members and all the members of its affiliated societies, is ready and willing to rise to the challenges of the 21st century with the confidence that comes from having 100 years of service to Catalan culture under its belt.

RESUMEN EN CASTELLANO

El 18 de junio de 1907 se fundaba el Institut d'Estudis Catalans (IEC). El catalanismo acababa de convertirse en un movimiento de masas. La Solidaridad Catalana había ganado las elecciones provinciales y generales y Enric Prat de la Riba había sido elegido por primera vez presidente de la Diputación de Barcelona, el 24 de abril de aquel año. Una de sus primeras decisiones, con la aprobación de la corporación provincial, fue la creación del IEC, destinado a «la alta investigación científica en todos los aspectos de la cultura catalana». En sus primeros años fue un centro de estudios históricos que comprendía la historia política, literaria, artística y jurídica.

No debía ser una entidad primordialmente honorífica, como las antiguas academias, sino un núcleo organizador de la investigación que había de transformar la labor individual en una empresa colectiva. Se trataba de la primera institucionalización con el apoyo público del movimiento que habían iniciado los literatos de la Renaixença al convertir la lengua popular en lengua moderna de cultura y que habían completado los centros excursionistas con el conocimiento de los monumentos, del folklore, de la geografía y del patrimonio natural de Cataluña. Se trataba de alcanzar un primer estadio de profesionalización y de proyectar internacionalmente a la comunidad científica catalana como tal, de convertir la cultura catalana en una cultura nacional normal equiparable a las demás europeas.

196

Tres figuras hay que destacar entre los ocho fundadores. En primer lugar, el primer presidente, Antoni Rubió i Lluch, catedrático de literatura de la Universidad de Barcelona y primer profesor de los Estudis Universitaris Catalans (EUC), fundados a raíz del Primer Congreso Universitario Catalán, de 1903, y que eran una especie de estudios de tercer ciclo para formar investigadores. De los EUC, alojados al principio en el Ateneo Barcelonés, salieron después algunos de los futuros miembros del Institut, la segunda generación, la de 1917, la del Noucentisme. En segundo lugar, fue importante el primer secretario del Institut, Josep Pijoan, arquitecto e historiador del arte, descubridor de la pintura mural románica catalana, y, en tercer lugar, Josep Puig i Cadafalch, también arquitecto y arqueólogo, mano derecha de Prat de la Riba en política cultural. A su lado encontramos a Jaume Massó i Torrents, estudioso de la historiografía, catalanista republicano y antiguo editor de la revista *L'Avens*, el núcleo iniciador del Modernismo; Joaquim Miret i Sans, erudito medievalista y descubridor de las *Homilies d'Organyà*, el primer texto en lengua catalana; Guillem M. de Brocà, jurista y estudioso del derecho civil catalán; Miquel dels Sants Oliver, historiador de la literatura mallorquina, director del *Diario de Barcelona* y después del diario *La Vanguardia*, jefe de Secretaría del Ateneo Barcelonés y futuro presidente de la entidad, y, finalmente, Pere Coromines, entonces jefe de la Sección de Hacienda del Ayuntamiento de Barcelona, escritor y político catalanista republicano. La media de edad de estos primeros miembros era de 43,8 años. El más joven era Pijoan, que tenía veintiocho años.

El Institut se instaló en el segundo piso del Palacio de la Generalidad, en unas dependencias que acababa de abandonar la Audiencia de Barcelona al trasladarse al Palacio de Justicia, en el paseo de Sant Joan. El Institut tenía entrada propia por la calle del Bisbe. Enseguida estableció relación de intercambio de publicaciones con ciento quince instituciones académicas y universitarias de todo el mundo. Inmediatamente se empezó a formar una biblioteca con adquisiciones y donaciones de fondos importantes: las bibliotecas de Marià Aguiló, Jacint Verdaguer, Pròsper de Bofarull, Raimon Casellas, Isidre Bonsoms, el *Cançoner Gil* y otros conjuntos.

A partir de 1908 el IEC empezó a publicar una serie de obras que todavía hoy conservan buena parte de su validez de entonces: *Les pintures murals catalanes*, de Pijoan; los primeros volúmenes de *Les monedes catalanes*, de Joaquim Botet i Sisó; el primer volumen de *L'arquitectura románica a Catalunya*, de Puig i Cadafalch, Antoni de Falguera y Josep Goday; el primer volumen de *Documents per l'història de la cultura catalana mig-èval*, de Rubió i Lluch, y el primer volumen del *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, en gran formato. Esta fue una publicación donde se fueron difundiendo todas las novedades de los conocimientos históricos que se iban alcanzando, desde el descubrimiento de la estatua de Esculapio en Empúries hasta las pinturas rupestres de El Cogul. Se llegó a publicar ocho tomos del *Anuari*, todos consagrados a temas históricos, hasta 1936.

Debe tenerse en cuenta que la fundación del IEC tuvo lugar en un contexto favorable. En 1906 se había celebrado el Primer Congreso Internacional de la Lengua Catalana, convocado por Antoni M. Alcover, canónigo de Mallorca e iniciador del diccionario de la lengua catalana, el futuro *Diccionari català-valencià-balear*. En enero de 1907 el Gobierno había creado la Junta de Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas (JAE), presidida por Santiago Ramón y Cajal y compuesta de veintiún miembros. Tres años después de la fundación del IEC, tuvo lugar la fundación en Madrid del Centro de Estudios Históricos, dependiente de la JAE y con unas finalidades, para el conjunto del Reino, similares a las que el IEC tenía para las tierras de habla catalana. La JAE fue la predecesora del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), creado después de la Guerra Civil española a raíz del desmantelamiento de la Junta, al tomar posesión de sus instalaciones la nueva entidad.

197

LA AMPLIACIÓN Y ORGANIZACIÓN EN TRES SECCIONES Y LAS GRANDES REALIZACIONES EN TIEMPOS DE LA MANCOMUNIDAD DE CATALUÑA: 1911-1923

Prat de la Riba decidió ampliar el IEC en 1911. Al lado del núcleo primitivo, que constituiría la Sección Histórico-Arqueológica (SHA), aparecieron la Sección de Ciencias (SC) y la Sección Filológica (SF). Seguía el modelo del Instituto de Francia, como federación de academias francesas, hasta el punto de que, inicialmente, las secciones se denominaban *instituts*. Los presidentes de cada sección lo serían

por rotación, un cuatrimestre cada uno, de todo el IEC, con un secretario permanente, que fue Eugeni d'Ors, el pensador definidor del Noucentisme. Ors ocupó este puesto hasta 1920, momento en que fue destituido y sustituido por decisión del plenario del IEC por el historiador Ramon d'Alòs-Moner, que ocuparía el cargo hasta su muerte, en 1939. Cada sección contaba con sus respectivos secretarios redactores, unos jóvenes colaboradores temporales indispensables, y algunos llegarían a miembros numerarios del Institut.

Por tanto, el IEC se convertía en un cuerpo de veintiún especialistas residentes (siete por sección) con otros tantos miembros correspondientes, de los que siete residían en tierras de habla catalana y catorce en el exterior.

El primer presidente de la SF fue Antoni M. Alcover, sustituido en 1917 por Pompeu Fabra, con el poeta Josep Carner de secretario de la Sección. Ausente a partir de 1920 a causa de su carrera como cónsul, Carner nunca perdió el contacto con el IEC.

El primer presidente de la SC fue el médico ginecólogo, catedrático de la Facultad de Medicina y político regionalista Miquel A. Fargas, que, al morir en 1916, fue sustituido por el también médico y entomólogo Josep M. Bofill i Pichot. Pere Coromines pasó a la SC porque esta también se ocupaba de las ciencias sociales y de la filosofía. Tres figuras más hay que destacar de esta Sección, además de Eugeni d'Ors y los ya mencionados. Son el médico August Pi i Sunyer, fundador del Instituto de Fisiología en 1920 y catedrático de la Facultad de Medicina de Barcelona; el biólogo y filósofo Ramon Turró, director del Laboratorio Microbiológico Municipal de Barcelona, y el físico y matemático Esteve Terradas.

En la SF otros de los primeros miembros fueron el poeta Joan Maragall, que murió en el mismo 1911; el dramaturgo Àngel Guimerà; el traductor de textos bíblicos Frederic Clascar, y el catedrático de griego Lluís Segalà. Debe indicarse que al lado de los lingüistas siempre ha habido en la SF literatos, como Joaquim Ruyra, Jaume Bofill i Mates (Guerau de Liost), Josep Carner (ya mencionado), Josep M. López i Picó, Carles Riba, Josep M. de Sagarra, J. Vicenç Foix, Josep M. Llompart, M. Àngels Anglada y Jordi Sarsanedas, limitándonos a los ya desaparecidos.

Bajo la batuta de Pompeu Fabra, que había dejado la cátedra de química de la Escuela de Ingenieros de Bilbao para ocupar la de lengua catalana, creada por la Diputación de Barcelona, empezó el proceso de normativización del catalán, labor imprescindible para que, además de lengua literaria, pudiese también ser lengua de la escuela y de la Administración. Solo así, con ortografía unificada y depuración de barbarismos, podía sobrevivir la lengua catalana al lado de lenguas de estado como el castellano y el francés.

Primero se publicaron las *Normes ortogràfiques* del IEC en 1913 y, como complemento imprescindible, aparecieron en 1917 el *Diccionari ortogràfic* y en 1918 la *Gramàtica catalana*, también de Fabra. La Diputación, primero, y la Mancomunidad de Cataluña, a continuación, adoptaron las normas del Institut y Prat de la Riba pidió que todo el mundo las siguiese por patriotismo, pero no se evitaron las resistencias y oposiciones.

En 1914, antes del estallido de la Primera Guerra Mundial y poco después de la constitución de la Mancomunidad de Cataluña como federación de las cuatro diputaciones catalanas y organismo preautonómico, el Institut abrió al público su biblioteca, convertida en Biblioteca de Cataluña, verdadera biblioteca nacional, ubicada en el Palacio de la Generalidad al lado de las tres salas y de los despachos del Institut. El primer director de la Biblioteca de Cataluña, hasta 1939, fue Jordi Rubió i Balaguer, hijo de Antoni Rubió i Lluch. Este último dejó en 1915 la presidencia de la SHA para cederla a Puig i Cadafalch, que ocuparía este lugar hasta su muerte, en 1956.

Cuando murió Prat de la Riba, en agosto de 1917, le sucedió como presidente electo de la Mancomunidad de Cataluña Puig i Cadafalch, presidente de la SHA y como tal presidente del IEC el primer cuatrimestre de cada año. Este hecho reafirmó la vinculación del IEC a la corporación supraprovincial, que aspiraba a la autonomía política de Cataluña, pero la Mancomunidad no la consiguió cuando presentó un proyecto de Estatuto inmediatamente después de la Primera Guerra Mundial, en 1918.

Aquella dependencia de la Mancomunidad tenía ventajas e inconvenientes, como pudo verse en el asunto de la destitución de Eugeni d'Ors, quien acabó trasladándose a Madrid y rompiendo de hecho con el catalanismo y la cultura catalana.

Al lado del *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, la revista de la SHA, aparecieron en 1911 los *Arxius de l'Institut de Ciències* (después «Arxius de la Secció de Ciències»), con treinta y tres entregas hasta 1924. En 1913 salió el *Butlletí de Dialectologia Catalana* como publicación periódica de la SF, con veinticuatro volúmenes publicados hasta 1937.

Bajo la tutela de las tres secciones del Institut apareció un conjunto de servicios y laboratorios, que le confió la corporación provincial barcelonesa y después la regional catalana. Cabe destacar las Oficinas Lexicográficas, creadas en 1912 y dirigidas por Pompeu Fabra; el Servicio de Conservación y Catalogación de Monumentos (1914), dirigido por Jeroni Martorell; el de Excavaciones (1914), dirigido por el arqueólogo Pere Bosch Gimpera; el Servicio Meteorológico de Cataluña (1921), dirigido por Eduard Fontserè, a partir de la Estación Aerológica de 1914; el Laboratorio, después Instituto de Fisiología, dirigido por August Pi i Sunyer, y el Laboratorio de Psicología Experimental (el primero de España), dirigido el 1922 por el belga Georges Dwelshauvers. La exclusión de Eugeni d'Ors y la clausura de los seminarios que había creado representaron una perturbación para la SC. El vacío no llegó a ser cubierto del todo por Ramon Turró como dinamizador.

De manera parecida, la ruptura con Antoni M. Alcover, que se llevó en 1918 a Mallorca sus archivos con miles de fichas que había reunido, representó un freno para el programa del diccionario del IEC.

El radio de influencia y de acción del IEC se vio ampliado con la creación de las tres primeras sociedades filiales: la Societat Catalana de Biologia (SCB),

creada en 1912; la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN), incorporada en 1915 pero fundada como tal en 1899, y la Societat Catalana de Filosofia (SCF), creada en 1923, que fue a corto plazo la menos activa de las tres.

Fue grande la implicación del IEC en los Cursos Monográficos de Altos Estudios e Intercambio. Fueron invitados a impartir cursos investigadores extranjeros de la categoría del matemático Jacques Hadamard (1921) y Albert Einstein (1923), entre otros.

Con el ingreso en la Unión Académica Internacional (UAI), creada pocos años antes en Bruselas, culminó en 1923 la proyección exterior del IEC. La implicación y el reconocimiento del IEC en esta entidad llegaron al punto de que Lluís Nicolau d'Olwer, miembro del Institut, presidiera la UAI entre 1935 y 1937.

EL RETROCESO IMPUESTO POR LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA: 1923-1930

Como el IEC era una pieza de la normalización nacional catalana en el orden cultural, había de padecer las mismas vicisitudes que el proceso y la lucha por la autonomía política de Cataluña. La primera dictadura española del siglo XX prohibió la lengua catalana en las corporaciones y suprimió la Mancomunidad catalana en 1925, de manera que el IEC se vio privado de la subvención pública y del reconocimiento oficial, después de la supresión en 1924 de un servicio como el Laboratorio de Psicología Experimental y de una inspección confiada a la Universidad de Barcelona que no dio el resultado deprimente esperado para el IEC, sino que resultó elogiosa. La Diputación primorriverista se apropió directamente de la Biblioteca de Cataluña, denominada por primera vez Biblioteca Central, y de los servicios que hasta entonces tenía confiados el IEC, si bien continuaron funcionando con el mismo personal aunque con notables dificultades.

El Institut hubo de suspender las fiestas anuales y los premios que venía concediendo desde 1914, pero continuó trabajando y publicando gracias al apoyo económico de treinta y nueve mecenas, entre los que destacan Francesc Cambó y Rafael Patxot. El Institut no solo mantuvo su presencia en la UAI, sino que también fue uno de los fundadores del Comité Internacional de Ciencias Históricas, en 1926 en Ginebra.

Un nuevo tipo de publicaciones apareció entonces: fueron las *Memòries*; la SHA editó cuatro; la SC, dos, y la SF, tres. Esta última consiguió incluso publicar seis números del *Butlletí de Dialectologia Catalana* durante el sexenio dictatorial. El ambicioso programa de edición de las crónicas medievales catalanas, diseñado por Massó i Torrents en 1910, tuvo bajo la dictadura su primer fruto: la publicación de *Gesta comitum barcinonensium* en 1925, a cargo de Massó i Torrents y de Louis Barrau Dihigo. Al mismo tiempo Ramon d'Abadal y otros iban reuniendo los materiales para la edición de los documentos de Cataluña anteriores al año 1000, la futura *Catalunya carolíngia*, el primero de cuyos volúmenes no aparecería hasta el año 1950.

Las circunstancias excepcionales de la dictadura, con su política descatalanizadora de las instituciones, hicieron más urgente contar con un diccionario normativo. Por iniciativa del editor Antoni López-Llausàs y con el apoyo económico decisivo de Cambó, el *Diccionari general de la llengua catalana* fue redactado durante aquellos años difíciles por Pompeu Fabra, que había perdido su cátedra de lengua catalana y rechazó la nominación como miembro de la Real Academia Española. El *Diccionari general de la llengua catalana* salió publicado en volumen único en 1932 y fue adoptado como propio por el IEC. En el prólogo Fabra advertía de que era el cañamazo del futuro diccionario del Institut.

En Mallorca aparecía en 1926 el primer volumen del *Diccionari català-valencià-balear*, de Antoni M. Alcover y de Francesc de Borja Moll. El décimo y último volumen de esta magna obra aparecería en 1964.

Continuaron funcionando los EUC, expulsados del Palacio de la Generalidad, con Jordi Rubió como sucesor de su padre, Antoni Rubió, como profesor de literatura catalana; Pompeu Fabra como profesor de lengua catalana, y Francesc Martorell i Trabal, que era secretario de la SHA, como profesor de historia de Cataluña. En aquellos años fueron discípulos de los EUC, entre otros, dos figuras del Institut, todavía muy jóvenes entonces: Ramon Aramon y Miquel Coll i Alentorn.

EL NUEVO DESPLIEGUE DEL IEC EN UNA CATALUÑA AUTÓNOMA Y REPUBLICANA: 1930-1939

201

Después de la caída de Primo de Rivera, en enero de 1930, la Diputación de Barcelona, que estaba nuevamente en manos regionalistas, volvió a conceder al Institut su apoyo económico y su reconocimiento oficial. El IEC recuperó la mayor parte de los servicios que había perdido, a la vez que se reincorporaba al Patronato que regía la Biblioteca de Cataluña, que recuperaba su nombre originario. El Ayuntamiento de Barcelona cedió al IEC la Casa de Convalescència del antiguo Hospital de la Santa Creu, un hermoso palacio del siglo XVII, y la Diputación se comprometió a restaurar y rehabilitar el edificio. Después del cambio de régimen del 14 de abril de 1931, la Generalidad republicana mantuvo todos los compromisos anteriores con el Institut, que dejó el Palacio de la Generalidad la primavera de 1936 para ir a su nueva sede, al lado del nuevo emplazamiento de la Biblioteca de Cataluña en el edificio que había ocupado el Hospital de la Santa Creu.

Volvieron a celebrarse entre 1931 y 1936 las fiestas anuales con concesión de premios. El IEC celebró sus primeros veinticinco años en 1932 con una publicación conmemorativa. En aquel período Puig i Cadafalch continuaba de presidente de la SHA; Pompeu Fabra, de la SF, y Pere Coromines desde 1930 presidía la SC.

A principios de los años treinta cesaron en Cataluña las últimas resistencias a la normativa lingüística del IEC, a la vez que los escritores valencianos

adoptaban las *Normes* de Castelló, conformes a las del IEC. Francesc de Borja Moll aprovechó el paso de la B a la C del *Diccionari català-valencià-balear* para publicarlo a partir de aquel momento de acuerdo con las reglas fabrianas. Una sola lengua estándar escrita regía en todas las tierras de habla catalana.

En el transcurso de los primeros años treinta se fundaron dos nuevas sociedades filiales del IEC: la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (SCCFQM), en 1932, y la Societat Catalana de Geografia (SCG), en 1935.

La media anual de volúmenes publicados entre 1930 y 1938 por el Institut, entre monografías, corpus, revistas y misceláneas, fue de doce.

Prácticamente, una vez incluidas en la Universidad Autónoma de Barcelona la lengua, la literatura, la historia y la geografía catalanas y otras materias relacionadas con Cataluña a partir de 1933, los EUC perdieron parte de su razón de ser y fueron integrados en la Universidad. Pompeu Fabra fue nombrado catedrático y presidente del Patronato que rigió la Universidad Autónoma.

El estallido de la Guerra Civil española en 1936 representó una alteración de la vida del IEC, aunque conservó la protección de la Generalidad y mantuvo su presencia en las instituciones científicas internacionales. Tampoco se interrumpieron sus publicaciones. Así, en 1936 apareció el octavo volumen del *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* como publicación de historia; en 1937 salió la cuarta edición corregida y aumentada del *Diccionari ortogràfic*; el mismo año se publicó el número 24 del *Butlletí de Dialectologia Catalana*, a la vez que se acabó de editar la *Flora de Catalunya*, terminada por Pius Font i Quer, una obra cuyo primer volumen había aparecido en 1913, a cargo de Joan Cadevall. En 1938 el IEC todavía publicó el *Cartulari de Poblet*. Durante la guerra no hubo más que dos reuniones plenarias y dejaron de celebrarse las fiestas anuales y de concederse los premios.

ECLIPSE, RECONSTRUCCIÓN Y SUPERVIVENCIA BAJO EL RÉGIMEN FRANQUISTA: 1939-1968

Después de la Guerra Civil, los vencedores echaron al Institut de su local, confiscaron sus materiales, destruyeron una parte de ellos y consideraron desaparecida la institución, aunque no la incluyeron explícitamente en la lista de las prohibidas. Tal como ya había pasado en la dictadura anterior, la Diputación de Barcelona absorbió los servicios encomendados al IEC, pero en esta ocasión hubo depuración del personal. Ferran Valls i Taberner, que se había visto obligado a exiliarse en 1936 y volvió con los vencedores, dio por extinguido el IEC y colaboró en la creación, en 1940, del Instituto Español de Estudios Mediterráneos, que ocupó la Casa de Convalescència hasta que fue reemplazado en ese lugar por la nueva delegación del CSIC en Barcelona, en espera de que estuviesen acabadas las obras de su nueva sede en el vecino edificio de la calle de las Egipcíacues.

Valls i Taberner murió en 1942. Años más tarde su hermano fue uno de los mecenas del IEC. Otros miembros del IEC que también estaban al servicio de los vencedores eran Eugeni d'Ors y Esteve Terradas.

Durante la guerra o inmediatamente después murieron Lluís Segalà, Ramon d'Alòs-Moner, Ferran de Sagarra, Pere Coromines y Joaquim Ruyra. Permanecieron en el exilio desde 1939 Pompeu Fabra (que murió en Prada de Conflent en 1948), Lluís Nicolau d'Olwer, Jaume Serra i Húnter, Pere Bosch Gimpera, August Pi i Sunyer, Josep Carner y Carles Riba. Este último fue el único de todos ellos que volvió a Barcelona, en 1943, y sucedería a Fabra como presidente de la SF.

Puig i Cadafalch, que había tenido que exiliarse en 1936, volvió de Francia definitivamente en 1942 y se instaló en Barcelona. El 17 de abril de ese mismo año, en su casa de la calle de Provença número 231, se reunieron con él López i Picó, Eduard Fontserè y el secretario de las extinguidas Oficinas Lexicográficas, Ramon Aramon, de treinta y cinco años, que se convirtió enseguida en miembro numerario y secretario general, a la vez que era secretario de la SF. Se contaba con la adhesión de Massó i Torrents, imposibilitado. Hitler todavía dominaba el continente europeo y estaba prohibida toda publicación en catalán. Hay que tener en cuenta este contexto para valorar lo que fue una verdadera refundación del Institut en un medio fuertemente hostil. Acordaron reunirse periódicamente en aquella misma casa, cubrir las muchas vacantes, restablecer las relaciones con Mallorca y Valencia, considerar a los ausentes por exilio forzoso como presentes y no sustituirlos y, por último, reemprender la actividad tan pronto como fuese posible.

También en 1942, además de Aramon, filólogo y exprofesor de la Universidad de Barcelona, fueron elegidos miembros numerarios Jordi Rubió i Balaguer, historiador de la literatura y director destituido de la Biblioteca de Cataluña; Joaquim Folch i Torres, historiador del arte, crítico y director destituido del Museo de Arte de Cataluña; Agustí Duran i Sanpere, director del Instituto de Historia de Barcelona; Pius Font i Quer, director destituido del Instituto Botánico de Barcelona; Ramon d'Abadal, historiador y político de la Liga Catalana; Josep Ramon Bataller, geólogo y sacerdote, director del Museo de Geología del Seminario de Barcelona; Josep M. de Sagarra, poeta y dramaturgo; Higiní Anglès, musicólogo, sacerdote y director del Instituto Español de Musicología del CSIC, y Pere Bohigas, paleógrafo y conservador de manuscritos de la Biblioteca de Cataluña. Entre 1944 y 1950 ingresaron el historiador de la filosofía Joaquim Carreras i Artau, profesor de la Universidad de Barcelona; el médico y veterinario Leandre Cervera; el historiador y exprofesor de la Universidad Autónoma de Barcelona Ferran Soldevila, regresado del exilio en 1943; el arqueólogo Josep de Calassanç Serra i Ràfols, conservador del Museo Arqueológico de Barcelona, y el lingüista Joan Coromines, que era profesor en la Universidad de Chicago pero pasaba la mitad del año en Cataluña y era considerado el sucesor de Pompeu Fabra.

Puig i Cadafalch ocupó la presidencia en solitario hasta 1950, año en que se volvió a la rotación cuatrimestral entre los presidentes de las secciones, que

eran Eduard Fontserè en la SC, que cedió el lugar a Pius Font i Quer, y Carles Riba en la SF. Cuando Riba murió, en 1959, le sucedió Josep M. de Sagarra, y, a la muerte de este, en 1961, pasó a presidir la SF Pere Bohigas.

En 1943 se constituyó la Agrupació Cultural Minerva, con Fèlix Millet i Maristany de presidente y Pere Puig Quintana de secretario de acción cultural. El objetivo principal, pero no el único, de esta entidad de mecenazgo fue el mantenimiento del reducido personal fijo del IEC. El despacho del Institut, donde trabajaban las pocas personas retribuidas, estaba en un piso de la Gran Via de les Corts Catalanes número 600, muy cerca de la Universidad de Barcelona. Muchos años después, en 1990, este piso, ya propiedad del IEC, fue cedido a la oficina de la Universitat Catalana d'Estiu, iniciada a partir de 1968 en Prada de Conflent.

También en 1942 se reanudaron en domicilios particulares los EUC, a cargo especialmente de Ramon Aramon, Jordi Rubió y Ferran Soldevila.

Después del final de la Segunda Guerra Mundial, en 1945, el IEC fue restableciendo sus relaciones internacionales. En 1950 ya mantenía intercambio con ciento cincuenta y ocho entidades académicas y recibía como donativo o intercambio 1.381 libros y revistas. Se fueron acumulando en aquel piso las publicaciones de fuera. En 1989, al volver a formar parte del Patronato de la Biblioteca de Cataluña, que había fundado hacía setenta y cinco años, el IEC le entregaría más de veinte mil volúmenes, recibidos de 244 entidades pertenecientes a cuarenta países.

En 1950, después de las reiteradas denegaciones de las autoridades franquistas, Ramon Aramon pudo asistir a la Asamblea anual de la UAI, de cuyo Buró formaría parte a partir de 1959. Aramon sería vicepresidente de la UAI entre 1961 y 1968. Para el IEC la pertenencia a la UAI fue un escudo protector en el interior durante el régimen franquista.

Se volvieron a celebrar a partir de 1944 las fiestas anuales de Sant Jordi (San Jorge), primero en casa de Puig i Cadafalch y después en las de Joan Botey y Lluís Bonet i Garí. También se restablecieron los premios en 1947, después de haber recuperado los legados para su dotación, depositados en bancos, y en 1949 ya fueron seis las obras premiadas.

Se reanudaron las publicaciones en 1947 con la edición de la *Histopatologia* de Duran i Jordà, médico exiliado en Gran Bretaña, y del *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409): Col·lecció de documents per a la història de l'expedició catalana a Orient i dels ducats d'Atenes i Neopàtria*, obra póstuma de Rubió i Lluch, que había muerto en 1937. Ambos libros fueron publicados sin pasar la censura previa obligatoria.

A partir de 1947 reaparecieron los «Arxius de la Secció de Ciències», en forma de colección de monografías, y nació una nueva revista destinada a tener un gran prestigio internacional: *Estudis Romànics*, dirigida por Aramon. Empezó a aparecer en 1949 y salieron veinte volúmenes hasta 1987-1991. Después de un intermedio, reapareció, dirigida por Antoni M. Badia i Margarit y Joan Veny, y lleva treinta y un volúmenes publicados.

Entre 1946 y 1968 las publicaciones del IEC fueron ochenta y cinco, sin contar las antiguas memorias de los secretarios generales y los discursos de los miembros en las fiestas anuales del período que va de 1914 a 1936, editados en 1946 con pie de imprenta falso de 1938. La media de unidades publicadas, entre opúsculos, revistas, misceláneas y monografías, fue, por tanto, de casi cuatro por año. Era inevitable una reducción notoria en comparación con la media anual de doce de los años treinta, pero sorprende que en aquellas circunstancias tan hostiles, bajo el franquismo, se llegase a aquella cifra, en tendencia ascendente durante el período.

Dos nuevas sociedades filiales nacieron y tuvieron un papel importante como nexo entre las generaciones anteriores y posteriores a la Guerra Civil, a la vez que fueron un ámbito de intercambio científico en una época de cultura catalana proscribida. Fueron la Societat Catalana d'Estudis Històrics (SCEH), nacida en 1946, y la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials (SCEJES), en 1948.

Cuando, en 1954, apareció la segunda edición del *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, con las modificaciones aportadas por la SF y propuestas en algunos casos por el propio Fabra antes de su muerte, el autor del prólogo fue Carles Riba, presidente de la SF. El diccionario Fabra continuaba siendo considerado por el IEC como diccionario normativo a pesar de no ser una publicación propia.

Como escribió Miquel Coll i Alentorn, aquella fue una época de «pública clandestinidad. El Institut no escondía lo que hacía, pero tampoco hacía ostentación de ello. Se consideraba una corporación académica y, por lo tanto, al margen de las muchas limitaciones que una asociación había de tener entonces, y por parte de las autoridades hubo la actitud de no reconocerlo como tal corporación académica, pero de no negarle tampoco explícitamente la condición de tal».

En 1957 el IEC celebró sus primeros cincuenta años en casa de Bonet i Garí con un discurso memorable de Carles Riba. El valor de símbolo de referencia del IEC creció con el franquismo. Como escribía Lluís Nicolau d'Oliveras en 1960 desde su exilio mexicano a Joan Coromines, en catalán: «El Institut pasa malos ratos y todavía pasará otros más: esforzados en que marche lo mejor posible, pero sobre todo salvadlo. No sé lo que pasará en el interior; entre la emigración tiene un prestigio conmovedor. Gente que cuando estaba en Cataluña quizá ni lo había oído nombrar, hoy habla de él con respeto casi mítico».

Las amenazas no desaparecieron, a la vez que no cesaron las gestiones de los dirigentes del Institut para conseguir el reconocimiento legal. En 1948 fue multado el impresor del *Cartell de premis* del IEC, a pesar de la gran discreción con que se difundía, y el Institut hubo de pagar la multa. Fueron prohibidos dos actos de la SCEH. En 1955 la Diputación de Barcelona diseñó el proyecto de disolver al IEC dentro de un Instituto San Jorge. No fue necesario que el IEC declarase su negativa a dejarse desnaturalizar porque en Madrid la fórmula no prosperó.

La Fiesta Anual de 1959, el 15 de mayo, fue impedida por la policía por orden del gobernador. Ramon Aramon y Lluís Bonet i Garí, en cuya casa debía

celebrarse el acto, fueron interrogados en la prefectura de la Via Laietana y las personalidades que se dirigían a la casa, entre ellas el cónsul general de Francia y varios profesores universitarios, tuvieron que volver a casa después de que la policía hubiese tomado nota de sus nombres. Pesó una amenaza muy grave sobre las actividades del IEC. La amenaza se pudo conjurar, pero las fiestas del IEC dejaron de celebrarse y los premios se dieron en la intimidad hasta 1968.

Al mismo tiempo, la subvención de la Agrupació Cultural Minerva no conseguía seguir el ritmo de la inflación y la base material del IEC se estaba deteriorando. Esta situación empezó a superarse cuando Òmnium Cultural, fundado en 1961, ofreció al Institut un nuevo apoyo económico y cobijo en su sede del Palacio Dalmases, en la calle de Montcada de Barcelona. Pero todavía se produjo un nuevo tropiezo, ya que Òmnium Cultural fue clausurado por orden gubernativa en 1963, una situación que se prolongó hasta 1967. El Institut había mejorado su base económica pero durante cinco años más continuó teniendo problemas de espacio, reducido a su piso de la Gran Via y obligado a reunirse en domicilios de miembros.

A pesar de la clausura de la sede de Òmnium Cultural, continuó funcionando en un piso de una casa del paseo de Gràcia, en la esquina con la calle del Consell de Cent, la Junta Assessora per als Estudis de Català (JAEC), fundada en 1961 para fomentar la formación de profesores de lengua catalana, bajo la protección de Òmnium Cultural y con la intervención de la SF del IEC.

Mientras iban desapareciendo en el exilio miembros ilustres y queridos, se iba produciendo una segunda renovación de miembros con la entrada de Joan Ainaud, historiador y director de los museos de arte de Barcelona; el también historiador y catedrático de la Universidad de Barcelona Jaume Vicens i Vives, iniciador de la historia contemporánea académica de Cataluña y prematuramente muerto en 1960; el filólogo y editor Josep M. de Casacuberta; los lingüistas Francesc de Borja Moll y Manuel Sanchis i Guarner, con los que se estrechaban los lazos con Mallorca y Valencia; el historiador Miquel Coll i Alentorn, que sucedió a Ferran Soldevila como profesor en los EUC; el médico nefrólogo Josep Alsina i Bofill, y el botánico Oriol de Bolòs.

El Institut duplicó en los años sesenta la media anual de sus publicaciones, en comparación con el decenio anterior, pero, mientras tanto, se cuadruplicaba el número de nuevos títulos en lengua catalana de todos los géneros, de manera que el peso relativo del Institut parecía menor cuando la cultura catalana estaba empezando a superar la fase de marginación extrema que se le había impuesto, aunque hasta 1977 no se recuperaría la cifra de nuevos títulos en catalán del año 1936.

Con excepción de la Societat Catalana de Biologia, las demás filiales, hasta las creadas a finales de los años cuarenta, languidecieron o prolongaron su hibernación y tuvieron una actividad mínima hasta los años setenta.

En la redacción de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (GEC) trabajaron algunos miembros del IEC, por ejemplo Ramon Aramon, así como un buen número

de los colaboradores más fieles de la institución, como Jordi Carbonell, primer director de la GEC. El primer volumen apareció en 1968, y el decimoquinto y último, en 1980. Fue una obra externa al IEC pero hecha de acuerdo con este y generadora de una ampliación muy notable del léxico catalán.

A medida que se creaban cátedras de lengua y literatura catalanas en la Universidad de Barcelona (1965) y la nueva Universidad Autónoma de Barcelona, fundada en 1968, y que la historia de Cataluña aparecía incluida como materia optativa en ambas universidades, los EUC iban perdiendo su razón de ser, pero contaron con una derivación de gran interés: los cursos de cultura catalana para extranjeros entre 1961 y 1985. Fueron un notable instrumento de difusión exterior, por donde pasaron futuros catalanófilos europeos.

DE LA PRIMERA REFORMA INTERNA AL RECONOCIMIENTO OFICIAL Y A LA RECUPERACIÓN DE LA SEDE: 1968-1977

Al mismo tiempo que el IEC volvía a contar con el Palacio Dalmaes para sus actividades y fiestas anuales, empezaron las negociaciones con el nuevo presidente de la Diputación de Barcelona, Josep Maria de Muller i d'Abadal. Llegó entonces el momento de la primera reforma interna, a la vez que se dividía la SC para formar la nueva Sección de Filosofía y Ciencias Sociales (SFCS), con seis miembros nuevos. Los primeros fueron, en 1968, el jurista Ramon Faus, que la presidió hasta su muerte, en 1987; el geógrafo Pau Vila; el pedagogo Alexandre Galí; el historiador de la filosofía Eusebi Colomer; el economista Joan Sardà i Dexeus, y el también economista Ramon Trias i Fargas de secretario.

La reforma de 1968 consistió en la creación, por encima de los presidentes de las cuatro secciones, de un Consejo Permanente, elegido cada tres años por el plenario y solo reelegible para otro mandato consecutivo, con Ramon Aramon de secretario general perpetuo. El primer presidente permanente fue Jordi Rubió, presidente a la vez de la SHA. Le sucedió en 1970 el médico y biólogo Pere Domingo hasta 1974, cuando fue elegido el también médico Josep Alsina i Bofill, reelegido en 1976 hasta 1978.

La SHA estuvo presidida por Jordi Rubió desde 1958 hasta su renuncia, en 1976, a los ochenta y nueve años. Le sucedió Joan Ainaud, que dejó el cargo cuando fue elegido presidente del IEC, en 1978. La SF continuó estando presidida por Pere Bohigas. La presidencia de la SC pasó en 1964 al historiador de la filosofía Joaquim Carreras i Artau cuando murió Font i Quer. Carreras i Artau murió en 1968 y le sucedió al frente de la SC el doctor en farmacia Antoni Esteve, desaparecido en 1979.

Las negociaciones con la Diputación, que ya no pretendía alterar la significación y la autonomía del IEC como antes, se frustraron en 1971 y hubo que esperar a la muerte del general Franco para que diesen fruto. Sin embargo, ya antes, en el presupuesto de la Diputación de 1975, cuando ya la presidía Joan Antoni

Samaranch, constó por primera vez una subvención de dos millones de pesetas para el IEC, que seguía teniendo el apoyo de Òmnium Cultural, a pesar de que este tendía a encontrarse desbordado por la demanda social de enseñanza del catalán. De todas maneras, Òmnium Cultural, dentro de sus posibilidades descendentes, mantuvo su subvención al IEC hasta 1981. En 1976 la ayuda provincial se duplicó, a la vez que se prometía la devolución de la Casa de Convalescència, pero antes la Diputació había de encontrar acomodo para las entidades que se alojaban en ese lugar.

Finalmente, el Real Decreto de 26 de noviembre de 1976 reconocía oficialmente al IEC «como corporación académica, científica y cultural [...] cuyo ámbito de actuación se extenderá a las tierras de lengua y cultura catalanas». En el mismo Real Decreto el Gobierno español aprobaba los Estatutos que el IEC se había dado en 1968. No es casual que fuese en aquellas mismas fechas cuando las últimas Cortes franquistas se hicieron el haraquiri al aprobar la reforma política del Gobierno de Adolfo Suárez.

Quedaba pendiente la recuperación del local. En julio de 1977, un mes después de las primeras elecciones democráticas, la Diputación y el Ayuntamiento de Barcelona devolvieron la Casa de Convalescència al IEC y la primera se hacía cargo de las obras de restauración y acondicionamiento del palacio. Las obras duraron mucho más de lo previsto, de manera que el IEC no se trasladó a la sede recuperada hasta 1982, y dejó así finalmente el Palacio Dalmaes, que lo había alojado durante los quince años anteriores.

A mediados de los años setenta la mayoría de las antiguas sociedades filiales del IEC se reactivaron con el ingreso de nuevas generaciones y nacieron otras nuevas, como la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics, la de Musicologia, Amics de l'Art Romànic o la de Economia, partiendo de la refundación, en 1977, de una de las secciones de la antigua SCEJES. Especial relevancia tuvo la obra publicada en 1976 por la ICHN: *Natura, ús o abús?: Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*.

El Congreso de Cultura Catalana, finalizado en 1977, tuvo en cuenta al IEC en sus conclusiones sobre la investigación, pero pedía a la institución «la adecuación de su funcionamiento a las necesidades del tiempo que vivimos». La presión de algunas de las sociedades filiales del IEC tuvo un papel importante en su ampliación y reforma.

LA PRIMERA FASE DE NORMALIZACIÓN EN UN MARCO AUTONÓMICO Y DEMOCRÁTICO: 1978-1989

Bajo la presidencia de Josep Alsina i Bofill y en tiempos de la Generalitat provisional de Josep Tarradellas, empezó un proceso de reforma que comenzó por la creación de la figura del miembro agregado, que permitía superar el máximo estatutario de siete numerarios por sección. En 1978 se produjo la mayor ampliación de la

historia del IEC; fueron elegidos veintitrés agregados de una vez: diecisiete de la SC y seis de la SHA. La SF siguió cubriendo sus vacantes sin hacer uso de la figura del agregado hasta 1985 y lo mismo ocurrió en la SFCS hasta 1987. En 1988 el IEC había pasado de veintiocho miembros a sesenta y cuatro, de los que treinta y seis eran agregados frente a veinticinco numerarios y tres adjuntos, que suplían cada uno a un miembro inválido o ausente por completo. Los adjuntos tenían derecho al voto, a diferencia de los agregados. La edad media bajó de 67,4 años a 62. En 1978 era elegida la primera mujer como miembro del IEC: la botánica Creu Casas. La segunda y la tercera no serían elegidas hasta 1989. Fueron la bióloga Mercè Durfort y la lexicógrafa M. Teresa Cabré.

Durante los once años de este período fueron doce las nuevas sociedades filiales reconocidas y adoptadas por el IEC. En 1979, la Associació Catalana de Sociologia, la Societat Catalana d'Estudis Clàssics, la de Estudis Numismàtics y la de Ordenació del Territori. En 1984 fueron incorporadas la Institució Catalana d'Estudis Agraris y la Societat Catalana de Pedagogia, y el año siguiente, la de Comunicació. En 1986 la SCCFQM se desglosó en cuatro sociedades: la de Física, la de Química, la de Matemàtiques y la de Tecnologia. El mismo año apareció la Societat Catalana de Llengua i Literatura. La apertura del Institut a la comunidad científica catalana ha pasado y pasa por las sociedades filiales, pero al mismo tiempo las sociedades filiales no habrían conocido ni su crecimiento ni su multiplicación sin esa vinculación. Cada sociedad empezó a publicar una revista y también algunos libros con el apoyo económico del IEC, yendo más allá de lo que hubiera permitido el producto de las cuotas que pagan sus socios.

El Estatuto de Cataluña de 1979 reservaba a la Generalitat la investigación científica. Los recursos personales y materiales del CSIC en Cataluña estaban a punto de ser transferidos cuando se produjo el golpe fracasado del 23 de febrero de 1981, y el traspaso previsto quedó en suspenso sin realización posterior.

De todas maneras, la publicación, en 1982, de las propuestas para la política tecnológica y energética presentadas por el IEC a la Generalitat fue uno de los signos de la voluntad de la institución de participar en la política científica de la Cataluña autónoma y un primer fruto de esa disposición fue el encargo que hizo la Generalitat al IEC de elaborar el *Llibre blanc de la recerca a Catalunya*, publicado en 1984. La Comisión Interdepartamental de Investigación e Innovación Tecnológica (CIRIT), creada en 1980, empezó a subvencionar las jornadas, cursos y simposios organizados por el IEC y por sus sociedades filiales.

Nacieron diversos proyectos y centros de investigación en aquellos años como fruto de un consorcio del IEC con otras instituciones y con la Generalitat, como el Centre de Recerca Matemàtica (CRM), en 1984; el Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT), en 1985, y el Diccionario del Catalán Contemporáneo y el Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), en 1987, al mismo tiempo que el IEC firmaba convenios de colaboración con universidades y entidades diversas, entre las cuales el CSIC. El IEC volvió a estar presente en el Patronato de la Biblioteca de Cataluña.

La media anual de publicaciones se quintuplicó en comparación con el período inmediatamente anterior. Progresaron de manera notable y visible programas ambiciosos como el del corpus de las vidrieras medievales, que forma parte de un programa internacional de la UAI y que está a punto de finalizar ahora, y la *Catalunya Carolíngia*. Se trabajó en el *Diccionari de geologia*, publicado finalmente en 1997.

Como academia, el IEC asumió la responsabilidad de los dictámenes preceptivos sobre monumentos y bienes de interés cultural para la Generalitat. Después de haber prestado sus servicios para regularizar los nombres de los municipios catalanes, el IEC pasó a dictaminar las banderas y los escudos locales por disposición de la Administración autonómica.

Después de Alsina i Bofill, presidieron el IEC el historiador Joan Ainaud (1978-1982), el químico Enric Casassas (1982-1987) y el historiador Emili Giralt (1987-1995), todos ellos sin candidatura alternativa. Jordi Carbonell actuó como secretario general adjunto al lado de Aramon hasta 1989, cuando este último se jubiló y el primero no le sucedió. En lo que respecta a las presidencias de las secciones, Miquel Coll i Alentorn sucedió a Joan Ainaud en 1978 hasta 1988, Enric Casassas presidió la SC de 1979 a 1989 y Pere Bohigas continuó al frente de la SF hasta 1989, cuando renunció a los ochenta y ocho años de edad.

Entre las novedades favorables estuvo la recepción de algunos legados, como el de la escritora Mercè Rodoreda. Pero la subvención pública no era suficiente para cubrir el incremento de la actividad y de los programas de investigación con los que el IEC quería demostrar su validez y actualización, ya que le resultaba difícil alcanzar el grado necesario de visibilidad pública. De manera que en 1987 la situación económica del IEC era grave. Hubo de recurrir a un préstamo, renunciar temporalmente a algunas publicaciones y no renovar todos los contratos de colaboradores.

Pero un nuevo convenio con la Generalitat, firmado a finales de 1988, permitió superar aquella difícil situación y afrontar el principio de la década de los años noventa gracias a una ampliación importante de la subvención del Gobierno catalán.

Poco antes del convenio, el IEC había aprobado la reforma de sus Estatutos y de su Reglamento Interior, que consolidaba, ordenaba y ampliaba la reforma de 1968. La Generalitat aprobó los nuevos Estatutos en 1989. Todos los cargos pasaron a ser temporales además de electivos y solo eran renovables para un segundo mandato consecutivo. Al lado del presidente, el vicepresidente, el tesorero y el secretario general (el Equipo de Gobierno), elegidos directamente por el plenario, los presidentes de las secciones pasaron a formar parte del Consejo Permanente, máximo órgano de gobierno. Los cargos en las secciones y en el Consejo Permanente pasaban a ser incompatibles entre sí. Los presidentes de las sociedades filiales pasaron a formar parte del plenario y de las secciones a las que estaban adscritas a todos los efectos, excepto en la elección de nuevos miembros. Los agregados pasaron todos a numerarios y se extinguió esa categoría. Al llegar

a los setenta años, un numerario pasaría a emérito sin perder ninguno de sus derechos y generaría una vacante por cubrir. La cifra de numerarios por sección pasó de siete a veintiuno, pero el total todavía se incrementó más porque la SC se desglosó en 1989 en dos: la Sección de Ciencias Biológicas (SECCB) y la Sección de Ciencias y Tecnología (SECCT). Las secciones eran cinco en lugar de las tres de 1911.

EL RENOVADO IMPULSO DE LOS ÚLTIMOS AÑOS: 1989-2008

A partir de 1989 se activó extraordinariamente la redacción del diccionario del IEC, publicado como diccionario normativo en 1995. Se vendieron hasta 2004 aproximadamente 123.000 ejemplares. La Ley de la Generalidad de Cataluña de 3 de mayo de 1991 reafirmó la autoridad lingüística del IEC.

El número de premios concedidos anualmente alrededor del día de Sant Jordi, en los más diversos campos del conocimiento, era de treinta y siete, más dieciséis bolsas de estudio, en 2010-2011.

Entre 1989 y 2000 el IEC editó 541 monografías y opúsculos y 341 números de publicaciones periódicas. Entre 2000 y 2008 la media anual de publicaciones fue de ciento doce y en el último de estos años se llegó a las ciento veintidós: veintiocho revistas, dieciocho opúsculos, cincuenta monografías, diecinueve coediciones y siete de otras características. Entre las muchas novedades destacables, solo mencionaremos algunas, como la edición de las obras completas de Prat de la Riba y de Pompeu Fabra, la historia de la Mancomunidad de Cataluña, el *Atlas lingüístic del domini català*, *La ciència en la història dels Països Catalans* (obra coeditada con la Universidad de Valencia), la reanudación de *Estudis Romànics* y la creación de la revista *Contributions to Science*, editada en inglés por las dos secciones de ciencias como proyección exterior de la investigación catalana, con trece entregas desde su aparición, en 1999. Una nueva revista de difusión internacional de la historiografía catalana apareció en 2008: *Catalan Historical Review*, de la cual han salido tres números, con una versión electrónica además de la impresa en papel.

Se han incorporado al IEC durante este último período siete sociedades científicas más como filiales: la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica (1991), la Associació Catalana de Ciències de l'Alimentació (1993), la Societat Catalana d'Estudis Hebraics (1995), la de Estudis Jurídics (1995), la de Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana (2001), la de Terminologia (2008) y la de Sociolingüística (2008). Las veintiocho sociedades filiales del IEC suman en conjunto 9.301 socios, con una media de 332 socios por filial, que va de los 38 de la que tiene menos a los 1.422 de la más numerosa.

La Generalitat ha confiado al IEC la elaboración de los *Reports de la recerca a Catalunya* en los diversos ámbitos del conocimiento. En 1998 aparecieron los primeros, referidos al período de 1990 a 1995. En 2005 se publicaron los del período de 1996 a 2002.

El IEC organiza simposios, que si nos limitamos al período de 1996 a 2003 fueron una veintena y trataron de los más diversos temas, desde la clonación humana y el agua como recurso fundamental y escaso hasta la estandarización lingüística y la historia de la historiografía catalana.

Hasta 1995 presidió el IEC el historiador Emili Giralt. A continuación fue elegido el matemático Manuel Castellet, que repitió mandato hasta 2002. Fue sustituido por el farmacólogo y antiguo consejero de la Generalidad Josep Laporte. Cuando este murió súbitamente, en 2005, fue elegido el sociólogo Salvador Giner, hasta entonces vicepresidente primero. En 2009 Giner fue reelegido. Las elecciones de 1995 fueron las primeras con dos candidaturas en la historia del IEC. En 2002 las candidaturas fueron tres, y en 2005 y 2009, fueron dos.

Desde 1989 se han sucedido como presidentes de la SHA el arqueólogo Pere de Palol, hasta 1995; el medievalista y paleógrafo Anscari Manuel Mundó, hasta 1998; el contemporaneísta Albert Balcells, hasta 2006, y la medievalista M. Teresa Ferrer, a continuación. La presidencia de la SECCB ha sido ocupada, sucesivamente, por el botánico Oriol de Bolòs, hasta 1992; por el bioquímico Josep Carreras, hasta 1994; por la bióloga Mercè Durfort, hasta 2000; por el médico endocrinólogo Màrius Foz, hasta 2008; sucedido por el botánico Josep Vigo, y después por el especialista en bioquímica clínica y patología molecular Francesc González i Sastre. La SECCT ha tenido como presidentes, desde 1989, al químico Heribert Barrera, hasta 1991; el arquitecto Manuel Ribas i Piera, entre 1991 y 1992; el químico Enric Casassas, hasta 1995; Manuel Ribas i Piera, hasta 2001; Joaquim Casal i Fàbrega, hasta 2002; el ingeniero Joaquim Agulló, hasta 2006, y el geólogo David Serrat, desde entonces. Se han sucedido en la presidencia de la SF durante el mismo período Antoni M. Badia i Margarit, hasta 1995; Joan A. Argenter, hasta 2002, y Joan Martí i Castell, hasta 2010. La SFCS ha tenido como presidentes al crítico literario y educador Joan Triadú, de 1988 a 1992; el jurista Josep M. Puig i Salellas, hasta 1994; el economista Josep M. Muntaner, hasta 2000; el geógrafo Joan Vilà-Valentí, desde aquel año hasta 2007, y el historiador de la educación Josep González-Agàpito, desde entonces.

La imagen y la operatividad del Institut mejoraron con las terceras obras de rehabilitación de la Casa de Convalescència, llevadas a efecto en los dos últimos años del siglo XX bajo la presidencia de Manuel Castellet. Al mismo tiempo se adquirieron locales en un edificio nuevo de la cercana calle de Maria Aurèlia Capmany, a los que se han añadido los de la también próxima plaza de Salvador Seguí, en 2008.

La celebración del Centenario del Institut en 2007 coincidió con la aparición de la segunda edición, revisada, enmendada y ampliada, del *Diccionari de la llengua catalana*, bien recibido por el público. Los actos, las jornadas de puertas abiertas y la exposición del Centenario junto con el documental de la Televisión de Cataluña sobre el siglo de historia del IEC contribuyeron a difundir entre la población el papel del IEC.

Actualmente los programas de investigación en curso son cuarenta y cuatro, de los que catorce corresponden a la historia, doce a la filología, siete a las

ciencias biológicas, cinco a las tecnológicas y seis a las ciencias sociales y a la filosofía. Las memorias anuales que publica el IEC y los resúmenes que aparecen en cada Fiesta Anual pueden ser consultados para una información más detallada, igual que su catálogo de publicaciones.

Como recapitulación, vale la pena recordar las líneas generales de la labor del IEC durante los cien primeros años de su existencia.

La lengua catalana, como todas las lenguas vivas, evoluciona, pero debe hacerlo según normas propias para no degenerar y debe contar con una lengua estándar escrita. La labor del IEC en este aspecto ha sido básica para la lengua de una nacionalidad sin estado propio como la catalana. Sin la fijación de una normativa, habría resultado una quimera la normalización lingüística, es decir, el uso de la lengua propia en todos los ámbitos públicos, aunque ello solo es posible gracias a la voluntad política de autoridades y ciudadanos y no solo al trabajo de los lingüistas.

Si la cultura catalana ha podido superar dos dictaduras españolas, el IEC ha contribuido a ello como institución de referencia, sin duda al lado de otras entidades y gracias a la fidelidad de escritores y lectores a la lengua propia.

El IEC ha asegurado la representación directa de la cultura catalana en las asociaciones científicas internacionales.

El Institut ha prestado siempre atención al conjunto de las tierras de habla catalana, desde L'Alguer, en la isla de Cerdeña, hasta la Franja de Ponent, el territorio perteneciente administrativamente a Aragón, desde la casa del IEC en Perpinyà (1999) hasta la de Alacant (2005), pasando por la de Castelló de la Plana (2001). En el IEC siempre se han elegido miembros residentes en todo el dominio lingüístico y en los últimos años se ha puesto especial atención en ello, una vez que la rapidez de las comunicaciones ha hecho superflua la exigencia de residir en Barcelona para ser miembro numerario. La conciencia de dedicación a la totalidad del ámbito supera la insuficiente conexión por razones políticas partidistas entre territorios que hoy forman comunidades autónomas, y que tropiezan con las tendencias al secesionismo lingüístico, que, allí donde prospera, perjudica la supervivencia de la misma lengua que dice querer defender.

En el ámbito de las ciencias biológicas, exactas y tecnológicas casi no existirían publicaciones en lengua catalana si no fuese por las editadas por el Institut. Se trata de un aspecto fundamental para la normalización lingüística y cultural catalana.

Muchas obras que son instrumentos básicos para la investigación en los diversos campos del conocimiento no se habrían escrito ni editado si no hubiese sido por el IEC. Al ir dirigidas a especialistas, la mayoría de ellas no pueden tener una tirada que las haga rentables para una empresa editorial corriente. Entre 1907 y 2005 el IEC ha editado un total de casi tres mil unidades de publicación. Muy meritoria resulta esta media anual de treinta a lo largo de una existencia que ha atravesado tantas vicisitudes. Entre 2000 y 2008 se ha alcanzado la media anual de ciento doce.

Por medio de sus jornadas científicas, simposios y congresos, el IEC congrega en un ámbito de intercambio y de debate a investigadores de instituciones diversas, que no suelen estar tan comunicadas entre sí como debieran y que sienten prevención hacia las iniciativas de aquellas que son de su misma clase.

El IEC sigue ocupando un lugar destacado en la defensa y preservación del patrimonio artístico, monumental, documental y natural de las tierras catalanas y asesora de manera permanente en esos ámbitos a los poderes públicos, tanto en los casos en que debe emitir dictamen de forma preceptiva como en los que lo hace por iniciativa propia.

Después de las últimas ampliaciones acordadas, el Institut, con sus ciento veintiocho miembros numerarios, cincuenta y cuatro eméritos, sesenta y siete correspondientes, sus ciento veintidós técnicos y administrativos y el conjunto de socios de sus sociedades filiales, asume con autoexigencia los retos del siglo XXI con la confianza que puede darle el hecho de llevar cien años al servicio de la cultura catalana.

PUBLICACIONS DE LA PRESIDÈNCIA

Títols publicats

- 1 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Sessió inaugural del curs 1999-2000* (1999)
- 2 *Debat sobre humanitats* (2000)
- 3 *Els premis Nobel de l'any 1999: Cicle de conferències* (2000)
- 4 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Restauració de la Casa de Convalescència: Octubre 2000, acte inaugural* (2001)
- 5 *Els premis Nobel de l'any 2000: Cicle de conferències* (2001)
- 6 *Homenatge als nostres pobles i a la seua gent: Segon cicle de conferències al nord del País Valencià* (2001)
- 7 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Seu de Castelló de la Plana: Juny de 2001, acte inaugural* (2001)
- 8 *Debat sobre les plantes transgèniques* (2002)
- 9 Pendent de publicació
- 10 *Any Mossèn Alcover: Presentació de la Lletra de convit 2001* (2003)
- 11 *L'aigua i el medi: Cicle de conferències* (2003)
- 12 *La ciència en la història dels Països Catalans: Presentació del projecte* (2002)
- 13 *Els premis Nobel de l'any 2001: Cicle de conferències* (2002)
- 14 Joan MARTÍ I CASTELL, *Institut d'Estudis Catalans: Del Dictamen acord de 1907 als Estatuts de 2001* (2002)
- 15 *Atlas lingüístic del domini català: Presentació del primer volum* (2002)
- 16 *Homenatge als nostres pobles i a la seua gent: Primer cicle de conferències al sud del País Valencià* (2004)
- 17 *La terra i el medi: Cicle de conferències* (2005)
- 18 Josefina SALORD RIPOLL, *Els filòlegs menorquins i l'Institut d'Estudis Catalans* (2003)
- 19 *Educar en la política: Dotze raons per a la participació en la vida pública: Presentació del llibre* (2003)
- 20 *Els premis Nobel de l'any 2002: Cicle de conferències* (2004)
- 21 *Els premis Nobel de l'any 2003: Cicle de conferències* (2004)
- 22 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Declaracions institucionals sobre la llengua catalana* (2004)
- 23 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Perspectives del segle XXI: Recerca i país: Declaració institucional* (2004)
- 24 *Perspectives del segle XXI: Recerca i país: Cicle de conferències* (2006)
- 25 *Els premis Nobel de l'any 2004: Cicle de conferències* (2006)
- 26 *Sessió sobre el dèficit fiscal: Conferències pronunciades el 10 de febrer de 2005* (2005)
- 27 *El foc i el medi: Cicle de conferències* (2007)
- 28 *L'aire i el medi: Cicle de conferències* (2008)
- 29 *El naixement de Jaume I: Drama històric amb pròleg, quatre actes i epíleg* (2008)
- 30 *Jaume I i la seva època: Anàlisi breu d'un important llegat polític i cultural* (2008)
- 31 *Els premis Nobel de l'any 2005: Cicle de conferències* (2008)
- 32 Màrius FOZ I SALA i Francesc GONZÀLEZ I SASTRE (cur.), *Malalties emergents* (2010)
- 33 *Jornades d'homenatge a Ramon Aramon i Serra en el centenari de la seva naixença (1907-2007)* (2011)
- 34 *Acte d'homenatge a Jordi Mir* (2011)
- 35 Josep M. MESTRES, *Cent anys de correcció de textos i normalització a l'Institut d'Estudis Catalans (1907-2007)* (2012)
- 36 Albert BALCELLS, *L'Institut d'Estudis Catalans. Una síntesi històrica* (2012)

Fundat el 1907, l'Institut d'Estudis Catalans, acadèmia nacional de les humanitats i de les ciències, elabora i edita diccionaris, corpus, monografies, miscel·lànies i revistes per al progrés de la lingüística, la historiografia, les ciències socials, naturals, biològiques i tecnològiques als Països Catalans. A l'Institut d'Estudis Catalans li correspon l'establiment de la normativa lingüística. Alhora exerceix una funció cabdal en la preservació del patrimoni natural i cultural i en la projecció internacional de la cultura catalana. La història de l'Institut d'Estudis Catalans és un element indispensable en el coneixement de l'evolució de la cultura catalana al llarg de més d'un segle.

